Due copie:
questa più pulita,
l'altra [illegible].

2

R. UNIVERSITÀ DI ROMA · BIBLIOTECA ALESSANDRINA
B
A 48

collnico

2-17-2

11. a. 91. f. 3a

B
a
48

~~9-5. C. 3~~

9-3. D. C. 13

~~9-3. D. 41~~

54-B-7

[illegible]

Ex lib. Leonardi [illegible] Emptus à d. Mariano [illegible] die 31 Octob. 169[illegible] [illegible]

TREBELLIVS POLLIO.

FLAVIVS VOPISCVS.

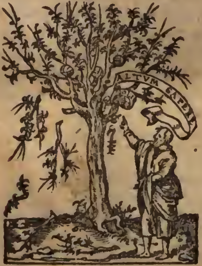
Iohannis Baptiſtæ Egnatij Veneti in eoſdem annotationes.

SEX. AVRELIVS VICTOR.

POMPONIVS LAETVS.

IOH. BAPTISTA EGNATIVS

De principibus Romanorum.

PARISIIS.

Ex officina Rob. Stephani *typographi* Regii.

M. D. XLIIII.

30 MAG. 98

TREBELLII POLLIONIS VALERIANVS PATER ET FILIVS.

VALERIANVS *imperator nobilis genere, patre* Valerio, *Cēſor antea, & per dignitatum omnes gradus ſuis tēporibus ad maximum in terris culmen aſcēdens: cuius per annos* L X X *uita laudabilis in eā conſcenderat gloriam ut per omnes honores & magiſtratus inſigniter geſtos, imperator fieret: non ut ſolet, tumultuario populi concurſu, non militum ſtrepitu, ſed iure meritorum, & quaſi ex totius orbis una ſententia.* Denique *ſi data eſſet omnibus poteſtas promendi arbitrij, quem imperatorem uellent, alter non eſſet electus.* Et *ut ſciatur quanta uis in* Valeriano *meritorum fuerit publicorum, ponam ſenatuſconſulta quibus animaduertant omnes quid de illo ſemper ampliſſimus ordo iudicauerit.* Duobus Decijs Coss. V I Calend. Nouemb. *die cum ob imperatorias literas in æde Caſtorum ſenatus haberetur, iretúrque per ſententias ſingulorum, cui déberet cenſura deferri (nam id* Decij *poſuerant in ſenatus ampliſſimi poteſtate) ubi primum prætor edixit,* Quid *uobis uidetur* P. C. *de cenſore deligendo?* Atque *eum, qui erat princeps cum ſenatus ſententiam rogaſſet, abſente* Valeriano *(nam ille in procinctu ſuo cum* Decio *tunc agebat) omnes una uoce dixerūt, interrupto more dicendæ ſentētiæ,* Valeriani *uita cenſura eſt.* Ille *de omnibus iudicet, qui eſt omnibus melior.* Ille *de ſenatu iudicet, qui nullum habet crimē.* Ille *de uita noſtra ſententiam ferat, cui nihil poteſt obijci.* Valerianus *à*

prima pueritia cenſor fuit. Valerianus in tota uita ſua fuit cenſor. Prudens ſenator, modeſtus ſenator, grauis ſenator. Amicus bonorum, inimicus tyrãnorum: hoſtis criminum, hoſtis uitiorum. hunc cenſorem omnes accipimus, hunc imitari omnes uolumus. Primus genere, nobilis ſanguine, emendatus uita, doctrina clarus, moribus ſingularis, exẽplum antiquitatis. Quæ cum eſſent ſæpius dicta, addiderunt omnes, atque ita diſceſſum eſt. Hoc ſenatuſcõſultum ubi Decius accepit, omnes aulicos conuocauit, ipſum etiam Valerianum præcepit rogari: atque in conuentu ſummorum uirorum, recitato ſenatuſconſulto, Felicem te, inquit, Valeriane ſenatus ſententia, imò animis atque pectoribus: totius orbis humani ſuſcipe cenſuram, quam tibi detulit Romana Reſp. quam ſolus mereris iudicaturus de moribus noſtris. Tu æſtimabis qui manere in curia debeãt, tu equeſtrem ordinem in antiquũ ſtatum rediges, tu cenſibus modum pones, tu uectigalia firmabis, diuides ſtatum, Reſpublicas recẽſebis: tibi legum ſcribẽdarum autoritas dabitur, tibi de ordinibus militum iudicandũ eſt: tu arma reſpicies, tu de noſtro palatio, tu de iudicibus, tu de præfectis eminentiſſimis iudicabis. Excepto denique præfecto urbis Romæ, exceptis Coſs. ordinarijs, & ſacrorũ rege, ac maxima uirgine Veſtalium, ſi tamen incorrupta permanebit, de omnibus ſententias feres. Laborabunt autem etiam illi ut tibi placeãt, de quibus non potes iudicare. Hæc Decius. Sed Valeriano ſententia huiuſmodi fuit, Quæſo ſanctiſſime imperator, ne ad hanc me neceſſitatem alliges, ut ego iudicem de populo, de militibus, de ſenatu, de omni penitus orbe, iudicib. & tribunis, ac ducibus. Hæc ſunt propter quæ Auguſtum nomen tenetis, apud uos cẽſura deſedit, non poteſt hoc implere priuatus. Veniam igitur eius honoris pe-

to, cui uita impar eſt confidẽtia, cui tempora ſic repugnant
ut cenſurã hominum natura nõ quærat. Poteram mul-
ta & alia ſenatuſconſulta, & iudicia principum de Vale-
riano proferre, niſi ea uobis pleriſque nota eſſent, ut pu-
deret altius uirum extollere qui fatali quadam neceſſi-
tate ſuperatus eſt. Victus eſt enim à Sapore rege Perſarũ,
dum ductu cuiuſdam ſui ducis, cui ſummam omniũ belli-
carum rerũ agendarum cõmiſerat, ſeu fraude ſeu aduerſa
fortuna in ea eſſet loca deductus, ubi nec uigor, nec diſci-
plina militaris quin caperetur quicquam ualere potuit.
Captus igitur, in ditionem Saporis peruenit: quem cum glo-
rioſæ uictoriæ ſucceſſu minus honorificè quàm deceret, ſu-
perbo & elato animo detineret, atque cum Romanorum
rege, ut uili & abiecto mãcipio loqueretur, literas ab ami-
cis regibus, qui & ei contra Valerianũ fauerant, pleraſque
miſſas accepit, quarum ſeriem Iulius refert. Sapori, rex
regum Belſolus, Si ſcirẽ poſſe aliquando Romanos peni-
tus uinci, gauderẽ tibi de uictoria quam præfers. Sed quia
uel fato, uel uirtute gens illa plurimum poteſt, uide ne quòd
ſenem imperatorem cepiſti, & id quidem fraude, male ti-
bi cedat, poſteriſque tuis. Cogita quantas gentes Romani ex
hoſtibus ſuas fecerint, à quibus ſæpe uicti ſunt. Audiui-
mus certe quòd Galli eos uicerint, & ingentem illã ciuitatẽ
incenderint. certe Galli Romanis ſeruiunt. Quid Afri?
eos nónne uicerũt? certe ſeruiunt Romanis. De longioribus
exemplis, & fortaſſe ignotioribus nihil dico. Mithridates
Ponticus totã Aſiam tenuit. certe uictus eſt, certe Aſia Ro-
manorum eſt. Si meum conſilium requiris, utere occaſio-
ne pacis, & Valerianum ſuis redde: ego gratulor felicitati
tuæ, ſi tamen illa uti tu ſcias. Balerus rex Caduſiorũ ſic
ſcripſit, Remiſſa mihi auxilia integra & incolumia gra-

tanter accepi, ſed captum Valerianum *principem principum non ſatis gratulor, magis gratularer ſi redderetur.* Romani *enim grauiores tunc ſunt, quando uincuntur.* Age *igitur ut prudentem decet, nec fortuna te inflammet, quæ multos decepit.* Valerianus *& filium imperatorem habet, & nepotem* Cæſarem: *& quid? habet & omnem orbem illum* Romanum, *qui contra te totus inſurget.* Redde *igitur* Valerianum, *& fac cum* Romanis *pacem, nobis etiam ob gentes Pōticas profuturã.* Artabaſdes rex Armeniorum *talem ad* Saporem *epiſtolam miſit,* In *partẽ gloriæ uenio: ſed uereor ne non tam uiceris, quàm bella ſeueris.* Valerianum, *& filius repetet & nepos, & duces* Romani, *& omnis* Gallia, *& omnis* Africa, *& omnis* Hiſpania, *& omnis* Italia, *& omnes gentes quæ ſunt in* Illyrico, *atque in* Oriẽte, *& in* Ponto, *quæ cum* Romanis *conſentiunt, aut* Romanorum *ſunt.* Vnum *ergo ſenem cepiſti, & omnes gentes orbis terrarum infeſtiſſimas tibi feciſti: fortaſſis & nobis qui auxilia miſimus, qui uicini ſumus, qui ſemper uobis inter uos pugnãtibus laboramus.* Bactriani, *&* Hiberi, *&* Albani, *&* Tauroſcythæ Saporis *literas non receperunt, ſed ad* Romanos *duces ſcripſerunt, auxilia pollicentes ad* Valerianum *de captiuitate liberandum.* Sed Valeriano *apud* Perſas *conſeneſcente,* Odenatus Palmyrenus *collecto exercitu, rem* Romanam *prope in priſtinum ſtatum reddidit.* Cepit *regis theſauros, cepit etiam quas theſauris chariores habent reges* Parthici, *concubinas.* Quare *magis reformidans* Romanos *duces* Sapor, *timore* Baliſtæ, *atque* Odenati *in regnum ſuum ocyus ſe recepit.* Atque *hic interim finis belli fuit* Perſici. Hæc *ſunt digna cognitu de* Valeriano, *nunc ad* Valerianum *minorem reuertar.*

VALERIANVS IVNIOR.

V ALERIANVS *iunior alia quàm Gallienus matre genitus, forma cõſpicuus, uerecũdia probabilis, eruditione pro ætate clarus, moribus periucũdus, atque à fratris diſſolutione ſeiũctus, à patre abſente Cæſar eſt appellatus, à fratre, ut* Celeſtinus *dicit,* A*uguſtus, nihil habet prædicabile in uita, niſi quòd eſt nobiliter natus, educatus optime, & miſerabiliter interemptus.* Et *quoniã ſcio errare pleroſq; qui* Valeriani *imperatoris titulo in ſepulchro legentes, illius* Valeriani *redditũ putant corpus, qui à* Perſis *eſt captus: ne ullus error obrepat, mittendũ in literas cẽſui.* Hunc Valerian*ũ circa* Mediolan*um ſepultũ, addito titulo* Claudij *iuſſu,* Valerian*us imperator.* Non *puto plus aliquid uel de maiore* Valeriano, *uel de iuniore requirendũ.* Et *quoniã uereor ne modum uoluminis tranſeam, ſi* Gallienum Valeriani *filium, de quo iam nobis multus ſermo fuit, uel* Saloninum *filium etiam* Gallieni, *qui &* Gallienus *dictus eſt, huic libro adiungam, ad aliud uolumen tranſeam.* Semper *enim me uobis dedidi, & famæ, cui negare nihil debeo, neque poſſum.*

GALLIENI DVO.

C APTO Valeriano *(enimuero unde incipienda eſt* Gallieni *uita, niſi ab eo præcipue malo, quo eius uita depreſſa eſt?) mutãte* Repub. *cum* Odenatus *iam* Orientis *cepiſſet imperium, &* Gallienus *comperta patris captiuitate gauderet, uagabantur exercitus, murmurabant duces, erat ingens omnium mœror, quòd imperator* Romanus *in* Perſide *ſeruiliter teneretur.* Gallieno *igitur*

& Voluſiano Coſs. Macrianus & Baliſta in unum coeũt, exercitus reliquias cõuocant: & cum Romanum in Oriẽte mutaret imperium, quem facerent imperatorẽ requirunt, Gallieno tam negligenter ſe agente ut eius ne mentio quidẽ apud exercitum fieret. Denique cũ pluries eius rei cauſa conueniſſent, placuit ut Macrianum cum filijs ſuis imperatores dicerent, ac Rempub. defenſandam capeſſerent. Sic igitur imperiũ delatum eſt Macriano: & cauſæ Macriano imperãdi cũ filijs hæ fuerunt. Primum, quòd nemo eo tẽpore ſapiẽtior ducum habebatur, nemo ad res gerẽdas aptior; deinde ditiſſimus, & qui priuatis poſſet fortunis publica explere diſpendia. Huc accedebat, quòd liberi eius fortiſſimi iuuenes tota mente in bellum ruebant, ut eſſent legionibus exẽplo ad omnia militaria. Macrianus ergo undique collectis exercitibus, Orientis partes petijt: atq; ut poſſet late ſibi delatũ defendere & tueri imperiũ, bellum ſic inſtruxit atq; copias ſic parauit, ut eſſet omniũ circunſpectus quæ cõtra eum poterãt cogitari. Idẽ Macrianus Piſonem unũ ex nobilibus principibus ſenatus ad Achaiam deſtinauit ob hoc ut Valentẽ qui illic procõſulari imperio Rempub. gubernabat, opprimeret. Sed Valens comperto quòd Piſo contra ſe ueniret, ſumpſit imperium. Piſo igitur in Theſſaliam ſe recepit. Vbi miſſis à Valente militibus compluribus interfectus eſt, ipſe quoque imperator appellatus cognomẽto Theſſalicus. Sed Macrianus retento in Oriẽte uno ex filijs, pacatis tamen rebus, Aſiam primum uenit, deinde Illyricum petijt. In Illyrico cum Aureolo imperatore, qui contra Gallienum imperiũ ſumpſerat, dux Domitiano nomine manũ conſeruit, unum ex filijs ſecum habens, & XXX millia militum ducens. Sed uictus eſt Macrianus cum filio Macriano nomine,

deditúſque omnis exercitus Aureolo imperatori. Turbata interim Reſp. totóque penitus orbe terrarum, ubi Odenatus comperit Macrianum cum filio interemptum, regnare Aureolum, Gallienum remiſſius agere, feſtinauit ad alterum filium Macriani, cum exercitus hoc daret fortuna capiendum. Sed ij qui erant cum filio Macriani Quieto nomine, conſentiẽtes Odenato, autore præfecto Macriani Baliſta iuuenem occiderunt: miſſóque per murum corpore, Odenato ſe omnes affatim dediderunt. Totius prope igitur Oriẽtis factus eſt Odenatus imperator, cum Illyricum teneret Aureolus, Romam Gallienus. Idem Baliſta multos Emiſſenos, ad quos confugerant Macriani milites, cum Quieto, & theſaurorũ cuſtode interfecit, ita ut ciuitas penè deleretur. Odenatus inter hæc quaſi Gallieni partes ageret, cuncta eidem nuntiari ex ueritate faciebat. Sed Gallienus cognito quòd Macrianus cũ ſuis liberis eſſet occiſus, quaſi ſecurus rerum, ac patre iam recepto, libidini & uoluptati ſe dedidit. Ludos Circenſes, ludóſque ſcenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam uenationem, & ludos gladiatorios dedit: populúmque quaſi Victorialibus diebus ad feſtiuitatem ac plauſum uocauit. Et cum plerique patris eius captiuitatem mœrerent, ille ſpecie decoris, quòd pater eius uirtutis ſtudio deceptus uideretur, ſupra modũ lætatus eſt. Conſtabat autem cenſuram parentis eum ferre non potuiſſe, uotiuúmque illi fuiſſe, quòd imminentem ceruicibus ſuis grauitatem paternam non haberet. Per idem tempus AEmilianus apud AEgyptum ſumpſit imperium: occupatis horreis multa oppida malo famis preſſit. Sed hunc dux Gallieni Theodotus conflictu habito cepit, atque imperatori Gallieno uiuum trãſmiſit. AEgyptus enim data AEmiliano per Tranſthebaitanos milites

ſæuitum eſt

* *ribus, cum Gallienus in luxuria, & improbitate perſiſteret. Cúmque ludibrijs & heluationi uacaret, neque aliter* Remp. *regeret, quàm cum pueri fingunt per ludibria poteſtates,* Galli, *quibus inſitum eſt eſſe leues ac degenerãtes à ciuitate* Romana, *& luxurioſos principes ferre non poſſe,* Poſthumum *ad imperium uocarunt, exercitibúſque cõſentiẽtibus, qui occupatum imperatorẽ libidinibus querebantur. contra hunc* Theodotus *exercitum duxit.* Cúmq; *urbem, in qua erat* Poſthumus, *obſidere cœpiſſet, decernẽtibus* Gallis, Gallienus *muros circumiens ſagitta ictus eſt.* Nã *& per annos* VII Poſthumus *imperauit, &* Gallias *ab omnibus circũfluẽtibus* Barbaris *ualidiſſime uindicauit.* His *coactus malis,* Gallienus *pacem cum* Aureolo *facit oppugnandi* Poſthumi *ſtudio, longóque bello tracto per diuerſas obſidiones ac prælia, rem modo feliciter, modo infeliciter gerit.* Acceſſerat *præterea his malis, quòd* Scythæ Bithyniam *inuaſerant, ciuitatéſque deleuerant.* Denique Aſtacum, *quæ poſtea* Nicomedia *dicta eſt, incenſam grauiter uaſtauerunt.* Denique *quaſi coniuratione totius mundi concuſſis orbis partibus, etiã in* Sicilia *quaſi quoddam ſeruile bellum extitit latronibus euagantibus, qui uix oppreſſi ſunt.* Et *hæc omnia* Gallieni *cõtemptu fiebant.* Neque *enim quicquã eſt ad audaciam malis, ad ſpem bonorum bonis promptius, quàm cum uel malus timetur, uel diſſolutus contemnitur imperator.* Gallieno & Fauſtino Coſs. *inter tot bellicas clades etiam terræmotus fuit, & tenebræ per multos dies.* Auditum *præterea tonitruũ terra mugiente, non* Ioue *tonante.* Quo *motu multæ fabricæ deuoratæ ſunt cũ habitatoribus: multi terrore mortui: quod quidem malum triſtius in* Aſiæ *urbibus fuit.* Mota *eſt &* Roma, *mota &* Libya: *hiatus terræ plurimis in locis fue-*

runt, cum aqua ſalſa in foſſis appareret. Maria etiã multas urbes occuparunt. Pax igitur deûm quæſita, inſpectis Sibyllæ libris, factúmque Ioui ſalutari, ut præceptum fuerat, ſacrificium. Nam & peſtilentia tãta extiterat uel Romæ, uel in Achaicis urbibus, ut uno die V millia hominũ pari morbo perirent. Sæuiente fortuna cum hinc terræmotus, inde hiatus ſoli, ex diuerſis partibus peſtilentia orbem Romanũ uaſtaret, capto Valeriano, Gallis parte maxima obſeſſis, cum bellum Odenatus inferret, cum Aureolus perurgeret Illyricum, cum AEmilianus AEgyptũ occupaſſet, Gotthi & Clodius, de quo dictum eſt ſuperius, occupatis Thraciis Macedoniam uaſtarunt, Theſſalonicam obſederũt, neque uſquam quies mediocriter ſalutem oſtentare uiſa eſt. Quæ omnia contemptu, ut ſæpius diximus, Gallieni fiebant hominis luxurioſiſſimi, & ſi eſſet ſecurus, ad omne dedecus paratiſſimi. Pugnatum eſt in Achaia Macriano duce contra eoſdẽ Gotthos. Vnde uicti per Achæos receſſerũt. Scythæ autem, hoc eſt pars Gotthorum, Aſiam uaſtabant. Tunc etiam templum Dianæ Epheſiæ diſpoliatum, & incenſum eſt: cuius opes fama in populos ſatis notæ. Pudet numerare inter hæc tempora cum iſta gererentur, quæ ſæpe Gallienus malo generis humani quaſi per iocum dixerit. Nam cum ei nuntiatum eſſet AEgyptum deſciuiſſe, dixiſſe fertur, Quid, ſine lino AEgyptio eſſe non poſſumus? Cum autem uaſtatam Aſiam, & elementorum concurſionibus, & Scytharum incurſionibus comperiſſet, Quid, inquit, ſine aphronitris eſſe non poſſumus? Perdita Gallia arriſiſſe, ac dixiſſe perhibetur, Non ſine trabeatis ſagis tuta Reſp. eſt? Sic denique de omnibus partibus mundi, cum eas amitteret, quaſi detrimẽtis uilium miniſteriorum uideretur affici, iocabatur. Ac nequid mali deeſſet

Gallieni temporibus,Byzantiorum ciuitas clara naualibus bellis,clauſtrum Ponticum,per eiuſdem Gallieni milites ita omnis uaſtata eſt ut prorſus nemo ſupereſſet. Denique nulla uetus familia apud Byzantios inuenitur,niſi ſiquis peregrinatione,uel militia occupatus euaſit,qui antiquitatem generis,nobilitatémque repræſentet. Cōtra Poſthumum igitur Gallienus cū Aureolo, & Claudio duce, qui poſtea imperium obtinuit,principe generis Cōſtantini Cæſaris noſtri,bellum cœpit: & cum multis auxilijs Poſthumus iuuaretur Celticis atque Francicis,in bellum cum Victorino proceſſit,cum quo imperiū participauerat. Victrix Gallieni pars fuit,pluribus prælijs euentuum ratione decurſis. Erat enim in Gallieno ſubitæ uirtutis audacia: nā aliquando iniurijs grauiter mouebatur. Denique ad uindictam Byzantiorum proceſſit: & cum non putaret recipi ſe poſſe muris,receptus alio die,omnes milites inermes,armatorū corona circundatos, interemit fracto fœdere,quod promiſerat. Per eadem tempora etiam Scythæ,in Aſia Romanorum ducum uirtute ac ductu uaſtati,ad propria receſſerunt. Interfectis ſanè militibus apud Byzantium,Gallienus quaſi magnum aliquid geſſiſſet,Romam curſu rapido conuolauit. Conuocatíſque patribus, decennia celebrauit nouo genere ludorum,noua ſpecie pomparum,exquiſito genere uoluptatum. Iam primum inter togatos patres, & equeſtrē ordinē, albatos milites, & omni populo præeunte,ſeruis etiam prope omnium,& mulieribus cum cereis facibus & lampadis præcedētibus, Capitolium petijt. Proceſſerunt etiam altrinſecus centeni albi. boues cornibus auro iugatis, & dorſualibus ſericis diſcoloribus præfulgentes. Agnæ candentes ab utraque parte C C. præceſſerunt & X elephanti qui tunc erāt Romæ,mille C C gla

diatores pompaliter ornati. Cum auratis veſtibus matronarum manſuetæ feræ diverſi generis CC. *ornatu quammaximo affectæ. Carpenta cum mimis, & omni genere hiſtrionum: pugiles ſacculis, non ueritate pugilantes. Cyclopea etiam luſerunt omnes apenarij, ita ut miranda quædam & ſtupenda monſtraret. Omnes uiæ ludis ſtrepitúque, & plauſibus perſonabant. Ipſe medius cum picta toga & tunica palmata inter patres, ut diximus, omnibus ſacerdotibus prætextatis Capitolium petijt. Haſtæ auratæ altrinſecus quingenæ, uexilla centena, & præter ea quæ collegiorum erant, dracones, & ſigna templorū, omniúmque legionum ibant. Ibant præterea gentes ſimulatæ, ut* Gotthi, Sarmatæ, Franci, Perſæ: *ita ut non minus quàm du ceni ſingulis globis ducerentur. Hac pompa homo ineptus eludere ſe credidit populum* Romanum: *ſed ut ſunt* Romanorum *facetiæ, alius* Poſthumo *fauebat, alius* Regilliano, *alius* Aureolo *aut* AEmiliano, *alius* Saturnino. *Nam & ipſe iam imperare dicebatur. Inter hæc ingens querela de patre, quem inultum filius relinqueret, & quem externi utcunque uindicauerāt. Nec tamen* Gallienus *ad talia mo uebatur, obſtupefacto uoluptatibus corde: ſed ab ijs qui circum eum erant, requirebat, & quid habemus in prādio? & quæ uoluptates paratæ ſunt? & qualis cras erit cœna? quales* Circenſes? *ſic confecto itinere, celebratíſque hecatombis, ad domum regiam redijt: conuiuijſque & epulis depulſis, alios dies uoluptatibus publicis deputabat. Prætereundum non eſt haud ignobile facetiarum genus. Nam cum rex* Perſarum *quaſi captiuorum per pompam (rem ridiculam) duceretur, quidam ſcurræ miſcuerunt ſe* Perſis *diligentiſſime ſcrutantes omnia, atq; uniuſcuiuſque uultum mira inhiatione mirātes. A quibus cum quæreretur, quid-*

nam agerent illa ſolertia, illi reſponderunt, Patrem princi pis quærimus. Quod cum ad Gallienum perueniſſet, non pudore, non mœrore, non pietate commotus eſt, ſcurráſque iuſſit uiuos exuri. Quod populus factũ triſtius quàm quiſquam æſtimat, tulit. Milites uero ita doluerũt ut non multo poſt uicem redderent. Gallieno & Saturnino Coss. Odenatus rex Palmyrenorum obtinuit totius Oriẽtis imperium: idcirco præcipue, quòd ſe fortibus factis dignum tantæ maieſtatis inſulis declarauit, Gallieno aut nullas, aut luxurioſas, aut ineptas & ridiculas res agente. Denique ſtatim bellum Perſis in uindictam Valeriani, quam eius filius negligebat, indixit. Niſibim & Carras ſtatim occupat, tradẽtibus ſeſe Niſibenis atque Carrenis, & increpãtibus Gallienum. Nec defuit tamen reuerẽtia Odenati circa Gallienum. Nã captos ſatrapas inſultandi prope gratia, & oſtentandi ſui ad eũ miſit. Qui cum Romam deducti eſſent, uincente Odenato triumphauit Gallienus, nulla mentione patris facta: quem nec inter deos quidẽ niſi coactus retulit, cum mortuum audiſſet, ſed adhuc uiuentem: nam de illius morte falſò compererat. Odenatus autem ad Cteſiphontẽ Parthorũ multitudinem obſedit. Vaſtatíſque circum omnibus locis innumeros homines interemit. Sed cum ſatrapæ omnes ex omnibus regionibus illuc defenſionis cõmunis gratia conuolaſſent, fuerunt longæ & uaria prælia, longior tamen Romana uictoria. Et cum nihil aliud ageret, niſi ut Valerianum Odenatus liberaret, inſtabat quotidie, ac locorũ difficultatibus in alieno ſolo imperator optimus laborabat. Dũ hæc apud Perſas geruntur, Scythæ in Cappadociã peruaſerunt: illic captis ciuitatibus, bello etiã uario diu, acies ad Bithyniã contulerunt. Quare milites iterũ de nouo imperatore faciendo cogitauerunt: quos omnes

Gallienus more ſuo, cum placare atque in gratiam ſuam reducere non poſſet, occidit. Cum tamē ſibi milites dignum principem quærerent, Gallienus apud Athenas ἄρχων *erat, id eſt ſummus magiſtratus, uanitate illa qua & ciuis aſcribi deſiderabat, & ſacris omnibus intereſſe: quod neque Adrianus in ſumma felicitate, neque Antoninus in adulta fecerat pace, cum tanto ſtudio Græcarum docti fuerint literarum, ut raro aliquibus doctiſſimis magnorum arbitrio ceſſerint uirorum. Areopagitarum præterea cupiebat ingeri numero contēpta propè Rep. Fuit enim Gallienus, quod negari non poteſt, oratione, poemate, atque omnibus artibus clarus. Huius eſt illud epithalamium, quod inter centum poetas præcipuū fuit. Nam cum fratrū ſuorum filios iūgeret, omnes poetæ Græci Latiniq; epithalamia dixiſſent, idque per dies plurimos, cū ille manus ſponſorum teneret, ut quidā dicunt, ſæpius ita dixiſſe fertur,*

Ite ait ô pueri pariter ſudate medullis
Omnibus inter uos, non murmura ueſtra columbæ,
Brachia non hederæ, non uincant oſcula conchæ.

Longum eſt eius uerſus, orationeſque cōnectere, quibus ſuo tēpore tam in poetas, quàm in rhetores emicuit. Sed aliud in imperatore quæritur, aliud in oratore, uel poeta flagitatur. Laudatur ſanè eius optimum factū. Nam conſulto Valeriani fratris ſui, & Lucilli propinqui, ubi comperit ab Odenato Perſas uaſtatos, redactam Niſibin & Carras in poteſtatem Romanam, omnem Meſopotamiam noſtrā, denique Cteſiphontem eſſe peruentum, fugiſſe regem, captos ſatrapas, plurimos Perſarum occiſos, Odenatū participato imperio Auguſtum uocauit, eiuſque monetam, qua Perſas captos traheret, cudi iuſſit, quod & ſenatus, & urbs, & omnis ætas gratanter accepit. Fuit præterea idem

ingenioſiſſimus, cuius oſtendentia acumen pauca libet ponere. Nam cum taurum ingentem in arenam miſiſſet, exiſſétque ad eum feriendum uenator, neque perductum decies potuiſſet occidere, coronam uenatori miſit: muſſantibúſque cunctis quid rei eſſet quòd homo ineptiſſimus coronaretur, ille per curionem dici iuſſit, Taurum toties non ferire difficile eſt. Idem cum quidam gemmas uitreas pro ueris uendidiſſet eius uxori; atque illa re prodita uindicari uellet, ſurripi quaſi ad leonem uenditorem iuſſit. Deinde cauea caponem emittit: mirantibúſque cunctis rem tam ridiculam, per curionem dici iuſſit, Impoſturam fecit, & paſſus eſt, deinde negotiatorem dimiſit. Occupato tamen Odenato bello Perſico, & Gallieno rebus ineptiſſimis, ut ſolebat, incumbente, Scythæ nauibus factis, Heracleam peruenerunt, atque inde cum præda in ſolum proprium reuerterunt, quanuis multi naufragio perierunt, nauali bello ſuperati. Per idem tempus Odenatus inſidijs conſobrini ſui interemptus eſt cum filio Herode, quem & ipſum imperatorem appellauerat. Tũ Zenobia uxor eius, quòd paruuli eſſent filij eius qui ſupererant Herenianus & Timolaus, ipſa ſuſcepit imperium, diúque rexit non muliebriter, neque more fœmineo: ſed non ſolum Gallieno uirago melius imperare potuiſſet, uerum etiam multis imperatoribus fortius atque ſolertius. Gallieno ſanè ubi nuntiatum Odenatum interemptum, bellum Perſis ad ſeram nimis uindictam patris parauit. Collectíſq; per Heraclianum ducem militibus, ſolertis principis rem gerebat. Qui tamen Heraclianus cum contra Perſas profectus eſſet, à Palmyrenis uictus, omnes quos parauerat milites perdidit, Zenobia Palmyrenis & Orientalibus pleriſque uiriliter imperante. Inter hæc Scythæ per Euxinum nauigantes, Iſtrum in-

greſſi, multa grauia in ſolo Romano fecerunt. Quibus com pertis, Gallienus Cleodamum & Athenæũ Byzantios inſtaurandis urbibus muniendiſque præficit. Pugnatúmque eſt circa Pontum, & à Byzantijs ducibus uicti ſunt Barbari. Veneriano item duce, nauali bello Gotthi ſuperati ſũt, tum ipſe Venerianus militari perijt morte. Atque inde Cyzicum & Aſiam, deinceps Achaiam omnem uaſtauerunt, & ab Athenienſibus duce Dexippo ſcriptore horum temporum uicti ſunt. Vnde pulſi per Epirum, Acarnaniam, Boetiam peruagati ſunt. Gallienus interea uix excitatus publicis malis, Gotthis uagantibus per Illyricum occurrit, & fortuito plurimos interemit. Quo comperto, Scythæ facta carragine per montem Geſſacem fugere ſunt conati. Omnes inde Scythas Martianus uaria bellorum fortuna agitauit, quæ omnes Scythas ad rebellionem excitarunt. Et hæc quidem Heracliani ducis erga Remp. deuotio fuit. Verũ cum Gallieni tantam improbitatẽ ferre non poſſent, conſiliũ inierunt Martianus & Heraclianus ut alter eorũ imperiũ caperet: & Claudius quidẽ, ut ſuo dicemus loco, uir omnium optimus electus eſt qui conſilio non affuerat, eſſétque apud cunctos in reuerentia, ut dignus uideretur imperio, quemadmodum poſtea comprobatum eſt. Is enim eſt Claudius à quo Conſtantinus uigilantiſſimus Cæſar originem ducit. Fuit ijſdem ſocius in appetendo imperio quidam Ceronius ſiue Cecropius dux Dalmatarum, qui eos & urbaniſſime & prudentiſſime adiuuit. Sed cũ imperium capere uiuo Gallieno non poſſent, huiuſmodi eum inſidijs appetendum eſſe duxerunt, ut labem improbiſſimam malis feſſa Repub. à gubernaculis humani generis dimouerent, ne diutius theatro & circo addicta Repub. per uoluptatum deperiret illecebras. Inſidiarum genus fuit ta-

le, Gallienus ab Aureolo qui principatum inuaſerat, diffidebat, ſperans quotidie grauem & intolerabilem tumultuarij imperatoris aduentum. Hoc ſcientes Martianus & Cecropius, ſubito Gallieno iuſſerant nuntiari Aureolum iam uenire. Ille igitur militibus congregatis, quaſi certum proceſſit ad prælium, atque ita miſſis percuſſoribus interēptus eſt. Et quidē Cecropij Dalmatarū ducis manu Gallienus dicitur eſſe percuſſus, ut quidam ferunt, circa Mediolanum: ubi continuo & frater eius Valerianus eſt interemptus, quem multi Auguſtum, multi Cæſarem, multi neutrum fuiſſe dicunt, quod uerſimile non eſt. Siquidem capto iam Valeriano, ſcriptum inuenimus in faſtis, Valeriano imperatore Cos. Quis igitur alius potuit eſſe Valerianus niſi Gallieni frater? Conſtat de genere, non ſatis tamen conſtat de dignitate, uel ut cœperunt alij loqui, de maieſtate. Occiſo igitur Gallieno, ſeditio ingens militū fuit, cum ſpe prædæ, ac publicæ uaſtationis imperatorem ſibi utilē, neceſſarium, fortem, efficacem, ad inuidiam faciendam dicerent raptum. Quare conſilium principum fuit, ut milites eius quo ſolent placari genere, ſedarētur. Promiſſis itaque per Martianum aureis uicenis, & acceptis (nam præſtiterat theſaurorum copia) Gallienum tyrannum militari iudicio in faſtos publicos retulerunt. Sic militibus ſedatis, Claudius uir ſanctus, ac iure uenerabilis, & bonis omnibus charus, amicus patriæ, amicus legibus, acceptus ſenatui, populo bene cognitus accepit imperiū. Hæc uita Gallieni fuit breuiter à me literis intimata, qui natus abdomini & uoluptatibus, dies ac noctes uino & ſtupris perdidit orbem terrarum. Triginta prope tyrannos paſſus eſt Romanum dehoneſtantes imperium, ita ut etiam mulieres eo melius imperarent. Ac ne eius prætereatur miſe-

randa ſolertia, Veris *tempore cubicula de roſis fecit*. De *pomis caſtella compoſuit*. Vuas *triennio ſeruauit*. Hyeme *ſumma melones exhibuit*. Muſtum *quemadmodũ toto anno haberetur, docuit*. Ficos *uirides*, & *poma ex arboribus recentia ſemper alienis menſibus præbuit, mantilibus aureis ſemper ſtrauit*. Gemmata *uaſa fecit, eadémque aurea*. Crinibus *ſuis auri ſcobem aſperſit, radiatus ſæpe proceſſit, cum chlamyde purpurea, gemmatíſque fibulis* & *aureis* Romæ *uſus eſt, ubi ſemper togati principes uidebantur: purpuream tunicam, auratámque uirilem, eandémque manicatam habuit*. Gemmato *balteo uſus eſt, caligas gemmatas annexuit, cum campagus reticulos appellaret*. Conuiuatus *in publico eſt*. Congiarijs *populum molliuit*. Senatui *ſportulam ſedens erogauit*. Matronas *ad conſulatum ſuum rogauit, ijſdémque manum ſibi oſculantibus, quaternos aureos ſui nominis dedit*. Vbi *de* Valeriano *patre comperit quòd captus eſſet, id quod philoſophorum optimus de filio amiſſo dixiſſe fertur*, Sciebam *me genuiſſe mortalem: dixit ille*, Sciebam *patrem meum eſſe mortalem*. Nec *defuit* Annius Cornicula, *qui eum quaſi conſtantem principem falſò ſua uoce laudaret, peior tamen ille qui credidit*. Sæpe *ad tibicinem proceſſit, ad organum ſe recepit, cum proceſſui* & *receſſui cani iuberet*. Lauit *die, ſeptimo æſtate uel ſexto, hyeme ſecundo uel tertio*. Bibit *in aureis ſemper poculis, aſpernatus uitrum, dicens nil eo eſſe communius*. Semper *uina uariauit: neque unquam in uno conuiuio ex uno uino duo pocula bibit*. Concubinæ *in eius tricliniјs ſæpe accubuerunt*. Menſam *ſecundam ſcurrarum* & *mimorum ſemper propè habuit*. Cum *iret ad hortos nominis ſui, omnia palatina officia ſequebãtur*. Ibant & *præfecti*, & *magiſtri officiorũ omnium adhibebãtur conuiuijs*

bb.ij.

& cœnationibus. Lauabant etiam ſimul cum principe. Admittebantur ſæpe etiam mulieres, cum ipſo pulchræ puellæ, cum illis anus deformes: & iocari ſe dicebat cum orbem terrarũ undique perdidiſſet. Fuit tamen nimiæ crudelitatis in milites: nam & terna milia, & quaterna militum ſingulis diebus occidit. Statuam ſibi maiorem coloſſo fieri præcepit ſolis habitu, ſed ea imperfecta periJt. Tã magna denique cœperat fieri, ut duplex ad coloſſum uideretur. Poni autem illam uoluerat in ſummo AEſquiliarum monte, ita ut haſtã teneret, per cuius caput infans ad ſummum poſſet aſcendere. Sed & Claudio, & Aureliano deinceps ſtulta res uiſa eſt. Siquidem etiam equos & currum fieri iuſſerat pro qualitate ſtatuæ, atque in acutiſſima baſe poni. Porticum Flaminiam uſque ad pontem Miluium & ipſe parauerat ducere, ita ut tetraſtiche fieret, ut autem alij dicunt, pentaſtiche: ita ut primus ordo pilas haberet, & ante ſe columnas cum ſtatuis, ſecundus & tertius, & deinceps διὰ τιττάρων columnas. Longum eſt cuncta in literas mittere: quæ qui uolet ſcire, legat Palfurium Suram, qui Ephemeridas eius uitæ compoſuit. Nos ad Saloninũ reuertamur.

SALONINVS GALLIENVS.

HIC Gallieni filius fuit, nepos Valeriani, de quo quippe nihil eſt quod dignũ in literas mittatur, niſi quòd nobiliter natus, educatus regie: occiſus deinde non ſua, ſed patris cauſa. De huius nomine magna eſt ambiguitas. Nam multi eum Gallienum, multi Saloninum hiſtoriæ prodiderunt. Et qui Saloninum, idcirco quòd apud Salonas natus eſſet, cognominatum ferũt: qui autem Gallienum, patris nomine cognominatum, & aui Gallieni

ſummi quondam in Rep. uiri. Fuit denique hactenus ſtatua in pede montis Romulei, hoc eſt ante ſacram uiam intra templum Fauſtinæ, aduecta ad arcum Fabianum, quæ haberet inſcriptum, Gallieno minori, Salonino additum: ex quo eius nomen intelligi poterit. Tranſiſſe decennium imperij Gallienum ſatis clarum eſt: quod idcirco addidi, quia multi eum imperij ſui primo anno perijſſe dixerũt: fuiſſe autem & alias rebelliones ſub eodem: de quibus proprio dicemus loco. Siquidem placuit triginta Tyrannos uno uolumine includere, idcirco quòd nec multa de his dici poſſunt, & in Gallieni uita pleraque iam dicta ſunt. Et hæc quidem de Gallieno hoc interim libro dixiſſe ſufficiat. Nam & multa iam in Valeriani uita, in libro qui de triginta Tyrãnis inſcribendus eſt, iam loquemur: quæ iterari, ac ſæpius dici minus utile uidebatur. Huc accedit, quòd quædam etiam ſtudioſe prætermiſi, ne eius poſteri multis rebus editis læderẽtur. Scis enim ipſe quales homines cum ijs qui aliqua de maioribus eorum ſcripſerint, quantum gerant bellum: nec ignota eſſe arbitror quæ dixit Marcus Tullius in Hortenſio, quem ad exemplũ protreptici ſcripſit. Vnum ponam tamen quod iucunditatem quandam ſed uulgarem habuit, morem tamen nouum fecit. Nam cum cingula ſua plerique militantiũ, qui ad conuiuium uenerant, ponerent, hora conuiuij Saloninus puer, ſiue Gallienus his auratos conſtellatóſque balteos rapuiſſe perhibetur: & cum eſſet difficile in aula palatina requirere quod periſſet, ac taciti militares uiri detrimenta pertuliſſent, poſtea rogati ad conuiuium cincti accubuerunt. Cúmque ab his quæreretur cur non ſoluerent cingulum, reſpondiſſe dicuntur, Salonino deferimus. Atque hinc tractum morem, ut deinceps cum imperatore cincti diſcumbe-

rent. Negare *non poſſum alium pleriſque uideri huius rei ortum eſſe morem: dicunt enim mulitare prandium: quod dictum eſt prandium ab eo quòd ad bellum milites paret, à cinctis initum: cui rei argumentum eſt quòd à diſcinctis etiam cum imperatore cœnatur. Quæ idcirco poſui, quia digna & memoratu uidebantur, & cognitu.* Nunc *tranſeamus ad triginta* Tyrannos, *qui* Gallieni *temporibus contemptu mali principis extiterunt.* De *quibus breuiter & pauca dicenda ſunt.* Neque *enim digni ſunt eorum plerique, ut uolumen talium hominum ſaltem nominibus occuparetur. Quamuis eorum aliqui non parum in ſe uirtutis habuiſſe uideantur, multum etiã* Reip. *profuiſſe.* Tam *uariæ item opiniones ſunt de* Salonini *nomine, ut qui ſe uerius putant dicere, à matre ſua* Salonina *appellatum eſſe dicant, quam is perdite dilexerit,* Piparam *nomine barbaram regis filiam.* Gallienus *cum ſuis ſemper flauum crinem condidit.* De *annis autem* Gallieni & Valeriani *ad imperiũ pertinentibus adeo incerta traduntur, ut cum* X V *annos eoſdem imperaſſe conſtet, id eſt* Gallienum *uſque ad quintumdecimum perueniſſe,* Valerianus *uero ſexto ſit captus: alij* I X *annis, alij bis decem annis: alij etiam* Gallienum *imperaſſe in literas mittant: cum conſtet & decennalia* Romæ *ab eodem celebrata, & poſt decennalia* Gothos *ab eo uictos, cum* Odenato *pacem factam, cum* Aureolo *initam eſſe concordiam, pugnatum contra* Poſthumum, *contra* Lollianum, *multa etiam ab eo geſta quæ ad uirtutem, plura tamen quæ ad dedecus pertinebant.* Nam & *ſemper noctibus popinas dicitur frequẽtaſſe, & cum lenonibus, mimis, ſcurriſque uixiſſe.*

SCRIPTIS *iam pluribus libris,non hiſtorico,nec diſerto,ſed pedeſtri eloquio, ad eam temporũ ueniemus ſeriem,in qua per annos, quibus Gallienus & Valerianus Remp. tenuerunt,triginta Tyrãni occupato Valeriano magnis belli Perſici neceſſitatibus extiterunt: cum Gallienum nõ ſolum uiri,ſed etiam mulieres contemptui haberent,ut ſuis locis probabitur. Sed quoniam tanta obſcuritas eorum hominum fuit,qui ex diuerſis orbis partibus ad imperium conuolabant, ut non multa de his uel dici poſſint à doctioribus,uel requiri: deinde ab omnibus hiſtoricis, qui Græce ac Latine ſcripſerunt, ita nonnulli prætereantur, ut eorum nomina frequententur: poſtremo cum tam uarie à pleriſque ſuper his nonnulla ſint prodita,in unum eos libellum contuli,& quidem breuem,maxime cum uel in Valeriani,uel in Gallieni uita pleraque de his dicta,nec repetenda tamen ſatis conſtet.*

Cyriades I.

H*ic patrẽ Cyriadem fugiens,diues & nobilis,cum luxuria ſua & moribus perditis ſanctum ſenẽ grauaret,direpta magna parte auri,argenti etiã infinito pondere,Perſas petijt: atq; inde Sapori regi coniũctus atque ſociatus, cum hortator belli Romanis inferendi fuiſſet,Odenatum primum,deinde Saporem ad Romanum ſolum traxit. Antiochia etiã capta,& Cæſarea, Cæſarianum nomen accepit. Atque inde uocatus Auguſtus,cum omnem Orientem uel uirium audacia, uel terrore quateret,patrẽ uero interemiſſet(quod alij hiſtorici negãt factũ) ipſe per inſidias ſuorum,quum Valerianus iam ad bellum*

Perſicum ueniret, occiſus eſt. Neque plus de hoc *hiſtoriæ quicquam mandatum eſt quod dignum memoria eſſe uideatur. Quem clarum perfugium & parricidium, & aſpera tyrannis, & ſumma luxuries literis dederunt.*

Poſthumus II.

H*Ic uir in bello fortiſſimus, in pace conſtantiſſimus, in omni uita grauis, uſqueadeo ut* Saloninum *filium ſuum* eidem Gallienus *in* Gallia *poſitum crederet, quaſi cuſtodi uitæ, & morum, & actuum imperialium inſtitutori.* Sed *quantum plerique aſſerunt, quod eius non cõuenit moribus, poſtea fidem fregit, & occiſo* Salonino, *ſumpſit imperiũ.* Vt *autem uerius plerique tradiderunt, cum* Galli *uehementiſſime* Gallienum *odiſſent, puerũ autem apud ſe imperare ferre non poſſent, eũ qui commiſſum regebat imperium, imperatorem appellarunt, miſſiſque militibus adoleſcentem interfecerunt. Quo interfecto, ab omni exercitu & ab omnibus* Gallis Poſthumus *gratanter acceptus, talem ſe præbuit per annos ſeptem ut* Gallias *inſtaurauerit: cum* Gallienus *luxuriæ & popinis uacaret, & amore barbaræ mulieris conſeneſceret.* Geſtum *eſt tamen à* Gallieno *contra hunc bellũ, tunc cum ſagitta* Gallienus *eſt uulneratus.* Siquidem *nimius amor erga* Poſthumum *omnium erat in* Gallica *gente populorũ, quòd ſubmotis omnibus* Germanicis *gentibus,* Romanum *in priſtinam ſecuritatem reuocaſſet imperiũ.* Sed *cum ſe grauiſſime regeret, more illo quo* Galli *nouarum rerũ ſemper ſunt cupidi,* Lolliano *agente interemptus eſt.* Siquis *ſanè* Poſthumi *meritum requirit, iudicium de eo* Valeriani *ex hac epiſtola quam ille ad* Gallos *miſit, intelliget,* Tranſrhenani *limitis ducem, &* Galliæ *præſidem* Poſthumum *fecimus, uirũ digniſſimum ſeueritate* Gallorũ, *præ-*

ſente quo non miles in caſtris, non iura in foro, non in tribunalibus lites, non in curia dignitas pereat. Qui unicuique proprium, & ſuum ſeruet. Virum quem ego præ cæteris ſtupeo, & qui locum principis mereatur iure: de quo ſpero quòd mihi gratias agetis. Quòd ſi me fefellerit opinio, quam de illo habeo, ſciatis nuſquam gentiū reperiri qui poſſit penitus approbari. Huius filio Poſthumo nomine tribunatum Vocontiorum dedi adoleſcenti, qui ſe dignum patris moribus reddet.

Poſthumus Iunior III.

DE hoc propè nihil eſt quod dicatur, niſi quòd à patre appellatus Cæſar, ac deinceps in eius honore Auguſtus cum patre dicitur interemptus: cum Lollianus in locum Poſthumi ſubrogatus, delatum ſibi à Gallis ſumpſiſſet imperium. Fuit autem, quod ſolum memoratu dignum eſt, ita in declamationibus diſertus, ut eius controuerſiæ Quintiliano dicantur inſertæ, quem declamatorem Romani generis acutiſſimum, unius capitis lectio prima ſtatim fronte demonſtrat.

Lollianus IIII.

HVius rebellione in Gallia Poſthumus uir omniū fortiſſimus interēptus eſt: cum iam nutante Gallieni luxuria in ueterem ſtatū Romanum reformaſſet imperium. Fuit quidem etiam fortiſſimus, ſed rebellionis intuitu minorem apud Gallos autoritatē de ſuis uiribus tenuit. Interēptus autē eſt à Victorino Victorinæ, uel Victoriæ filio, quæ poſtea mater Caſtrorū appellata eſt, & Auguſtæ nomine affecta, cum ipſa per ſe fugiens tanti ponderis molem, primum in Marium, deinde in Tetricum, atque eius filium cōtuliſſet imperia. Et Lollianus quidem non nihilum Reip. profuit. Nam pleraſque Galliæ ciuita-

tes, nõnulla etiã caſtra Poſthumus per ſeptem annos in ſolo Barbarico ædificauerat: quæ interfecto Poſthumio ſubita irruptione Germanorum & direpta fuerant & incenſa, ſtatũ ueterem reformauit: deinde à ſuis militibus, quòd in labore nimius eſſet, occiſus eſt. Ita Gallieno perdente Remp. in Gallia primum Poſthumus, deinde Lollianus, Victorinus deinceps, poſtremo Tetricus (nam de Mario nihil dicimus) affectatores Romani nominis extiterunt: quos omnes datos diuinitus credo, ne cũ illa peſtis inaudita luxuria impediretur, malis poſſidẽdi Romanum ſolum Germanis daretur facultas: qui ſi eo genere tunc euaſiſſent quo Gotthi & Perſæ, conſentientibus in Romano ſolo gentibus, uenerabile hoc Romani nominis finitum eſſet imperium. Lolliani autem uita in multis obſcura eſt, ut & ipſius Poſthumi, ſed priuata uirtute clari, non nobilitatis pondere uixerunt.

Victorinus V.

Poſthumus ſenior, cũ uideret multis ſe Gallieni uiribus peti, atq; auxilium nõ ſolum militũ, uerumetiã alterius principis neceſſarium, Victorinũ militaris induſtriæ uirũ in participatum uocauit imperij, & cum eodẽ contra Gallienũ conflixit. Cúmque adhibitis ingẽtibus Germanorũ auxilijs, diu bella traxiſſent, uicti ſunt. Tunc interfecto etiam Lolliano, ſolus Victorinus in imperio remãſit: qui & ipſe, quòd matrimonijs militũ & militariũ corrũpendis operã daret, à quodã actuario, cuius uxorem ſtuprauerat, cõpoſita factione Agrippinæ percuſſus, Victorino filio Cæſare à matre Victorina, ſiue Victoria, quæ mater Caſtrorum dicta eſt, appellato, qui & ipſe puerulus ſtatim eſt interẽptus, cũ apud Agrippinã pater eius eſſet occiſus. De hoc quòd fortiſſimus fuerit, &

præter libidinem optimus imperator, à multis multa ſunt dicta. Sed *ſatis credimus* Iulij Ateriani *partem libri cuiuſdam ponere, in quo de* Victorino *ſic loquitur,* Victorino *qui* Gallias *poſt* Iunium Poſthumum *rexit, neminem exiſtimo præferendum.* Non *in uirtute* Traianum, *non* Antoninum *in clementia, non grauitate* Neruam, *non in gubernando ærario* Veſpaſianum, *non in cenſura totius uitæ ac ſeueritate militari* Pertinacem, *uel* Seuerũ. Sed *omnia hæc, libido & cupiditas mulierariæ uoluptatis ſic perdidit, ut nemo audeat uirtutes eius in literas mittere, quem conſtat omnium iudicio meruiſſe puniri.* Ergo *cum id iudicij de* Victorino *ſcriptores habuerint, ſatis mihi uideor de eius dixiſſe moribus.*

Victorinus Iunior VI.

D*E hoc nihil amplius in literas eſt relatum, quàm quòd nepos* Victoriæ, Victorini *filius fuit, & à patre, & ab auia ſub eadem hora qua* Victorinus *interemptus,* Cæſar *nuncupatus eſt, ac ſtatim à militibus ita occiſus.* Extant *denique ſepulchra circa* Agrippinam *breui marmore impreſſa humilia, in quibus unus eſt inſcriptus,* Hic *duo* Victorini *tyranni ſiti ſunt.*

Marius VII.

V*ictorino,* Lolliano, & Poſthumo *interemptis,* Marius *ex fabro, ut dicitur, ferrario, triduo tantũ imperauit.* De *hoc quid amplius requiratur ignoro, niſi quòd eũ inſigniorẽ breuiſſimũ fecit imperiũ.* Nã *ut cõſul qui ſex meridianis horis conſulatũ ſuffectũ tenuit, à* Marco Tullio *tali aſperſus eſt ioco,* Cõſulẽ *habuimus tã ſeuerum, támque cenſoriũ, ut in eius magiſtratu nemo pranderit, nemo cœnauerit, nemo dormierit.* De *hoc etiam dici poſſe uidetur, qui una die factus eſt imperator, alia die*

uiſus eſt imperare, tertia interemptus eſt. Et *uir quidem ſtrenuus,ac militaribus uſque ad imperium gradibus euectus eſt: quem pleriq;* Mamurium, *nonnulli* Veturium, *opificem utpote ferrarium, nuncuparunt.* Sed *de hoc nimis multa, de quo illud addidiſſe ſatis eſt, nullius manus uel ad feriendum, uel ad impellandum fortiores fuiſſe, cum in digitis neruos uideretur habuiſſe,non uenas.*Nam *& carra uenientia digito ſalutari repuliſſe dicitur, & fortiſſimos quoſque uno digito ſic afflixiſſe,ut quaſi ligni uel ferri obtuſioris ictu percuſſi dolerent.*Multa *duorum digitorum alliſione contriuit.*Occiſus *eſt à quodam milite,qui cum eius quondam operarius in fabrili officina fuiſſet, contemptus eſt ab eodem,uel cum duxiſſet,uel cum imperiũ cepiſſet.* Addidiſſe *hæc uerba dicitur interemptor,* Hic *eſt gladius quem ipſe feciſti.*Huius *concio prima talis fuiſſe dicitur,* Scio *cõmilitones,poſſe mihi obijci artem priſtinam, cuius mihi omnes teſtes eſtis.* Sed *dicat quiſque quòd uult.* Vtinam *ſemper ferrum exerceam: non uino, non floribus, non mulierculis, non popinis , ut facit* Gallienus *indignus patre ſuo, & ſui generis nobilitate, depeream.* Ars *mihi obijciatur ferraria, dum me & exteræ gentes ferrum attrectaſſe ſuis cladibus recognoſcant in* Italia. Denique *ut omnis* Alemannia, *omnîſque* Germania *cum cæteris quæ adiacent gentibus,* Romanum *populum ferratam putent gentem, ut ſpecialiter in nobis ferrum timeant.* Vos *tamen cogitetis uelim, feciſſe uos principem, qui nunquam quicquam ſcierit tractare, niſi ferrum.* Quod *idcirco dico, quia ſcio mihi à luxurioſiſſima illa peſte nihil opponi poſſe, niſi hoc,quòd gladiorum,armorúmque artifex fuerim.*

Ingenuus VIII.

Vſco & Baſſo COSS. cũ Gallienus uino & po-
F pinis uacaret, cúmque ſe lenonibus, mimis, &
meretricibus dederet, ac bona naturæ luxuriæ
cõtinuatione deperderet, Ingenuus qui Pãnonias tunc re-
gebat, à Mœſiacis legionibus imperator eſt dictus, cæte-
ris Pãnoniarum uolẽtibus: neque in quoquã melius con-
ſultum Reipublicæ à militibus uidebatur, quàm quòd in-
ſtantibus Sarmatis creatus eſt imperator, qui feſſis rebus
mederi ſua uirtute potuiſſet. Cauſa autẽ ipſi arripiẽdi tũc
imperij fuit, ne ſuſpectus eſſet imperatoribus, quòd erat
fortiſſimus, ac Reipublicæ neceſſarius, & militibus, quod
imperãtes uehemẽter mouet, acceptiſſimus. Sed Gallienus,
ut erat nequã & perditus, ita etiam ubi neceſſitas coegiſſet,
uelox, fortis, uehemẽs, crudelis: denique Ingenuum conflictu
habito uicit, eóque occiſo, in omnes Mœſiacos tam milites
quàm ciues aſperrime ſæuijt. Nec quẽquam ſuæ crudelita-
tis exortem reliquit: uſqueadeo aſper & truculẽtus, ut ple-
raſq; ciuitates uacuas à uirili ſexu relinqueret. Fertur ſa-
nè idem Ingenuus ciuitate capta intraſſe domum, in qua
ſe pugione trãſfodit, atq; ita uitã finiſſe ne in tyrãni cru-
delis poteſtatẽ ueniret. Extat ſanè epiſtola Gallieni, quam
ad Celerẽ Verianum ſcripſit, qua eius nimietas crudelita-
tis oſtenditur. Quam ego idcirco interpoſui, ut omnes in-
telligerẽt hominẽ luxurioſum crudeliſſimum eſſe ſi neceſ-
ſitas poſtulet. Gallienus Veriano, Nõ mihi ſatiſfacies,
ſi tantũ armatos occideris quos & fors belli interimere po-
tuiſſet. Perimendus eſt omnis ſexus uirilis, ſi & ſenes at-
que impuberes ſine reprehenſione noſtra occidi poſſent.
Occidendus eſt quicunque male uoluit, occidendus eſt qui-
cunque male dixit. Contra me, contra Valeriani filium,

contra tot principũ patrem & fratrẽ Ingenuus factus eſt imperator. Lacera, occide, cõcide, animum meũ intelligere potes, mea mente iraſcere, qui hæc manu mea ſcripſi.

Regillianus IX.

Fati publici fuit, ut Gallieni tẽpore quicúque potuit, ad imperiũ proſiliret. Regillianus deniq; in Illyrico ducatũ gerẽs, imperator eſt factus autoribus imperij Mœſijs, qui cũ Ingenuo fuerãt ante ſuperati. In quorũ parẽtes grauiter Gallienus ſæuierat. Hic tamen multa fortiter contra Sarmatas geſſit, ſed autoribus Roxolanis, cõſentiẽtibúſque militibus, & timore prouincialiũ, ne iterũ Gallienus grauiora faceret, interẽptus eſt. Mirabile fortaſſe uideatur, ſi quæ origo imperij eius fuerit, declaretur. Militari enim ioco regna promeruit. Nam cum milites cũ eo quidã cœnarẽt, aſtitit Valerianus tribunus, qui diceret, Regilliani nomẽ unde credimus dictũ? Alius cõtinuo, credimus quòd à regno. Tũ is qui aderat ſcholaſticus, cœpit quaſi grãmaticaliter declinare, & dicere, rex, regis, regi, Regillianus. Milites, ut eſt hominum genus pronum ad ea quæ cogitant, dixerunt, Ergo poteſt rex eſſe? item alius, Ergo poteſt nos regere? item alius, Deus tibi regis nomen impoſuit. Quid multa? his dictis cũ alia die mane proceſſiſſet, à principibus imperator eſt ſalutatus. Ita quod alijs uel audacia uel iudicium detulit, huic iocularis aſtutia. Fuit, quod negari nõ poteſt, uir in militari re ſemper probatus, & Gallieno iam ante ſuſpectus, quòd dignus uideretur imperio: gentis Daciæ, Decibali ipſius ut fertur affinis. Extat epiſtola diui Claudij adhuc priuati, qua Regilliano Illyrici duci gratias agit ob redditum Illyricum, cum omnia Gallieni ſegnitia deperirent, quam ego repertam in archiuis inſerẽdam putaui. fuit enim publica. Clau-

dius Regilliano multã ſalutem, Felicẽ Remp. quæ te talem uirum habere rei caſtrenſis bellis his meruit, fœlicem Gallienum etiam, ſi ei uera nemo nec de bonis, nec de malis nuntiat. Pertulerunt ad me Bonitus & Celſus ſtipatores principis noſtri, qualis apud Scupos in pugnando fueris, quot uno die prælia, & qua celeritate cõfeceris. Dignus eras triũpho, ſi antiqua tempora extarent. Sed quid multa? memor cuiuſdã hominis cautius uelim uincas. Arcus Sarmaticos, & duo ſaga ad me uelim mittas, ſed fibulatoria, cũ ipſe miſerim de noſtris. Hac epiſtola oſtenditur quid de Regilliano ſenſerit Claudius, cuius grauiſſimum iudicium ſuis temporibus fuiſſe non dubium eſt. Nec à Gallieno quidem uir iſte promotus eſt, ſed à patre eius Valeriano, ut & Claudius & Macrianus & Ingenuus & Poſthumus & Aureolus, qui omnes in imperio interempti ſunt, cum mererentur imperium. Mirabile autem hoc fuit in Valeriano principe, quòd omnes quoſcũque duces fecit, poſtea militum teſtimonio ad imperium peruenerunt, ut appareat ſenem imperatorẽ in deligendis Reipublicæ ducibus talem fuiſſe, qualem Romana felicitas, ſi cõtinuari fataliter potuiſſet, ſub bono principe requirebat. Et utinam uel illi qui arripuerant imperia, regnare potuiſſent, uel eius filius Gallienus in imperio diutius non fuiſſet, ut libere ſe in ſuo ſtatu Reſpublica noſtra tenuiſſet. Sed nimis ſibi fortuna indulgendum putauit, quæ cum Valeriano & bonos principes tulit, & Gallienum diutius quàm oportebat, Reipublicæ reſeruauit.

Aureolus X.

HIc quoque Illyricianos exercitus regens in contemptu Gallieni, ut omnes eo tempore, coactus à militibus ſumpſit imperiũ. Et cum Macrianus

cum filio ſuo Macriano *contra* Gallienum *ueniret, cui plurimus exercitus eius cepit: aliquos corruptos fidei ſuæ addixit. & cum factus eſſet inualidus imperator, cúmq;* Gallienus *expugnare murum fortè fruſtra tẽtaſſet, pacem cum eo contra* Poſthumum *pugnaturus fecit, quorum pleraque & dicta ſunt, & dicenda.* Hunc eundem Aureolũ Claudius *interfecto iam* Gallieno *conflictu habito, apud eum pontem interemit, qui nunc pons* Aureoli *nuncupatur, atque illic ut tyrannum ſepulchro humiliore donauit.* Extat *etiam epigramma* Græcum *in hanc formam,*

> *Dona ſepulchrorum uictor poſt multa tyranni*
> *Prælia, iam felix* Claudius Aureolum
> *Munere proſequitur mortali, & iure ſuperſtes*
> *Viuere quem uellet, ſi pateretur amor.*
> *Militis egregij uitam qui iure negauit*
> *Omnibus indignis, & magis* Aureolo:
> *Ille tamen clemens, qui corporis ultima ſeruans,*
> *Et pontem* Aureoli *dedicat, & tumulum.*

Hos ego uerſus à quodam grammatico tranſlatos ita poſui ut fidem ſeruarẽ: non quo melius non potuerint trãſferri, ſed ut fidelitas hiſtorica ſeruaretur, quam ego præ cæteris cuſtodiendam putaui, qui id quod ad eloquentiam pertinet, nihil curo. Rem *enim uobis propoſui deferre, non uerba maxime tanta rerum copia, ut triginta tyrãnorum ſimul uitas ſcribendas acceſſerim.*

Macrianus XI.

C*apto* Valeriano *diu clariſſimo principe ciuitatis, fortiſſimo deinde imperatore, ad poſtremum omniũ infeliciſſimo, uel quòd ſenex apud* Perſas *cõſenuit, uel quòd indignos ſe poſteros dereliquit.* Cũ Gallienũ *contẽnendũ* Baliſta *præfectus* Valeriani & Macrianus

primus intelligerent, quærentibus etiam militibus principem, unum in locum conceſſerunt, quærentes quid faciendum eſſet. Túncque conſtitit Gallieno lõge poſito, Aureolo uſurpante imperium, debere aliquem principem fieri, & quidem optimum, ne quiſpiam tyrannus exiſteret. Verba igitur Baliſtæ (quantum Mæonius Aſtyanax qui conſilio interfuit, aſſerit) hæc, Mea ætas & profeſſio & uolũtas lõge ab imperio abſunt, & ego, quod negare non poſſum, bonum principem quæro. Sed quis tandẽ eſt qui Valeriani locum poſſit implere, niſi talis qualis tu es ô Macriane, fortis, conſtans, probatus in republica, & quod maxime ad imperium pertinet, diues? Arripe igitur locum meritis tuis debitũ: me profecto quandiu uoles, uteris: tu cum Rep. tantum bene agas, ut te Romanus orbis factum principem gaudeat. Ad hæc Macrianus, Fateor Baliſta, imperiũ prudenti non fruſtra eſt. Volo enim Reip. ſubuenire, atque illã peſtem à legum gubernaculis dimouere: ſed non hoc in me ætatis eſt. Senex ſum, ad exemplum equitare non poſſum. Lauandum eſt mihi frequentius, edendum delicatius, diuitiæ me iandudum ab uſu militiæ retraxerunt. Iuuenes aliquĩ ſunt quærendi, nec unus, ſed duo, uel tres fortiſſimi, qui ex diuerſis partibus orbis Rom. Remp. reſtituant, quam Valerianus fato, Gallienus uitæ ſuæ genere perdiderũt. Poſt hæc intellexit eũ Baliſta ſic agere, ut de filijs ſuis uideretur cogitare, atq; adeo ſic aggreſſus eſt, Prudentiæ tuæ Remp. tradimus. Da igitur liberos tuos Macrianum & Quietum fortiſſimos iuuenes, olim tribunos à Valeriano factos, qui Gallieno imperante, quòd boni ſunt, ſalui eſſe non poſſunt. Tunc ille ubi intellectũ ſe eſſe comperit, Do, inquit, manus, de meo ſtipendium militi duplex daturus. Tu tantum præfecti mihi ſtudium, &

annonā in neceſſarijs locis præbe. Iā ego faxim ut Gallienus ſordidiſſimus fœminarū omnium ducas ſui parentis intelligat. Factus eſt igitur cū Macriano & Quieto duobus filijs, cunctis militibus uolentibus, imperator. Ac ſtatim contra Gallienum uenire cœpit, utcunque rebus in Oriente derelictis. Sed cum XLV milia militum ſecum duceret, in Illyrico, uel in Thraciarum extremis congreſſus cum Aureolo, uictus, & cum filio interemptus eſt. Triginta denique milia militum in Aureoli poteſtatem conceſſere. Domitianus autem eundem uicit dux Aureoli fortiſſimus, & uehementiſſimus, qui ſe originem diceret à Domitiano imperatore trahere, atque à Domicilla. De Macriano autem nefas mihi uidetur iudicium Valeriani præterire, quod ille in oratione ſua, quam ad ſenatum è Perſidis finibus miſerat, poſuit. Inter cætera ex oratione diui Valeriani, Ego P.C. bellū Perſicū gerēs, Macriano totā Remp. credidi, quòd à parte militari ille uobis fidelis, ille mihi deuotus, illū & amat & timet miles. Vtcunque res exegerit, cum exercitibus agit. Nec P.C. noua uel inopinata nobis ſunt: pueri eius uirtus in Italia, adoleſcentis in Gallia, iuuenis in Thracia, in Africa iam prouecti, ſeneſcentis denique in Illyrico & Dalmatia comprobata eſt, cum in diuerſis prælijs ad exemplum fortiter faceret. Huc accedit, quòd habet iuuenes filios Romano dignos collegio, noſtra dignos amicitia. & reliqua.

Macrianus Iunior XII.

MVlta de hoc in patris imperio prælibata ſunt, qui nunquā imperator factus eſſet, niſi prudentiæ patris eius creditum uideretur. De hoc planè multa miranda dicuntur, quæ ad fortitudinem pertineant iuuenilis ætatis. Sed ad facta, aut quantum in bellis minus ua-

let fortitudo. Hic *enim uehemens cum prudentiſſimo patre, cuius merito imperare cœperat, à* Domitiano *uictus, triginta, ut ſuperius dixi, milibus militum ſpoliatus eſt: matre nobili, patre tantum forti, & ad bellum parato, atque ab ultima militia in ſummum perueniente ducatum, & ſplendore ſublimi.*

Quietus XIII.

H*Ic, ut diximus,* Macriani *filius fuit: cum patre & fratre,* Baliſtæ *iudicio imperator eſt factus.* Sed *ubi comperit* Odenatus, *qui olim iam* Oriētem *tenebat, ab* Aureolo Macrianum *patrem,* Quietum, *& eius fratrem* Macrianum *uictos, milites in eius poteſtatem conceſſiſſe, quaſi* Gallieni *partes uindicaret, adoleſcentē cum* Baliſta *præfecto dudum interemit.* Idem *quoque adoleſcens digniſſimus* Romano *imperio fuit, ut uere* Macriani *filius, &* Macrianus *etiam frater, qui duo afflictis rebus potuerunt* Rempublicam *gerere.* Videtur *nō mihi prætereundum de* Macrianorum *familia, quæ hodiéque floret, id dicere, quod ſpeciale ſemper habuerunt.* Alexandrum Magnum Macedonem *uiri in auro & argento, mulieres & in reticulis & dextrocherijs, & in annulis, & in omni ornamentorum genere exculptum ſemper habuerūt: eouſque ut tunicæ, & limbi, & penulæ matronales in familia eius hodiéque ſint, quæ* Alexandri *effigiem delicijs uariantibus monſtrent.* Vidimus *proxime* Cornelium Macrum *in eadem familia uirum, cum cœnam in templo* Herculis *daret, pateram electrinam, quæ in medio uultum* Alexandri *haberet, & in circuitu omnem hiſtoriam contineret ſignis breuibus & minutulis, pōtifici propinare: quam quidem circunferri ad omnes tanti illius uiri cupidiſſimos iuſſit.* Quod *icirco poſui, quia dicitur iuuari in*

omni actu ſuo, qui Alexandrum expreſſum uel auro geſtitant uel argento.

Odenatus XIIII.

NIſi Odenatus princeps Palmyrenorum capto Valeriano, feſſis Romanæ reipublicæ uiribus ſumpſiſſet imperium, in Oriente res perditæ eſſent. Quare aſſumpto nomine primum regali cum uxore Zenobia, & filio maiore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano & Timolao, collecto exercitu contra Perſas profectus eſt. Niſibin primum & Orientis pleraque cum omni Meſopotamia in poteſtatem recepit: deinde ipſum regem uictum fugere coegit: poſtremo Cteſiphonta uſque, Saporem & eius liberos perſecutus, captis concubinis, capta etiam magna præda, ad Orientem uertit, ſperans quòd Macrianum, qui imperare contra Gallienum cœperat, poſſet opprimere. Sed illo iam profecto contra Aureolum, & contra Gallienum, eo interempto, filium Quietum interfecit, Baliſta (ut plerique aſſerunt) regnum uſurpante, ne & ipſe poſſet occidi. Compoſito igitur magna ex parte Orientis ſtatu, à conſobrino ſuo Mæonio, qui & ipſe imperium ſumpſerat, interemptus eſt cum filio ſuo Herode, qui & ipſe poſt reditum de Perſide cum patre imperator eſt appellatus. Iratum fuiſſe Reip. deum credo, qui interfecto Valeriano noluit Odenatum reſeruare. Ille planè cum uxore Zenobia, non ſolum Orientem, quem iam in priſtinum reformauerat ſtatum, ſed omnes omnino totius orbis partes reformaſſet. Vir acer in bellis, & quantum plerique ſcriptores loquuntur, uenatu memorabili ſemper inclytus, qui à prima ætate capiendis leonibus, & pardis, urſis, cæteriſque ſylueſtribus animalibus ſudorem officij uirilis impendit. Quíque ſemper in ſyluis ac montibus uixit, perferens calorem, pluuias, & omnia ma-

la quæ in ſe continent uenatoriæ uoluptates. Quibus duratus, ſolem ac puluerem bellis Perſicis *tulit.* Non aliter *etiam coniuge aſſueta,quæ multorum ſententia fortior marito fuiſſe perhibetur.* Mulier *omnium nobiliſſima* Orientalium *fœminarum, & (ut* Cornelius Capitolinus *aſſerit)ſpecioſiſſima.*

Herodes XV.

N On Zenobia *matre, ſed priore uxore genitus* Herodes *cum patre accepit imperiũ, homo omnium delicatiſſimus, & prorſus* Orientalis, *&* Græcæ *luxuriæ,cui erant ſigillata tentoria,& aurati papiliones, & omnia* Perſica. *Denique ingenio eius uſus* Odenatus *quicquid concubinarum regalium, quicquid diuitiarum gemmarũmque cæpit,eidem tradidit paternæ indulgentiæ affectione permotus.* Et *erat circa illum* Zenobia *nouercali animo. Quare commendabiliorem patri eum fecerat:neque plura ſunt quæ de* Herode *dicantur.*

Mæonius XVI.

H Ic *conſobrinus* Odenati *fuit.* Nec *ulla re alia ductus niſi dãnabili inuidia, imperatorẽ optimum interemit,cum ei nihil aliud obijceretur præter filij* Herodis *delicias.* Dicitur *autem primum cum* Zenobia *conſenſiſſe,quæ ferre nõ poterat ut priuignus eius* Herodes *priore loco quàm filij eius* Herẽnianus *&* Timolaus *principes dicerẽtur.* Sed *hic quoque ſpurciſſimus fuit,quare imperator appellatus per errorẽ, breui à militibus pro ſuæ luxuriæ meritis interemptus eſt.*

Baliſta XVII.

D E *hoc utrũ imperauerit,ſcriptores inter ſe ambigunt.* Multi *enim dicunt* Quieto *per* Odenatũ *occiſo,* Baliſtæ *ueniã datam:tamen eum imperaſſe,*

quòd nec Gallieno, nec Aureolo, nec Odenato ſe crederet. Alij aſſerunt priuatum eum in agro ſuo, quem apud Daphnidem ſibi comparaurat, interēptum. Multi & ſumpſiſſe illum purpuram, & more Romano imperaſſe, exercitum duxiſſe, & de ſe plura promiſiſſe dixerunt. Occiſum autem per hos, quos Aureolus miſerat ad comprehendendum Quietum Macriani filium, quem prædā ſuam eſſe dicebat. Fuit uir inſignis, eruditus ad gerendam Remp. in conſilijs uehemens, in expeditionibus clarus, in prouiſione annonaria ſingularis. Valeriano ſic acceptus, ut eum quibuſdā literis hoc teſtimonio proſecutus ſit, Valerianus Ragonio Claro præfecto Illyrici, & Galliarum, Siquid in te bonæ frugis eſt, quā eſſe ſcio, parēs Clare, diſpoſitionem Baliſtæ proſequere: hac in forma Remp. uides, ut nec ille prouinciales grauet: ut illic equos cōtineat, ubi ſunt pabula: illic annonas militum mandet, ubi ſunt frumenta. Non prouincialem, non poſſeſſorē cogat illic frumenta ubi non habet dare, illic equum ubi non poteſt paſcere. nec eſt ulla alia prouiſio melior, quàm ut in locis ſuis erogentur, quæ naſcuntur, ne aut uehiculis, aut ſumptibus Remp. grauent. Galatia frumentis abundat, referta eſt Thracia, plenum eſt Illyricum. Illic pedites collocentur, quanquam in Thracia etiam equites ſine noxa prouincialium hyemare poſſint. multum enim ex campis fœni colligitur. Iam ubi laridū, iam cæteræ ſpecies in his dandæ ſunt locis in quibus affatim redūdant. Quæ omnia ſunt Baliſtæ conſilia, qui ex quaque prouincia unam tantum ſpeciem præberi iuſſit, quòd ea redundaret, atque ab ea milites ſubmoueri, id quod publicitus eſt decretū. Eſt & alia eius epiſtola, qua gratias Baliſtæ agit, in qua docet ſibi præcepta gubernandæ Reip. ab eodem data, gaudens quòd eius con-

ſilio nullũ aſcriptitium, id eſt uacantem haberet, & tribunum nullũ ſtipatorem, qui nõ uere pugnaret. Hic igitur uir in tẽtorio ſuo cubans, à quodã gregario milite Odenati in Gallieni gratiam dicitur interemptus. De quo ipſe uera non ſatis comperi, idcirco quòd ſcriptores temporum de huius præfectura multa, de imperio pauca dixerunt.

Valens XVIII.

H*Ic uir militaris, ſimul etiã ciuiliũ uirtutum gloria pollens, proconſulatũ Achaiæ dato à Gallieno tũc honore gubernabat: quem Macrianus uehementer reformidans, ſimul quòd in omni genere uitæ ſatis clarũ norat, ſimul quòd inimicum ſibi eſſe inuidia uirtutum ſciebat, miſſo Piſone nobiliſſimæ tunc & conſularis familiæ uiro, interfici præcepit. Valẽs diligentiſſime cauens & prouidens, neque aliter ſibi poſſe ſubueniri exiſtimans, ſumpſit imperium, & breui à militibus interemptus eſt. Fuit & Valens ſuperior, & bene uenit in mentem. Et cum de hoc Valente loquimur, etiam de illo Valente qui ſuperiorum principum temporibus interemptus eſt, aliquid dicemus. Nam huius Valentis qui ſub Gallieno imperauit, auunculus magnus fuiſſe perhibetur, alij tantum auunculum dicunt. Sed par in ambobus fuit fortuna. Nam & ille cum paucis diebus Illyrico imperaſſet, occiſus eſt.*

Piſo XIX.

H*Ic à Macriano ad interficiendũ Valentem miſſus, ubi eum prouidum futurorum imperare cognouit, Theſſaliã conceſſit, atq; illic paucis ſibi conſentientibus ſumpſit imperium, Theſſalicúſque appellatus, interemptus eſt, uir ſummæ ſanctitatis, & tẽporibus ſuis Frugi dictus, & qui ex illa Piſonum familia ducere originem diceretur, cui ſe Cicero nobilitandi cauſa ſociauerat.*

Hic omnibus principibus acceptiſſimus fuit. Ipſe denique Valens, qui ad eum percuſſores miſiſſe perhibetur, dixiſſe dicitur, Nō ſibi apud deos inferos conſtare rationem, quòd quanuis hoſtem ſuum, Piſonem tamen iuſſiſſet occidi, uirū cui ſimilem Romana Reſp. non haberet. Senatuſconſultum de Piſone factum ad noſcendam eius maieſtatem libenter inſerui, Die ſeptimo Calēdas Iulias, cum eſſet nuntiatum Piſonem à Valente interemptum, ipſum Valentem à ſuis occiſum, Aurelius Fuſcus conſularis primæ ſententiæ, qui in locum Valeriani ſucceſſerat, ait, Cōſul conſule. Cúmque cōſultus eſſet, Diuinos, inquit, honores Piſoni decerno P.C. Gallienum, & Valerianum, & Saloninū imperatores noſtros eſſe confido. Neque enim melior uir quiſquam fuit, neque conſtantior. Poſt quem cæteri conſulti ſtatuam inter triumphales, & currus quadriiugos Piſoni decreuerunt. Sed ſtatua eius uidetur: quadrigæ autē quæ decretæ fuerant, quaſi transferendæ ad alium poſitæ ſunt, nec adhuc redditæ. Nā in his locis fuerunt poſitæ, in quibus thermæ Diocletianæ ſunt exædificatæ, tā æterni nominis quàm ſacrati.

AEmilianus XX.

E*T hoc familiare eſt populo AEgyptiorū, ut uel furioſi ac dementes de leuibus quibuſque ad ſummæ Reip. pericula perducantur: ſæpe illi ob neglectas ſalutationes, locum in balneis non conceſſum, carnē & olera ſequeſtrata, calciamēta ſeruilia, & cætera talia, uſq; ad ſummum Reip. periculum ſeditionis, ita ut armarentur cōtra eos exercitus, peruenerūt. Familiari ergo ſibi furore, cum quadā die cuiuſdā ſeruus curatoris, qui Alexandriā tunc regebat, militariè ob hoc cæſus eſſet, quòd crepidas ſuas meliores eſſe quàm militis diceret, collecta multitudo*

ad domum AE*miliani ducis anceps uenit, atque eum omni ſeditionum inſtrumento & furore perſecuta eſt. Ictus eſt lapidibus, petitus eſt ferro: nec deſijt ullum ſeditionis telum. Quare coactus* AE*mulianus ſumpſit imperium, cũ ſciret ſibi undecunque pereundum. Conſenſerunt ei* AE*gyptiacus exercitus, maxime in* Gallieni *odium, nec eius ad regendã* Remp. *uigor defuit.* Nam Thebaidem*, totámq;* AE*gyptum peragrauit, & quatenus potuit* Barbarorum *gentes forti autoritate ſubmouit.* Denique Alexander *uel* Alexandrinus *(nam incertum id quoque habetur) uirtutum merito uocatus eſt.* Et *cum contra* Indos *pararet expeditionem, miſſo* Theodoto *duce* Gallieno *iubẽte dedit pœnas: ſiquidem ſtrangulatus in carcere captiuorũ ueterum more perhibetur.* Tacendũ *eſſe non credo, quod, cum de* AE*gypto loquor, uetus ſuggeſſit hiſtoria, ſimul etiam* Gallieni *factum: qui cum* Theodoto *uellet imperium proconſulare decernere, à ſacerdotibus eſt prohibitus, qui dixerũt faſces conſulares ingredi* Alexandriam *non licere: cuius rei etiã* Ciceronem*, cum contra* Gabinium *loquitur, meminiſſe ſatis nouimus. denique non extat memoria rei frequentatæ.* Quare *ſcire oportet* Herennium Celſum *ueſtrum parentem dum conſulatum cupit, hoc quod deſiderat, nõ licere.* Fertur *enim apud* Memphim *in aurea columna* AE*gyptijs eſſe literis ſcriptum, tunc demum* AE*gyptum liberam fore, cum in eam ueniſſent* Romani *faſces, & prætexta* Romanorum *: quod apud* Proculum *grammaticum doctiſſimum ſui temporis uirum, cum de peregrinis regionibus loquitur, inuenitur.*

Saturninus XXI.

O Ptimus *ducum* Gallieni *tempore, ſed à* Valeriano *dilectus* Saturninus *fuit.* Hic *quoq; cũ diſſolutionẽ*

Gallieni pernoctantis in publico ferre non poſſet, & milites non exemplo imperatoris ſui, ſed ſuo regeret, ab exercitibus ſumpſit imperium, uir prudentiæ ſingularis, grauitatis inſignis, uitæ amabilis, uictoriarum barbararum etiam ubique notarum. Hic *ea die qua eſt amictus à militibus peplo imperatorio, concione adhibita dixiſſe fertur,* Commilitones *bonum ducem perdidiſtis, & malũ principem feciſtis.* Denique *cum multa ſtrenue in imperio feciſſet, quòd eſſet ſeuerior, & grauior militibus, ab iiſdẽ ipſis à quibus factus fuerat, interemptus eſt.* Huius *inſigne eſt, quòd conuiuio diſcumbere milites, ne inferiora nudarẽtur, cum ſagis iuſſit, hyeme grauibus, æſtate perlucidis.*

Tetricus Senior XXII.

I *Nterfecto* Victorino *& eius filio, mater eius* Victoria, *ſiue* Victorina Tetricum *ſenatorem po.*Ro. *præſidatum in* Gallia *regentem, ad imperiũ hortata, quòd eius erat, ut plerique loquuntur, affinis,* Auguſtum *appellari fecit: filiúmque eius* Cæſarem *nuncupauit.* Et *cum multa* Tetricus *feliciter egiſſet, diúque imperaſſet, ab* Aureliano *uictus, cum militum ſuorum impudẽtiam, & procacitatem ferre nõ poſſet, uolens ſe grauiſſimo principi & ſeueriſſimo dedit.* Verſus *denique illius fertur, quẽ ſtatim ad* Aurelianum *ſcripſerat,*

Eripe *me his inuicte malis.*

Quare *cum* Aurelianus *nihil ſimplex, neque mite, aut trãquillum facile cogitaret, ſenatorem po.*Ro. *eundémque conſularem, qui iure præſidali omnes* Gallias *rexerat, per triumphum duxit eodem tempore, quo &* Zenobiam Odenati *uxorem cum filijs minoribus* Odenati Herẽniano & Timolao: *pudore tamen uictus uir nimium ſeuerus eum quem triumphauerat correctorem totius* Italiæ *fecit, id eſt*

Campaniæ, Samnij, Lucaniæ, Brutiorum, *Apuliæ, Calabriæ,* Hetruriæ, *atque Vmbriæ, Piceni, & Flaminiæ, omniſque annonariæ regionis: ac Tetricum non ſolum uiuere, ſed etiã in ſumma dignitate manere paſſus eſt: cum illum ſæpe collegam, nonnunquam commilitonem, aliquando etiam imperatorem appellaret.*

Tetricus iunior XXIII.

H Ic puerulus à Victoria Cæſar eſt appellatus, cum illa mater Caſtrorum ab exercitu nuncupata eſſet. qui & ipſe cum patre per triumphũ ductus, poſtea omnibus ſenatorijs honoribus functus eſt illibato patrimonio, quod quidem ad ſuos poſteros miſit, ut Gellius Fuſcus dicit, ſemper inſignis. Narrabat *auus meus hunc ſibi familiarem fuiſſe, neque quenquam illi ab Aureliano, aut poſtea ab alijs principibus eſſe prælatum.* Tetri*corum domus hodiéque extat in monte Cælio inter duos Lucos contra Iſium* Metellinum *pulcherrima, in qua Aurelianus pictus eſt, utrique prætextam tribuens, ſenatoriã dignitatem, accipiens ab his ſceptrum, coronam cuream picturatam de muſeo. Quam cum dedicaſſet,* Aurelianum *ipſum dicuntur duo* Tetrici *adhibuiſſe conuiuio.*

Trebellianus XXIIII.

P Vdet iam perſequi quanti ſub Gallieno fuerũt tyranni, uitio peſtis illius: ſiquidẽ erat in eo ea luxuria, ut rebelles plurimos mereretur, & ea crudelitas, ut iure timeretur. Quare & in Trebelliani *factum in Iſauria principem, ipſis Iſauris ſibi ducem quærẽtibus, quẽ cum alij archipiratam uocaſſent, ipſe ſe imperatorem appellauit.* Monetam *etiam cudi iuſſit, palatium in arce Iſauriæ conſtituit: qui quidẽ cum ſe in intima Iſaurorũ loca munitus difficultatibus locorũ & montibus cõtuliſſet,*

aliquandiu apud Cilicas imperauit. Sed per Gallieni du cem Cauſiſoleum natione AEgyptium, *fratrem* Theodoti, *qui* AEmilianum *ceperat, ad campum deductus, eſt uictus & occiſus.* Neq; *tamen poſtea* Iſauri, *timore ne in eos* Gallienus *ſæuiret, ad æqualitatem perduci quauis principum humanitate potuerunt. Denique poſt* Trebellianum *pro* Barbaris *habentur, & cum in medio* Rom. *nominis ſolo regio eorum ſit, nouo genere cuſtodiarũ quaſi limes includitur, locis defenſa non hominibus.* Nam *non ſunt ſtatura decori, non uirtute graues, non inſtructi armis, non conſilijs prudentes, ſed hoc ſolo ſecuri, quòd in editis poſiti adiri nequeunt: quos quidem diuus* Claudius *penè ad hoc perduxerat, ut à ſuis ſemotos locis in* Ciliciá *collocaret, daturus uni ex amiciſſimis omnem* Iſaurorũ *poſſeſſionem, nequid ex ea poſtea rebellionis oriretur.*

Herennianus XXV.

O*Denatus moriens duos paruulos reliquit,* Herennianum, *& fratrem eius* Timolaum: *quorũ nominine* Zenobia *uſurpato ſibi imperio diuti⁹ quàm fœminam decuit,* Remp. *obtinuit, paruulos* Ro. *imperatoris habitu proferens purpuràtos, eoſdémq; adhibens concionibus quas illa uiriliter frequentauit:* Didonem, *&* Semiramidem, *&* Cleopatram *ſui generis principem inter cætera prædicans.* Sed *de eorũ exitu incertum eſt.* Multi *enim dicunt eos ab* Aureliano *interemptos: multi morte ſua eſſe conſumptos.* Siquidem Zenobiæ *poſteri etiam nunc* Romæ *inter nobiles manent.*

Timolaus XXVI.

D*E hoc ea putamus digna notatione, quæ de fratre ſunt digna.* Vnum *tamen eſt, quod um à fratre ſeparat, quòd tanti fuit ardoris ad ſtudia* Romana,

ut breui conſecutus quæ inſinuauerat grammaticus, eſſe dicatur: potuiſſe quinetiã ſummũ Latinorũ rhetorẽ fieri.

Celſus XXVII.

O*Ccupatis partibus Gallicanis, Orientalibus, quinetiam Ponti Thraciarum & Illyrici, dum Gallienus popinatur, & balneis ac lenonibus deputat uitam, Afri quoque autore Vibio Paſſieno proconſule Africæ, & Fabio Pomponiano duce limitis Libyci, Celſum imperatorẽ appellauerunt peplo deæ Cæleſtis ornatum. Hic priuatus ex tribunis in Africa poſitus in agris ſuis uiuebat. ſed ea iuſtitia, & corporis magnitudine, ut dignus uideretur imperio. Quare creatus per quandam mulierem Gallienam nomine, conſobrinam Gallieni, ſeptimo die interemptus eſt, atq; adeo etiã inter obſcuros principes uix relatus eſt. Corpus eius à canibus conſumptum eſt. Siccen ſibus qui Gallieno fidem ſeruauerãt perurgentibus, & nouo iniuriæ genere imago in crucem ſublata perſultãte uulgo, quaſi patibulo ipſe Celſus uideretur affixus.*

Zenobia XXVIII.

O*Mnis conſumptus eſt pudor: ſiquidẽ fatigata Rep. euſque peruentum eſt, ut Gallieno nequiſſime agente, optime etiam mulieres imperarent. Et quidem peregrina nomine Zenobia, de qua iam multa dicta ſunt, quæ ſe de Cleopatrarũ, Ptolemæorũmq; gente iactaret, poſt Odenatum maritum imperiali ſagulo perfuſo per humeros habitu donis ornata, diademate etiam accepto, nomine filiorum Herenniani & Timolai diutius quàm fœmineus ſexus patiebatur, imperauit. Siquidem Gallieno adhuc regente Remp. regale mulier ſuperba munus obtinuit: & Claudio bellis Gotthicis occupato, uix denique ab Aureliano uicta & triumphata cõceſſit in iura Ro. Extat*

epiſtola Aureliani, *quæ captiuæ mulieri teſtimoniũ fert.* Nam *cum à quibuſdam reprehenderetur, quòd mulierem ueluti ducem aliquem uir fortiſſimus triumphaſſet, miſſis ad ſenatum populúmque* Romanum *literis, hac ſe atteſtatione defendit,* Audio P.C. *mihi obijci, quòd nõ uirile munus impleuerim* Zenobiam *triumphando.* Ne *illi qui me reprehendunt, ſatis laudarent, ſi ſcirent qualis illa eſt mulier, quàm prudens in conſilijs, quàm cõſtans in diſpoſitionibus, quàm erga milites grauis, quàm larga cum neceſſitas poſtulet, quàm triſtis cum ſeueritas poſcat.* Poſſum *dicere illius eſſe, quòd* Odenatus Perſas *uicit, ac fugato* Sapore Cteſiphontem *uſque peruenit.* Poſſum *aſſerere tanto apud* Orientales & AEgyptiorum *populos timori mulierem fuiſſe, ut ſe non* Arabes, *non* Saraceni, *non* Armenij *commouerent.* Nec *ego illi uitam conſeruaſſem, niſi eam ſciſſem multum* Rom. Reip. *profuiſſe, cum ſibi uel liberis ſuis* Orientis *ſeruaret imperium.* Sibi *ergo habeant propriarum uenena linguarum hi, quibus nihil placet.* Nam *ſi uiciſſe ac triumphaſſe fœminam non eſt decorum, quid de* Gallieno *loquuntur, in cuius contemptum hæc bene rexit imperium?* Quid *de diuo* Claudio, *ſancto ac uenerabili duce, qui eam quòd ipſe* Gotthicis *eſſet expeditionibus occupatus, paſſus eſſe dicitur imperare, idque occulte ac prudenter, ut illa ſeruante* Orientalis *fines imperij, ipſe ſecurius quæ inſtituerat, perpetraret?* Hæc *oratio indicat quid iudicij* Aurelianus *habuerit de* Zenobia *: cuius ea caſtitas fuiſſe dicitur ut ne uirum ſuum quidem ſciret, niſi tentatis conceptionibus.* Nam *cum ſemel concubuiſſet, expectatis menſtruis continebat ſe, ſi prægnans eſſet : ſin minus, iterum poteſtatem quærendis liberis dabat.* Vixit *regali pompa more magis* Perſico. Adorata *eſt more re-*

gum Perſarum. Conuiuata eſt imperatorum more Rom. Ad conciones galeata proceſſit cum limbo purpureo, gemmis dependentibus per ultimam fimbriam, media etiam cyclade ueluti fibula muliebri aſtricta, brachio ſæpe nudo. Fuit uultu ſubaquilo fuſci coloris, oculis ſupra modum uigentibus, nigris, ſpiritus diuini, uenuſtatis incredibilis: tantus candor in dentibus ut margaritas eam plerique putarent habere, non dentes. uox clara & uirilis: ſeueritas, ubi neceſſitas poſtulabat tyrannorum: bonorum principum clementia, ubi pietas requirebat. Larga prudenter, conſeruatrix theſaurorum ultra fœmineum modum. Vſa uehiculo carpentario, raro pilento, equo ſæpius. Fertur autem uel tria uel quatuor millia frequenter cum peditibus ambulaſſe. Nata eſt Hiſpanorum cupiditate: bibit ſæpe cum ducibus, cum eſſet alias ſobria: bibit etiam cum Perſis atque Armenijs, ut eos uinceret. Vſa eſt uaſis aureis gēmatis ad conuiuia, quibus & Cleopatra uſa eſt. In miniſterio eunuchos grauioris ætatis habuit, puellas nimis raras. Filios Latine loqui iuſſerat, adeo ut Græce uel difficile, uel raro loquerētur. Ipſa Latini ſermonis non uſquequaque ignara, ſed ut loqueretur pudore cohibita: loquebatur & AEgyptiace ad perfectum modum. Hiſtoriæ Alexandrinæ, atque Orientalis ita perita, ut eā epitomaſſe dicatur. Latinam autē Græce legerat. Cū illā Aurelianus cepiſſet, atq; in conſpectum ſuū ductā ſic appellaſſet, Quid ô Zenobia auſa es inſultare Romanis imperatoribus? Illa dixiſſe fertur, Imperatorē te eſſe cognoſco, qui uincis: Gallienum, & Aureolū, & cæteros principes non putaui. Victoriam mei ſimilem credens in conſortiū regni uenire, ſi facultas locorū pateretur, optaui. Ducta eſt igitur per triūphum ea ſpecie ut nihil pompabilius Po. Rom. uideretur.

Iam primum ornata gemmis ingentibus, ita ut ornamentorum onere laboraret. Fertur enim mulier fortiſſima ſæpiſſime reſtitiſſe, cum diceret ſe gemmarũ onera ferre non poſſe. Vincti erant præterea pedes auro, manus etiam catenis aureis: nec collo aureum uinculum deerat, quod ſcurra Perſicus præferebat. Huic ab Aureliano uiuere conceſſum eſt. Fertúrque uixiſſe cum liberis, matronæ iã more Romanæ, data ſibi poſſeſſione in Tiburti, quæ hodiéque Zenobia dicitur, non longe ab Adriani palatio, atque ab eo loco cui nomen eſt Conche.

Victoria XXX.

Non tam digna res erat ut etiam Victorina, ſiue Victoria in literas mitteretur, niſi Gallieni mores hoc facerent ut memoria dignæ etiã mulieres cenſerẽtur. Victoria enĩ ubi filiũ ac nepotem à militibus uidit occiſos, Poſthumum, deinde Lollianum, Marium etiã quem principem milites nuncuparunt, interemptos, Tetricum, de quo ſuperius dictum eſt, ad imperium hortata eſt, ut uirile ſemper facinus auderet. Inſignita eſt præterea hoc titulo ut Caſtrorum ſe diceret matrem. Cuſi ſunt eius nummi ærei, aurei, & argentei, quorum hodiéq; forma extat apud Treuiros. quæ quidem non diutius uixit. Nam Tetrico imperante, ut plerique loquuntur, occiſa. ut alij aſſerunt, fatali neceſſitate cõſumpta. Hæc ſunt, quæ de triginta Tyrãnis dicenda uidebantur: quos ego in unum uolumen idcirco contuli, ne ſi de ſingulis ſingula quæque narrarem, naſcerentur indigna faſtidia, & ea quæ ferre lector non poſſet. Nunc ad Claudium principem redeo, de quo ſpeciale mihi uolumen, quamuis breue merito uitæ illius uidetur edẽdum, addito fratre ſingulari uiro, ita ut de familia tam ſancta, & tam nobili ſaltem pauca referantur. Studioſe in

medio fœminas poſui ad ludibrium Gallieni, quo nihil prodigioſius paſſa eſt Reſp. Rom. duos etiam nunc tyrannos, quaſi extra numerum quòd alieni eſſent temporis, additurus: unum, qui fuit Maximini temporibus, alterũ qui Claudij: ut tyrannorum triginta uiri hoc uolumine tenerentur. Quæſo qui expletum iam librum acceperas, boni conſulas: atque hoc uolumini tuo uolens addas: quos ego quemadmodum Valentem ſuperiorem huic uolumini, ſic poſt Claudium & Aurelianum his qui inter Tacitum & Diocletianum fuerunt, addere deſtinaueram. Sed errorem meum maior hiſtoriæ diligentia tuæ eruditionis auertit. Habeo igitur gratiam, quòd titulum meum prudentiæ tuæ benignitas impleuit. Nemo in templo Pacis dicturus eſt me fœminas inter tyrannos, cum riſu & ioco tyrãnas uideliæt & tyrannides, ut ipſi de me ſolent iactare, poſuiſſe. Habent integrum numerum ex arcanis hiſtoriæ in meas literas datum. Titus enim & Cenſorinus, quorum unus, ut dixi ſub Maximino, alter ſub Claudio fuit, ambo ab iiſdem militibus, à quibus purpura uelati fuerant, interempti ſunt.

TITVS.

DOCET Dexippus, *nec* Herodianus *tacet omnéſq; qui talia legenda poſteris tradiderunt,* Titum *tribunum* Maurorum, *qui à* Maximino *inter priuatos relictus fuerat, timore uiolẽtæ mortis ut alij dicũt: inuitũ uero, & à militibus coactum, ut pleriq; aſſerunt, imperaſſe. Atque hunc intra paucos dies poſt uindicatam defectionẽ, quã conſularis uir magnus* Maximino *paraue rat, à ſuis militibus interẽptum. Imperaſſe autẽ mẽſibus ſex. Fuit hic uir de primis ergo* Remp. *domi foríſq; lauda-*

bilis,ſed imperio parum felix. Alij *dicunt ab* Armenijs *ſagittarijs, quos* Maximinus *ut* Alexandrinos *& oderat & offenderat,principem factum.* Nec *mireris tantam eſſe uarietatem de homine,cuius uix nomẽ agnoſcitur.* Huius *uxor* Calphurnia *fuit ſancta & uenerabilis fœmina de genere* Cenſorinorum, *id eſt* Piſonum , *quam maiores noſtri uniuiriam ſacerdotem inter ſacratiſſimas fœminas adorarunt.* Cuius *ſtatuam in templo* Veneris *adhuc uidemus argolicam,ſed auratam.* Hæc *uniones* Cleopatranas *habuiſſe perhibetur.* Hæc *lancem centum librarum argenti, cuius plerique poetæ meminerunt, in qua maiorum eius expreſſa oſtenditur hiſtoria.*Longius *mihi uideor proceſſiſſe,quàm res poſtulabat.* Sed *quid faciam? omnis ſcientia naturæ facilitate uerboſa eſt.* Quare *ad* Cenſorinum *reuertar hominem nobilem:ſed qui non tam bono,quàm malo* Reipub.*ſeptem diebus dicitur imperaſſe.*

CENSORINVS.

CENSORINVS *uir planè militaris, & antiquæ in curia dignitatis, bis conſul, bis præfectus prætorij,ter præfectus urbi,quarto proconſul,tertio conſularis,legatus prætorius ſecundo,quarto ædilitius, tertio quæſtorius,extra ordinẽ quoq; legatione* Perſica *functus,etiam* Sarmatica.*Poſt omnes tamẽ honores cum in agro ſuo degeret ſenex,atque uno pede claudicans uulnere, quod bello* Perſico Valeriani *temporibus acceperat,factus eſt imperator,& ſcurrarum ioco* Claudius *appellatus eſt.* Cúmque *ſe grauiſſime gereret, neque à militibus ob diſciplinam cenſoriam ferri poſſet,ab his ipſis,à quibus factus fuerat,interemptus eſt.* Extat *eius ſepulchrum, in quo grã dibus literis circa* Bononiam *inciſi ſunt omnes eius hono*

res, ultimo tamen uerſu adſcripto,

Felix ad omnia, infelicißimus imperator.

Extat eius familia Cenſorinorum nomine frequẽtata: cui' pars Thracias odio rerũ Romanarũ, pars Bithyniã petijt. Extat etiã domus pulcherrima adiũcta gentibus Flauijs, quæ quondã Titi principis fuiſſe perhibetur. Habes integrũ numerũ triginta tyrannorũ, qui cum male nobis quidẽ, ſed bono animo cauſabaris. Da nũc cui uis libellum nõ tam diſerte, quàm fideliter ſcriptum. Neque ego eloquentiã uideor pollicitus eſſe, ſed rem: qui hos libellos, quos de uita principum edidi, non ſcribo, ſed dicto: & dicto cum ea feſtinatione, quam ſiquid uel ipſe promiſero, uel tu petieris, ſic perurges, ut reſpirandi non habeam facultatem.

DIVVS CLAVDIVS.

F*ELICITER uentum eſt ad principẽ Claudium, qui nobis intuitu Cõſtantij Cæſaris cum cura in literis digerẽdus eſt. De quo ego idcirco recuſare nõ potui, quòd alios tumultuarios uidelicet imperatores ac regulos ſcripſeram eo libro, quem de triginta tyrannis edidi, qui Cleopatranam etiam ſtirpem, & Victorianam, & quæ nunc eſt, detinet. Siquidem eò res proceßit, ut mulierum etiam uitas ſcribi Gallieni comparatio effecerit. Neque enim fas erat eum tacere principem, qui tantã generis prolem, qui bellum Gotthicum ſua uirtute confecit, qui manum publicis cladibus uictor impoſuit, qui Gallienum prodigioſum imperatorem, etiamſi non autor conſilij fuit, tamen ipſe imperaturus bono generis humani à gubernaculis publicis depulit: qui ſi diutius in hac eſſet*

commoratus Rep. Scipiones bonos, & Camillos, omnéſque illos ueteres ſuis uirtutibus, ſuis conſilijs, ſua prouidentia reddidiſſet. Breue illius in imperio fuit tempus, ſed breue fuiſſet etiã, ſi quantũ hominum uita ſuppetit, tantum uir ta lis imperare potuiſſet. Quid enĩ in illo nõ mirabile? quid non conſpicuũ? quid non triũphalibus uetuſtiſſimus præferendũ? In quo Traiani uirtus, Antonini pietas, Auguſti mo deratio, & magnorũ principum bona ſic fuerunt, ut non ab alijs exemplũ caperet, ſed etiã ſi illi non fuiſſent, hic cæ teris reliquiſſet exemplũ. Doctiſſimi mathematicorũ centum & uiginti ãnos homini ad uiuendũ datos iudicant, neque amplius cuiquam iactitant eſſe conceſſum: etiã illud addentes, Moſen ſolũ Dei, ut Iudæorũ libri loquuntur, familiarẽ CXXV annos uixiſſe. Qui cũ quereretur, quòd iuuenis interiret, reſponſum ei ab incerto ferunt numine, neminem plus eſſe uicturum. Quare etiam ſi C & XXV annos Claudius uixiſſet, neceſſariã quidem mortem eius expectandã fuiſſe, ut Tullius de Scipione loquitur pro Milone, ſtupenda, & mirabilis docet uita. Quid enim magnũ uir ille domi foriſque non habuit? Amauit parẽtes. Quid mirum? Amauit & fratres. Iam poteſt dignum eſſe miraculo. Amauit propinquos, res noſtris temporibus comparãda miraculo. Inuidit nulli, malos perſecutus eſt. Fures iudi ces palàm apertéque damnauit. Stultis quaſi negligeret indulſit. Leges optimas dedit. Talis in Republica fuit, ut eius ſtirpem ad imperiũ ſummi principes eligerẽt, emendatior ſenatus optaret. In gratiã me quiſpiã putet Cõſtãtij Cæſaris loqui: ſed teſtis eſt & tua conſciẽtia, & uita mea, nihil unquã cogitaſſe, dixiſſe, feciſſe gratioſum. Claudium principem loquor, cuius uita, probitas, & omnia quæ in Repub. geſſit, tantã poſteris famam dedere, ut ſenatus P. Q. R. nouis

eum honoribus poſt mortem affecerit. Illi clypeus aureus, uel ut grãmatici loquũtur, clypeum aureum ſenatus totius iudicio in Romana *curia collocatum eſt, ut etiã nunc uidetur.* Expreſſa *thorace uultus eius imago. Illi quod nulli antea,* Po. Ro. *ſumptu ſuo in* Capitolio *ante* Iouis *optimi maximi templũ ſtatuam aureã decem pedum collocauit. Illi totius orbis iudicio in roſtris poſita eſt colũna, palmata ſtatua ſuperfixa, librarum argenti mille quingentarũ. Ille uelut futurorum memor, gentes* Flauias, *quæ* Veſpaſiani *&* Titi, *nolo autẽ dicere* Domitiani, *fuerãt, propagauit: ille bellum* Gotthicum *breui tempore impleuit. Adulator igitur ſenatus, adulator* Po. Ro. *adulatrices exteræ gentes, adulatrices prouinciæ: ſiquidem omnes ordines, omnis ætas, omnis ciuitas ſtatuis, uexillis, coronis, fanis, arcubus bonum principem aris ac templis honorauerunt. Intereſt eorum qui bonos imitantur principes, & totius orbis humani intereſt cognoſcere, quæ de illo uiro ſenatuſconſulta ſint, ut omnes iudicium publicæ mentis agnoſcant.* Nam *cum eſſet nuntiatum nono* Calendas Apriles *ipſo in ſacrario matris ſanguinis die* Claudium *imperatorem factum, neque cogi ſenatus ſacrorum celebrandorum cauſa poſſet, ſumptis togis itum eſt ad* Apollinis *templum, ac lectis literis* Claudij *principis, hæc in* Claudiũ *dicta ſunt,* Auguſte Claudi *dij te nobis præſtent: dictum ſexagies.* Claudi Auguſte *principem te, aut qualis tu es ſemper optauimus: dictum quadragies.* Claudi Auguſte *te* Reſpublica *requirebat: dictum quadragies.* Claudi Auguſte *tu frater, tu pater, tu amicus, tu bonus ſenator, tu uere princeps: dictum octogies.* Claudi Auguſte *tu nos ab* Aureolo *uindica: dictum quinquies.* Claudi Auguſte *tu nos à palmyrenis uindica: dictum quinquies.* Claudi Auguſte *tu nos à* Zenobia, *& à* Victo-

ria libera : dictum ſepties. Claudi Auguſte Tetricus nihil fuit: dictum ſepties. Qui primum ut factus eſt imperator, Aureolum *qui grauior* Reipub. *fuerat, quod multum* Gal*lieno placebat, conflictu habito à* Reipub.*gubernaculis depulit : tyrannúmque miſſis ad populum edictis, datis etiam ad ſenatum orationibus iudicauit.*His *accedit, quòd arrogantem* Aureolū,*& fœdus petentem, imperator grauis & ſeuerus non audiuit, reſpōſo tali repudiatum:* Hæc *à* Gallieno *petenda fuerant, qui conſentire moribus poterat, & timere.*Deniq; *iudicio militum apud* Mediolanum Aureolus *dignum exitum uitæ ac moribus ſuis habuit.*Et *hunc tamen quidam hiſtorici laudare conati ſunt, & ridicule quidem .* Nam Gallus Antipater *ancillariorum & hiſtoricorum dehoneſtamentum , principium de* Aureolo *ſic habuit:*Venimus *ad imperatorē nominis ſui.* Magna *uidelicet uirtus, ab auro nomen accipere.*At *ego ſcio ſæpius inter gladiatores bonis pugnatoribus hoc nomen appoſitum.* Habuit *proxime tuus libellus munerarius hoc nomen in indice ludorum.*Sed *redeamus ad* Claudium. Nā *ut ſuperius diximus, illi* Gotthi,*qui euaſerant eo tēpore, quo illos* Macrianus *eſt perſecutus, quóſque* Claudius *emitti non ſiuerat, nequid fieret quod effectum eſt, omnes gentes ſuorum ad* Romanas *incitauerunt prædas.*Deniq; Scytharum *diuerſi populi,*Peucini, Trutungi, Auſtorgoti, Virtingui, Sigipedes, Celtæ *etiam &* Heruli *prædæ cupiditate in* Romanum *ſolum &* Remp.*uenerunt, atque illic pleraque uaſtarunt, dū alijs occupatus eſt* Claudius,*dúmque ſe ad id bellum quod confecit, imperatorie inſtruit, ut uideantur fata* Romana *boni principis occupatione lentata.*Sed *credo, ut* Claudij *gloria accreſceret, eiúſque fieretglorioſior toto penitus orbe uictoria.* Armatarum *deniq;*

gentium trecenta uiginti millia tunc fuere. Dicat nunc qui nos adulationis accuſat, Claudium munus eſſe * amabilem. Armatorum trecenta X X millia. Quis tandem Xerxes hoc habuit? quæ fabella iſtum numerũ effinxit? Quis poeta compoſuit? trecenta uiginti millia armatorũ fuerunt. Adde ſeruos, adde familias, adde carraginem, & epota flumina, conſumptáſque ſyluas. Laboraſſe denique terram ipſam, quæ tantum Barbarici timoris excepit. Extat ipſius epiſtola miſſa ad ſenatum legenda ad populum, qua indicat de numero Barbarorum, quæ talis eſt: Senatui P. Q. Ro. Claudius princeps (hanc autem ipſe dictaſſe perhibetur, ego uerba magiſtri memoriæ non requiro) P. C. militãtes audite quod uerum eſt, C C C X X millia Barbarorum in Romanum ſolum armati uenerunt: hæc ſi uicero, uos uicem reddite meritis: ſi non uicero, ſcitote me poſt Gallienum uelle pugnare. Fatigata eſt tota Reſpub. Pugnabimus poſt Valerianum, poſt Ingenuũ, poſt Regllianum, poſt Lollianum, poſt Poſthumum, poſt Celſum, poſt mille alios, qui contemptu Gallieni principis à Rep. defecerunt. Nõ ſcuta, nõ ſpatæ, non pila iã ſuperſunt. Gallias & Hiſpanias uires Reip. Tetricus tenet, & omnes ſagittarios (quod pudet dicere) Zenobia poſſidet. Quicquid fecerimus, ſatis grande eſt. Hos igitur Claudius ingenita illa uirtute ſuperauit. Hos breui tẽpore attriuit. De his uix aliquos ad patriũ ſolũ redire permiſit. Rogo quãtũ pretiũ eſt clypeus in curia tãtæ uictoriæ, quantũ una aurea ſtatua. Dicit Ennius de Scipione, Quantã ſtatuã faciet Po. R. quantã columnã, quæ res tuas geſtas loquatur? Poſſumus dicere Flauiũ Claudiũ unicum in terris principẽ, nõ columnis, non ſtatuis, ſed famæ uiribus adiuuari. Habuerũt prætęrea duo millia nauiũ, duplicẽ ſcilicet numerũ, quàm illum quo tota pariter

Græcia, omniſque Theſſalia, urbes etiam Aſiæ quondam expugnare conata eſt. Sed illud poeticus ſtylus fingit: hoc uera continet hiſtoria Claudio igitur ſcriptores adulamur, qui duo millia nauium Barbararum & trecenta uiginti millia armatorum deleuit, oppreſſit, attriuit: qui carraginem tantam quantã numerus hic armatorũ ſibimet aptare potuit & parare, nunc incendia fecit, nunc cum omnibus familijs Romano ſeruitio deputauit, ut docet eiuſdẽ epiſtola, quam ad Iunium Brocchum ſcripſit Illyricum tuentẽ. Claudius Brocchо, Deleuimus CCCXX millia Gotthorum, II millia nauium merſimus. Tecta ſunt flumina ſcutis, ſpatis & lanceolis omnia littora operiuntur. Cãpi oſſibus latent tecti, nullum iter purum eſt, ingens carrago deſerta eſt. Tantum mulierum cepimus, ut binas & ternas mulieres uictor ſibi miles poſſit adiungere. Et utinam Gallienũ nõ eſſet paſſa Reſp. utinã ſexcentos tyrãnos non pertuliſſet. Saluis militibus, quos prælia ſuſtulerunt, ſaluis legionibus, quas Gallienus male uictor occidit, quãtum eſſet additũ Reip. Siquidẽ nunc uerba naufragij publici colligit noſtra diligentia ad Ro. Reip. decus. Pugnatum eſt enĩ apud Mœſios, & multa prælia fuerunt apud Martianopolim, multi naufragio perierũt: pleriq; capti reges, captæ diuerſarũ gentiũ nobiles fœminæ: impletæ Barbaris ſeruis, ſenibúſque cultoribus Ro. prouinciæ. Factus miles Barbarus, & colonus ex Gottho. Nec ulla fuit regio, quæ Gotthum ſeruum triumphali quodam ſeruitio non haberet. Quid boum Barbarorum noſtri uidere maiores? quid ouium, quid equarũ quas fama nobilitat, Celticarũ? Hoc totum ad Claudij gloriam pertinet. Claudius & ſecuritate Rẽp. & opulentiæ nimietate donauit. Pugnatũ præterea eſt apud Byzãtios, ipſis qui ſuperfuerãt Byzantijs fortiter

facientibus.Pugnatum apud Theſſalonicenſes, quos Claudio abſente obſederant Barbari.Pugnatum in diuerſis regionibus, & ubique auſpicijs Claudianis uicti ſunt Gotthi, prorſus ut iam tunc Conſtantio Cæſari nepoti futuro uideretur Claudius ſecuram parare Remp.Et bene uenit in mentem, exprimenda eſt ſors quæ Claudio data eſſe perhibetur, eo magis, ut intelligant omnes genus Claudij ad felicitatem Reip.diuinitus conſtitutum.Nam cum conſuleret factus imperator, quandiu imperaturus eſſet, ſors talis emerſit:

> *Tu qui nunc patrias gubernas oras,*
> *Et mundum regis,arbiter deorum*
> *In ueteres tuis nouellis.*
> *Regnabunt etenim tui minores,*
> *Et reges facient ſuos minores.*

Item cum in Apennino de ſe conſuleret,reſponſum huiuſmodi accepit,

> *Tertia dum Latio regnantem uiderit æſtas.*

Item cum de poſteris ſuis,

> *His ego nec metas rerum,nec tempora pono.*

Item cum de fratre Quintillo,quem conſortem habere uolebat imperij,reſponſum eſt,

> *Oſtendent terris hunc tantum fata.*

Quæ idcirco poſui, ut ſit omnibus clarum Conſtantium diuini generis uirum ſanctiſſimum Cæſarem,& Auguſtæ ipſum familiæ eſſe, & Auguſtos multos de ſe daturum, ſaluis Diocletiano & Maximiano Auguſtis, & eius fratre Galerio. Sed dum hæc à diuo Claudio aguntur, Palmyreni ducibus Sabba & Timogene contra AEgyptios bellum ſumunt,atque ab his AEgyptia peruicacia & indefeſſa pugnãdi continuatione uincuntur.Dux tamen AE-

gyptiorum Probatus Timogenis *inſidijs interemptus eſt.* AEgyptij *uero omnes ſe* Romano *imperatori dediderunt, in abſentis* Claudij *uerba iurantes.* Atticiano *&* Orphito *conſulibus, auſpicia* Claudiana *fauor diuinus adiuuit.* Nã *cum ſe in* Hæmi *mõtem multitudo barbararum gentium quæ ſuperfuerant, contuliſſet, illic ita fame ac peſtilentia laborarunt, ut iam* Claudius *dedignaretur & uincere.* Denique *finitum eſt aſperrimum bellum, terroréſque* Romani *nominis ſunt depulſi.* Vera *dici fides cogit, ſimul ut ſciant hi, qui adulatores nos exiſtimari cupiunt, id quod hiſtoria dici poſtulat, non tacere: eo tempore quo parta eſt plena uictoria, pleriq; milites* Claudij *ſecundis rebus elati, quæ ſapientium quoque animos fatigant, ita in prædam uerſi ſunt, ut non cogitarent à pauciſſimis ſe poſſe fatigari, dum occupati animo atque corporibus auertendis prædis inſeruiunt.* Denique *in ipſa uictoria propè duo millia militum à paucis barbaris, & his qui fugerant, interempti ſunt.* Sed *ubi hoc comperit* Claudius, *omnes qui rebelles animos extulerant, conducto exercitu rapit, atque in uincula* Romam *etiam mittit ludo publico deputandos: ita id quod uel fortuna uel miles egerat, uirtute boni principis æquatum eſt.* Nec *ſola de hoſte uictoria, ſed etiam uindicta præſumpta eſt.* In *quo bello quod geſtum eſt, equitum* Dalmatarum *ingens extitit uirtus, quòd originem ex ea prouincia* Claudius *uidebatur oſtendere, quanuis alij* Dardanum, *& ab* Ilio Troianorum, *atque ipſo* Dardano *ſanguinem dicerent trahere.* Fuerunt *per ea tempora & apud* Cretam Scythæ, *&* Cyprum *uaſtare tentarunt: ſed ubique morbo exercitu laborante, ſuperati ſunt.* Finito *ſanè bello* Gotthico, *grauiſſimus morbus increbuit: tunc cum etiam* Claudius *affectus morbo mortales*

reliquit, & familiare uirtutibus ſuis petijt cælum. Quo ad deos atque ad ſidera demigrante, Quintillus frater eiuſdem uir ſanctus, & ſui fratris (ut uere dixerim) frater, delatum ſibi omnium iudicio ſuſcepit imperium, non hæreditarium, ſed merito uirtutum: qui factus eſſet imperator, etiam ſi frater Claudij principis non fuiſſet. Sub hoc barbari qui ſuperfuerant, Anchialo uaſtata conati ſunt Nicopolim etiam obtinere. Sed illi prouincialium uirtute obtriti ſunt. Quintillus autem ob breuitatem temporis nihil dignum imperio gerere potuit. Nam ſeptimadecima die, quod ſe grauem & ſerium contra milites oſtenderat, ac uerum principem pollicebatur, eo genere quo Galba, quo Pertinax interemptus eſt. Et Dexippus quidem Claudium non dicit occiſum, ſed tantum mortuum. Nec tamen addidit morbo, ut dubium ſentire uideatur. Quoniam res bellicas diximus, de Claudij genere & familia ſaltem pauca dicenda ſunt: ne ea quæ ſcienda ſunt, prætériſſe uideamur. Claudius, Quintillus, & Criſpus fratres fuerunt. Criſpi filia Claudia, ex ea & Eutropio nobiliſſimo gentis Dardanæ uiro Conſtantius Cæſar eſt genitus. Fuerunt etiam ſorores, quarum una Conſtantina nomine nupta tribuno Aſſyriorum in primis annis defecit. De auis nobis parum cognitum. uaria enim plerique prodiderunt. Ipſe Claudius inſignis morum grauitate, inſignis uita ſingulari & unica caſtimonia, uini parcus, ad cibum prõptus, ſtatura procerus, oculis ardẽtibus, lato & pleno uultu: digitis uſqueadeo fortibus, ut ſæpe equis & mulis ictu pugni dẽtes excuſſerit. Fecerat hoc etiã adoleſcens militia cũ ludicro Martiali in campo luctamen inter fortiſſimos quoſq; mõſtraret. Nam iratus ei qui non balteũ, ſed genitalia ſibi contorſerat, omnes dentes uno pugno excuſſit. quæ res

indulgentiam meruit pudore uindictæ: ſiquidem tūc Decius imperator, quō præſente fuerat perpetratum, & uirtutem & uerecundiam Claudij publicè prædicauit: donatúmque armillis & torquibus, à militum congreſſu faceſſere præcepit, nequid atrocius quàm luctamen exigit, faceret. Ipſi Claudio liberi nulli fuerunt: Quintillus duos reliquit: Criſpus, ut diximus, filiam. Nunc ad iudicia principum ueniamus, quæ de illo à diuerſis edita ſunt: & eatenus quidem ut appareret quandoque Claudiū imperatorem futurum. Epiſtola Valeriani ad Zoſimuonem procuratorem Syriæ: Claudiū Illyricianæ gentis uirum tribunum Martiæ quintæ legioni fortiſſimæ dedimus, uirum deuotiſſimis quibuſque ac fortiſſimis ueterum præferendum. Huic ſalarium de noſtro priuato ærario dabis annuos frumēti modios tria millia, hordei ſex millia: Laridi libras duo millia, Vini ueteris ſextarios tria millia quingentos, Olei boni ſextarios centum quinquaginta, Olei ſecundi ſextarios ſexcentos: Salis modios uiginti: Ceræ pondo centum quinquaginta: Fœni, paleæ, aceti, holeris, herbarum quantum ſatis eſt, Pellium tentoriarum decurias triginta: mulos annuos ſex: equos annuos tres: camelos annuas decē: mulas annuas nouem: argenti in opere annua pōdo quinquaginta: Philippeos noſtri uultus annuos centum quinquaginta, & in ſtrenis quadragintaſeptem, & trientes centum ſexaginta. Item in caueos & ſcyphos pondo undecim. Item in caueos & ſcyphos & Zuma pondo undecim. Tunicas ruſſas militares annuas, ſagochlamydes annuas duas. Fibulas argenteas inauratas duas. Fibulam auream cumacum Cypream unam, Balteū argenteum inauratum unum, annulum bigemmeū uncialem, brachialem unum unciarum ſeptem, Torquem li-

bralem unum, caſſidem inauratam unam: Scuta chryſographata duo: loricam unam, quam refundat: Lãceas Herculeanas duas, aclydes duas, falces duas, falces fœnarias quatuor. Cocum quem refundat unum, mulionem quem refundat unum. Mulieres ſpecioſas ex captiuis duas. Albã ſubſericã unam cum purpura ſuccubitana, ſubarmale unum cum purpura Maura. Notarium quem refundat unum, ſtructorem quem refundat unum. Accubitaliũ Cypriorum paria duo: Interulas puras: Togam quam refundat unam: Latum clauum quem refundat unum. Venatores qui obſequantur duos, carpentarium unum. Curam prætorij unũ, Aquarium unum, Piſcatorem unum, Dulciarium unum. Ligni quotidiani pondo mille, ſi eſt copia: ſin minus, quantum fuerit, & ubi fuerit. coctiliũ quotidiana batilla quatuor. Balneatorem unũ, & ad balneas ligna: ſin minus, lauetur in publico. Iam cætera quæ propter minutias ſuas ſcribi nequeunt, pro moderatione præſtabis, ſed ita ut nihil adderetur. Et ſi alicubi aliquid defuerit non pretium, nec in minimo exigatur. Hæc autem omnia idcirco ſpecialiter non quaſi tribuno, ſed quaſi duci detuli: quia uir talis eſt, ut ei plura etiam deferenda ſint. Item ex epiſtola eiuſdem alia inter cætera ad Ablauiũ Murænam præfectum prætorij. Deſine autẽ conqueri, quòd adhuc Claudius eſt tribunus, nec exercitus ducem loco accipit, unde etiam ſenatum & populũ conqueri iactabas. dux factus eſt, & dux totius Illyrici. habet in poteſtatem Thracias, Mœſos, Dalmatas, Pãnonios, Dacos exercitus: uir ille ſummus noſtro quoque iudicio ſperet conſulatum, ſi eius animo accommodum eſt: quando uolueris, accipiat prætorianam, accipiat præfecturam. Sanè ſcias tantum ei à nobis decretum ſalarij, quantum habet AEgypti præfectura:

tantum ueſtium, quantum proconſulatui Africano *detulimus: tantum argenti, quantum accipit curator* Illyrici Metarius*: tantum miniſteriorum, quantum nos ipſi nobis per ſingulas quaſque decernimus ciuitates: ut intelligant omnes quæ ſit noſtra de uiro tali ſententia.* Item *epiſtola* Decij *de eodē* Claudio, Decius Meſſalæ *præſidi* Achaiæ *ſalutem,* Inter *cætera tribunum uero* Claudium *optimum iuuenem, fortiſſimum militem, conſtantiſſimum ciuem caſtris, ſenatui & Reip. neceſſarium, in* Thermopylas *ire præcepimus: mandata eidem cura* Peloponnenſium, *ſcientes neminem melius omnia, quæ iniungimus, eſſe curaturum.* Huic *ex regione* Dardania *dabis milites ducētos, ex cataphractarijs centum, ex equitibus* C. *& ſexaginta, ex ſagittarijs* Creticis *ſexaginta, ex tyronibus bene armatos mille. nam bene illi noui creduntur exercitus.* Neque *enim illo quiſquam deuotior, fortior, grauior inuenitur.* Itē *epiſtola* Gallieni, *cum nuntiatum eſſet per frumentarios* Claudium *iraſci, quòd ille mollius uiueret:* Nihil *me grauius accepit, quàm quòd notoria tua intimaſti* Claudium *parentem, amicúmque noſtrum inſinuatis ſibi falſis pleriſque grauiter iraſci.* Quæſo *igitur mi* Venuſte, *ſi mihi fidem exhibes, ut eum facias à* Grato & Herenniano *placari, neſcientibus hoc militibus* Daciſianis, *qui iam ſæuiunt, ne grauiter ferant. ipſe ad eum dona miſi: quæ ut libenter accipiat, tu facias.* Curandum *præterea eſt, ne me hoc ſcire intelligat, ac ſibi ſuccenſere iudicet, & pro neceſſitate ultimum conſilium capiat.* Miſi *autem ad eum pateras gemmatas trilibres duas.* Scyphos *aureos gemmatos trilibres duos: diſcum corymbiatum argenteum librarum uiginti.* Lancem *argenteam pampinatam librarum triginta.* Pateram *argenteam hederaceā libra-*

rum XX *&* III. *Voleta halieuticum argenteum librarum* XX. *Vrceos duos auro incluſos, argenteos librarum ſex, & in uaſis minoribus argenti libras* XXV. *Calices* AE*gyptios, operiſque diuerſi decem. Chlamydes ueri luminis limbatas duas. Veſtes diuerſas* XVI. *Albam ſubſericam paragaudem triuncem unam. Zanchas de noſtris Parthicis paria tria. Singliones Dalmatenſes* X. *Chlamydem Dardanicam mantuelem unam, penulam Illyricianam unam. Bardocucullum unum, cucutia uilloſa duo. Oraria ſarabadena quatuor, Aureos ualerianos* CL. *Trientes ſaloninianos* CCC. *Habuit & ſenatus iudicia priuſquam ad imperium perueniret ingentia. Nam cum eſſet nuntiatum illum cum Macriano fortiter contra gentes in Illyrico dimicaſſe, acclamauit ſenatus: Claudi dux fortiſſime habeas uirtutibus tuis, deuotioni tuæ. Claudio ſtatuam omnes dicamus. Claudiũ conſulem omnes cupimus. Qui amat Remp. ſic agit: qui amat principes, ſic agit: antiqui milites ſic egerunt. Felicem te Claudi iudicio principum, felicem te uirtutibus tuis, conſulem tete præfectum. Viuas Valerie, ameris à principe. Longum eſt tam multa, quàm meruit uir ille, perſcribere. Vnum tamen tacere non debeo, quòd illum & ſenatus & populus, ante imperium & in imperio & poſt imperium ſic dilexit, ut ſatis conſtet, neque Traianum, neque Antoninos, neque quenquam alium principem ſic amatum.*

FLAVII VOPISCI SYRACVSII DIVVS AVRELIANVS.

H ILARIBVS, *quibus omnia feſta & fieri debere ſcimus, & dici, impletis ſolennibus, uehiculo ſuo me & iudiciali carpento præfecto urbis uir illuſtris, ac præfata reuerentia nominandus* Iunius Tiberianus *accepit. ibi cum animus à cauſis atque à negotijs publicis ſolutus ac liber uacaret, ſermonem multum à palatio uſque ad hortos* Varianos *inſtituit: & in ipſo præcipue de uita principum.* Cúmque *ad templum* Solis *ueniſſemus, ab* Aureliano *principe conſecratum, quod ipſe non nihilum ex eius origine ſanguinem duceret, quæſiuit à me, quis uitam eius in literas retuliſſet.* Cui *ego cum reſpondiſſem, neminem à me* Latinorum, Græ*corum aliquos lectitatos, dolorem gemitus ſui uir ſanctus per hæc uerba profudit,* Ergo Therſitem Sinonem, *cæteráque illa prodigia uetuſtatis, & nos bene ſcimus, & poſteri frequentabunt, diuum* Aurelianum *clariſſimum principem, ſeueriſſimum imperatorem, per quem totus* Romano *nomini orbis eſt reſtitutus, poſteri neſcient?* Deus *auertat hanc amentiam.* Et *tamen, ſi bene noui, ephemeridas illius uiri ſcriptas habemus, etiam bella charactere hiſtorico digeſta, quæ uelim accipias, & per ordinem ſcribas, additis quæ ad uitam pertinent.* Quæ *omnia ex libris linteis, in quibus ipſe quotidiana ſua ſcribi præceperat, pro tua ſedulitate condiſces.* Curabo *autem, ut tibi ex* Vlpia *bibliotheca & libri lintei proferantur.* Tu *uelim* Aurelianum, *ita ut eſt, quatenus potes, in literas mittas.*

Parui ipſe quidẽ præceptis: accepi libros Græcos, & omnia mihi neceſſaria in manum ſumpſi: ex quibus & quæ digna erant memoratu, in unum libellum contuli. Tu uelim meũ munus boni conſulas. Et ſi hoc contentus non fueris, lectites Græcos, lınteos etiã libros requiras, quos Vlpia tibi bibliotheca, cum uolueris, miniſtrabit. Et quoniã ſermo nobis de Trebellio Pollione, qui à duobus Philippis uſque ad diuum Claudium, & eius fratrem Quintillum, imperatores tã claros quàm obſcuros memoriæ prodidit, in eodem uehiculo fuit, aſſerente Tiberiano, quòd Pollio multa incurioſe, multa breuiter prodidiſſet: me contrà dicente, neminem ſcriptorum, quantum ad hiſtoriam pertinet, non aliquid eſſe mentitum: prodẽte quinetiam in quo Liuius, in quo Salluſtius, in quo Cornelius Tacitus, in quo denique Trogus manifeſtis teſtibus cõuincerentur: pedibus in ſentẽtiam trãſitum faciẽs, ac manum porrigens iucundam, Præterea Scribe, inquit, ut libet, ſecurus, quod uelis dicas, habiturus mendaciorum comites, quos hiſtoricæ eloquentiæ miramur autores. Ac ne multa & friuola proœmijs odioſus intexam, Diuus Aurelianus ortus, ut plures loquũtur, Sirmij familia obſcuriore: ut nõnulli, Dacia ripenſi. Ego autem legiſſe me memini autorem, qui eum Mœſia genitum prædicaret. Et euenit quidẽ ut de eorum uirorum genitali ſolo neſciatur, qui humiliori loco & ipſi plerique ſolum genitale confingunt, ut dent poſteritati de locorum ſplendore fulgorem. Nec tamen magnorũ principum uirtutibus ſumma ſciendi eſt, ubi quiſq; ſit genitus, ſed qualis in Rep. fuerit. An Platonẽ magis commendat quòd Athenienſis fuerit, quàm quòd unicum ſapientiæ munus illuxerit? An eo minores inueniuntur Ariſtoteles Stagirita, Eleatéſque Zenon, aut Anacharſis Scytha, quòd in mini-

mis nati ſunt uiculis, cum illos ad cælum omnis philoſophiæ uirtus extulerit? Atque ut ad ordinem redeam: *Aurelianus modicis ortus parentibus, à prima ætate ingenio uiuaciſſimus, uiribus clarus, nullum unquam diem prætermiſit, quamuis feſtum, quamuis uacantem, quo non ſe pilo & ſagittis cæteriſq; armorum exerceret officijs.* Matrem *quidem eius* Callicrates Tyrius, Græcorũ *longe doctiſſimus ſcriptor, ſacerdotem tẽpli* Solis, *in eo uico in quo habitabant parentes, fuiſſe dicit:* Habuiſſe *quinetiam non nihilum diuinationis, adeo ut aliquando marito ſuo iurgans ingeſſerit, cum eius & ſtultitiam increparet & uilitatẽ,* En *imperatoris patrẽ.* Ex *quo conſtat illam mulierem ſciſſe fatalia.* Idem *dicit auſpicia imperij* Aureliano *hæc fuiſſe:* Primum *pueri eius peluem ſerpentem plerunque cinxiſſe, neque unquã occidi potuiſſe. Poſtremo ipſam matrem, quæ hoc uiderat, ſerpentem quaſi familiarem occidere noluiſſe.* His *accedit, quòd ex palliolo purpureo, quod* Soli *ſui temporis imperator obtulerat, ſacerdos mulier crepũdia filio feciſſe perhibetur.* Addit *etiam illud, quòd unctum faſciola* Aurelianum *aquila innoxie de cunis leuauerit, & in arã poſuerit, quæ iuxta ſacellũ forte ſine ignibus erat.* Idem *autor eſt, uitulum matri eius natum miræ magnitudinis candidũ, ſed purpurantibus maculis, ita ut haberet in latere uno auem, in alio coronam.* Multa *ſuperflua in eodem legiſſe memini: quippe qui aſſeuerat etiam roſas in eiuſdem mulieris corte, nato* Aureliano, *exiſſe purpureas odoris roſei, floris aurei.* Fuerunt *& poſtea multa omina iam militantis futuri, ut res monſtrauit, imperij.* Nam *ingrediente eo* Antiochiam *in uehiculo, quòd præ uulnere tunc equo ſedere non poſſet, ita pallium purpureum, quod in honorem eius expanſum fuerat, decidit ut*

humeros eius tegeret. Et cum in equum trāſire uellet, quia inuidioſum tunc erat uehiculis in ciuitate uti, equus eſt ei imperatoris applicitus, cui per feſtinationem inſedit. Sed ubi comperit, ſemet ad ſuū tranſtulit. Data eſt ei præterea cum legatus ad Perſas iſſet, patera, qualis ſolet imperatoribus dari à rege Perſarum: in qua inſculptus erat Sol eo habitu, quo colebatur ab eo templo, in quo mater eius fuerat ſacerdos. Donatus eidem etiam elephantus præcipuus, quē ille imperatori obtulit: ſolúſque omniū priuatus Aurelianus elephāti dominus fuit. Sed ut hæc & talia omittamus, fuit decorus, & gratia uiriliter ſpecioſus: ſtatura procerior, neruis ualidiſſimus, uini & cibi paulo cupidior, libidinis raræ, ſeueritatis immēſæ, diſciplinæ ſingularis, gladij exercendi cupidus. Nā cum eſſent in exercitu duo Aureliani tribuni, hic & alius, qui cū Valeriano captus eſt, huic ſignū exercitus appoſuerat manu ad ferrū: ut ſi forte quæreretur quis Aurelianus aliquid uel feciſſet uel geſſiſſet, ſuggereretur Aurelianus manu ad ferrū, atq; cognoſceretur. Priuatim huius multa extāt egregia facinora. Nam erūpētes Sarmatas in Illyrico cū trecētis præſidiarijs ſolus attriuit. Refert Theoclius Cæſareorū temporū ſcriptor, Aurelianum manu ſua bello Sarmatico una die quadraginta & octo interfeciſſe. Plurimis autē & diuerſis diebus ultra nongentos quinquaginta: adeo ut etiam baliſtea pueri & ſaltatiunculas in Aurelianum tales componerent, quibus diebus feſtis militariter ſaltitarent, Mille, mille, mille, mille, mille, mille decollauimus: Vnus homo mille, mille, mille, mille decollauimus. Mille, mille, mille uiuat, qui mille, mille occidit. Tantum uini habet nemo, quātum fudit ſanguinis. Hæc uideo eſſe perfriuola: ſed quia ſupraſcriptus autor ita eadē ut ſunt Latina ſuis ſcriptis inſeruit, tacenda eſſe non

credidi. Idem apud Maguntiacum tribunus legionis ſextæ Gallicanæ, Francos irruentes cum uagarentur per totam Galliam, ſic afflixit, ut trecentos ex his captos, ſeptingentis interemptis ſub corona uendiderit. Vnde iterum de eo facta eſt cãtilena: Mille Francos, mille Sarmatas ſemel occidimus : Mille, mille, mille, mille, mille Perſas quærimus. Hic autem, ut ſuprà diximus, militibus ita timori fuit, ut ſub eo poſteaquam ſemel cum ingenti ſeueritate caſtrenſia peccata correxit, nemo peccauerit. Solus denique omnium militem, qui adulterium cum hoſpitis uxore commiſerat, ita puniuit, ut duarum arborũ capita inflecteret, quas ad pedes militis deligaret, eaſdémque ſubito dimitteret, ut ſciſſus ille utrimque pẽderet. Quæ res ingentẽ timorẽ omnibus fecit. Huius epiſtola militaris eſt ad uicarium ſuum data huiuſmodi, Si uis tribunus eſſe, imò ſi uis uiuere, manus militum contine. Nemo pullũ alienũ rapiat, ouem nemo cõtingat. Vuam nullus auferat, ſegetẽ nemo deterat: oleũ, ſal, lignum nemo exigat, annona ſua contentus ſit. De præda hoſtis, non de lachrymis prouincialiũ habeat: arma terſa ſint, ferramenta ſamiata, calciamenta fortia. Veſtis noua ueſtem ueterẽ excludat. Stipẽdium in balteo, non in popina habeat. Torquem brachialem & annulũ apponat: equum ſagmarium ſuũ defricet, captũ animal non uẽdat, mulũ centuriatũ communiter curet. Alter alteri quaſi ſeruus obſequatur: à medicis gratis curentur. Aruſpicibus nihil dent: in hoſpitijs caſte ſe agant: qui litem fecerit, uapulet. Inueni nuper in Vlpia bibliotheca inter linteos libros epiſtolã diui Valeriani de Aureliano principe ſcriptã: quam ad uerbũ, ut decebat, inſerui: Valerianus Auguſtus Antonino Gallo cõſuli: Culpas me familiaribus literis, quòd Poſthumo filium meum Galliení magis quàm

Aureliano commiſerim, cum utique ſeueriori & puer credendus fuerit & exercitus: nec tu id diutius iudicabis, ſi bene ſcieris quantæ ſit Aurelianus ſeueritatis. Nimius eſt, multus eſt, grauis eſt, & ad noſtra iam non facit tempora. Teſtor autem omnes deos, me etiam timuiſſe, nequid etiam erga filium meum ſeuerius, ſiquid ille feciſſet, ut eſt natura pronus ad ludicra, ſæuius cogitaret. Hac epiſtola indicat quãtæ fuerit ſeueritatis, ut illum Valerianus etiã timuiſſe ſe dicat. Eiuſdẽ Valeriani alia eſt epiſtola, quæ laudes illius continet: quam ego ex ſcrinijs præfecturæ urbanæ protuli. Nam illi Romam uenienti ſalaria ſui ordinis ſunt decreta. Exẽplũ epiſtolæ: *Valerianus Auguſtus Ceionio Albino præf. urbi: Vellemus quidem ſingulis quibuſq; deuotiſſimis Reip. uiris multo maiora deferre compendia, quàm eorum dignitas poſtulat, maxime ubi honorem uita cõmendat: debet enim quid præter dignitatem pretiũ eſſe meritorum: ſed facit rigor publicus ut accipere de prouinciarum oblationibus ultra ordinis ſui gradũ nemo plus poſſit. Aurelianum fortiſſimum uirum ad inſpicienda & ordinanda caſtra omnia deſtinauimus: cui tantum à nobis atque ab omni Rep. communi totius exercitus confeſſione debetur, ut digna illo uix aliqua uel nimis magna ſint munera. Quid enim in illo non clarum? quid non Coruinis & Scipionibus conferendum? ille liberator Illyrici, ille Galliarũ reſtitutor, ille dux magni totius exẽpli. Et tamen nihil præterea poſſum addere tãto uiro ad muneris gratiam, quàm patitur ſobria, & bene gerẽda Reſp. Quare ſynceritas tua mi parẽs chariſſime, ſupradicto uiro efficiet, quãdiu Romæ fuerit, panes militares mundos ſexdecim, panes militares caſtrenſes quadraginta, Vini menſalis ſextarios quadraginta, Porcellum dimidium, Gallinaceos duos,*

Porcinæ pondo triginta, bubulæ pondo quadraginta. Olei *ſextarium unum, & item olei ſextarium unum.* Liquaminis *ſextarium unum, ſalis ſextariũ unum.* Herbas olerum *quantum ſatis eſt. Sanè quoniam ei aliquid præcipue decernendum eſt, quandiu* Romæ *fuerit, pabula extra ordinem decernes.* Ipſi *autem ad ſumptus, aureos* Antoninianos *diurnos binos, argenteos* Philippeos *minutulos quinquagenos, æris denarios centum, reliqua per præfectos ærarij præbebuntur.* Friuola *hæc fortaſſis cuipiam & nimis leuia eſſe uideantur, ſed curioſitas nihil recuſat.* Habuit *ergo multos ducatus, plurimos tribunatus, uicarias ducum, & tribunorũ diuerſis temporibus propè quadraginta, uſque adeo ut etiam* Vlpij Criniti, *qui ſe de* Traiani *genere referebat, & fortiſſimi re uera uiri, &* Traiani *ſimillimi, qui pictus eſt cum eodem* Aureliano *in templo* Solis, *quem* Valerianus *Cæſaris loco habere inſtituerat, uicem ſumeret, exercitum duceret, limitem reſtitueret, prædam militibus daret:* Thracias *bobus, equis, mancipijs, captiuis locupletaret: manubias in palatio collocaret: quingentos ſeruos, duo millia uaccarũ, equas mille, ouium decem millia, caprarum quindecim, in priuatam uillam* Valeriani *congereret.* Tunc *enim* Vlpius Crinitus *publice apud* Byzantium *ſedenti* Valeriano *in thermis egit gratias, dicẽs, magnum de ſe iudicium habitum, quòd eidem uicarium* Aurelianum *dediſſet: quare eum ſtatuit arrogare.* Intereſt *epiſtolas noſſe* Aureliano *ſcriptas, & ipſam arrogationem.* Epiſtola Valeriani *ad* Aurelianũ: Si *eſſet alius* Aureliane *iucundiſſime, qui* Vlpij Criniti *uicem poſſet implere, tecum de eius uirtute ac ſedulitate cõferrem.* Nunc *tecum requirere potuiſſem.* Suſcipe *bellum à parte* Nicopolis, *ne nobis ægritudo* Criniti *obſit.* Fac *quicquid potes.* Multa

non dico, in tua erit poteſtate militiæ magiſterium. Habes *ſagittarios* Ityreos *trecentos,* Armenios *ſexcentos,* Arabas *centum quinquaginta,* Saracenos *ducentos,* Meſopotamios *auxiliares quadringentos: habes legionem tertiam* Felicem, *& equites cataphractarios octingentos.* Tecum erit Hartomundus, Haldegaſtes, Hildomundus, Carioviſcus, Commeatus *à præfectis neceſſarius in omnibus caſtris eſt conſtitutus.* Tuum *eſt pro uirtutibus tuis atque ſolertia illic hyemalia & æſtiua diſponere, ubi tibi nihil deerit: quærere præterea ubi carrago ſit hoſtium, & uere ſcire quanti qualéſque ſint, ut non unum aut annona conſumatur, aut tela iaciantur, in quibus res bellica conſtituta eſt.* Ego *de te tantum* Deo *fauente ſpero, quãtum de* Traiano *ſi uiueret, poſſet ſperare* Reſpublica. Neque *enim minor eſt, in cuius locum fidémque te legi.* Conſulatum *cum eodem* Vlpio Crinito *in annum ſequentem à die undecimo* Calend. Iuniarum, *in locum* Gallieni *&* Valeriani *ſperare te conuenit ſumpto publico.* Leuanda *eſt enim paupertas eorum hominum, qui diu* Reip. *uiuentes pauperes ſunt, & nullorum magis.* His *quoque literis indicatur quantus fuerit* Aurelianus, *& re uera. neque enim quiſquam aliquando ad ſummam rerum peruenit, qui nõ à prima ætate gradibus uirtutis aſcẽderit.* Literæ *de conſulatu:* Valerianus Auguſtus AElio Xifidio *præfecto ærarij.* Aureliano, *cui conſulatum detulimus ob paupertatem, qua ille magnus eſt, cæteris maior, dabis ad editionem* Circenſium *aureos* Antoninianos *trecentos, argenteos* Philippeos *minutulos tria millia, in ære* HS *quinquagies, tunicas multitias uiriles decem, lineas* AEgyptias *uiginti, mãtelia* Cypria *paria duo, tapetia* Afra *decem, ſtragula* Maura *decem, porcos centum, oues centum: cõuiuium*

autem publicum edi iubebis ſenatoribus, equitibus Roma*nis: hoſtias maiores duas, minores quatuor.* Et *quoniam etiam de arrogatione, aliqua me dixeram poſiturum, quæ ad tantum principem pertinerent, quæſo ne odioſior, uerboſiórue ea re uidear, quam fidei cauſa inſerendam credidi ex libris* Acholij, *qui magiſter admiſſionum* Valeria*ni principis fuit, libro actorũ eius nono. Cum cõſediſſet* Valerianus Auguſtus *in thermis apud* By*zantiũ præſente exercitu, præſente etiã officio palatino, aſſidentibus* Mem*mio* Fuſco *conſule ordinario,* Bebio Macro *præfecto prætorij,* Q*uinto* Ancario *præſide* Oriẽtis, *aſſidentibus etiam à parte læua* Auulnio Saturnino Scythici *limitis duce,* Murentio *ad* AEgyptum *deſtinato,* Iulio Tryphone Orien*talis limitis duce, & Meceo* Brunduſino *præfecto anno næ* Orientis, *&* Vlpio Crinito *duce* Illyriciani *limitis &* Thracij, *&* Fuluio Boio *duce* Rhetici *limitis,* Valerianus Auguſtus *dixit:* Gratias *tibi agit* Aureliane Reſp. *quòd eam* Gotthorum *poteſtate liberaſti.* Abundamus *per te præda, abundamus gloria, & his omnibus quibus* Roma*na felicitas creſcit.* Cape *igitur tibi pro rebus geſtis tuis coronas murales quatuor, coronas uallares quinque, coronas nauales duas, coronas ciuicas duas, haſtas puras decem: uexilla bicolora quatuor, tunicas ducales ruſſas quatuor, pallia proconſularia duo, togam prætextam, tunicam palmatam, togam pictam, ſubarmalem profundum, ſellam eboratam.* Nam *te conſulem hodie deſigno, ſcripturus ad ſenatum ut tibi deputet ſcipionem, deputet etiã faſces.* Hæc *enim imperator non ſolet dare, ſed à ſenatu, quando fit cõſul, accipere.* Poſt *hæc* Valeriani *dicta,* Aurelianus *ſur rexit, atq; ad manus acceſſit, agẽs gratias militaribus uer bis, quæ propria & ipſa apponẽda decreui.* Aurelianus

dixit, Et ego domine Valeriane imperator Auguſte, ideo cuncta feci, ideo uulnera patienter excepi, ideo & equos & coniuratos meos laſſaui, ut mihi gratias ageret Reſp. & conſciētia mea. At tu plus feciſti, ago ego gratias bonitati tuæ, & accipio conſulatum quem das: Dij faciant, & Deus certus Sol, ut & ſenatus de me ſic iudicet. Agētibus igitur gratias omnibus circūſtātibus, Vlpius Crinitus ſurrexit, atque hac oratione uſus eſt: Apud maiores noſtros Valeriane Auguſte, quod & familiæ meæ amicum ac proprium fuit, ab optimis quibuſque in filiorum locum fortiſſimi uiri ſemper electi ſunt, ut uel ſeneſcentes familias, uel fœtus matrimonijs iam caducos ſubſtitutæ fœcunditas prolis ornaret. Hoc igitur quod Cocceius Nerua in Traiano adoptando, quod Vlpius Traianus in Hadriano, quod Hadrianus in Antonino, & cæteri deinceps propoſita ſuggeſtione fecerūt, iam in arrogando Aureliano, quem mihi uicarium iudicij tui autoritate feciſti, cenſui eſſe referēdum. Iube igitur ut lege agatur, ſitque Aurelianus hæres ſacrorum, nominis, & bonorum, totiúſque iuris, Vlpio Crinito iā conſulari uiro, ipſe ac tu Crinite, iudice conſularis. Longum eſt cuncta pertexere. Nā & actæ ſunt Crinito à Valeriano gratiæ, & adoptio, ut ſolebat, impleta. Memini me in quodam libro Græco legiſſe, quod tacendū eſſe non credidi, mandatum eſſe Crinito à Valeriano, ut Aurelianus adoptaretur: idcirco præcipue, quòd pauper eſſet: ſed hoc in medio relinquendum puto. Et quoniam ſuperius epiſtolā poſui, qua ſumptus Aureliano ad conſulatum delatus eſt, quare poſuerim rem quaſi friuolam eloquendum putaui. Vidimus proxime conſulatum Furij Placidi tanto ambitu in Circo editum, ut non præmia dari aurigis, ſed patrimonia uiderentur, cum darentur tunicæ ſubſericæ li-

neæ paragaudæ, darentur etiam equi ingemiſcentibus frugi hominibus. Factum eſt enim ut iam diuitiarum ſit, non hominum conſulatus: quia utique ſi uirtutibus defertur, editorem ſpoliare non debent. Perierunt caſta illa tempora, & magis ambitione populari peritura ſunt. Sed nos (ut ſolemus) hanc quoque rem in medio relinquimus. His igitur tot ac talibus præiudicijs, muneribúſque fultus, Claudianis temporibus tantus enituit, ut poſt eum Quintillo quoque fratre eius interempto, ſolus teneret imperium, Aureolo interfecto, cum quo Gallienus fecerat pacem. Hoc loco tãta eſt diuerſitas hiſtoricorũ, & quidem Græcorum, ut alij dicant inuito Claudio ab Aureliano Aureolũ interfectum, alij mandante ac uolente, alij ab imperatore iã Aureliano eundem occiſum, alij uero adhuc priuato. Sed hæc quoque media relinquemus, ab ipſis petenda, per quos in literas miſſa ſunt. Illud tamen cõſtat, omne contra Mæotidas bellum diuũ Claudium nulli magis quàm Aureliano crediſſe. Extat epiſtola, quam ego, ut ſoleo, fidei cauſa, imò ut alios annalium ſcriptores feciſſe uideo, inſerẽdam putaui. Flauius Claudius Valerio Aureliano ſuo ſalutem: Expetit à te munus ſolitum noſtra Reſp. Aggredere, quid moraris? Tuo magiſterio milites uti uolo, tuo ductu tribunos. Gotthi oppugnandi ſunt, Gotthi à Thracijs amouendi. Eorum enim plerique Hæmi montem, Europámque uexant, qui te pugnante fugerunt. Omnes exercitus Thracios, omnes Illyricianos, totúmque limitem in tua poteſtate conſtituo, ſolitam nobis ede uirtutẽ. Tecum erit etiam frater Quintillus cum occurrerit. Ego alijs rebus occupatus, ſummam belli illius uirtutibus tuis credo. Miſi ſanè equos decem, loricas duas, & cætera quibus munire ad bellũ euntem neceſſitas cogit. Secundis igitur prælijs uſus auſpicijs

Claudianis Remp. in integrum reddidit: atque ipſe ſtatim, ut ſupra diximus, conſenſu omnium legionum factus eſt imperator. Equites ſanè omnes ante imperium ſub Claudio Aurelianus gubernauit, cum offenſam magiſtri eorum incurriſſent, quòd temere Claudio non iubente pugnaſſent. Item Aurelianus contra Sueuos, & Sarmatas yſdem temporibus uehementiſſime dimicauit, ac florentiſſimam uictoriam retulit: accepta eſt ſanè clades ſub Aureliano à Marcomannis per errorem. Nam dum is à frõte non curat occurrere, ſubito hoſtes erupere: dúmque illos à dorſo perſequi parat, omnia circa Mediolanum grauiter euaſtata ſunt. Poſtea tamen ipſi quoque Marcomanni ſuperati ſunt. In illo autẽ timore, quo Marcomanni cũcta uaſtabãt, ingentes Romæ ſeditiones motæ ſunt pauentibus cũctis, ne eadẽ quæ ſub Gallieno fuerãt, prouenirẽt. Quare etiã libri Sibyllini noti beneficijs publicis inſpecti ſunt: inuentúmque ut in certis locis ſacrificia fierent, quæ Barbari trãſire non poſſent. facta denique ſunt ea, quæ præcepta fuerant in diuerſo ceremoniarum genere: atque ita Barbari reſtiterunt, quos omnes Aurelianus carptim uagantes occidit. Libet ipſius ſenatuſconſulti formam exponere, quo libros inſpici clariſſimorũ iuſſit autoritas. Die tertio Idus Ianu. Fuluius Sabinus prætor urbanus dixit: Referimus ad uos P.C. Pontificum ſuggeſtionem, & Aureliani principis literis, quibus iubetur ut inſpiciantur fatales libri, quibus ſpes belli terminandi ſacrato deorum imperio continetur. Scitis enim ipſi quotieſcunq; grauior aliquis extitit motus, eos ſemper inſpectos: neque prius mala publica eſſe finita, quàm ex ijs ſacrificiorũ proceſſit autoritas. Tũc ſurrexit primæ ſententiæ Vlpius Syllanus, atq; ita locutus eſt, Sero nimis P.C. de reip. ſalute cõſulimus, ſero ad

fatalia iuſſa reſpicimus,more languentium,qui ad ſummos medicos niſi in ſumma deſperatione non mittunt,proinde quaſi peritioribus uiris maior facienda ſit cura, cum omnibus morbis occurri ſit melius. Meminiſtis enim P.C. *me in hoc ordine ſæpe dixiſſe iam tum, cum primum nunciatum eſt* Marcomannos *erupiſſe, conſulenda* Sibyllæ *decreta,utendum* Apollinis *beneficijs, recuſaſſe uero quoſdam, & cum ingenti calumnia recuſaſſe:cum adulando dicerēt tantam principis eſſe uirtutem,ut opus non ſit deos conſuli,proinde quaſi & ipſe uir magnus nō deos colat, non de dijs immortalibus ſperet. Quid plura? audiuimus literas quibus rogauit opem deorũ, quæ nunquam cuiquam turpis eſt,ut uir fortiſſimus adiuuetur.* Agite *igitur pontifices, qua puri,qua mundi,qua ſancti, qua ueſtitu animiſque ſacris commodi templum aſcendite,ſubſellia laureata conſtituite,ueteranis manibus libros euoluite, fata* Reipublicæ, *quæ ſunt æterna,perquirite:patrimis matrimiſque pueris carmen indictum: nos ſumptum ſacris,nos apparatum ſacrificijs, nos aris ambarualia indicemus.* Poſt *hæc interrogati plerique ſenatores ſententias dixerunt, quas lōgum eſt innectere.* Deinde *alijs manus porrigentibus,alijs pedibus in ſententias euntibus, pleriſque uerbo conſentientibus, conditum eſt* S.C. Itum *deinde ad templum, inſpecti libri,proditi uerſus,luſtrata urbs,cantata carmina, amburbium celebratum, ambarualia promiſſa,atque ita ſolēnitas quæ iubebatur expleta eſt.* Eſt *epiſtola* Aureliani *de libris* Sibyllinis*:nam ipſam quoque indidi ad fidem rerum:*

Miror uos patres ſancti tandiu de aperiēdis Sibyllinis *dubitaſſe libris,perinde quaſi in* Chriſtianorũ *eccleſia,non in templo deorum omnium tractaretis.* Agite *igitur, & caſtimonia pontificum, cæremonijſque ſolennibus iuuate*

principem neceſſitate publica laborantem. Inſpiciantur libri: quæ facieda fuerint, celebrentur: quemlibet ſumptum, cuiuſlibet gentis captiuos, quælibet animalia regia non abnuo, ſed libens offero: neque enim indecorum eſt diis iuuantibus uincere: ſic apud maiores noſtros multa finita ſunt bella, ſic cœpta. Siquid eſt ſumptuũ, datis ad præfectũ ærarii literis, decerni iuſſi. eſt præterea ueſtræ autoritatis arca publica, quam magis refertam eſſe reperio, quàm cupio. Cũ autẽ Aurelianus uellet omnibus ſimul facta exercitus ſui conſtipatione concurrere, tanta apud Placentiam clades accepta eſt, ut Romanum penè ſolueretur imperiũ. Et cauſa quidem huius periculi perfidia & calliditas barbarici fuit motus. Nã cum congredi aperto Marte non poſſent, in ſyluas ſe denſiſſimas contulerunt, atque ita noſtros ueſpera incumbente turbarunt. Denique niſi diuina ope poſt inſpectionem librorum ſacrificiorúmque curas, monſtris quibuſdam ſpeciebúſque diuinis impliciti eſſent Barbari, Romana uictoria non fuiſſet. Finito prælio Marcomannico, Aurelianus ut erat natura ferocior, plenus irarũ Romam petit uindictæ cupidus, quam ſeditionum aſperitas ſuggerebat: inciuilius denique uſus imperio, uir aliâs optimus, ſeditionum autoribus interemptis, cruentius ea quæ mollius fuerant curanda, compeſcuit. interfecti ſunt enim nonnulli etiam nobiles ſenatores, cum his leue quiddam, & quod contemni à mitiore principe potuiſſet, uel unus, uel leuis, uel uilis teſtis obiiceret. Quid multa? Magnũ illud, & quod iam fuerat, & quod non fruſtra ſperatum eſt, infamiæ triſtioris ictu contaminauit imperium, timeri cœpit princeps optimus, non amari: cum alii dicerent perfodiendum talem principem, non optandum: alii bonum quidẽ medicum, ſed mala ratione curantem. His actis, cum

uideret poſſe fieri ut aliquid tale iterum, quale ſub Gallie*no euenerat, proueniret, adhibito conſilio ſenatus, muros urbis* Romæ *dilatauit.* Nec *tamen pomœrio addidit eo tẽpore, ſed poſtea.* Pomœrio *autem nemini principum licet addere, niſi ei qui agri barbarici aliqua parte* Romanam Rempub.*locupletauerit.* Addidit *autem* Auguſtus, *addidit* Traianus, *addidit* Nero, *ſub quo pontus* Polemoniacus, *&* *alpes* Cottiæ *Romano nomini tributæ.* Tranſactis *igitur quæ ad ſectiones, atque urbis ſtatum, & ciuilia pertinebãt, contra* Palmyrenos, *id eſt contra* Zenobiam, *quæ filiorum nomine* Orientale *tenebat imperium, iter flexit.* Multa *in itinere ac magna bellorum genera confecit.* Nam *in* Thraciјs, *& in* Illyrico *occurrens* Barbaros *uicit:* Gotthorum *quinetiam ducem* Cannabã, *ſiue* Cannabaudem, *cum quinque millibus hominum trans* Danubium *interemit.* Atque *inde per* Byzantium *in* Bithyniam *tranſitum fecit, eámque nullo certamine obtinuit.* Multa *eius tam præclara facta quàm dicta ſunt: ſed omnia libro innectere nec poſſumus faſtidij euitatione, nec uolumus: ſed ad intelligendos mores atque uirtutem pauca libanda ſunt.* Nã *cum* Thyanam *ueniſſet, eámque occluſam reperiſſet, iratus dixiſſe fertur,* Canem *in hoc oppido non relinquam.* Tunc *& milITIBUS acrius incumbentibus ſpe prædæ, &* Heraclammone *quodam timore ne inter cæteros occideretur, patriã ſuam prodente, ciuitas capta eſt.* Sed Aurelianus *duo ſtatim præcipua, quod unum ſeueritatem oſtenderet, alterum lenitatem ex imperatoria mente monſtrauit.* Nã *&* Heraclammonem *proditorem patriæ ſuæ ſapiens uictor occidit: & cum milites iuxta illud dictum, quo canem ſe relicturum apud* Thyaneos *negaret, euerſionem urbis expoſcerent, reſpondit iјs,* Canem, *inquit, negaui in hac urbe me*

relicturum, canes omnes occidite. Grande principis di-
ctum, grãdius militum uotum: nam dictum principis, quo
præda negabatur, ciuitas ſeruabatur, totus exercitus ita
quaſi ditaretur, accepit. Epiſtola de Heraclãmone. Au-
relianus Auguſtus Mallio Chilloni: Occidi paſſus ſum, cu
ius quaſi beneficio Thyanam recepi. Ego uero proditorem
amare non potui: & libenter tuli, quòd eum milites oc-
ciderunt: neque enim mihi fidem ſeruare potuiſſet, qui pa
triæ non pepercit. Solum denique ex omnibus qui oppu-
gnabantur, campus accepit. Diuitem hominem negare non
poſſum, ſed cuius bona eius liberis reddidi: nequis me cau
ſa pecuniæ locupletem hominem occidi paſſum eſſe crimi-
naretur. Capta autem ciuitas eſt miro modo. Nã cum He-
raclammon locum oſtendiſſet aggeris naturali ſpecie tumẽ-
tem, qua poſſet Aurelianus cultus aſcendere, ille conſcen-
dit, atque elata purpurea chlamyde, intus ciuibus, foris mi
litibus ſe oſtendit. & ita ciuitas capta eſt, quaſi totus in
muris Aureliani fuiſſet exercitus. Taceri nõ debet res, quæ
ad famam uenerabilis uiri pertinet. Fertur enim Aurelia-
num de Thyanæ ciuitatis euerſione uera dixiſſe, uera cogi
taſſe: uerũ Apolloniũ Thyanæum celeberrimæ famæ auto
ritatiſque ſapiẽtem ueterẽ philoſophũ, amicum uerũ deorũ,
ipſum etiã pro numine frequentandũ, recipienti ſe in tento
riũ ea forma qua uidetur ſubito aſtitiſſe: atq; hæc Latine,
ut homo Pannonius intelligeret, uerba dixiſſe, Aureliane ſi
uis uincere, nihil eſt quod de ciuiũ meorũ nece cogites. Au-
reliane ſi uis imperare, à cruore innocentiũ abſtine. Aure-
liane clemẽter te age, ſi uis uincere. Norat uultũ philoſophi
uenerabilis Aurelianus, atq; in multis eius imaginẽ uide-
rat tẽplis. Deniq; ſtatim attonitus, & imaginẽ & ſtatuas,
& tẽplũ eidẽ promiſit, atque in meliorẽ rediјt mentẽ. Hæc

ego à grauibus uiris comperi, & in Vlpiæ *bibliothecæ libris relegi, & pro maieſtate* Apollonij *magis credidi.* Quid *enim illo uiro ſanctius, uenerabilius, antiquius, diuiniúſque inter homines fuit?* Ille *mortuis reddidit uitam.* Ille *multa ultra homines & fecit & dixit: quæ qui uelit noſſe,* Græcos *legat libros, qui de eius uita cōſcripti ſunt.* Ipſe *autem ſi uita ſuppetat, atque ipſius uiri fauori uſquequaque placuerit, breuiter ſaltem tāti uiri facta in literas mittam: non quo illius uiri geſta munere mei ſermonis indigeant: ſed ut ea quæ miranda ſunt, omnium uoce prædicentur.* Recepta Thyana, Antiochiam *propoſita omnibus impunitate, breui apud* Daphnem *certamine obtinuit: atque inde præceptis quantum probatur uenerabilis uiri* Apollonij *parens, humanior atque clementior fuit.* Pugnatum *eſt poſt hæc de ſumma rerum contra* Zenobiam & Zabam *eius ſociā apud* Emeſſam *magno certamine.* Cúmque Aureliani *equites fatigati iam penè diſcederent, ac terga darent, ſubito ui numinis, quod poſtea proditum, hortante quadam diuina forma per pedites etiam equites reſtituti ſunt.* Fugata *eſt* Zenobia *cum* Zaba, & *pleniſſime parta uictoria.* Recepto *igitur* Oriētis *ſtatu,* Emeſſam *uictor* Aurelianus *ingreſſus eſt, ac ſtatim ad templum* Heliogabali *tetendit, quaſi communi officio uota ſoluturus.* Verū *illic eam formam numinis reperit, quam in bello ſibi fauentem uidit.* Quare & *illic templa fundauit donarijs ingentibus poſitis, &* Romæ Soli *templum poſuit maiore honorificentia conſecratum, ut ſuo dicemus loco.* Poſt *hæc* Palmyram *iter flexit, ut ea oppugnata, laborum terminus fieret.* Sed *in itinere à latronibus* Syris *male accepto frequēter exercitu, multa perpeſſus eſt, & in obſidione uſque ad ictum ſagittæ periclitatus eſt.* Epiſtola *ipſius extat ad* Mucaporē *miſ-*

ſa, in qua de eius belli difficultate ultra pudorem imperialem fatetur: Romani *me modo dicunt bellum contra fœminam gerere, quaſi ſola mecum* Zenobia,*& ſuis uiribus pugnet, ac non hoſtium, quantum ſi uir à me oppugnandus eſſet, in conſcientia & timore longe deteriore. dici non poteſt quantum hic ſagittarũ, qui belli apparatus, quantum telorum, quantum lapidum: nulla pars muri eſt quæ non binis & ternis baliſtis occupata ſit: ignes etiam tormentis iaciuntur. Quid plura? non quaſi fœmina pugnat quaſi pœnam timẽs: ſed credo adiuturos* Romanam Remp. *deos, qui nunquam noſtris conatibus defuerũt.*

Deniq; fatigatus ac pro malis feſſus, literas ad Zenobiã *miſit, deditionẽ illius petens, uitã promittens, quarũ exẽplũ indidi.* Aurelianus *imperator* Romani *orbis, & receptor* Orientis, Zenobiæ *cæteriſque, quos ſocietas tenet bellica:* Sponte *facere debuiſtis id quod meis literis nunc iubetur: deditionem præcipio impunitate uitæ propoſita, ita ut illic* Zenobia *cum tuis agas uitam, ubi te ex ſenatus amplißimi ſententia collocauero.* Gemmas, *argentum, aurum, ſericum, equos, camelos in ærarium* Ro. *conferas.* Palmyrenis *ius ſuũ ſeruabitur.* Hac *epiſtola accepta,* Zenobia *ſuperbius inſolentiúſque reſcripſit, quàm eius fortuna poſcebat, credo ad terrorem.* Nam *eius quoque epiſtolæ exẽplum indidi.* Zenobia *regina* Orientis Aureliano Augusto: Nemo *adhuc præter te quod poſcis, literis petijt.* Virtute *faciendum eſt quicquid in rebus bellicis eſt gerendũ.* Deditionem *meam petis, quaſi neſcias* Cleopatrã *reginam perire maluiſſe, quàm in qualibet uiuere dignitate.* Nobis Perſarum *auxilia non deſunt, quæ iam ſperamus: pro nobis ſunt* Saraceni, *pro nobis* Armenij. *Latrones* Syri *exercitum tuum* Aureliane *uicerunt: quid igitur ſi illa uene-*

rit manus quæ undique ſperatur? pones profectò ſupercilium, quo nunc mihi deditionem quaſi omnifariam uictor imperas. Hanc epiſtolã Nicomachus *ſe tranſtuliſſe in* Græcum *ex lingua* Syrorum *dicit ab ipſa* Zenobia *dictatam: nam illa ſuperior* Aureliani *Græca miſſa eſt.* His *acceptis literis,* Aurelianus *non erubuit, ſed iratus eſt: ſtatímque collecto exercitu ac ducibus ſuis, undique* Palmyram *obſedit: neque quicquam uir fortis reliquit, quod aut imperfectum uideretur aut incuratum.* Nam *& auxilia quæ à* Perſis *miſſa fuerant, intercepit: & alas* Saracenas Armenias*que corrupit, atque ad ſe modo ferociter, modo ſubtiliter tranſtulit: denique poſt multa mulierem potentiſſimam uicit.* Victa *igitur* Zenobia *cum fugeret camelis, quos dromedas uocitant, atque ad* Perſas *iter tenderet, equitibus miſſis eſt capta, atque in* Aureliani *poteſtatẽ deducta.* Victor *itaque* Aurelianus, *totiúſque iam* Orientis *poſſeſſor, cum in uinculis* Zenobiam *teneret, cum* Perſis, Armenijs, Saracenis *ſuperbior atque inſolentior egit ea quæ ratio temporis poſtulabat.* Tunc *illæ ueſtes, quas in templo* Solis *uidemus, conſertæ gemmis, tum* Perſici *dracones, & tiaræ, tum genus purpuræ, quod poſtea nec ulla gens detulit, nec* Romanus *orbis uidit: de qua pauca ſaltem libet dicere.* Meminiſtis *enim fuiſſe in templo* Iouis *optimi maximi* Capitolini *pallium breue purpureũ laneſtre, ad quod cum matronæ, atque ipſe* Aurelianus *iungerent purpuras ſuas, cineris ſpecie decolorari uidebantur cæteræ diuini comparatione fulgoris.* Hoc *munus rex* Perſarum *ab* Indis *interioribus ſumptum,* Aureliano *dediſſe perhibetur, ſcribens,* Sume *purpuram qualis apud nos eſt, ſed hoc falſum fuit.* Nã *poſtea diligentiſſime &* Aurelianus *&* Probus, *& proxime* Diocletianus *miſſis diligentiſſimis conſe-*

ctoribus, requiſiuerunt tale genus purpuræ, nec tamen inuenire potuerunt. Dicitur enim ſandix Indica talem purpuram facere, ſi curetur. Sed ad incœpta redeamus. Ingens tamen ſtrepitus militum fuit omnium, Zenobiam ad pœnam poſcentium. Sed Aurelianus indignum exiſtimans mulierem interimi, occiſis pleriſque, quibus autoribus illa bellum mouerat, parauerat, geſſerat, triumpho mulierem reſeruauit, ut populi Romani oculis eſſet oſtentui. Graue inter eos qui cæſi ſunt, de Longino philoſopho fuiſſe perhibetur, quo illa magiſtro uſa eſſe ad Græcas literas dicitur. Quem quidem Aurelianus idcirco dicitur occidiſſe, quòd ſuperior illa epiſtola ipſius diceretur dictata conſilio, quanuis Syro eſſet ſermone contexta. Pacato igitur Oriēte, in Europam Aurelianus rediÿt uictor, atque illic Carporum copias afflixit: & cum illum Carpicum ſenatus abſentem uocaſſet, mandaſſe ilico fertur, Supereſt P.C. ut me etiam Carpiſculum uocetis. Carpiſculum enim genus calciamenti eſſe ſatis notum eſt, quod cognomen deforme uidebatur: cum & Gotthicus, & Sarmaticus, & Armenicus, & Parthicus, & Adiabenicus diceretur. Rarum eſt ut Syri fidem ſeruent, imò difficile. Nam Palmyreni qui iam uicti atque contuſi fuerant, Aureliano rebus Europenſibus occupato non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in præſidio illic Aurelianus poſuerat, cum ſexcentis ſagittariÿs occiderunt, Achilleo cuidam parenti Zenobiæ parātes imperium. Verum adeo Aurelianus, ut erat paratus, ex Europa reuertit, atque urbem, quia ita merebatur, euertit. Crudelitas denique Aureliani, uel ut quidam dicunt, ſeueritas, eatenus extitit, ut epiſtola eius feratur confeſſionem immaniſſimi furoris oſtentās, cuius hoc exemplū eſt. Aurelianus Auguſtus Ceionio Baſſo Non oportet ulterius

progredi militum gladios, iam ſatis Palmyrenorũ cæſum
atque occiſum eſt. Mulieribus *non pepercimus, infantes oc*
cidimus, ſenes iugulauimus, ruſticos interemimus, cui terras
cui urbem deinceps relinquemus? Parcendũ *eſt ijs qui re-*
manſerunt. Credimus *enim paucos tam multorum ſuppli-*
cijs eſſe correctos. Templum *ſanè* Solis, *quod apud* Palmy-
ram aquilifer legionis tertiæ cum uexilliferis & draco-
nario cornicinibus atque liticinibus diripuerunt, ad eam
formam uolo, quæ fuit, reddi. Habes *trecentas auri libras*
Zenobiæ *capſulis: habes argenti mille octingenta pondo.* De
Palmyrenorum *bonis habes gemmas regias.* Ex *his omni-*
bus fac cohoneſtari templum: mihi & dijs immortalibus
gratiſſimum feceris. Ego *ad ſenatũ ſcribam, petens ut mit-*
tat pontificẽ, qui dedicet templũ. Hæ *literæ ut uidemus,*
indicant ſatiatam eſſe immanitatem principis duri. Secu-
rior denique iterum in Europam *redijt: atque illic omnes*
qui uagabantur, hoſtes nota illa ſua uirtute contudit. Inte-
rim res per Thracias Europámq; *omnẽ* Aureliano *ingen*
tes agente, Firmus *quidam extitit, qui ſibi* AEgyptum *ſine*
inſignibus imperij, quaſi ut eſſet ciuitas libera, uindica-
uit. Ad *quem continuo* Aurelianus *reuertit: nec illi defuit*
felicitas ſolita. Nam AEgyptum *ſtatim recepit: atque ut e-*
rat ferox animi, cogitatione multus, uehementer iraſcens
quòd adhuc Tetricus Gallias *obtineret,* Occidentem *petijt:*
atque ipſo Tetrico *exercitum ſuum prodente, quòd eius ſce*
lera ferre non poſſet, deditas ſibi legiones obtinuit. Prin-
ceps igitur totius orbis Aurelianus *pacatis per* Occidentem
Gallis, *atque undique terris,* Romam *iter flexit, ut de* Zeno
bia & Tetrico, *hoc eſt de* Oriente *&* Occidente *triumphũ*
Romanis *oculis exhiberet.* Non *ab re eſt cognoſcere, qui fue*
rit Aureliani *triumphus.* Fuit *enim ſpecioſiſſimus.* Currus

regij tres fuerunt. In his unus Odenati, argento, auro, gemmis operoſus atque diſtinctus: Alter, quem rex Perſarum Aureliano dono dedit, ipſe quoque pari opere fabricatus: Tertius, quem ſibi Zenobia compoſuerat, ſperans ſe urbem Romanam cum eo uiſuram, quod illam non fefellit: nam eo urbem ingreſſa eſt uicta & triumphata. Fuit alius currus quatuor ceruis iunctus, qui fuiſſe dicitur regis Gotthorũ: quo ut multi memoriæ tradiderunt, Capitolium Aurelianus uectus eſt, ut illic cæderet ceruos, quos cum eodem curru captos uouiſſe Ioui optimo maximo ferebatur. Præceſſerunt elephanti uiginti, feræ manſuetæ Libycæ Palæſtinæ diuerſæ ducentæ: quas ſtatim Aurelianus priuatis donauit, ne fiſcum annonis grauaret. Tigrides quatuor: camelopardali, alces, cætera talia per ordinem ducta: gladiatorum paria octingenta: præter captiuos gentium Barbararum, Blemyes, Axomitæ, Arabes, Eudæmones, Indi, Bactriani, Hiberi, Saraceni, Perſæ cum ſuis quique muneribus: Gotthi, Alani, Roxolani, Sarmatæ, Franci, Sueui, Vandali, Germani religatis manibus captiui præceſſerũt. Inter hos etiam Palmyreni, qui ſuperfuerant principes ciuitatis, & AEgyptij ob rebellionem. Ductæ ſunt & decem mulieres, quas uirili habitu pugnantes inter Gotthos ceperat: cum multæ eſſent interemptæ, quas de Amazonum genere titulus indicabat. Prælati ſunt tituli gentium nomina continentes. Inter hæc fuit Tetricus chlamyde coccinea, tunica galbina, braccis gallicis ornatus, adiuncto ſibi filio, quem imperatorem in Gallia nuncupauerat. Incedebat etiam Zenobia ornata gemmis, catenis aureis, quas alij ſuſtentabant. præferebantur coronæ omnium ciuitatum aureæ titulis eminentibus proditæ. Iam populus ipſe Romanus, iam uexilla collegiorum atque caſtrorum, & cata-

phractarij milites, & opes regiæ, & omnis exercitus, & ſenatus etſi aliquanto triſtior, quòd ſenatores triumphari uidebat, multum pompæ addiderāt. Denique uix nona hora in Capitolium peruenit, ſero autem ad palatium. Sequentibus diebus datæ ſunt populo uoluptates ludorum ſcenicorum, ludorum Circēſium, uenationum, gladiatorū, naumachiæ. Non prætermittendum uidetur, quod & populus memoria tenet, & fides hiſtorica frequentauit, Aurelianum eo tempore quo proficiſcebatur ad Orientem, bilibres coronas populo promiſiſſe, ſi uictor rediret: & cum aureas populus ſperaret, neque Aurelianus aut poſſet, aut uellet, coronas eum feciſſe de panibus, qui nunc ſiliginei uocantur, & ſingulis quibuſque donaſſe: ita ut ſiligneum ſuū quotidie toto æuo ſuo, & unuſquiſque reciperet, & poſteris ſuis dimitteret. Nam idem Aurelianus & porcinam carnem populo Romano diſtribuit, quæ hodiéque diuiditur: leges plurimas ſanxit, & quidem ſalutares: ſacerdotia compoſuit, templum Solis fundauit, & pontifices roborauit. Decreuit etiam emolumenta architectis & miniſtris. His geſtis, ad Gallias profectus Vindelicos obſidione barbarica liberauit: deinde ad Illyricum rediit, paratóque magno potius quàm ingenti exercitu, Perſis, quos eo quoque tempore, quo Zenobiam ſuperauit, glorioſiſſime iam uicerat, bellum indixit. Sed cum iter faceret apud Cænophrurium manſionem, quæ eſt inter Heracliam & Byzantiū, malitia notarij ſui, & manu Mucaporis interemptus eſt. Et cauſa occidendi eius quæ fuerit, & quemadmodum ſit occiſus, ne res tāta lateat, breui ediſſeram. Aurelianus, quod negari non poteſt, ſeuerus, truculentus, ſanguinarius fuit princeps. Hic cum uſque eò ſeueritatē tetendiſſet, ut & filiam ſororis occideret non magna neque ſatis idonea cau-

ſa, iamprimum in odium ſuorum uenit. Incidit autem, ut ſe res fataliter agunt, ut Mneſtheum *quendam, quem pro notario ſecretorum habuerat, libertum, ut quidam dicunt, ſuum, infenſiorem ſibi minãdo redderet, quòd neſcio quid de quodam ſuſpicatus eſſet.* Mneſtheus, *qui ſciret* Aurelianum *neque fruſtra minari ſolere, neque ſi minaretur, ignoſcere, breue nominum conſcripſit mixtis ijs quibus* Aurelianus *uere iraſcebatur, cum ijs de quibus nihil aſperũ cogitabat, addito etiam ſuo nomine, quo magis fidem faceret ingeſtæ ſolicitudinis: ac breue legit ſingulis, quorum nomina continebat: addens diſpoſuiſſe* Aurelianum *eos omnes occidere: illos uero debere ſuæ uitæ, ſi uiri ſunt, ſubuenire.* Hi *cum exarſiſſent timore qui merebantur offenſam, dolorem miſcentes beneficijs atque officijs, quibus* Aurelianus *uidebatur ingratus, in ſupradicto loco iter facientem principem ſubito adorti, interemerunt.* Hic *finis* Aureliano *fuit principi neceſſario magis quàm bono.* Quo *interfecto cum eſſet res prodita, & ſepulchrum ingens, & templum illi detulerunt ij à quibus interemptus eſt.* Sanè Mneſtheus *poſtea ſurreptus ad ſtipitem beſtijs obiectus eſt, quod ſtatuæ marmoreæ poſitæ in eodem loco utrinque ſignificant, ubi & in columnis* Diuo Aureliano *ſtatuæ conſtitutæ ſunt.* Senatus *mortem eius grauiter tulit, grauius tamen* Po.Ro. *qui uulgo dicebat* Aurelianum *pædagogum eſſe ſenatorum.* Imperauit *annis ſex minus paucis diebus: ac rebus magnis geſtis inter diuos relatus eſt.* Quia *pertinet ad* Aurelianum *id quod in hiſtoria relatum eſt, tacere non debui.* Nam *multi ferunt* Quintillum *fratrem* Claudij, *cum in præſidio* Italico *eſſet, audita morte* Claudij *ſumpſiſſe imperiũ.* Verum *poſtea ubi* Aurelianum *comperit imperare à toto exercitu delectum, cúmque contra eũ*

concionaretur, nec à militibus audiretur, inciſis ſibimet uenis die uigeſimo imperij ſui periiſſe. Quicquid ſanè ſcelerũ fuit, quicquid malæ conſciẽtiæ, uel artiũ funeſtarum, quicquid denique factionum, Aurelianus toto penitus orbe purgauit. Hoc quoque ad rem pertinere arbitror, Balbati filij nomine Zenobiã non Timolai & Herenniani imperium tenuiſſe quod tenuit. Fuit ſub Aureliano etiã monetariorũ bellum Feliciſſimo rationali autore, quod acerrime ſeueriſſiméque compeſcuit, ſeptem tamen millibus ſuorũ militum interemptis: ut epiſtola docet miſſa ad Vlpiũ Crinitum ter conſulẽ, qui eũ antè adoptauerat. Aurelianus Auguſtus Vlpio patri. Quaſi fatale quiddã inceſſit, ut omnia quæcũque geſſero, omnes motus ingraueſcãt. Ita enim ſeditio intramurana bellũ mihi grauiſſimum peperit: monetarij autore Feliciſſimo ultimo ſeruorum, cui procurationem fiſci mandauerã, rebelles ſpiritus extulerunt. Hi compréſſi ſunt, ſeptem millibus Hiberorum Riparienſium & Caſtrianorum & Daciſcorũ interemptis. Vnde apparet nullam mihi à dijs immortalibus datam ſine difficultate uictoriam. Tetricum triũphatum correctorem Lucaniæ fecit, filio eius in ſenatu manẽte: templum Solis magnificentiſſimum conſtituit: muros urbis Romæ ſic ampliauit, ut quinquaginta propè millia murorũ eius ambitus teneant. Idem quadruplatores, ac delatores ingenti ſeueritate perſecutus eſt: tabulas publicas ad priuatorum ſecuritatem exuri in foro Traiani ſemel iuſſit. Amneſtia etiam ſub eo delictorum publicorum decreta eſt de exemplo Athenienſium. Cuius rei etiam Tullius in Philippicis meminit. Fures prouinciales repetundarum ac peculatus reos ultra militarem modum eſt perſecutus, ut eos ingentibus ſupplicijs cruciatibúſque puniret. In templo Solis multum auri gemma-

rúmque conſtituit. cum uaſtatum Illyricum, ac Mœſiam deperditam uideret, prouinciam trans Danubium Daciam à Traiano conſtitutam ſublato exercitu, & prouincialibus reliquit, deſperans eam poſſe retineri. Abductóſque ex ea populos in Mœſiam collocauit: appellauítque ſuam Daciam, quæ nunc duas Mœſias diuidit. Dicitur præterea huius fuiſſe crudelitatis, ut pleriſq; ſenatoribus ſimulatã ingereret factionem coniurationis ac tyrãnidis, quo facilius eos poſſet occidere. Addunt nonnulli filium ſororis non filiam ab eodem interfectum, plerique autem etiam filium ſororis. Quàm difficile ſit imperatorem in locum boni principis legere, & ſenatus ſanctioris grauitas probat, & exercitus prudentis autoritas. Occiſo nanque ſeueriſſimo principe, de imperatore deligẽdo exercitus retulit ad ſenatum: idcirco quòd nullum de his faciendum putabat, qui tam bonum principem occiderant. Verum ſenatus hanc eandem delectionem in exercitum refudit, ſciẽs non libenter iam milites accipere imperatores eos quos ſenatus elegerit. Denique id tertio factum eſt, ita ut per ſex mẽſes imperatorem Romanus orbis non habuerit, omnéſque iudices ij permanerent, quos aut ſenatus, aut Aurelianus elegerat, niſi quòd proconſulem Aſiæ Falconiũ Probum in locum Arelij Fuſci delegit. Non iniucundum eſt ipſas inſerere literas, quas ad ſenatũ exercitus miſit: Felices ac fortes exercitus ſenatui populóque Rom. Aurelianus imperator noſter per fraudem unius hominis, & per errorem bonorum ac malorum interemptus eſt. Hunc inter deos referte ſancti & domini P.C. & de uobis aliquẽ ſed dignum ueſtro iudicio principem mittite. Nos enim de ijs, qui uel errauerunt, uel male fecerunt, imperare nobis neminem patimur. Reſcriptũ eſt ſenatuſconſulto: Cum

die tertio nonas Februarias ſenatus ampliſſimus in curiam Pompilianam conueniſſet, Aurelius Gordianus conſul dixit, Referimus ad uos P. C. literas exercitus feliciſſimi: quibus recitatis Aurelianus Tacitus primæ ſententiæ ſenator ita locutus eſt. hic autem eſt, qui poſt Aurelianum ſententia omnium imperator eſt appellatus. Recto ordine conſuluiſſent dij immortales P. C. ſi boni principes ferro inuiolabiles extitiſſent, ut longiorem ducerẽt uitam: neque contra eos aliqua eſſet poteſtas ijs qui neces infandas triſtiſſima mente concipiunt. Viueret enim princeps noſter Aurelianus, quo neque utilior fuit quiſquam. Reſpirare certe poſt infelicitatem Valeriani, poſt Gallieni mala imperante Claudio cœperat noſtra Reſp. at eadẽ reddita fuerat Aureliano toto penitus orbe uincẽte. Ille nobis Gallias dedit, ille Italiã liberauit. Ille Vindelicis iugũ barbaricæ ſeruitutis amouit: illo uiuẽte Illyricum reſtitutũ eſt. redditæ Romanis legibus Thraciæ. Ille (prò pudor) Oriẽtem fœmineo preſſum iugo in noſtra iura reſtituit. Ille Perſas inſultãtes adhuc Valeriani nece fudit, fugauit, oppreſſit. Illũ Saraceni, Blemyes, Axomitæ, Bactriani, Seres, Hiberi, Albani, Armenij, populi etiam Indorũ ueluti præſentem penè uenerati ſunt Deũ: illius donis quæ à Barbaris gẽtibus meruit, refertũ eſt Capitoliũ: quindecim millia librarũ auri ex eius liberalitate unũ tenet tẽplum, omnia in urbe fana eius micant donis. Quare P. C. uel deos ipſos iure cõuenio, qui talem principẽ interire paſſi ſunt, niſi forte ſecum eum eſſe maluerũt. Decerno igitur diuinos honores: id quod uos omnes exiſtimo eſſe facturos. Nam de imperatore deligendo ad eũdem exercitum cenſeo eſſe referendum. Etenim in tali genere ſententiæ niſi fiat quod dicitur, & electi periculum erit, & eligentis inuidia. Pro-

bata eſt ſententia Taciti: *attamen cum iterum atque iterum mitterent*, ex. S. C. *quod in* Taciti *uita dicemus*, Tacitus *factus eſt imperator*. Aurelianus *filiam ſolam reliquit, cuius poſteri etiam nunc* Romæ *ſunt*. Aurelianus *nanque procõſul* Ciliciæ *ſenator optimus, ſui uere iuris uitæq; uenerabilis, qui nũc in* Sicilia *uitã agit, eius eſt nepos*. Quid *hoc eſſe dicã tam paucos bonos extitiſſe principes, cũ iam tot* Cæſares *fuerint?* Nã *ab* Auguſto *in* Diocletianum Maximianúmq; *principes, quæ ſeries purpuratorũ ſit, index publicus tenet*. Sed *in his optimi, ipſe* Auguſtus, Flauius Veſpaſianus, Titus, Cocceius Nerua, *diuus* Traianus, *diuus* Adrianus, Pius *&* Marcus Antonini, Seuerus Afer, Alexãder Mammeæ, *diuus* Claudius, *& diuus* Aurelianus. Valerianus *enim cum optimus fuerit, ab omnibus infelix apparuit*. Vides *quæſo quàm pauci ſint principes boni, ut bene dictum ſit à quodam mimico ſcurra* Claudij *huius tẽporibus, in uno annulo bonos principes poſſe perſcribi, atque depingi*. At *contra quæ ſeries malorum? ut enim omittamus* Vitellios, Caligulas, *&* Nerones, *quis ferat* Maximinos *&* Philippos, *atque illam inconditæ multitudinis fecem?* Tametſi *Decios excerpere debeam, quorum & uita, & mors ueteribus comparanda eſt*. Et *quæritur quidem quæ res malos principes faciat*: Iam *primum nimia licentia, deinde rerum copia, amici præterea improbi, ſatellites deteſtandi, eunuchi auariſſimi, aulici uel ſtulti, uel deteſtabiles: & quod negari non poteſt, rerum publicarum ignorantia*. Sed *ego à patre meo audiui* Diocletianum *principem iam priuatum dixiſſe, nihil eſſe difficilius quàm bene imperare*. Colligunt *ſe quatuor uel quinque, atque unum conſilium ad decipiendum imperatorem capiũt*. Dicunt *quid probandũ ſit*. Imperator *qui*

domi clauſus eſt, uera non nouit: cogitur hoc tantum ſcire quod illi loquuntur: facit iudiċes, quos fieri non oportet, amouet à Republica, *quos debeat obtinere. Quid multa? ut* Diocletianus *ipſe dicebat, bonus, cautus, optimus uenditur imperator.* Hæc Diocletiani *uerba ſunt, quæ idcirco inſerui, ut prudētia tua ſciret nihil eſſe difficilius bono principe.* Aurelianum *quidem multi neque inter bonos neque inter malos principes ponunt: idcirco quòd ei clementia imperatorum dos prima defuerit.* Verconius Herēnianus *præfect. præt.* Diocletiani, *teſte* Aſclepiodoto, *ſæpe dicebat* Diocletianum *frequenter dixiſſe, cum* Maximiani *aſperitatem reprehenderet,* Aurelianum *magis ducem eſſe debuiſſe quàm principem.* Nam *eius nimia ferocitas eidem diſplicebat.* Mirabile *fortaſſe uidetur, quod cōpertum* Diocletiano Aſclepiodotus Celſino *conſiliario ſuo dixiſſe perhibet.* Sed *de hoc poſteri iudicabūt. Dicebat enim quodam tempore* Aurelianum Gallicanas *cōſuluiſſe* Druidas, *ſciſcitantem utrum apud eius poſteros imperium permaneret: tum illas reſpondiſſe dixit:* Nullius *clarius in* Repub. *nomen quàm* Claudij *poſterorū futurum.* Et *eſt quidē iam* Conſtantius *imperator eiuſdem uir ſanguinis, cuius puto poſteros ad eam gloriam quæ à* Druidibus *pronuntiata ſit, peruenire.* Quod *idcirco ego in* Aureliani *uita conſtitui, quia hæc ipſi* Aureliano *conſulenti reſponſa ſunt.* Vectigal *ex* AEgypto *urbi* Romæ Aurelianus *uitri, chartæ, lini, ſtupæ, atque anabolicas ſpecies æternas conſtituit.* Thermas *in* Tranſtiberina *regione* Aurelianus *facere parauit hyemales, quòd aquæ frigidioris copia illic deeſſet. forum nominis ſui in* Hoſtienſi *ad mare fundare cœpit.* In *quo poſtea prætorium publicum conſtitutum eſt.* Amicos *ſuos honeſte ditauit, & modice, ut miſerias paupertatis ef-*

*ſugerent, & diuitiarum inuidiam patrimonij modera-
tione uitarent.* Veſtem holoſericam neque ipſe in ueſtiario ſuo habuit, neque alteri utendum dedit. Et cum ab eo uxor ſua peteret ut unico pallio blatteo ſerico uteretur, ille reſpondit, Abſit ut auro fila penſentur. libra enim auri tũc libra ſerici fuit. Habuit in animo, ut aurum neque in cameras, neque in tunicas, neque in pelles, neque in argẽtum mitteretur: dicens plus auri eſſe in rerum natura quàm argẽti: ſed aurum per uarios bractearum, filorum & liquationum uſus perire: argentum autem in ſuo uſu manere. Idem dederat facultatem, ut aureis qui uellent & uaſis uterentur & poculis. Dedit præterea poteſtatem, ut argentatas priuati carrucas haberent, cum antea ærata & eborata uehicula fuiſſent. Idem cõceſſit, ut blatteas matronæ tunicas haberẽt, & cæteras ueſtes, cum antea coloreas habuiſſent, & ut multũ oxypæderotinas. Et ut fibulas aureas gregarij milites haberent, idem primus conceſſit, cum antea argenteas habuiſſent. Paragaudas ueſtes ipſe primus militibus dedit, cum ante non niſi rectas purpureas accepiſſent: & quidẽ alijs monolores, alijs dilores, trilores alijs, & uſq; ad pentelores, quales hodie lineæ ſunt. Panibus urbis Romæ unciam de AEgyptio uectigali auxit: ut quadã epiſtola data ad præfectũ annonæ urbis etiã ipſe gloriatur: Aurelianus Auguſtus Flauio Arabiano præfecto annonæ: Inter cætera quibus dijs fauentibus Romanã Rẽp. iuuimus, nihil mihi eſt magnificentius, quàm quòd additamento unciæ omne annonarum urbicarum genus iuui, quod ut eſſet perpetuum, nauicularios Niliacos apud AEgyptum nouos, & Romæ amnicos poſui. Tiberinas extruxi ripas: uadum aluei tumentis effodi, dijs & perennitati uota cõſtitui, almam Cererem cõſecraui. Nunc tuum

eſt officium Arabianæ iucundiſſime elaborare, ne meæ diſpoſitiones in irritum ueniant. Neque enim populo Rom. ſaturo quicquam poteſt eſſe lætius. Statuerat & uinum gratuitum populo Rom. dare: ut quemadmodum oleum & panis, & porcina gratuita præberentur, ſic etiam uinum daretur, quod perpetuum hac diſpoſitione conceperat. Hetruriæ per Aureliam uſque ad alpes maritimas ingentes agri ſunt, ij'que fertiles, ac ſyluoſi. Statuerat igitur dominis locorum incultorum, qui tamen uellent, pretia dare, atque illic familias captiuas cõſtituere, uitibus montes conſerere, atque ex eo opere uinum dare, ut nihil redituum fiſcus acciperet, ſed totum Po. Ro. concederet. Facta erat ratio dochæ, cuparum, nauium & operum. ſed multi dicunt Aurelianum ne id faceret, præuentum: alij à præf. præt. ſui prohibitum, qui dixiſſe fertur, Si & uinum populo Rom. damus, ſupereſt ut & pullos, & anſeres demus. Argumento eſt id uere Aurelianum cogitaſſe, imò etiam facere diſpoſuiſſe, uel ex aliqua parte feciſſe, quòd in porticibus templi Solis fiſcalia uina ponuntur, non gratuita populo eroganda, ſed pretio. Sciẽdum tamen congiaria illum ter dediſſe, donaſſe etiam Po. Ro. tunicas albas manicatas ex diuerſis prouincijs, & lineas Afras atque AEgyptias puras: ipſũmque primum donaſſe oraria populo Romano, quibus uteretur populus ad fauorem. Diſplicebat ei, cum eſſet Romæ, habitare in palatio, ac magis placebat in hortis Salluſtij, uel in Domitiæ uiuere. Miliarenſem deniq; porticum in hortis Salluſtij ornauit, in qua quotidie & equos & ſe fatigabat, quanuis eſſet non bonæ ualetudinis. Seruos & miniſtros peccantes coram ſe cædi iubebat, ut plerique dicunt, cauſa tenendæ ſeueritatis: ut alij, ſtudio crudelitatis. Ancillã ſuam, quæ adulterium

cum ſeruo ſuo fecerat, capite puniuit. Multos ſeruos è familia propria qui peccauerant legibus audiendos iudicijs publicis dedit. Senatum, ſiue ſenaculum matronis reddi uoluerat, ita ut primæ illic, quæ ſacerdotia ſenatu autore meruiſſent. Calceos mulleos, & cereos, & albos, & hederacios uiris omnibus tulit, mulieribus reliquit. Curſores eo habitu quo ipſe habebat ſenatoribus conceſſit. Concubinas ingenuas haberi uetuit. Eunuchorum modum pro ſenatorijs profeſſionibus ſtatuit, idcirco quòd ad ingentia pretia perueniſſent. Vas argenti eius nunquam triginta libras tranſijt. Conuiuium de aſſaturis maxime fuit. Vino rufo maxime delectatus eſt. Medicum ad ſe cum ægrotaret, nunquam uocauit, ſed ipſe ſe inedia præcipue curabat. Vxori & filiæ annulum ſigillaritium quaſi priuatus inſtituit. Seruis ſuis ueſtes eaſdem imperator, quas & priuatus dedit, præter duos ſenes, quibus quaſi libertis plurimum detulit, Antiſtium & Gillonem, qui poſt eum ex ſenatus ſententia manumiſſi ſunt. Erat quidem rarus in uoluptatibus, ſed miro modo mimis delectabatur: uehementiſſime autem delectatus eſt Phagone, qui uſque eo multum comedit, ut uno die ante menſam eius aprum integrum, centum panes, ueruecem, & porcellum comederet: biberet autem infundibulo appoſito plus orca. Habuit tẽpus præter ſeditiones quaſdam domeſticas fortunatiſſimum: populus autem Romanus eũ amauit, ſenatus timuit.

TACITVS.

QVOD *poſt exceſſum* Romuli *nouello adhuc* Romanæ *urbis imperio factum pontifices, penes quos ſcribēdæ hiſtoriæ poteſtas fuit, in literas retulerunt, ut interregnum dū poſt bonum principem bonus alius quæritur, iniretur: hoc poſt* Aurelianum, *habito inter ſenatum exercitúmque* Romanum, *non inuido, non triſti, ſed grato religioſóq; certamine, ſex totis menſibus factum eſt.* Multis *tamen modis hæc ab illo negotio cauſa ſeparata eſt.* Iam *primum enim cum interregnum initum eſt poſt* Romulū, *interreges tamē facti ſunt: totúſque ille annus per quinos & quaternos dies ſiue ternos centū ſenatoribus deputatus eſt, ita ut qui ualerent, interreges eſſent ſinguli duntaxat.* Q*uare factū eſt ut plures ānos interregnū iniretur, ne aliquis ſub æquali dignitate* Romani *expers remaneret imperij.* Huc *accedit, quòd etiā ſub cōſulibus tribuníſque militaribus præditis imperio conſulari, ſiquando interregnū initū eſt, interreges fuerunt.* Nec *unquā ita uacua fuit hoc nomine* Romana Reſp. *ut nullus interrex biduo ſaltē triduóue crearetur.* Video *mihi poſſe obijci, curules magiſtratus apud maiores noſtros quadriēnium in* Rep. *non fuiſſe: ſed erant tribuni plebis cū tribunitia poteſtate, quæ pars maxima regalis imperij eſt. tamē nō eſt proditū interreges eo tēpore nō fuiſſe.* Q*uinetiā uerioribus hiſtoriis referētibus declaratū eſt conſules ab interregibus prius creatos, qui haberēt reliquorū comitia magiſtratuū.* Ergo *quod rarū & difficile fuit,* S.P.Q.R. *perpeſſus eſt ut imperatorem per ſex mēſes, dū bonus quæritur,* Reſp. *nō haberet.* Q*uæ illa cōcordia militū, quāta populo quies, quàm grauis ſenat⁹*

autoritas fuerit? Nullus uſquam tyrannus emerſit. ſub iudicio ſenatus, & militum, populíque Romani totus orbis eſt temperatus: non illi principem quenquam, ut rectè facerent, non tribunitiam poteſtatem formidabant: ſed, quod eſt in uita optimum, ſe timebant. Dicenda eſt tamen cauſa tam felicium morarum, & ſpeciatim monumentis publicis inferenda, ea in poſteros humani generis ſtupenda moderatio: ut diſcant qui regna capiunt, non raptum ire imperia, ſed mereri. Interfecto ſanè fraude Aureliano, ut ſuperiore libro ſcriptum eſt, callíditate ſerui nequiſſimi, errore militariũ, ut apud quoſlibet commenta plurimum ualent, dummodo irati audiant, plerunque temulenti, certe conſiliorum propè ſemper expertes, reuerſis ad bonam mentem omnibus, eiſdémque ab exercitu grauiter confutatis, cœptum eſt quæri, & quis fieri deberet ex omnibus princeps. Tunc odio præſentium exercitus, qui creare imperatorem raptim ſolebat, ad ſenatum literas miſit: de quibus priore libro iam dictum eſt, petens ut ex ordine ſuo principem legerent. Verũ ſenatus ſciens lectos à ſe principes militibus non placere, rem ad milites retulit. Dúmque id ſæpius fit, ſextus peractus eſt menſis. Intereſt tamen ut ſciatur quemadmodũ Tacitus imperator ſit creatus. Die VII. Cal. Octo. cum in curiam Pompilianam ordo ampliſſimus conſediſſet, Velius Cornificius Gordianus cõſul dixit: Referimus ad uos P.C. quod ſæpe retulimus: Imperator eſt deligendus: exercitus ſine principe rectè diutius ſtare nõ poteſt, ſimul quia cogit neceſſitas. Nam limitem trans Rhenum Germani rupiſſe dicuntur, occupaſſe urbes ualidas, nobiles, diuites, & potentes. Iam ſi nihil de Perſis motibus nuntiatur, cogitate tam leues eſſe mentes Syrorum, ut regnare uel fœminas cupiant potius quàm noſtram perpeti

ſanctimoniã. Quid Africã? Quid Illyricum? Quid Aegyptũ? earúmque omniũ partium exercitũ, quouſq; ſine principe credimus poſſe cõſiſtere? Quare agite P.C. & principem dicite: aut accipiet eũ exercitus, quẽ elegeritis: aut ſi refutauerit, alterũ faciet. Poſt hæc cũ Tacitus, qui erat primæ ſentẽtiæ conſularis, ſententiã incertum quam uellet dicere, omnis ſenatus acclamauit: *Tacite Auguſte dij te ſeruent, te deligimus, te principẽ facimus, tibi curã Reip. orbíſq; mãdamus. Suſcipe imperiũ ex ſenatus autoritate: tui loci, tuæ uitæ, tuæ mentis eſt quod mereris. Princeps ſenatus rectè Auguſtus creatur, primæ ſententiæ uir rectè imperator creatur. Et quis melius quã grauis imperat? & quis melius quàm literatus imperat? Quod bonũ fauſtum ſalutaréque ſit, diu priuatus fuiſti. Scis quemadmodũ debeas imperare, qui alios principes pertuliſti. Scis quemadmodum debeas imperare, qui de alijs principibus iudicaſti.* At ille: *Miror P.C. uos in locũ Aureliani fortiſſimi imperatoris ſenem uelle principẽ facere: en mẽbra, quæ iaculari ualeãt, quæ haſtile torquere, quæ clypeis intonare, quæ ad exemplũ docendi milites frequenter equitare: uix munia ſenatus implemus, uix ſententias, ad quas nos locus arctat, edicimus. Videte diligentius quam ætatẽ de cubiculo atque umbra in pruinas æſtúſque mittatis, an probaturos ſenem imperatorẽ milites creditis? Videte ne Reip. non eũ quem uelitis principem detis: & mihi hoc ſolum obeſſe incipiat, quòd me unanimiter delegiſtis.* Poſt hæc acclamationes ſenatus hæ fuerũt: *Et Traianus ad imperium ſenex uenit, dixerunt decies. Et Adrianus ad imperium ſenex uenit, dixerunt decies. Et Antoninus ad imperium ſenex uenit, dixerũt decies. Et tu legiſti, -Incanáq; menta Regis Romani, dixerunt decies. Et quis melius quàm ſenex imperat?*

dixerunt decies. Imperatorē te, non militem facimus, dixerunt uicies. Tu iube milites pugnent, dixerunt tricies. Habes prudentiam & bonum fratrem, dixerunt decies. Seuerus dixit, caput imperare nō pedes, dixerunt tricies. Animum tuū non corpus eligimus, dixerunt uicies. Tacite Auguſte dij te ſeruēt. Deinde omnes interrogati: præterea qui poſt Tacitum ſedebat ſenator conſularis Metius Falconius Nicomachus in hæc uerba diſſeruit: Sēper quidem P.C. rectè atq; prudēter Reip. magnificus hic ordo cōſuluit, neque à quoquā orbis terræ populo ſolidior unquam expectata ſapientia eſt: attamen nulla unquā neque grauior, neque prudētior in hoc ſacrario dicta ſententia eſt. Seniorem principē fecimus, & uirū qui omnibus quaſi pater conſulat: nihil ab hoc immaturum, nihil properum, nihil aſperum formidandū eſt. Omnia ſeria, cuncta grauia, & quaſi ipſa Reſp. iubeat, augurāda ſunt. Scit enim qualem ſibi principē ſemper optauerit: nec poteſt aliud nobis exhibere, quàm quod ipſe deſiderauit, & uoluit. Enimuero ſi recolere uelitis uetuſta illa prodigia, Nerones dico, & Heliogabalos, & Cōmodos, ſeu potius ſemper incōmodos, certe nō hominum magis uitia illa, quàm ætatum fuerūt. Dij auertant principes pueros, & patres patriæ dici impuberes: & quibus ad ſubſcribendum magiſtri literarij manus teneāt: quos ad conſulatus dādos dulcia, & circuli, & quæcunque uoluptas puerilis inuitet. Quæ (malum) ratio eſt habere imperatorē, qui famā curare nō nouerit? qui quid ſit Reſp. neſciat, nutritorem timeat, reſpiciat ad nutricem, magnorū magiſtraliū ictibus, terrorique ſubiaceat: faciat eos Coss. duces, iudices, quorū uitas, merita, ætates, familias, geſta nō norit. Sed quid diutius P.C. protrahor? magis gratulemur, quòd habemus principē ſenem, quàm illa iteremus,

quæ plus quam lachrymanda tolerãtibus extiterunt. Gratias igitur dijs immortalibus ago atque habeo, & quidẽ pro uniuerſa Rep. teque Tacite Auguſte conuenio petens, obſecrans, libere pro communis patriæ legibus depoſcens, ne paruulos tuos, ſi te citius fata præuenerint, facias Romani hæredes imperij: ne ſic Remp. Patréſque conſcriptos, populúmque Romanum, ut uillulam tuam, ut colonos tuos, ut ſeruos tuos relinquas: quare circunſpice, imitare Neruas, Traianos, Adrianos. Ingens eſt gloria morientis principis Remp. magis amare quàm filios. Hac oratione & Tacitus ipſe uehementer eſt motus, & totus ſenatorius ordo concuſſus. Statímq; acclamatum eſt: Omnes omnes. Inde itum ad campum Martium. Ibi comitiale tribunal aſcendit: ibi præfectus urbis AElius Ceſetianus ſic locutus eſt: Vos ſanctiſſimi milites, & ſacratiſſimi uos Quirites habetis principẽ, quem de ſententia omnium exercituum ſenatus elegit: Tacitum dico Auguſtiſſimum uirum, ut qui hactenus ſententijs ſuis Remp. iuuit, nunc iuuet iuſſis, atque conſultis. Acclamatum eſt à populo: Feliciſſime Tacite Auguſte dij te ſeruent, & reliqua quæ ſolent dici. Hoc loco tacendum non eſt, pleroſque in literas retuliſſe, Tacitum abſentem & in Campania poſitum, principem nuncupatum: quod uerum eſt, nec diſſimulare poſſum. Nam cum rumor emerſiſſet illum imperatorem eſſe faciendum, diſceſſit, atque in Baiano duobus mẽſibus fuit. Sed inde deductus huic ſenatuſconſulto interfuit, quaſi uere priuatus, & qui uere recuſaret imperium: ac nequis me Græcorũ alicui, uel Latinorum exiſtimet temere credidiſſe, habet bibliotheca Vlpia in armario ſexto librum Elephantinum, in quo hoc S. C. perſcriptum eſt: cui Tacitus ipſe manu ſua ſubſcripſit. Nam diu hæc S. C. quæ ad principes pertinet

bant, in libris Elephantinis ſcribebantur. Inde *ad exercitus profectus: ibi quoque cum primum tribunal aſcendit,* Meſius Gallicanus *præfect. præt. in hæc uerba diſſeruit: Dedit ſanctiſſimi commilitones, ſenatus principem quem petiiſtis: paruit præceptis, & uoluntati caſtrenſiũ ordo ille nobiliſſimus. plura mihi apud uos præſente imperatore non licet loqui.* Ipſum *igitur qui tueri nos debet, loquẽtem dignãter audite.* Poſt *hoc* Tacitus Auguſtus *dixit:* Et Traianus *ad imperium ſenex uenit, ſed ille ab uno deductus eſt: at me ſanctiſſimi commilitones, primum uos, qui ſcitis principes approbare, deinde ampliſſimus ſenatus dignum hoc nomine iudicauit: curabo, enitar, efficiam, ne uobis deſint, ſi non fortia facta, at ſaltem uobis atque imperatore digna conſilia.* Poſt *hoc ſtipẽdium, & donatiuum ex more promiſit, & primam orationem ad ſenatum talem dedit:*

Ita *mihi liceat* P.C. *ſic imperiũ regere, ut à uobis me cõſtet electum, ut ego cuncta ex ueſtra facere ſententia, & poteſtate decreui.* Veſtrũ *eſt igitur ea iubere atq; ſancire, quæ digna uobis, digna modeſto exercitu, digna populo* Romano *eſſe uideantur.* In *eadẽ oratione* Aureliano *ſtatuam aureã ponendam in* Capitolio *decreuit: item ſtatuam argenteam in curia, item in templo* Solis, *itẽ in foro diui* Traiani. Sed *aurea non eſt poſita: dedicatæ autem ſunt ſolæ argenteæ.* In *eadem oratione cauit, ut ſiquis argento publice priuatímque æs miſcuiſſet, ſiquis auro argentum, ſiquis æri plumbum, capitale eſſet cum bonorum proſcriptione.* In *eadem oratione cauit, ut ſerui in dominorum capita non interrogarẽtur, ne in cauſa maieſtatis quidem. addidit ut* Aurelianum *omnes pictum haberent.* Diuorum *templum fieri iuſſit, in quo eſſent ſtatuæ principum bonorum, ita ut iiſdem natalibus ſuis, & parilibus &* Cal.

Ianuarijs & uotis, libamina ponerentur. In eadem oratione fratri ſuo Floriano conſulatum petijt, & non impetrauit, idcirco quòd iam ſenatus omnia nundina ſuffectorum conſulum clauſerat. Dicitur autem multum lætatus ſenatus libertate, quòd ei negatus eſt conſulatus, quem fratri petierat. Fertur denique dixiſſe: Scit ſenatus, quem principem fecerit. Patrimonium ſuum publicauit, quod habuit in reditibus HS *bis millies octingenties. Pecuniam quam domi collegerat, in ſtipendium militum uertit. Togis, & tunicis ijſdem eſt uſus, quibus priuatus. Meritoria intra urbem ſtare uetuit, quod quidem diu tenere non potuit. Thermas omnes ante lucernam claudi iuſſit, nequid per noctem ſeditionis oriretur. Cornelium Tacitum ſcriptorem hiſtoriæ Auguſtæ, quòd parentem ſuum eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari iuſſit: & ne lectorum incuria deperiret, librum per annos ſingulos decies ſcribi publicitus in euicis archijs iuſſit, & in bibliothecis poni. Holoſericam ueſtem uiris omnibus interdixit. Domum ſuã deſtrui præcepit, atque in eo loco thermas publicas fieri priuato ſumptu iuſſit. colũnas cẽtum Numidicas pedũ uicenûm ternûm Hoſtienſibus donauit. De proprio poſſeſſiones, quas in Mauritania habuit, ſartis tectis Capitolij deputauit. Argentum menſale quod priuatus habuerat, miniſterijs conuiuiorũ, quæ in tẽplis fierent, dedicauit. Seruos urbanos omnes manumiſit utriuſque ſexus, intra centũ tamen, ne Caniniã tranſire uideretur. Ipſe fuit uitæ parciſſimæ: ita ut ſextariũ uini tota die nunquã potauerit, ſæpe intra heminam. Conuiuiũ uero unius gallinacei, ita ut ſyncipiut adderet & oua. præ omnibus oleribus affatim miniſtratis, lactucis impatienter indulſit. ſomnum enim ſe mercari illa ſumptus effuſione dicebat. amariores cibos*

appetiuit. Balneis *raro uſus eſt,atque ualidior fuit in ſenectute.* Vitreorũ *diuerſitate,atque operoſitate uehementer eſt delectatus.* Panẽ *niſi ſiccum nunquã comedit:eundẽmque ſale,atque alijs rebus cõditum.* Fabricarũ *peritiſſimus fuit,marmorũ cupidus,nitoris ſenatorij,uenationum ſtudioſus.* Mẽſam *denique ſuã nunquam niſi agreſtibus opimauit.* Faſianam *auẽ, niſi ſuo & ſuorũ natali,& diebus feſtiſſimis,nõ poſuit.* Hoſtias *ſuas ſemper domum reuocauit, iiſdẽmque ſuos ueſci iuſſit.* Vxorẽ *gemmis uti nõ eſt paſſus.* Auroclauatis *ueſtibus idem interdixit.* Nam *& ipſe autor* Aureliano *fuiſſe perhibetur, ut aurum à ueſtibus & cameris,& pellibus ſubmoueret.* Multa *huius feruntur, ſed longum eſt ea in literas mittere.* Quòd *ſiquis omnia de hoc uiro cupit ſcire, legat* Suetoniũ Optatianum, *qui eius uitam affatim ſcripſit.* Legit *ſanè ſenex minutulas literas ad ſtuporem: nec unquam noctem intermiſit, qua non aliquid uel ſcriberet,uel legeret,præter poſterum calendarum diem.* Nec *tacendum eſt, & frequenter imitandum tantam ſenatus lætitiam fuiſſe,quòd eligendi principis cura ad ordinem ampliſſimum reuertiſſet: ut & ſupplicationes decernerentur, & hecatombe promitteretur à ſingulis: denique ſenatores ad ſuos ſcriberent, nec ad ſuos tantum,ſed etiam ad externos.* Mitterentur *præterea literæ ad prouincias, ut ſcirent omnes ſocij, omnẽſque nationes in antiquum ſtatum rediiſſe* Remp. *ac ſenatum principes legere,imò ipſum ſenatum principem factum: leges à ſenatu petendas,reges barbaros ſenatui ſupplicaturos: pacem ac bella ſenatu autore tractanda.nequid denique deeſſet cognitioni,pleraſque huiuſmodi epiſtolas in fine libri poſui,& cum cupiditate & ſine faſtidio,ut exiſtimo,perlegendas.* Et *prima quidem illi cura imperatoris facti hæc*

fuit, ut omnes qui Aurelianum occiderant, interimeret, bonos malóſue, cum iam ille uindicatus eſſet. Et quoniam à Mæotide multi barbari eruperant, hos eoſdem conſilio atque uiribus, ut eo redirent, compulit. Ipſi autem Mæotidæ ita congregabantur, quaſi accitu Aureliani ad bellum Perſicum conueniſſent auxilium daturi noſtris, ſi neceſſitas poſtularet. Cum Tullius dicat, magnificentius eſſe dicere, quemadmodum ceperit conſulatum: at in iſto uiro magnificum fuit, quòd tanta gloria cepit imperium. Geſſit autem propter breuitatem temporum nihil magnum. Interemptus eſt enim inſidijs militaribus, ut alij dicunt, ſexto menſe: ut alij, morbo interijt. Tamen conſtat factionibus eum oppreſſum, mente atque animo defeciſſe. Hic idem menſem Septembrem Tacitum appellari iuſſit: idcirco, quòd eo menſe & natus, & factus eſt imperator. Huic frater Florianus imperio ſucceſſit, de quo pauca ponenda ſunt.

FLORIANVS.

HIC frater Taciti germanus fuit, qui poſt fratrem arripuit imperium, non ſenatus autoritate, ſed ſuo motu, quaſi hæreditariũ eſſet imperium: cum ſciret adiuratum eſſe in ſenatu Tacitum, ut cum mori cœpiſſet, non liberos ſuos, ſed optimum aliquem principem faceret. Denique uix duobus menſibus imperiũ tenuit, & occiſus eſt Tarſi à militibus, qui Probũ audierant imperare, quẽ omnis exercitus legerat. Tãtus autẽ Probus fuit in re militari, ut illum ſenatus optaret, miles eligeret, ipſe populus Romanus acclamationibus peteret. Fuit etiam Florianus

morum fratris imitator, nec tamen uſquequaque. Nã effu ſionem in eo frater frugi reprehendebat: & hæc ipſa imperandi cupiditas alijs eum moribus oſtendit fuiſſe quàm fratrem. Duo *igitur principes una extiterunt domo, quorũ alter ſex menſibus, alter uix duobus imperauerunt, quaſi quidem interreges inter* Aurelianum *&* Probum, *poſt interregnum principes nuncupati. horũ ſtatuæ fuerũt* Interamnæ *duæ pedum tricenûm ex marmore, quòd illic eorum cenotaphia conſtituta ſunt in ſolo proprio: ſed deiectæ fulmine ita contritæ ſunt, ut membratim iaceant diſſipatæ.* Quo *tempore reſponſum eſt ab aruſpicibus, quandoq; ex eorũ familia imperatorẽ* Romanum *futurũ, ſeu per fœminã, ſeu per uirum, qui det iudices* Parthis *ac* Perſis: *qui* Frãcos *&* Alemãnos *ſub* Romanis *legibus habeat: qui per omnẽ* Africã Barbarũ *nõ relinquat: qui* Taprobanis *præſidem imponat: qui ad* Romanam *inſulam proconſulẽ mittat: qui* Sarmatis *omnibus iudicet, qui terrã omnem quã* Oceanus *ambit, captis omnibus gentibus, ſuã faciat: poſtea tamen ſenatui reddat imperium, & antiquis legibus uiuat ipſe uicturus annis* CXX *& ſine hærede moriturus.* Futurũ *autem eum dixerunt à die fulminis præcipitati ſtatuiſque confractis poſt annos mille.* Non *magna hæc urbanitas aruſpicum fuit, qui principem talem poſt mille annos futurum eſſe dixerunt? quia ſi poſt centum annos prædicerent fore, poſſent eorum deprehendi mendacia, cũ uix remanere talis poſſit hiſtoria.* Ego *tamen idcirco hæc inſerenda uolumini credidi, nequis me legens legiſſe non crederet.* Tacitus *congiariũ populo* Romano *intra ſex mẽſes uix dedit.* Imago *eius poſita eſt in* Quintiliorũ *in una tabula quincuplex, in qua ſemel togatus, ſemel chlamydatus, ſemel armatus, ſemel palliatus, ſemel uenatorio habitu.*

De qua quidam epigrammatarius ita alluſit,ut diceret: Nō agnoſco ſenem armatum,non chlamydatum inter cætera, ſed agnoſco togatum . Et Floriani liberi & Taciti multi extiterunt:quorū ſunt poſteri credo milleſimū annum expectantes. In quos multa epigrammata ſcripta, quo iocati ſunt aruſpices imperiū pollicentes. Hæc ſunt,quæ de uita Taciti atque Floriani digna memoratu comperiſſe memini.Nunc nobis aggrediendus eſt Probus uir domi foriſque conſpicuus:uir Aureliano,Traiano,Adriano,Antoninis,Alexandro,Claudióque præferendus,niſi quia in illis uaria,in hoc omnia præcipua tunc fuere:qui poſt Tacitum omnium iudicio bonorum imperator eſt factus, orbémque terrarum pacatiſſimum gubernauit, deletis barbaris gentibus,deletis etiam plurimis tyrānorum,qui eius temporibus extiterunt:de quo dictum eſt, ut Probus diceretur,etiamſi probus nomine non fuiſſet. Quem quidem multi ferunt Sibyllinis libris fore promiſſum: qui ſi diutius fuiſſet,orbis terræ Barbaros non haberet. Hæc ego in aliorum uita de Probo idcirco indidi,ne dies,hora,momentum aliquid ſibi uindicaret,ne fatali neceſſitate abſumptus Probo indicto deperirem.Nunc claudam uolumen,ſatiſfactum arbitrans ſtudio & cupiditati meæ. Omina imperij Tacito hæc fuerunt: Fanaticus quidā in templo Syluani tenſis membris exclamauit, Tacita purpura, tacita purpura,idque ſeptimo. Quod quidem poſtea omini deputatum eſt. Vinum, quo libaturus Tacitus fuerat in templo Herculis Fundani,ſubito purpureū factum eſt. Vitis quæ uuas amineas albas ferebat, eo anno quo ille imperium meruit, purpuraſcere plurima purpura cœpit. Mortis omina hæc fuerunt : Patris ſepulchrum diſruptis ianuis ſe aperuit, matris umbra ſe per diem & Tacito & Floria-

no uelut uiuentis obtulit: nam diuerſis patribus nati fere-bantur. in lario dij omnes ſeu terræmotu, ſeu caſu ali-quo conciderunt. Imago Apollinis, quæ ab his colebatur, ex ſummo faſtigio in lectulo poſita ſine hominis cuiuſpiã ma-nu deprehenſa eſt. Sed hæc ſunt, quæ à pleriſque dicuntur. Nos ad Probum & ad Probi geſta inſignia reuertemur. Et quoniam me promiſi aliquas epiſtolas eſſe poſiturum, quæ creato Tacito principe gaudia ſenatus oſtenderent, his additis finem ſcribendi faciã. Epiſtolæ publicæ: Sena-tus ampliſſimus curiæ Carthaginenſi S.D. Quod bonum, fauſtum, felix, ſalutaréque ſit Reip. orbíque Rom. dãdi ius imperij, appellãdi principis, nuncupãdi Auguſti ad nos re-uertit. Ad nos igitur referte, quæ magna ſunt. Omnis pro-uocatio præfecti urbis erit: quæ tamen à proconſulibus, & ab ordinarijs iudicibus emerſerit, in quo quidem etiã ue-ſtrã in antiquũ ſtatum rediſſe credimus dignitatẽ. ſiqui-dem primus hic ordo eſt, qui recipiẽdo uim ſuam, ius ſuũ cæteris ſeruat. Alia epiſtola: Senatus ampliſſimus curiæ Treuirorũ: Vt eſtis liberi, & ſemper fuiſtis, lætari uos cre-dimus, creandi principis iudiciũ ad ſenatum redijt, ſimul etiã præfecturæ urbanæ appellatio uniuerſa decreta eſt. Eodẽ modo ſcriptum eſt Antiochienſibus, Aquileienſibus, Mediolanenſibus, Alexãdrinis, Theſſalonicenſibus, Corin-thijs & Atheniẽſibus. Priuatæ autẽ epiſtolæ hæ fuerũt: Autronio iuſto patri Autronius Tiberianus ſalutẽ: Nunc te pater ſancte intereſſe decuit ſenatui ampliſſimo, nunc ſententiã dicere cum tantum autoritatis ampliſſimo ordi-ni creuerit, ut reuertat in antiquũ ſtatũ Reſp. & nos prin-cipes demus, nos faciamus imperatores, nos deniq; nuncu-pemus Auguſtos. Fac igitur ut cõualeſcas curiæ interfutu-rus antiquæ. Nos recepimus ius proconſulare, redierũt ad

præfectum urbis appellationes omnium poteſtatum, & omnium dignitatum. Item alia: Claudius Capelianus Cereio Metiano patruo S. Obtinuimus pater ſancte, quod ſemper optauimus, in antiquũ ſtatum ſenatus reuertit. Nos principes facimus, noſtri ordinis ſunt poteſtates. Gratias exercitui Romano & uere Romano: reddidit nobis, quam ſemper habuimus poteſtatem. Abice Baianos Puteolanóſque ſeceſſus. Da te urbi, da te curiæ. Floret Roma, floret tota Reſp. Imperatores damus, principes facimus: poſſumus & prohibere, qui cœpimus facere. Dictum ſapienti ſat eſt. Longum eſt omnes epiſtolas connectere, quas reperi, quas legi. Tantum illud dico, ſenatores omnes ea eſſe lætitia elatos, ut domibus ſuis omnes albas hoſtias cæderent imagines frequenter aperirent, albati ſederent, conuiuia ſumptuoſiora præueniręt, antiquitatem ſibi redditã crederęt.

PROBVS.

C ERTVM *eſt quod Salluſtius Criſpus, quódq; M. Cato, & Gellius hiſtoricæ ſententiæ modo in literas retulerunt, omnes omnium uirtutes tantas eſſe, quantas uideri eas uoluerint eorum ingenia, qui uniuſcuiuſque facta deſcripſerint. Inde eſſe quòd Alexanxander Magnus Macedo, cum ad Achillis ſepulchrum ueniſſe, grauiter ingemiſcens, Felicem te, inquit, iuuenis, qui talem præconem tuarum uirtutum reperiſti, Homerum intelligi uolẽs, qui Achillem tantum in uirtutum ſtudio finxit, quantum ipſe ualebat ingenio. Quorſum hæc pertineant mi Celſe, ne fortaſſis requiras, Probum principem, cuius imperio Oriens, Occidens, Meridies, Septentrio, om-*

neſq; orbis partes in totam ſecuritatem redactæ ſunt, ſcriptorum inopia iam penè neſcimus. Occidit, prò pudor, tāti uiri & talis hiſtoria, qualem non habent bella Punica, non terror Gallicus, non motus Pontici, non Hiſpanienſis aſtutia. Sed nō patiar ego ille, à quo dudum ſolus Aurelianus eſt expetitus: cuius uitam quātum potui perſecutus, Tacito Florianóque iam ſcriptis, non me ad Probi facta conſcendere? ſi uita ſuppetet, omnes qui ſuperſunt uſque ad Maximinianum Diocletianúmque dicturus. Neque ego nunc facultatem, eloquentiámque pollic eor, ſed res geſtas. quas perire non patior. Vſus autem ſum (ne in aliquo fallā charisſimam mihi familiaritatem tuam) præcipue libris ex bibliotheca Vlpia ætate mea thermis Diocletianis, item ex domo Tiberiana. uſus etiam ex regeſtis ſcribarum porticus Porphyreticæ, actis etiam ſenatus, ac populi. Et quoniam me ad colligenda talis uiri geſta ephemeris Turduli Gallicani plurimum iuuit, uiri honeſtiſſimi ac ſyncęriſſimi, beneficium amici ſenis tacere non debui. Cn. Pompeium tribus fulgentem triūphis, belli Piratici, belli Sertoriani, belli Mithridatici, multarúmque rerum geſtarum maieſtate ſublimem, quis tandem noſſet, niſi eum M. Tullius, & T. Liuius in literas retuliſſent? P. Scipionem Africanum, imò Scipiones omnes, ſeu Lucios, ſeu Naſicas, nōne tenebræ poſſiderent ac tegerent, niſi commendatores eorum hiſtorici nobiles atque ignobiles extitiſſent? Lōgum eſt omnia perſequi, quæ ad exemplum huiuſcemodi etiam nobis tacentibus uſurpanda ſunt. Illud tantū conteſtatum uolo, me & rē ſcripſiſſe, quā ſiquis uoluerit honeſtius, eloquio celſiore demonſtret: & mihi quidem id animi fuit, non ut Salluſtios, Liuios, Tacitos, Trogos, atque omnes diſertiſſimos imitarer uiros in uita principum & temporibus diſſerēdis,

ſed Marium Maximum, Suetonium Tranquillum, Fabiũ Marcellinum, Gargilium Martialẽ, Iulium Capitolinum, AElium Lampridium, *cæteróſque qui hæc & talia non tam diſertæ, quàm uere memoriæ tradiderunt. Sum enim unus ex curioſis, quòd infinita ſcire non poſſum, incenden tibus uobis: qui cum multa ſciatis, ſcire multo plura cupitis. & ne diutius ea quæ ad meũ conſiliũ pertinẽt loquar, magnum & præclarũ principem, & qualem hiſtoria noſtra non nouit, arripiam.* Probus *oriundus è* Pannonia *ciuitate* Sirmienſi, *nobiliore matre quàm patre, patrimonio moderato, affinitate non magna, tam priuatus quàm imperator nobiliſſimis uirtutibus claruit.* Probo, *ut quidã in literas retulerunt, pater nomine* Maximus *fuit: qui cũ ordines honeſtiſſime duxiſſet, tribunatum adeptus apud* AEgyptum *uita functus eſt, uxore, ac filio, & filia derelictis.* Multi *dicunt* Probum Claudij *propinquum fuiſſe optimi & ſanctiſſimi principis: quod quia per unum tantum* Græcorum *relatum eſt, nos in medio relinquemus.* Vnum *tamẽ dico, quod in ephemeride legiſſe me memini, à* Claudia *ſorore* Probum *ſepultum.* Adoleſcens Probus *corporis moribus tam clarus eſt factus, ut* Valeriani *iudicio tribunatum propè imberbis acciperet.* Extat *epiſtola* Valeriani *ad* Galljenum, *qua* Probum *laudat adhuc adoleſcentem, & imitationi omnium proponit.* Ex *quo apparet neminem unquam perueniſſe ad uirtutum ſummam iam maturum, niſi qui puer ſeminario uirtutum generoſiore cõcretus aliquid inclytum deſignaſſet.* Epiſtola Valeriani:

Valerianus *pater* Gallieno *filio* Auguſtus Auguſto, Et *meum ſecutus iudicium, quod ſemper de* Probo *adoleſcente primo habui, & omnium bonorũ, qui eundẽ ſui nominis uirũ dicunt, tribunatum in eũ contuli datis ſex cohorti-*

bus Saracenis, creditis etiam auxiliaribus Gallis, cum ea Perſarũ manu, quam nobis Artabaſſes Syrus mancipauit. Te quæſo fili chariſſime, ut eum iuuenẽ, quem imitari pueris omnibus uolo, in tanto habeas honore, quantũ uirtutes eius & merita pro debito mẽtis ſplẽdore deſiderãt. Alia epiſtola de eodẽ ad præf. præt. cum ſalario: Valerianus Auguſtus Muluio Gallicano præf. præt. Miraris fortaſſis, quòd ego imberbẽ tribunum fecerim contra conſtitutum diui Adriani. Sed non multum miraberis, ſi Probum cogitas adoleſcentẽ uere probũ: nunquam enim aliud mihi, cũ eũ cogito, nomen occurrit. Quod niſi nomẽ haberet, potuit habere cognomen. Huic igitur dari iubebis, quoniã mediocris fortunæ eſt, ut eius dignitas incrementis iuuetur, tunicas rufulas duas, pallia gallica duo fibulata, interulas paragaudias duas, patinam argenteam librarũ decẽ ſpecillatam, aureos Antoninianos centum, argenteos Aurelianos mille, æreos Philippeos decẽ millia. Itẽ in ſalario diurno bubulæ põdo, porcinæ pondo ſex, caprinæ põdo decem, gallinaceũ per biduũ, olei per biduum ſextariũ unum, uini ueteris diurnos ſextarios decem. cũ larido bubalino, ſalis, olerum, lignorũ, quantum ſatis eſt. Hoſpitia præterea eidẽ, ut tribunis legionum præberi iubebis. Et hæc quidẽ epiſtolæ declarant. Nunc quantum ex ephemeride colligi potuit, cum bello Sarmatico iã tribunus tranſmiſſo Danubio multa fortiter feciſſet, publice in concione donatus eſt haſtis puris quatuor, coronis uallaribus duabus, corona ciuica una, uexillis puris quatuor, armillis aureis duabus, torque aureo uno, patera ſacrificali quinquelibri una. Quo quidem tempore Valerium Flaccum adoleſcentem nobilẽ parentem Valeriani, è Quadorum liberauit manu: unde illi Valerianus coronã ciuicã detulit. Verba Valeriani

pro concione habita: Suſcipe Probe præmia pro Repu. ſuſcipe coronam ciuicam pro parente. quo quidem tempore legionem tertiam eidem addidit ſub teſtimonio eiuſmodi: Epiſtola de legione tertia: *Res geſtæ tuæ Probe chariſſime faciunt, ut & ſerius tibi tradere maiores exercitus uidear, & cito tamen tradam: recipe in fidem tuam legionem tertiam Felicem, quam ego adhuc nulli, niſi prouecto iam credidi: mihi autem eo tempore credita eſt, quo & me canoſum, qui credebat, cum gratulatione uidit. Sed ego in te non expecto ætatem, cum & uirtutibus fulgeas, & moribus polleas. Veſtes tibi triplices dari iuſſi, ſalarium duplex feci. Vexillarium deputaui. Longum eſt, ſi per res geſtas tanti, percurram uiri, quæ ille ſub Valeriano, quæ ſub Gallieno, quæ ſub Aureliano & Claudio priuatus fecerit: quoties murum conſcẽderit, uallum diripuerit, hoſtem cominus interemerit, dona principum emeruerit, Rempu. in antiquum ſtatum ſua uirtute reddiderit: docet Gallieni epiſtola ad tribunos data, qui fuerit Probus: Gallienus Aug. tribunis exercituum Illyricianorum: Etiamſi patrem meum fatalis belli Perſici neceſſitas tenuit, habeo tamen parentem Aurelium Probum, quo laborante poſſim eſſe ſecurus: qui ſi affuiſſet, nunquam ille ne nominandus quidem tyrãnus ſibi uſurpaſſet imperium. Quare omnes uos conſilijs eius cupio parẽre, qui & patris iudicio probatus eſt, & ſenatus. Non magnum fortaſſis iudicium Gallieni eſſe uideatur principis mollioris, ſed quod negari non poteſt, ne diſſolutus quidem quiſpiam ſe, niſi in eius fidẽ tradit, cuius ſibi uirtutes exiſtimat profuturas. Sed eſto Gallieni epiſtola ſequeſtretur: Quid Aureliani iudiciũ? qui Probo decimanos fortiſſimos exercitus ſui, & cum quibus ipſe ingentia geſſerat, tradidit ſub huiuſmodi teſtimo-*

nio: Aurelianus Auguſtus Probo S.D. Vt ſcias quãti te fa ciam, decimanos meos ſume, quos Claudius mihi credidit. Iſti enim ſunt, qui quadã felicitatis prærogatiua præſules niſi futuros principes habere non norunt. Ex quo intelle-ctum eſt Aurelianum in animo hic habuiſſe, ut ſiquid ſibi ſciẽti prudẽtique eueniret, Probum principẽ faceret. Iam Claudij, iam Taciti iudicia de Probo longum eſt innecte-re, quamuis feratur in ſenatu Tacitus dixiſſe, cum eidẽ offerretur imperium, debere Probum principem fieri. Sed ego S.C. ipſum inueni. Ipſe autem Tacitus imperator primam talem ad Probum epiſtolã dedit: *Tacitus Auguſtus Probo: Me quidem ſenatus principem fecit de prudentis exercitus uoluntate. Attamen ſciendum tibi eſt, tuis nunc humeris magis incubuiſſe Remp. qui & quãtus ſis, omnes nouimus, ſcit ſenatus. Adeſto igitur noſtris neceſſitatibus: tuæ familiæ aſſere, ut ſoles, Remp. Nos tibi decreto totius Orientis ducatu, ſalarium quintuplex fecimus, ornamenta militaria geminauimus, conſulatum in annum proximum nobiſcum decreuimus: te enim manet pro uirtutibus tuis Capitolina palmata.* Ferunt quidam Probo id pro imperij omine fuiſſe, quod Tacitus ſcripſit: Te manet Capitolina palmata. Sed in hanc ſentẽtiam omnibus ſemper Coſs. ſcribebatur. Amor militum erga Probũ ingens ſemper fuit. Neque enim unquam ille paſſus eſt peccare militem. Ille quinetiã Aurelianum ſæpe à graui crudelitate deduxit. Ille ſingulos manipulos adijt, ueſtes & calciamenta perſpexit: ſiquid prædæ fuit, ita diuiſit, ut ſibi nihil præter tela & arma ſeruaret. Quinetiam cum de prædato, hic ex Alanis, ſiue ex aliqua alia gente, incertum eſt, repertus eſſet equus non decorus, neque ingens, qui quantum captiui loquebantur, centum ad diem miliaria currere diceretur,

ita ut per dies octo uel decem continuaret, & omnes crederent Probum tale animal ſibimet ſeruaturum, iam primum dixit, Fugitiuo militi potius quàm forti hic equus cõuenit. Deinde in urnam militares iuſſit nomen ſuum mittere, ut aliquis eum ſorte ductus acciperet. Et cum eſſent in exercitu quidam nomine Probi alij quatuor milites, ca ſu euenit ut primum emergeret cui Probo nomen exiſteret, cum ipſius Probi ducis nomen miſſum non eſſet. Sed cum quatuor illi milites inter ſe contenderent, ac ſortem ſibi quiſque defenderet, iuſſit iterũ agitari urnam: ſed & iterum Probi nomen emerſit. cumque tertio & quarto ſe ciſſet, quarto Probi nomen effuſum eſt. Tunc omnis exercitus equum illum Probo duci dicauit, ipſis etiã militibus, quorũ nomina exierant, id uolentibus. Pugnauit & contra Marmaridas in Africa fortiſſime, eos denique uicit, atque ex Libya Carthaginem tranſijt, eandémque à rebellionibus uindicauit. Pugnauit & ſingulari certamine contra quendam Aradionem in Africa, eundémque proſtrauit: & quia fortiſſimum ac pertinaciſſimum uirum uiderat, ſepulchro ingenti honorauit, quod adhuc extat tumulo uſque ad ducentos pedes terræ lato, per milites quos otioſos eſſe nunquam eſt paſſus. Extant apud AEgyptum eius opera, quæ per milites ſtruxit in plurimis ciuitatib. In Nilo autẽ tam multa fecit, ut uectigal frumẽtariũ ſolus adiuuerit. põtes, tẽpla, porticus, baſilicas labore militũ ſtruxit: ora fluminũ multa patefecit, paludes pleraſq; ſiccauit, atque in his ſegetes agróſq; cõſtituit. Pugnauit etiã contra Palmyrenos, pro Odenati & Cleopatræ partib⁹ AEgyptũ defendẽtes, primo feliciter, poſtea temere, ut penè caperetur: ſed poſtea refectis uiribus, AEgyptũ & Oriẽtis maximam partẽ in Aureliani poteſtatẽ redegit. Cũ igitur his

tot & tãtis uirtutibus eniteret, Tacito abſumpto fataliter, ac Floriano imperiũ arripiente, omnes Oriẽtales exercitus eundẽ imperatorẽ fecerunt. Nõ inepta neque inelegans fabula eſt ſcire queãdmodũ imperium Probus ſumpſerit. Cũ ad exercitus nuncius ueniſſet, tũ primum animus militibus fuit præuenire Italicos exercitus, ne iterũ ſenatus principẽ daret. ſed cum inter milites ſermo eſſet quis fieri deberet, & manipulatim in campo tribuni eos alloquerẽtur, dicentes requirendum eſſe principem aliquem fortem, ſanctum, uerecundum, clementem, probum, idque per multos circulos, ut fieri aſſolet, diceretur: quaſi diuino nutu undique ab omnibus acclamatum eſt, Probe Aug. dij te ſeruent. deinde concurſus, & ceſpititium tribunal, appellatuſque imperator, ornatus etiam pallio purpureo, quod de ſtatua templi oblatum eſt: atque inde ad palatium reductus inuitus, & retrectans, & ſæpe dicens, Non enim uobis expedit milites, non mecum bene agitis: ego enim uobis blãdiri non poſſum. Prima eius epiſtola data ad Capitonem præf. præt. talis fuit: Imperium nunquam optaui, & inuitus accepi. Deponere mihi rem inuidioſiſſimam nõ licet. Agenda eſt perſona, quam mihi miles impoſuit. Te quæſo Capito, ita mecum ſalua Rep. perfruaris, annonam & cõmeatus & quicquid neceſſarium eſt ubique militi pares: ego, quantum in me eſt, ſi rectè omnia gubernaueris, præfectum alterum non habebo. Itaque milites cognito quòd imperaret Probus, Florianum, qui quaſi hæreditarium imperium arripuerat, interemerũt, ſcientes neminẽ dignius imperare quàm Probũ. Ita ei ſine ulla moleſtia totius orbis imperiũ & militum & ſenatus iudicio delatum eſt. Et quoniã mentionẽ ſenatus fecimus, ſciendũ eſt quid ipſe ad ſenatum ſcripſerit, quid item ad eum ampliſſimus

*ordo reſcripſerit.*Oratio Probi *prima ad ſenatum:* Rectè *atque ordine* P.C. *proximo ſuperiore anno factum eſt, ut ueſtra clementia orbis terrarum principē daret: & quidē de uobis, qui & eſtis mundi principes, & ſemper fuiſtis & in ueſtris poſteris eritis. atque utinam id* Florianus *expectare uoluiſſet, nec uelut hæreditarium ſibi uindicaſſet imperium, uel illum uel alium quempiam maieſtas ueſtra feciſſet.* Nunc *quoniā ille imperiū arripuit nobis à militibus delatum eſt nomen* Auguſtum, *uindicatum quinetiam in illum à prudentioribus militibus, quod fuerat uſurpatum: quæſo ut de meis meritis faciatis quicquid iuſſerit ueſtra clementia.* Item S.C. Die III Nonas *Februarias in æde* Concordiæ *inter cætera* AElius Scorpianus Cos. *dixit:* Audiſtis P.C. *literas* Aurelij Valerij Probi, *de his quid uidetur?* Tunc *acclamatum eſt:* Probe *Auguſte dij te ſeruent.* Olim *dignus, & fortis, & iuſtus, bonus ductor, bonus imperator.* Exemplum *militiæ, exemplum imperij, dij te ſeruent.* Aſſertor Reip. *felix imperes.* Magiſter *militiæ felix imperes: te cū tuis dij cuſtodiant, & ſenatus antea te delegit.* AEtate Tacito *poſterior, cæteris prior.* Quòd *imperium ſuſcepiſti, gratias agimus: tuere nos, tuere* Remp. *bene tibi committimus quos antè ſeruaſti.* Tu Frācicus, *tu* Gotthicus, *tu* Sarmaticus, *tu* Parthicus, *tu omnia: & prius fuiſti ſemper dignus imperio, dignus triumphis: felix agas, feliciter imperes.* Poſt *hæc* Mālius Statianus, *qui primæ ſententiæ tunc erat, ita locutus eſt:* Dijs *immortalibus gratias, & præ cæteris* P.C. Ioui *optimo, qui nobis principem talem, qualem ſemper optabamus, dederunt.* Si *rectè cogitemus, non nobis* Aurelianus, *non* Alexāder, *non* Antonini, *non* Traianus, *non* Claudius *requirendi ſunt: omnia in uno principe conſtituta ſunt, rei militaris ſcientia, animus*

clemens,uita uenerabilis,exemplar agendæ Reip.atque omnium prærogatiua uirtutũ.Enimuero quæ mundi pars eſt,quam ille non uincendo didicerit? Teſtes ſunt Marmaridæ in Africæ ſolo uicti,teſtes Franci inuijs ſtrati paludibus, teſtes Germani & Alemanni longe à Rheni ſubmoti littoribus. Iam uero quid Sarmatas loquar,quid Gothos,quid Parthos,ac Perſas, atque omnem Ponticum tractum? ubique uigent Probi uirtutis inſignia.Lõgum eſt dicere quot reges magnarum gentium fugauerit, quot duces manu ſua occiderit,quantum armorum ſit quæ ipſe cepit priuatus.Superiores principes,quas illi gratias egerint,teſtes ſunt literæ publicis inſertæ monumẽtis.Dij boni quoties ille donis militaribus eſt donatus? quas militum laudes emeruit? Adoleſcens tribunatum,non longe poſt adoleſcentiam regendas legiones accepit.Iupiter Opt.Max, Iuno regina,túque uirtutum præſul Minerua,tu orbis Concordia,& tu Romana Victoria,date hoc ſenatui P. Q. R. date militibus,date ſocijs,atque exteris nationibus.Imperet quemadmodum militauit. Decerno igitur P.C. uotis omniũ concinentibus nomen Cæſareum, nomen Auguſtum,addo proconſulare imperium,patris patriæ reuerentiam,pontificatum maximum,ius tertiæ relationis,tribunitiã poteſtatem. Poſt hæc acclamatum eſt,Omnes omnes. Accepto igitur hoc S.C.ſecundũ orationem permiſit patribus,ut ex magnorum iudicum appellationibus ipſi cognoſcerent, proconſules crearent, legatos conſulibus darent, ius prætorium præſidibus darent : leges quas Probus ederet, ſenatuſconſultis proprijs conſecrarent.Statim deinde, ſiqui de interfectoribus Aureliani ſuperfuerant, uario genere uindicauit.Mollius tamen,moderatiuſque quàm prius exercitus & poſtea Tacitus uindicaue-

rant. Deinde animaduertit etiam in eos qui Tacito inſidias fecerant. Floriani ſocijs pepercit, quòd non tyrannũ aliquem uidebantur ſecuti, ſed ſui principis fratrem. Recepit deinde omnes Europenſes exercitus, qui Florianũ & imperatorẽ fecerant, & occiderãt. His geſtis, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ omnes occiſo Poſthumo, turbatæ fuerãt, interfecto Aureliano, à Germanis poſſeſſæ. tanta autem illic prælia feliciter geſſit, ut à Barbaris ſexaginta per Gallias nobiliſſimas reciperet ciuitates: prædã deinde omnem, qua illi præter diuitias etiam efferebantur ad gloriam. Et cum iã in noſtra ripa, imò per omnes Gallias ſecuri uagarẽtur, cæſis propè quadringentis millibus, qui Romanum occupauerant ſolum, reliquias ultra Nicrum fluuium & Albam remouit. tantum his prædæ barbaricæ tulit, quantum ipſi Romanis abſtulerant: contra urbes Rom. & caſtra in ſolo barbarico poſuit, atque illic milites collocauit. Agros & horrea, & domos, & annonam trãſrhenanis omnibus fecit, ijs uidelicet, quos in excubijs collocauit. nec ceſſatum eſt unquã pugnari, cum quotidie ad eum barbarorum capita deferrentur, iam ad ſingulos aureos ſingula, quandiu reguli nouem ex diuerſis gentibus uenirent, atque ad pedes Probi iacerent. quibus ille primum obſides imperauit, qui ſtatim dati ſunt: deinde frumentum, poſtremo etiam uaccas, atque oues. Dicitur iuſſiſſe his acrius ut gladijs non uterentur, Romanam expectaturi defenſionem, ſi eſſent ab aliquibus uindicandi. Sed uiſum eſt id non poſſe fieri, niſi ſi limes Romanus extẽderetur, & fieret Germania tota prouincia. Maxime tamen ipſis regibus conſentiẽtibus in eos uindicatum eſt, qui prædam fideliter non reddiderunt. Accepit præterea ſedecim millia tyronum, quos omnes per diuerſas prouin

cias ſparſit, ita ut numeris,uel limitaneis militibus quinquagenos,& ſexagenos interſereret:dicens ſentiendum eſſe non uidendum,cum auxiliaribus barbaris Romanus *iuuatur.*Compoſitis *igitur rebus in* Gallia,*tales ad ſenatum literas dedit:* Ago *dijs immortalibus gratias* P.C.*quia ueſtra in me iudicia comprobarunt.*Subacta *eſt omnis, qua tenditur late* Germania:*nouem reges gentium diuerſarum ad meos pedes,imò ad ueſtros, ſupplices ſtratique iacuerunt.*Omnes *iam barbari uobis arant,uobis iam ſeruint: & contra interiores gentes militant.* Supplicationes *igitur ueſtro more decernite.*Nam *& quadringenta millia hoſtium cæſa ſunt,& ſedecim millia armatorum nobis oblata,& ſeptuaginta urbes nobiliſſimæ captiuitate hoſtium uindicatæ,& omnes penitus* Galliæ *liberatæ.*Coro*nas quas mihi obtulerunt omnes* Galliæ *ciuitates aureas, ueſtræ* P.C.*clementiæ dedicaui.* Et *has* Ioui Opt. Max. *cæteriſque dijs deabúſque immortalibus ueſtris manibus conſecrate.* Præda *omnis recepta eſt,capta etiam alia,& quidem maior quàm fuerat antè direpta.* Arantur Galli*cana rura barbaris bobus & iuga* Germanica *captiua præbent noſtris colla cultoribus:paſcuntur ad noſtram alimoniam gentium pecora diuerſarũ: equinum pecus noſtro iam fœcundatur equitatui,frumento barbarico plena ſunt horrea.* Q*uid plura ? illis ſola relinquimus ſola, nos eorum omnia poſſidemus.* Volueramus P. C. Germaniæ *nouum præſidem facere,ſed hoc ad pleniora uota diſtulimus.* Q*uod quidem credimus conferre,cum diuina prouidentia noſtros uberius fœcundarit exercitus.* Poſt *hæc* Illyricũ *petijt:& prius quàm ueniret,*Rhetias *ſic pacatas reliquit,ut illic ne ſuſpicionem quidẽ ullius terroris relinqueret.*In Illyrico Sarmatas *cæterdſque gẽtes ita cõtudit,ut*

hh.iiij.

propè ſine bello cuncta reciperet quæ illi diripuerant. Tetendit deinde iter per Thracias, atque omnes Geticos populos fama rerũ territos, & antiqui nominis potentia preſſos, aut in deditionem, aut in amicitiam recepit. His geſtis Orientem petijt, atque in itinere potentiſſimo quodam latrone Palfuerio capto & interfecto, omnem Iſauriam liberauit: populis atque urbibus Romanis legibus reſtitutis, barbarorum qui apud Iſauros ſunt, uel per terrorem, uel per uoluntatem loca ingreſſus eſt: quæ cum peragraſſet, hoc dixit: Facilius eſt ab iſtis locis latrones arceri, quàm tolli. ueteranis omnia illa quæ anguſte adeuntur, loca priuata donauit, addens ut eorum filij ab anno octauodecimo mares duntaxat ad militiam mitterentur: ne antè latrocinari, quàm militare diſcerent. Pacatis denique omnibus Pamphyliæ partibus, cæterarúmque prouinciarum, quæ ſunt Iſauriæ uicinæ, ad Orienté iter flexit. Blemyas etiam ſubegit, quorũ captiuos Romam tranſmiſit, qui mirabilem ſui uiſum ſtupente P. o. Rom. præbuerunt. Copton præterea, & Ptolemaidem urbes ereptas barbarico ſeruitio, Romano addidit iuri. Ex quo tantum profecit ut Parthi legatos ad eũ mitterent confitentes timoré pacémq; poſcentes: quos ille ſuperbius acceptos, magis timentes domum remiſit. Fertur etiam epiſtola illius repudiatis donis quæ rex Parthorum miſerat, ad Narſeum talis fuiſſe: Miror te de omnibus, quæ noſtra futura ſunt, tam pauca miſiſſe. Habeto interim omnia illa quibus gaudes, quæ ſi nos habere cupiamus, ſcimus quemadmodum poſſidere debeamus. His acceptis literis Narſeus maxime territus, & eò præcipue quòd Copton & Ptolemaidé comperit à Blemyis qui eas tenuerant, uindicatas, cæſóſque ad internitionem eos qui gẽtibus fuerãt antè terrori. Facta igitur pace cum

Perſis,ad Thracias rediјt, & cētum millia Baſtarnarum in ſolo Ro.conſtituit,quī omnes fidē ſeruauerunt. Sed cum & ex alijs gentibus pleroſque pariter trāſtuliſſet, id eſt ex Gepidis,Gautunnis,& Vandalis,illi omnes fidē fregerunt. Et occupato bellis tyrannicis Probo,per totum penè orbem pedibus & nauigando uagati ſunt. Nec parum moleſtiæ Rom.gloriæ intulerunt:quos quidem ille diuerſis uicibus, uarijſque uictorijs oppreſſit, paucis cū gloria domum redeuntibus,quòd Probi euaſiſſent manus. Hæc Probus cū Barbaris geſſit.Sed habuit etiam non leues tyrānicos motus.Nam & Saturninum, qui Orientis imperiū arripuerat, uarijs præliorum generibus, & nota uirtute ſuperauit.Quo uicto tanta in Oriēte quies fuit, ut quemadmodū uulgo loquebantur,mures rebelles nullus audiret. Deinde cum Proculus & Bonoſus apud Agrippinam in Gallia imperium arripuiſſent,omnéſque ſibi Britannias,Hiſpanias,& braccatæ Galliæ prouincias uindicarent, Barbaris ſemet iuuantibus uicit. Ac ne requiras plura uel de Saturnino,uel de Proculo, uel de Bonoſo, ſuo eoſdem inſeram libro,pauca de ijſdem,ut decet; imò ut poſcit neceſſitas,locuturus.Vnum ſanè ſciendum eſt, quòd Germani omnes,cum ad auxilium eſſent rogati à Proculo,Probo potius perſeruire maluerunt, quàm cum Bonoſo & Proculo eſſe. Gallis omnibus & Hiſpanis ac Britannis hinc permiſit ut uites haberent, uinúmque conficerent. Ipſe Almam montem in Illyrico circa Sirmium militari manu foſſum, lecta uite conſeuit. Dedit Rom. etiam uoluptates, & quidem inſignes,delatis etiam congiarijs.Triumphauit de Germanis & Blemyis:omnium gentium Drungos uſque ad quinquagenos homines ante triumphum duxit: uenationem in Circo ampliſſimā dedit, ita ut populus cun

cta diriperet. Genus autem ſpectaculi fuit tale: Arbores ualidæ per milites radicitus uulſæ connexis late longéque trabibus affixæ ſunt, terra deinde ſuperiecta, totúſq; circus ad ſyluæ conſitus ſpeciem, gratia noui uiroris effronduit. Immiſſi deinde per omnes aditus ſtruthiones mille, mille cerui, mille apri, mille damæ, ibices, oues feræ, & cætera herbatica animalia, quanta uel ali potuerunt, uel inueniri. Immiſſi deinde populares, rapuit quiſque quod uoluit. Addidit alia die in amphitheatro una miſſione cētum iubatos leones, qui rugitibus ſuis tonitrua excitabāt: qui omnes contificijs interempti ſunt, non magnum præbentes ſpectaculum cum occidebantur. Neque enim erat beſtiarum impetus ille, qui eſſe ab eis egredientibus ſolet. Occiſi ſunt præterea multi, qui diripere uolebant, ſagittis. Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum leænæ, & urſi ſimul trecenti: quarum omnium ferarum magnum magis conſtat ſpectaculū fuiſſe quàm gratum. Edita præterea gladiatorum paria trecenta, Blemyis pleriſque pugnantibus, qui per triumphum erant ducti, pleriſque Germanis & Sarmatis, nonnullis etiam latronibus Iſauris. Quibus peractis, bellum Perſicum parans, cum per Illyricum iter faceret, à militibus ſuis per inſidias interemptus eſt. Cauſæ occidēdi eius hæ fuere: Primum, quòd nunquā militem otioſum eſſe perpeſſus eſt. ſiquidem multa opera militari manu perfecit, dicens annonam gratuitam militem comedere non debere. His addidit dictum eius graue, ſi unquam eueniat ſalutare Reip. breui milites neceſſarios non futuros: quod ille conceperat animo. Qui hoc dicebat, nónne omnes barbaras nationes ſubiecerat pedibus? quia totum mundū fecerat iam Romanum: Breui, inquit, milites neceſſarios non habebi-

mus: quid eſt aliud dicere? Romanus iam miles erit nullus, ubique regnabit, omnia poſſidebimus, ſecura Reſpub. orbis terrarum non arma fabricabit, non annonam præbebit: uobis habebuntur aratra, equus naſcetur ad pacem, nulla erunt bella, nulla captiuitas. Vbique pax, ubique Ro. leges, ubique iudices noſtri. Lõgius amore imperatoris optimi progredior, quàm pedeſtris ſermo deſiderat. Quare addam illud quod præcipue tanto uiro fatalem properauit neceſſitatem. Nam cum Sirmium ueniſſet, ac ſolum patrium effœcundari cuperet & dilatari, ad ſiccandã quandam paludem multa ſimul millia militum poſuit, ingentem parans foſſam, qua deiectis in altum nauibus, loca Sirmienſibus profutura ſiccaret. permoti milites confugientem eum in Turrem ferratam, quam ipſe ſpeculæ cauſa editiſſimam exædificauerat, interemerunt anno imperij ſui quinto. Poſtea tamen ingens ei ſepulchrum elatis aggeribus, omnes pariter milites fecerunt cum titulo huiuſmodi inciſo marmori: Hic Probus imperator, & uere probus ſitus eſt, uictor omnium gentium barbararũ, uictor etiam tyrãnorum. Cõferens ego cum alijs imperatoribus principem Probum, omnibus propè Romanis ducibus, qui fortes, qui clementes, qui prudentes, qui mirabiles extiterunt, intelligo hunc uirum parem fuiſſe: aut ſi non repugnat inuidia furioſa, meliorem. quinquennio enim imperij ſui per totum orbem terrarum tot bella geſſit, & quidẽ per ſe, ut mirabile ſit quemadmodũ omnibus occurrerit prælijs. multa manu ſua fecit: duces præclariſſimos inſtituit. Nã & eius diſciplina Carus, Diocletianus, Conſtãtius, Aſclepiodotus, Annibalianus, Leonides, Cecropius, Piſonianus, Herennianus, Gaudioſus, Vrſinianus, Herculius Maximianus, & cæteri quos patres noſtri mirati ſunt,

& de quibus nonnulli boni principes extiterunt, inſtituti ſunt. Conferat nunc, cui placet, uiginti Traiani, Adrianique annos, conferat propè totidem Antoninorũ. nam quid de Auguſto loquar cuius imperij anni uix poſſunt credi? Malos autem principes taceo: ipſa uox Probi clariſſima indicat quid ſe facere potuiſſe ſperaret, qui dixit, breui neceſſarios milites non futuros. Ille uero conſcius ſui, nõ Barbaros timuit, nõ tyrãnos. Quæ deinde felicitas emicuiſſet, ſi ſub illo principe milites non fuiſſent? Annonam prouincialibus daret nullus, ſtipendia de largitionibus nulla erogarentur, æternos theſauros haberet Romana Reſp. Nihil expenderetur à principe, nihil à poſſeſſore redderetur, aureum profectò ſeculum promittebat. Nulla futura erãt caſtra, nuſquam lituus audiendus, arma non erant fabricanda: populus iſte militantium, qui nunc bellis ciuilibus rempublicam uexat, pacis ſtudijs incumberet, erudiretur artibus, nauigaret. Adde quòd nullus occideretur in bello. Dij boni quid tantum uos offendit Rom. Reſpub. cui talem principem ſubſtuliſtis? Eant nunc, qui ad ciuilia bella milites parant, in Germanorum necem arment dexteras fratrum, hortentur in patrum uulnera liberos, & dignitatem Probo derogent, quam imperatores noſtri prudenter & conſecrandam uultibus, & ornandam templis, & celebrandam ludis Circenſibus iudicarunt. Poſteri Probi uel odio inuidiæ, uel timore Romanam rem fugerunt: & in Italia circa Veronam, ac Benacum, & Larium, atque in his regionibus larem locauerunt. Sanè, quod præterire non potui, cum imago Probi in Veronenſi ita fulmine icta eſſet, ut eius prætexta colores mutaret, aruſpices reſponderunt, huius familiæ poſteros tantæ in ſenatu claritudinis fore, ut omnes ſummis honoribus fungerentur. Sed adhuc

neminem uidimus. Poſteri autem uidentur æternitatem habere. Senatus mortem Probi grauiſſime accepit, æque populus. Et cum eſſet nuntiatum, Carum imperare uirum bonum quidem, ſed longe à moribus Probi, cauſa filij eius Carini, qui ſemper peſſime uixerat, tã ſenatus quàm populus inhorruit. Metuebãt enim unuſquiſque triſtiorẽ principem, ſed magis improbum metuebãt hæredẽ. Hæc ſunt, quæ de Probo cognouimus, uel quæ digna memoratu exiſtimauimus. Nunc in alio libro, & quidem breui de Firmo, & Saturnino, & Bonoſo, & Proculo dicemus. Non enim dignum fuit, ut quadrigæ tyrannorum bono principi miſcerẽtur. Poſt deinde, ſi uita ſuppetit, Carum incipiemus propagare cum liberis.

FIRMVS, SATVRNINVS, PROCVLVS, ET BONOSVS.

M INVSCVLOS *tyrannos ſcio pleroſque tacuiſſe, aut breuiter præteriſſe. Nam & Suetonius Tranquillus, emendatiſſimus & candidiſſimus ſcriptor, Antoniũ & Vindicem tacuit, contentus eo quòd eos curſim perſtrinxerat: & Marius Maximus, qui Auidium Marci temporibus, Albinum & Nigrum Seueri, non ſuis proprijs libris, ſed alienis innexuit. Et de Suetonio non miramur, cui familiare fuit amare breuitatem. Quid Marius Maximus homo omnium uerboſiſſimus, qui & mythiſtoricis ſe uoluminibus implicauit, non ad iſtam deſcriptionem, curánque deſcendit? At contra Trebellius Pollio ea fuit diligentia, eáque cura in edendis bonis ma-*

liſque principibus, ut etiam triginta tyrannos uno breuiter libro cócluderet, qui Valeriani & Gallieni nec multo ſuperiorum, aut inferiorum fuere principum temporibus. Quare nobis etiam ſi non tamen minima fuerit cura, ut dictis Aureliano, Tacito, & Floriano, Probo etiam magno ac ſingulari principe, cum dicendi eſſent Carus, Carinus, & Numerianus: de Saturnino, Bonoſo, Proculo, & Firmo, qui ſub Aureliano fuerant, non taceremus. Scis enim mi Baſſe, quanta nobis contentio proxime fuerit cum amatore hiſtoriarum M. Fonteio, cum ille diceret, Firmum, qui Aureliani temporibus AEgyptum occupauerat, latrunculum fuiſſe, non principem. Contrà ego, mecúmque Rufus Celſus, & Ceionius Iulianus, & Fabius Soſianus contenderent, dicentes illum & purpura uſum, & percuſſa moneta Auguſtum eſſe uocitatum: quinetiam nummos eius Seuerus Archontius protulit. De Græcis autem AEgyptij'ſque libris conuicit illum αὐτοκράτορα in edictis ſuis eſſe uocitatum. Et illi quidem aduerſum nos contendenti hæc ſola ratio fuit, quòd dicebat Aurelianum in edicto ſuo non ſcripſiſſe, quòd tyrannum occidiſſet: ſed quòd latrunculum quendam à Rep. remouiſſet, perinde quaſi digne tanti princeps nominis debuerit tyrannum appellare hominem tenebrarium: aut non ſemper latrones uocitauerint magni principes eos, quos inuadentes purpuras necauerunt. Ipſe ego in Aureliani uita prius quàm de Firmo cuncta cognoſcerem, Firmum non inter purpuratos habui, ſed quaſi quendam latronem: quod icirco dixi, nequis me oblitum exiſtimaret mei. Sed ne uolumini, quod breuiſſimum promiſi, multa connectam, ueniamus ad Firmum. Firmo patria Seleucia fuit, tametſi plerique Græcorum alteram tradunt, ignari eo tempore

ipſo tres fuiſſe Firmos: quorum unus præfect. AEgypti, alter dux limitis Africani, idémque proconſul. tertius iſte Zenobiæ amicus, ac ſocius: qui Alexandriam AEgyptiorum incitatus furore peruaſit, & quem Aurelianus ſolita uirtutum ſuarum felicitate contriuit. De huius diuitijs multa dicuntur: Nam & uitreis quadraturis bitumine alijſque medicamentis inſertis domum introduxiſſe perhibetur: & tantum habuiſſe de chartis, ut publice ſæpe diceret, exercitum ſe alere poſſe papyro & glutino. Idem & cum Blemyis ſocietatem maximam tenuit, & cum Saracenis. naues quoque ad Indos negotiarias ſæpe miſit. ipſe quoque dicitur habuiſſe duos dentes elephanti pedum denum, è quibus Aurelianus ipſe ſellam conſtituerat facere additis alijs duobus, in qua Iupiter aureus & gemmatus ſederet, cum prætexta ponendus in templo Solis Apẽninis ſortibus additis, quẽ appellari uoluerat Iouẽ conſulem, uel conſulẽtem. Sed eoſdẽ dentes poſtea Carinus mulieri cuidam dono dedit, quæ lectũ ex ijs feciſſe narratur. Et quia nunc ſcitur, & ſciri apud poſteros nihil proderit, taceo. Ita donum Indicũ Ioui optimo maximo conſecratum, per deterrimum principem & miniſterium libidinis factum uidetur & pretiũ. Fuit tamen Firmus ſtatura ingenti, oculis foris eminentibus, capillo criſpo, frõte uulnerata, uultu nigriore, reliqua parte corporis candidus, ſed piloſus atque hiſpidus, ita ut eum pleriq; Cyclopẽ uocarent. Carne multa ueſcebatur, ſtruthionem ad diem comediſſe fertur. Vini non multum bibit, aquæ plurimum, mente firmiſſimus, neruis robuſtiſſimus, ita ut triarium uinceret, cuius Varro AElius meminit. Nã & incudem ſuperpoſitam pectori conſtanter alijs tundentibus pertulit, cum ipſe reclinus ac reſupinus & curuatus in manus penderet potius quàm

iaceret. Fuit tamen ei contentio cum Aureliani *ducibus ad bibendum, ſiquando eum tentare uoluiſſent.* Nam *quidam* Burburus *nomine de numero uexillariorum notiſſimus potator, cum ad bibendum eundem prouocaſſet, ſitulas duas plenas mero duxit: & toto poſtea conuiuio ſobrius fuit.* Et *cum ei* Burburus *diceret,* Quare *non feces bibiſti? reſpondit ille,* Stulte, *terra non bibitur. Leuia perſequimur, cum maiora dicenda ſint.* Hic *ergo contra* Aurelianum *ſumpſit imperium ad defendendas partes quæ ſupererant* Zenobiæ. Sed Aureliano de Carris *redeunte ſuperatus eſt.* Multi *dicunt laqueo uitam eum finiſſe: aliud edictis ſuis oſtendit. nanque cum eum uiciſſet, tale edictum* Romæ *proponi iuſſit:* Amantiſſimo *ſui po.*Rom. *Aurelianus* Auguſtus S. D. Pacato *undique gentium toto, quà patet, orbe terrarum,* Firmum *etiam latronem* AEgyptium *barbaricis motibus æſtuantem, & fœminei propudij reliquias colligentem, ne plurimum loquar, fugauimus, obſedimus, cruciauimus, & occidimus.* Nihil *eſt* Romulei Quirites, *quod timere poſſitis.* Canon AEgypti, *qui ſuſpenſus per latronem improbum fuerat, integer ueniret, ſi uobis eſſet cum ſenatu concordia, cum equeſtri ordine amicitia, cum prætorianis affectio.* Ego *efficiam ne ſit aliqua ſolicitudo* Romana. Vacate *ludis, uacate* Circenſibus. Nos *publicæ neceſſitates teneant, uos occupent uoluptates.* Quare *ſanctiſſimi* Quirites, *& reliqua.* Hæc *nos de* Firmo *cognouiſſe ſcire debuiſti, ſed digna memoratu.* Nam *ea quæ de illo* Aurelianus Feſtiuus *libertus* Aureliani *ſigillatim retulit, ſi uis cognoſcere, eundem oportet legas: maxime cum dicat* Firmum *eundem inter crocodilos unctum crocodilorum adipibus nataſſe, & elephantum rexiſſe, & hippopotamos ediſſe, & ſedentem in-*

gentibus ſtruthionibus uectum eſſe, & quaſi uolitaſſe. Sed hæc ſcire quid prodeſt? cum & Liuius, & Salluſtius taceant res leues de iis quorum uitas ſcribendas arripuerint: non enim ſcimus quales mulos Clodius habuerit, aut mulas T. Annius Milo: aut utrum Tuſco equo ſederit Catilina, an Sardo: uel quali chlamyde Pompeius uſus fuerit an purpura. Quare finem de Firmo faciemus, uenientes ad Saturninum, qui contra Probum imperium ſibimet in Orientis partibus uindicauit.

SATVRNINVS.

SATVRNINVS *oriũdus fuit Gallis ex gente hominũ inquietiſſima, & auida ſemper uel faciendi principis, uel imperii. Huic inter cæteros duces, qui uere ſummus uideretur, Aurelianus limitis Oriẽtalis ducatum dedit, ſapienter præcipiens ne unquam AEgyptum uideret. Cogitabat enim, quantum uidemus, uir prudẽtiſſimus Gallorũ naturam, & uerebatur ne ſi perturbidam ciuitatem uidiſſet, quò eum natura ducebat, ſocietate quoque hominum duceretur. Sunt enim AEgyptii, ut ſatis noſti, uiri uentoſi, furibundi, iactantes, iniurioſi, atque adeo uani, liberi, nouarũ rerum uſque ad cantilenas publicas cupiẽtes, uerſificatores, epigrammatarii, mathematici, aruſpices, medici. Nam & Chriſtiani, Samaritæ, & quibus præſentia ſemper tẽpora cum enormi libertate diſplicẽt. Ac nequis mihi AEgyptiorũ iraſcatur, & meũ eſſe credat quod in literas retuli: Adriani epiſtolam ex libris Phlegontis liberti eius proditã, ex qua penitus AEgyptiorum uita detegitur, indidi. Adrianus Augu. Seruiano Cos. S. AEgyptum,*

quam mihi laudab.as Seruiane chariſſime, totam didici leuem, pendulam, & ad omnia famæ momenta uolitantem. Illi qui Serapin colunt, Chriſtiani ſunt: & deuoti ſunt Serapi, qui ſe Chriſti epiſcopos dicunt. Nemo illic archiſynagogus Iudæorũ, nemo Samarites, nemo Chriſtianorũ preſbyter, non mathematicus, non aruſpex, non aliptes. Ipſe ille patriarcha cum AEgyptum uenerit, ab alijs Serapidẽ adorare, ab alijs cogitur Chriſtũ. genus hominũ ſeditioſiſſimũ, uaniſſimũ, iniurioſiſſimum: ciuitas opulẽta, diues, fœcũda, in qua nemo uiuat otioſus. Alij uitrũ conflãt, ab alijs charta cõficitur: omnes certe lymphiones cuiuſcũq; artis & uidẽtur, & habẽtur. Podagroſi quod agant, habẽt: cæci quod agãt, habẽt, cæci quod faciãt: ne chiragrici quidẽ apud eos otioſi uiuũt. Vnus illis Deus eſt, hũc Chriſtiani, hũc Iudæi, hunc omnes uenerãtur & gentes: & utinam melius eſſet morata ciuitas digna profecto ſui profunditate, quæ pro ſui magnitudine totius AEgypti teneat principatũ. Huic ego cũcta conceſſi, uetera priuilegia reddidi, noua ſic addidi ut præſenti gratias agerẽt. denique ut primum inde diſceſſi, & in filium meum Verum multa dixerunt, & de Antonino quæ dixerunt, comperiſſe te credo. nihil illis opto, niſi ut ſuis pullis alantur, quos quemadmodum fœcundant, pudet dicere. Calices tibi allaſſontes uerſicolores tranſmiſi, quos mihi ſacerdos templi obtulit, tibi & ſorori meæ ſpecialiter dedicatos, quos tu uelim feſtis diebus conuiuijs adhibeas. Caueas tamen ne his Africanus noſter indulgenter utatur. Hæc ergo cogitans de AEgyptijs Aurelianus iuſſerat, ne Saturninus AEgyptum uideret, & mẽte quidem diuina. Nam ut primum AEgyptij magnam poteſtatem ad ſe ueniſſe uiderunt, ſtatim clamauerunt, Saturnine Auguſte, dij te ſeruent: & ille quidem quod ne-

gari non poteſt, uir ſapiens, de Alexandrina ciuitate mox fugit, atque ad Paleſtinam rediјt. Ibi tamen cum cogitare cœpiſſet tutum ſibi non eſſe ſi priuatus uiueret, depoſita purpura ex ſimulacro Veneris, cyclade uxoria militibus circunſtantibus amictus, & adoratus eſt. Auum meũ ſæpe dicentem audiui ſe interfuiſſe, cum ille adoraretur: Flebat, inquit, & dicebat, Neceſſarium, ſi non arroganter dicam, Reſpub. uirum perdidit. Ego certe inſtauraui Gallias, ego à Mauris poſſeſſam Africam reddidi, ego Hiſpanias pacaui. Sed quid prodeſt? omnia hæc affectato ſemel honore perierunt. Et cum eum animarent, uel ad uitam, uel ad imperium, qui induerunt purpuram, in hæc uerba diſſeruit, Neſcitis amici, quid mali ſit imperare. Gladij & tela noſtris ceruicibus impendent, imminent haſtæ undique, undique ſpicula. ipſi cuſtodes timentur, ipſi comites formidantur: non cibus pro uoluptate, non iter pro autoritate, non bella pro iudicio, non arma pro ſtudio. Adde quòd omnis ætas in imperio reprehenditur. Senex eſt quiſpiam, inhabilis uidetur: ſin iunus, ineſt furor. nam quod imperatorem me cupitis, in neceſſitatem mortis me trahitis. Sed habeo ſolatium mortis, ſolus perire non potero. M. Saluidienus hanc ipſius orationem uere fuiſſe dicit, & fuit re uera non parũ literatus. Nam & in Africa rhetoricæ operã dederat, Romæ frequẽtauerat pergulas magiſtrales. Et ne lõgius progrediar, dicendũ eſt quod præcipue ad hunc pertinet. Errare quoſdam ſcio, & putare hunc eſſe Saturninum, qui Gallieni temporibus imperium occupauit, cum hic longe alius fuerit, etiam Probo penè nolente ſit occiſus. Fertur autẽ Probus & clementes ad eum literas ſæpe miſiſſe, & ueniã eſſe pollicitũ: ſed milites qui cum eo fuerãt, non credidiſſe. Obſeſſum

denique in caſtro quodam ab ijs quos Probus miſerat, inuito Probo eſſe iugulatum. Longum eſt friuola quæque cõnectere, & odioſum dicere quali ſtatura fuerit, quo corpore, quo decore, quid biberit, quid comederit: ab alijs iſta dicuntur, quæ propè ad exemplum nihil proſunt. Nos ad ea *quæ ſunt dicenda, redeamus.*

PROCVLVS.

PROCVLO *patria* Albinguani *fuere, poſiti in alpibus maritimis: domi nobilis, ſed maioribus latrocinãtibus, atq; adeo pecore, ac ſeruis, & ijs rebus quas abduxerat, ſatis diues.* Fertur *denique eo tempore quo ſumpſit imperiũ, duo millia ſeruorũ ſuorũ armaſſe.* Huic *uxor uirago, quæ illũ in hãc præcipitauit dementiã, nomine* Sampſo, *quod ei poſtea inditũ eſt.* Nam *antea* Viturgia *nominata eſt.* Filius Herẽnianus, *quẽ & ipſum, quinquenniũ ſi impleſſet (ita enim loquebatur) dicaſſet imperio.* Homo, *quod negari nõ poteſt, optimus, idémq; fortiſſimus: ipſe quoq; latrocinijs aſſuetus, qui tamen armatã ſemper egerit uitã.* Nam *& multis legionibus tribunus præfuit, & fortia edidit facta: & quoniam minima quæque iucunda ſunt, atq; habẽt aliquid gratiæ cũ legũtur, tacendũ non eſt, quod & ipſe gloriatur in quadã ſua epiſtola, quã ipſam melius eſt ponere, quàm de ea plurimũ dicere:* Proculus Metiano *affini* S.D. Centum *ex* Sarmatia *uirgines cepi.* Ex *his unã nocte decẽ iniui: omnes tamẽ, quod in me erat, mulieres intra dies* XV *reddidi.* Gloriatur *ut uides, rem ineptam, & ſatis libidinoſam: atq; inter fortes ſe haberi credit, ſi criminũ denſitate caleſcat.* Hic *tamen, cũ etiam poſt*

honores militares ſe improbe & libidinoſe,tamen fortiter ageret, hortantibus Lugdunenſibus, qui & ab Aureliano grauiter contuſi uidebãtur,& Probũ uehemẽtiſſime pertimeſcebant,in imperium uocitatus eſt ludo penè & ioco,ut Oneſimus dicit:quod quidẽ apud nullum aliũ reperiſſe me ſcio.Nam cũ in quodã conuiuio ad latrunculos luderetur, atq; ipſe decies imperator exiſſet,quidã non ignobilis ſcurra,Aue,inquit,Auguſte. Allatáque lana purpurea,humeris eius iũxit,eúmq; adorauit:timor inde conſciorũ,atque inde iam exercitus tentatio, & imperij. Non nihilum tamen Gallis profuit.Nam Alemãnos, qui tunc adhuc Germani dicebantur,non ſine gloriæ ſplendore contriuit,nunquam aliter quàm latrocinandi pugnans modo. Hunc tamen Probus fugatum uſque ad ultimas terras, & cupientem in Frãcorũ auxilium uenire,à quibus originẽ ſe trahere ipſe dicebat, ipſis prodentibus Francis, quibus familiare eſt ridendo fidem frangere, uicit & interemit. Poſteri eius etiam nunc apud Albinganos agunt:qui ioco ſolent dicere,ſibi nõ placere eſſe uel principes,uel latrones. Hæc digna memoratu de Proculo didiciſſe memini. Veniamus ad Bonoſum,de quo multo minora condidi.

BONOSVS.

B ONOSVS *homo Hiſpaniẽſis fuit, origine Britãnus,Galla tamen matre,ut ipſe dicebat, rhetoris filius:ut ab alijs cõperi, pædagogi literarij.paruulus patrem amiſit, atque à matre fortiſſima educatus, literarũ nihil didicit. Militauit primum inter ordinarios,deinde inter equites:duxit ordines,tribunatus egit,dux limitis Rha*

tici fuit: bibit quantum hominum nemo. De hoc Aurelianus *ſæpe dicebat,*Non *ut uiuat natus eſt,ſed ut bibat:quẽ quidem diu in honore habuit cauſa militiæ.* Nam *ſiquando legati* Barbarorum *undecunque gentiũ ueniſſent, ipſis propinabat ut eos inebriaret, atque ab his per uinum cuncta cognoſceret.* Ipſe *quantumlibet bibiſſet,ſemper ſecurus, & ſobrius:&,ut* Oneſimus *dicit ſcriptor uitæ* Probi, *adhuc in uino prudẽtior.* Habuit *præterea rem mirabilẽ,ut quãtum bibiſſet, tantũ mingeret: neque unquam aut eius pectus,aut uẽtor,aut ueſica grauaretur.* Hic *idẽ,cum quodam tẽpore in* Rheno Romanas *luxurias* Germani *incendiſſent, timore ne pœnas daret,ſumpſit imperium: idque diutius tenuit quàm rebatur.* Nam *lõgo grauique certamine à* Probo *ſuperatus,laqueo uitam finiuit.* Tunc *quidem iocus extitit,*Amphoram *pẽdere, non hominem.*Filios *duos reliquit, quibus ambobus* Probus *pepercit, uxore quoque eius in honore habita, & uſque ad mortem ſalario præſtito.*Fuiſſe *enim dicitur,ut & auus meus dicebat,fœmina ſingularis exempli, & familiæ nobilis gentis* Gotthicæ: *quam illi* Aurelianus *uxorem idcirco dederat,ut per eum à* Gotthis *cuncta cognoſceret: erat enim illa uirgo regalis.* Extant *literæ ad legatum* Thraciarum *ſcriptæ, de ijs nuptijs, & donis,quæ* Aurelianus Bonoſo *dari nuptiarum cauſa iuſſit,quas ego inſerui:* Aurelianus Auguſtus Gallonio Auito S. *Superioribus literis ſcripſerã ut optimates* Gotthicas *apud* Perinthum *collocares decretis ſalarijs, nõ ut ſingulæ acciperent, ſed ut ſeptem ſimul unum conuiuium haberent. Cum enim diuiſæ accipiunt, & illæ parum ſumunt,&* Reſp.*plurimum perdit.*Nunc *tamen,quoniam placuit* Bonoſo Hunilam *dari, dabis ei iuxta breue infraſcriptum omnia quæ præcipimus:ſumptu etiam pu-*

blico nuptias celebrabis. Breuis numerus fuit: *Tunicas pal liolatas hyacinthinas ſubſericas, tunicam auro clauatam ſubſericam librilem unam, interulas dilores duas, & reliqua quæ matronæ conueniunt. Ipſi dabis aureos Philippeos centum, argenteos Antoninianos mille, æris HS. decies.* Hæc me legiſſe teneo de Bonoſo. *& potui quidem horum uitam præterire, quos nemo quærebat. Attamen nequid fidei deeſſet, etiam de iis quæ didiceram, intimanda curaui.* Superſunt mihi *Carus, Carinus, &* Numerianus: *nam* Diocletianus, *& qui ſequuntur, maiore ſtylo dicendi ſunt.*

CARVS.

FATO Remp. regi, eámque nunc ad ſummum euehi, nunc ad minima retrahi, Probi mors ſatis prodidit. Nam cum ducta per tempora uariis uel erecta motibus, uel afflicta, nunc tempeſtate aliqua, nunc felicitate uariata, omnia propè paſſa eſſet quæ patitur in homine uno mortalitas: uidebatur poſt diuerſitatem malorum iam ſecura continuata felicitatis menſura, poſt Aurelianum uehementem principem Probo ex ſententia ſenatus & populi, leges & gubernacula temperante. Sed ruina ingens uel naufragii modo uel incendii, accenſis fataliter militibus, ſublato è medio tali principe, in eam deſperationem uotum publicum redegit, ut timerent omnes Domitianos, Vitellios, & Nerones. Plus enim timetur de incertis moribus principis, maximè in ea Repub. quæ recentibus confoſſa uulneribus, Valeriani captiuitatem, Gallieni luxuriam, XXX etiam propè ty-

rannorum cæſa ciuilium membra ſibimet uindican-tium perpeſſa mœruerit. Nam *ſi uolumus ab ortu urbis repetere, quas uarietates ſit paſſa* Romana Reſpub. *inueniemus nullam magis uel bonis floruiſſe, uel malis laboraſſe.* Et, *ut à* Romulo *incipiam uero patre ac parente* Reip. *quæ illius felicitas, qui fundauit, conſtituit, roborauitque* Remp. *atque unus omniũ conditorum perfectã urbem reliquit? Quid deinde* Numam *loquar, qui frequẽtem bellis, & grauidam triũphis ciuitatem religione muniuit?* Venit *igitur uſque ad* Tarquinij Superbi *tempora noſtra* Reſpub. *ſed paſſa tempeſtatem de moribus regijs, non ſine graui exitio ſemet ulta eſt.* Adoleuit *deinde uſque ad tempora* Gallicani *belli: ſed quaſi quodam merſa naufragio, capta præter arcem urbe, plus penè mali ſenſit, quàm tunc boni habuerat.* Reddidit *ſe deinde in integrũ: ſed eouſque grauata eſt* Punicis *bellis, ac terrore* Pyrrhi, *ut mortalitatis mala præcordiorum timore ſentiret.* Creuit *deinde uicta* Carthagine *trans maria miſſis imperijs: ſed ſocialibus affecta diſcordijs, extenuato felicitatis ſenſu uſque ad* Auguſtum *bellis ciuilibus confecta conſenuit: per* Auguſtum *deinde reparata (ſi reparata dici poteſt libertate depoſita) tamen utcũque etiam ſi domi triſtis fuit, apud exteras gentes effloruit: paſſa deinceps tot* Nerones, *per* Veſpaſianum *caput extulit.* Nec *omni* Titi *felicitate lætata,* Domitiani *uulnerata immanitate, per* Neruam *atque* Traianũ *uſque ad* Marcum *ſolito melior,* Commodi *uecordia, & crudelitate lacerata eſt. nullum poſt hæc præter* Seueri *diligentiam uſque ad* Alexandrum Mammeæ *ſenſit bonum.* Longum *eſt quæ ſequuntur uniuerſa cõnectere.* Vti *enim principe* Valeriano *non potuit: &* Gallienum *per* XV *annos paſſa eſt.* Inuidit Claudio *longinquitatem imperij, amans*

uarietatum, propè & ſemper inimica fortuna iuſtitiæ. Sic enim Aurelianus occiſus eſt, & ſic Tacitus abſumptus, ſic Probus cæſus, ut appareat nihil tam gratum eſſe fortunæ quàm ut ea quæ ſunt in publicis actibus, euentuum uarietate mutentur. Sed quorſum talibus querelis, & temporũ caſibus diſtinemur? Veniamus ad Carum, medium (ut ita dixerim) uirum, inter bonos magis quàm inter malos principes collocandum, & longe meliorem, ſi Carinum non reliquiſſet hæredẽ. Cari patria ſic ambigue à pleriſque proditur, ut præſumpte ueritatem dicere nequeã, quæ illa uera ſit. Oneſimus enim, qui diligentiſſime uitam Probi ſcripſit, dicit Romæ illũ & natum, & literis eruditũ. Sed Illyricianis parẽtibus fuiſſe cõtẽdit. Sed Fabius Cerilianus, qui tẽpora Cari, Carini, & Numeriani ſolertiſſime perſecutus eſt, neque Romæ, ſed in Illyrico genitum, neque Pannonijs, ſed Pœnis parentibus aſſerit natum. In ephemeride quadam legiſſe memini Carum Mediolanenſem fuiſſe, ſed auo iuri Aquileienſis ciuitatis inſertum. Ipſe, quod negari non poteſt, ut epiſtola eius indicat quã procõſul ad legatum ſcripſit, cum eum ad bona hortaretur officia, Romanus uult uideri. Epiſtola Cari: Carus Manlius Aurelianus proconſul Ciliciæ Iunio legato ſuo: Maiores noſtri Romani illi principes in legatis creandis hac uſi ſunt conſuetudine, ut morum ſuorum ſpecimen per eos oſtenderent, quibus Remp. delegabant. Ego uero, ſi ita non eſſet, aliter non feciſſem: feci aliter, ſi te iuuante non fallar. Fac igitur, ut maioribus noſtris, id eſt, Romanis non diſcrepemus uiris. Vides quòd tota epiſtola maiores ſuos Romanos uult intelligi. Indicat & oratio eius ad ſenatũ data iſtam generis prærogatiuam. Nam cum primum imperator eſſet creatus, ſic ad ſenatorium ordinem ſcripſit inter cætera:

Gaudendum eſt itaque P.C. quòd unus ex ueſtro ordine, ue ſtri etiam generis imperator eſt factus. Quare adnitemini ne meliores peregrini, quàm ueſtri eſſe uideantur. Hoc quoque loco ſatis clarum eſt illũ uoluiſſe intelligi ſe eſſe Romanum, id eſt, Roma oriundum. Hic igitur per ciuiles militares gradus, ut tituli ſtatuarum eius indicant, præf. præt. à Probo factus: tantum ſibi apud milites amoris locauit, ut interfecto Probo tanto principe, ſolus digniſſimus uideretur imperio. Non me præterit ſuſpicatos eſſe pleroſque, & eos in faſtos retuliſſe Cari factione interemptum Probum: ſed neque meritum Probi ergo Carum, neque Cari mores id credi patiuntur: ſimul quia Probi mortem & acerrime, & conſtantiſſime uindicauit. Quid autem de eo Probus ſenſerit, indicant literæ de eius honoribus ad ſenatũ datæ. Probus Auguſtus amantiſſimo ſenatui ſuo S.D. Inter cætera felix eſſet noſtra Reſpu. ſi qualis Carus eſt, aut plerique ueſtrum, plures haberẽ in actibus collocatos. Quare equeſtrem ſtatuam uiro morũ ueterum, ſi uobis placet, decernendam cenſeo. Addito eo, ut publico ſumptu, uel eidem exædificetur domus marmoribus à me delatis. Decet enim nos talis integritatẽ remunerari uiri, & reliqua.

Ac ne minima quæq; cõnectam, & ea quæ apud alios po terunt inueniri: ubi primum accepit imperium, conſenſu omniũ militum bellũ Perſicum, quod Probus parabat, aggreſſus eſt, liberis Cæſaribus nuncupatis: & ita quidem, ut Carinum ad Gallias tuẽdas cũ uiris lectiſſimis deſtinaret: ſecum uero Numerianũ adoleſcẽtẽ, cum lectiſſimum, tum etiam diſertiſſimuum duceret. Et dicitur quidem ſæpe dixiſſe ſe miſerum, quòd Carinum ad Gallias principem mitteret: neque illa ætas eſſet Numeriani, ut illi Gallicanum, quod maxime conſtantem principem quærit, crede-

retur imperium. Sed hæc aliâs. Nã extant iam literæ Cari, quibus apud præf. ſuum de Carini moribus queritur, ut appareat uerum eſſe, quod Oneſimus dicit, habuiſſe in animo Carum, ut Carino Cæſareum abrogaret imperiũ. Sed hæc, ut diximus, aliâs in uita Carini dicenda ſunt. Nunc ad ordinem reuertamur. Ingenti apparatu, & totis uiribus Probi profligato magna ex parte bello Sarmatico, quod gerebat contra Perſas profectus, nullo ſibi occurrente Meſopotamiam Carus cœpit, & Cteſiphõtem uſque peruenit. Occupatiſque Perſis, domeſtica ſeditione imperatoris Perſici nomen meruit. Verum cum auidus gloriæ præfecto ſuo maxime iurgãte, qui & ipſius, & filij eius quærebat exitium, cupiens imperare, longius progreſſus eſſet, ut alij dicunt, morbo, ut plures, fulmine interemptus eſt. Negari non poteſt eo tempore quo perijt, tãtum fuiſſe ſubito tonitruum, ut multi terrore ipſo exanimati eſſe dicantur. Cũ igitur ægrotaret, atque in tentorio iaceret, ingenti exorta tẽpeſtate immani coruſcatione, immaniori, ut diximus, tonitru exanimatus eſt. Iunius Calphurnius, qui ad memoriã dictabat, talem ad præf. urbis ſuper morte Cari epiſtolam dedit: inter cætera, Cum, inquit, Carus princeps noſter uere charus ægrotaret, & tanti turbinis ſubito exorta tempeſtas eſſet, ut caligarẽt omnia, neque alter alterum noſcere permitteret uis coruſcationum: deinde tonitruũ in modum fulgurum igniti ſyderis cõtinuata uibratio omnibus nobis ueritatis ſcientiã ſuſtulit. Subito enim conclamatum eſt imperatorem mortuũ, & poſt illud præcipue tonitruũ, quod cuncta terruerat. His acceſſit, quòd cubicularij dolẽtes principis mortẽ incẽderũt tentoriũ. Vnde fama emerſit fulmine interẽptũ eũ: quẽ quãtum ſcire poſſumus, ægritudine conſtat abſumptũ. Hãc ego epiſtolã idcirco indidi, quòd plerique

dicunt uim fati quandam eſſe, ut Ro. *princeps* Cteſiphon-*tem tranſire non poſſit: ideóque* Carum *fulmine abſumptum, quòd eos fines tranſgredi cuperet, qui fataliter conſtituti ſunt*. Sed *ſibi habeat artes ſuas timiditas calcáda uirtutibus*. Licet *planè ac licebit per ſacratiſſimum* Cæſarem Maximianum Perſas *uincere, atque ultra eos progredi: & futurum reor, ſi à noſtris non deſeratur promiſſus numinum fauor*. Bonum *principem* Carum *fuiſſe cum multa indicant, tum illud etiam quòd ſtatim adeptus imperium,* Sarmatas *adeo morte* Probi *feroces, ut inuaſuros ſe non ſolum* Illyricum, *ſed* Thracias *quoque*, Italiámque *minarentur: ita inter bella patiendi contudit, ut pauciſſimis diebus* Pannonias *ſecuritate donauerit, occiſis* Sarmatarum *ſedecim millibus, captis diuerſis ſexus, uiginti millibus*. Hæc *de* Caro *ſatis eſſe credo*. Veniamus *ad* Numerianum, *cuius & uicinior patri, & admirabilior per ſocerum ſuũ facta uidetur hiſtoria*. Et *quamuis* Carinus *maior ætate fuerit, prior etiam* Cæſar *ſit nuncupatus: tamen neceſſe eſt ut prius de* Numeriano *loquamur, qui patris ſecutus eſt mortem: poſt de* Carino, *quem uir* Reip. *neceſſarius* Auguſtus Diocletianus *habitis cõflictibus interemit*.

NVMERIANVS.

NVMERIANVS, *Cari filius moratus egregie & uere dignus imperio, eloquentia etiam præpollẽs, adeo ut publice declamauerit, ferãtúrque illius ſcripta nobilia, declamationi tamen quàm* Tulliano *accommodatiora ſtylo. Verſu autem talis fuiſſe prædicatur, ut omnes poetas ſui temporis uicerit*. Nã *& cum* Olympio Ne-

meſiano contendit, qui ἁλιευτικὰ, κυνηγετικὰ *&* ναυτικὰ *ſcripſit: quíque omnibus colonijs illuſtratus emicuit.* Et Au*relium* Apollinarem *amborum ſcriptorem, qui patris eius geſta in literas retulit: ijſdémque recitauerat æditis ueluti radio* Solis *obtexit.* Huius *oratio fertur ad ſenatum miſſa tantum habuiſſe eloquentiæ: ut illi ſtatua non quaſi* Cæ*ſari, ſed quaſi* Rhetori *decerneretur ponenda in bibliotheca* Vlpia, *cui ſubſcriptum eſt:* Numeriano Cæſari oratori temporibus ſuis potentiſſimo. Hic *patri comes fuit bello* Perſico: *quo mortuo, cum nimio fletu oculos dolere cœpiſſet, quod illũ ægritudinis genus, nimia utpote familiariſſima confectus anguſtia, incurriſſet: & dum lectica portaretur, factione* Arrij Apri *ſoceri ſui, qui inuadere conabatur imperium, occiſus eſt.* Sed *cum per plurimos dies de* Imperatoris *ſalute quæreretur à milite, concionaretúrque* Aper, *idcirco illum uideri non poſſe, quòd oculos inualidos à uento, ac* Sole *ſubtraheret: fœtore tamen cadaueris res eſſet prodita, omnes inuaſerunt* Aprum: *cuius factio latêre non potuit, eúmque ante ſigna & principia protraxere.* Tunc *habita eſt ingens concio, factum etiam tribunal.* Et *cum quæreretur, quis uindex* Numeriani *iuſtiſſimus fieret, quis daretur* Reip. *bonus princeps:* Diocletianum *omnes diuino conſenſu, cui multa iam ſigna facta dicebantur imperij,* Auguſtum *appellauerunt: domeſticos tunc regentem, uirum inſignem, callidum, amantem* Reip. *amantem ſuorũ, & ad omnia quæ tempus quæſierat, paratum.* Con*ſilij ſemper alti, nonnunquam tamen effrontis, ſed prudentis, nimia peruicacia motus inquieti pectoris comprimentis.* Hic, *cum tribunal conſcendiſſet, atque* Auguſtus *eſſet appellatus: & quæreretur quemadmodũ* Numerianus *eſſet occiſus, educto gladio* Aprum *præf. præt. oſtentans per-*

cuſſit, addens uerbis ſuis, Hic *eſt autor necis* Numeriani. Sic Aper *ſeipſum fœdauit, & deformibus conſilijs agens dignum moribus ſuis exitum dedit.* Auus *meus retulit ſe interfuiſſe concioni, cum* Diocletiani *manu eſſet* Aper *occiſus, percuſſiſſe autem dicebat* Diocletianum, *& dixiſſe,* Gloriare Aper, *magni* AEneæ *dextera cadis.* Quod *ego miror de homine militari, quamuis te ſciam plurimos plus quàm militares uel* Græce, *uel* Latine, *uel comicorum uſurpari dicta, uel talium poetarum.* Ipſi *denique comici plerũque ſic milites inducunt, ut eos faciant uetera dicta uſurpare.* Nam *& lepus tute es, & pulpamentum quæris,* Liuij Adronici *dictum eſt: multáque alia, quæ* Plautus, Ceciliúſque *poſuerunt.* Curioſum *non puto, neque ſatis uulgare, fabellam de* Diocletiano Auguſto *ponere hoc conuenientẽ loco, quæ illi data eſt ad omen imperij.* Auus *meus mihi retulit ab ipſo* Diocletiano *compertum.* Cũ, *inquit,* Diocletianus *apud* Tungros *in* Gallia *in quadã caupona moraretur in minoribus adhuc locis militans, & cum* Druyde *quadam muliere, rationem conuictus ſui quotidiani faceret, atque illa diceret,* Diocletiane *nimium auarus, nimiũ parcus es: ioco nõ ſerio* Diocletianus *reſpondiſſe fertur,* Tunc *ero largus, cum* Imperator *fuero.* Poſt *quod uerbum* Druyas *dixiſſe fertur,* Diocletiane *iocari noli: nam* Imperator *eris, cum* Aprum *occideris.* Semper *exinde* Diocletianus *in animo habuit imperij cupiditatem, ídque* Maximiano *conſcio, atque auo meo, cuius hoc dictum à* Druyde *ipſe retulerat.* Denique *ut erat altus, riſit & tacuit: apros tamen in uenationibus, ubi fuit facultas, manu ſua ſemper occidit.* Denique *cum* Aurelianus *imperium accepiſſet, cũ* Probus, *cum* Tacitus, *cum ipſe* Carus, Diocletianus *dixit:* Ego *ſemper apros occido, ſed alter ſemper utitur pulpa-*

mento. Iam illud notum eſt atque uulgatum: quòd cum oc cidiſſet Aprum præfectum præt. dixiſſe fertur eundem, Aprũ fatalem occidi. Ipſum Diocletianum idẽ auus meus dixiſſe dicebat: nullam aliam fuiſſe ſibi cauſam occidendi manu ſua Aprum, niſi ut impleret Druydis dictum, & ſuum firmaret imperium. Non enim tam crudelem ſe innoteſcere cuperet primis maxime diebus imperij, niſi illũ neceſſitas ad hanc atrocitatem occaſionis attraheret. Dictum eſt de Caro, dictum etiã de Numeriano, ſupereſt nobis de Carino.

CARINVS.

C ARINVS *homo omnium contaminatiſſimus, adulter, frequens corruptor iuuentutis: pudet dicere quod in literas Oneſimus retulit: ipſe quoque male uſus genio ſexus ſui. hic cum Cæſar decretis ſibi Gallijs atque Italia, Illyrico, Hiſpanijs, ac Britannijs & Africa, relictus à patre Cæſarianum teneret imperium: ſed ea lege ut omnia faceret quæ Auguſti faciunt, enormibus ſæuitijs, & ingenti fœditate maculauit. Amicos optimos quoſque relegauit: peſſimum quenque elegit, aut tenuit, præf. urbi unum ex cancellarijs ſuis fecit. Quo fœdius nec cogitari potuit aliquando nec dici. præfectum præt. quem habebat, occidit. In eius locum Matronianum ueterem conciliatorem fecit, unum ex his notarijs, quem ſtuprorum & libidinum conſciũ ſemper atque adiutorem habuerat. Inuito patre Cos. proceſſit. Superbas ad ſenatum literas dedit. Vulgo urbis Romæ quaſi populo R. bona ſenatus promiſit. Vxores ducendo, ac reijciendo nouẽ duxit, pulſis pleriſque*

prægnantibus. mimis, meretricibus, pantomimis, cantoribus, atque lenonibus palatiũ impleuit. Faſtidiũ *ſubſcribẽdi tantum habuit, ut impurum quendam, cum quo ſemper meridie iocabatur, ad ſubſcribendum poneret: quem obiurgabat plerunque quòd bene ſuam imitaretur manum.* Habuit *gemmas in calceis: niſi gemmata fibula uſus non eſt.* Balteum *etiam ſæpe gemmatum, ut regem denique illum* Illyrici *plerique uocitarent.* Præfectus *nunquam* Coſſ. *obuiam proceſſit.* Hominibus *improbis plurimum detulit, eóſque ad conuiuium ſemper uocauit.* Centum *libras auiũ, centum piſcium, mille diuerſæ carnis in conuiuio ſuo frequenter exhibuit.* Vini *plurimum effudit.* Inter *poma & melones natauit.* Roſis Mediolanenſibus *& triclinia, & cubicula ſtrauit.* Balneis *ita frigidis uſus eſt, ut ſolent eſſe cellæ ſuppoſitoriæ frigidarijs ſemper niualibus.* Cum *hyemis tempore ad quendam locum ueniſſet, in quo fons erat aqua pertepida, ut ſolet per hyemem naturaliter, eáque piſcina uſus eſſet, dixiſſe balneatoribus fertur,* Aquam *mihi muliebrẽ præparatis. atque hoc eius clariſſimum dictum effertur.* Audiebat *pater eius quæ ille faceret, & clamabat,* Non *eſt meus.* Statuerat *denique* Conſtantium, *qui poſtea* Cæſar *eſt factus (tunc autem præſidatum* Dalmatiæ *adminiſtrabat) in locum eius ſubrogare, quòd nemo tunc uir melior uideretur: illum uero, ut* Oneſimus *dicit, occidere.* Longum *eſt, ſi de eius luxuria plura uelim dicere.* Quicunque *oſtiatim cupit noſcere, legat etiam* Fuluium Aſprianum *uſque ad tædium geſtorum eius uniuerſa dicentem.* Hic *ubi patrem fulmine abſumptum, fratrem à ſocero interemptum,* Diocletianum Auguſtum *appellatũ comperit, maiora uitia & ſcelera edidit, quaſi iam liber à frænis domeſticæ pietatis, ſuorum moribus abſolutus.* Nec

ei tamen defuit ad uindicandum ſibimet imperium uigor mentis. Nam *contra* Diocletianum *multis prælijs cõflixit.* Sed *ultima pugna apud* Murtiũ *commiſſa, uictus occubuit.* Hic *trium principum finis fuit,* Cari, *Numeriani, &* Carini *: poſt quos* Diocletianum *&* Maximianum *principes dij dederunt, iungentes talibus uiris* Galerium *atque* Cõſtantium*: quorum alter natus eſt, qui acceptam ignominiam* Valeriani *captiuitate deleret: alter qui* Gallias Romanis *legibus redderet.* Quatuor *ſanè principes, mundi, fortes, ſapientes, benigni, & admodum liberales unum in* Rep. *ſentientes: præterea ſenatus* Romani *moderati* Po. *amici, poteſtate graues, religioſi, & quales principes ſemper orauimus: quorum uitam ſingulis libris* Claudius Euthemus, *qui* Diocletiano *ab epiſtolis fuit, ſcripſit.* Quod *idcirco dixi, nequis à me tãtam rem quæreret: maxime cum uel uiuorum principum uita non ſine reprehenſione dicatur.* Memorabile *maxime &* Carini, *&* Numeriani *hoc habuit imperium, quòd ludos* Romanos *nouis ornatos ſpectaculis dederunt, quos in palatio circa porticum ſtabuli pictos uidimus.* Nam *&* Neurobatem, *qui uelut in uẽtis cothurnatus ferretur, exhibuit: &* Tichobatem *qui per parietem urſo eluſo cucurrit, & urſos in circum agentes: & item centum* Salpiſtas *uno crepitu concinentes, & centum camptaulas, choraulas centum, etiam pithaulas centum, pãtomimos, & gymnicos mille: pegma præterea, cuius flammis ſcena conflagrauit, quam* Diocletianus *poſtea magnificentiorem reddidit.* Mimos *præterea undique aduocauit.* Exhibuit *& ludũ* Sarmaticum, *quo dulcius nihil eſt.* Exhibuit Cyclopẽ *adornatũ: &* Græcis *artificibus & gymnicis, & hiſtrionibus, & muſicis, aurum & argentum, donata & ueſtis ſerica.* Sed *hæc omnia neſcio quantum ad*

populum gratiæ habeāt, nullius certe ſunt momenti apud principes bonos. Diocletiani *denique dictum fertur, cum ei quidam rationalis ſuus æditionem* Cari *laudaret: dicens multum placuiſſe principes illos cauſa ludorum theatralium, ludorúmque* Circenſium: Ergo, *inquit, bene riſus eſt imperio ſuo* Carus. Denique *cum omnibus gentibus aduocatis* Diocletianus *daret ludos, parciſſime uſus liberalitate, dicens caſtiores eſſe oportere ludos ſpectante cenſore.* Leget *hunc locum* Iunius Meſſala, *quem ego liberè culpare audeo.* Ille *enim patrimonium ſuum ſcenicis dedit, hæredibus abnegauit: matris tunicam dedit mimæ, lacernam patris mimo, & rete* Flauiæ: *pallio aurato, atq; purpurato pro ſyrmate tragœdus uteretur.* Inſcriptum *eſt adhuc in choraulæ pallio hianthino, quo ille uelut ſpolio nobilitatis exultat,* Meſſalæ *nomen, & uxoris.* Iam *quid lineas petitas.* AEgypto *loquar? quid* Tyro *&* Sidone *tenuitate perlucidas, micantes purpura, plumandi difficultate pernobiles? donati ſunt ab* Atrebaticis *birri petiti, donati birri* Canuſini, Africanæ *opes in ſcena non prius uiſæ.* Et *hæc quidem idcirco ego in literas retuli, quòd futuros æditores pudor tangeret, ne patrimonia ſua proſcriptis legitimis hæredibus, mimis, & ballionibus deputarent.* Habe *mi amice meum munus, quod ego (ut ſæpe dixi) non eloquentiæ cauſa, ſed curioſitatis in lumē edidi: id præcipue agens ut ſiquis eloquens uellet facta principum reſerare, materiam non requireret, habiturus meos libellos miniſtros eloquij.* Te *quæſo ſis contentus, noſque ſic uoluiſſe ſcribere, meliúſque potuiſſe contendas.*

DE VITA ET MORIBVS IMperatorum Ro. excerpta ex libris Sex. Aurelij Victoris, à Cæſare Auguſto uſq; ad Theodoſium Imperatorem.

D. CAESAR OCTAVIANVS AVGVSTVS.

ANNO urbis conditæ DCCXXII. ab exactis uero regibus CCCCLXXX'que mos Romæ repetitus uni prorſus parendi pro rege imperatori uel ſanctiori nomine Auguſto appellato. Octauianus igitur patre Octauio ſenatore genitus, maternum genus ab AEnea per Iuliam familiã ſortitus, adoptione uero C. Cæſaris maioris auunculi, C. Cæſar dictus, deinde ob uictoriam Auguſtus cognominatus eſt. Iſte in imperio poſitus, tribunitiã poteſtatem per ſe exercuit. Regionem AEgypti inundatione Nili acceſſu difficilem, inuidmque paludibus in prouinciæ formam redegit. Quam ut annonæ urbis copioſam efficeret, foſſas incuria uetuſtatis limo clauſas, labore militum patefecit. Huius tempore ex AEgypto urbi annua ducenties centena milia frumenti inferebantur. Iſte Cantabros & Aquitanos, Rhetos, Vindelicos, Dalmatas numero prouinciarum Pop. Rom. coniunxit, Sueuos, Cattóſque deleuit, Sicambros in Galliam tranſtulit, Pannonios ſtipẽdiarijs adiecit, Getarum populos, Baſternáſque laceſſitos bellis ad concordiam compulit. Huic Perſæ obſides obtulerunt, creandique regis arbitrium permiſerunt. Ad hæc Indi, Scythæ, Garamantes, AEthiopes legatos cum donis miſerunt. Adeo denique turbas, bella, ſimultates execratus eſt, ut niſi iuſtis de cauſis nunquam genti cuiquam bellũ indixerit. Iactantiſque eſſe ingenij & leuiſſimi dicebat, ardore triũphãdi, & ob laureã coronam, id eſt folia infructuo-

lz lz.ij.

ſa, in diſcrimen per incertos euentus certaminum, ſecuritatem ciuium præcipitare. Neque imperatori bono quicquã minus quàm temeritatẽ congruere. Satis celeriter fieri quicquid commode gereretur. Armáq; niſi maioris emolumenti cauſa, nequaquam mouenda eſſe: ne compendio tenui, iactura graui, petita uictoria ſimilis ſit hamo aureo piſcantibus: cuius abrupti, amiſſíque detrimentum, nullo capturæ lucro penſari poteſt. Huius tempore trans Rhenum uaſtatus eſt Romanus exercitus, atque tribuni & proprætor cæſus. Quod intantum accidiſſe perdoluit ut crebri ualido incurſu parietem pulſaret, ueſte capillóque, ac reliquis lugentium indicijs deformis. Auunculi quoque inuentum uehementer arguebat, qui milites cõmilitones, nouo blandóque more appellans, dum affectat charior fieri, autoritatem principis emolliuerat. Denique erga ciues clementiſſime uerſatus eſt. In amicos fidus extitit. Quorum præcipui erãt ob taciturnitatem Mecœnas: ob patientiam laboris, modeſtiámque Agrippa. Diligebat præterea Vergiliũ. Rarus quidem ad recipiẽdas amicitias, ad retinendas conſtantiſſimus. Liberalibus ſtudijs, præſertim eloquentiæ intantum incumbẽs, ut nullus ne in procinctu quidem laberetur dies, quin legeret, ſcriberet, declamaret. Leges alias nouas, alias correctas protulit ſuo nomine. Auxit, ornauítque Romam ædificijs multis, iſto glorians dicto, Vrbem lateritiam reperi, relinquo marmoream. Fuit mitis, gratus, ciuilis animi & lepidi, corpore toto pulcher, ſed oculis magis. Quorum aciem clariſſimorum ſiderũ modo uibrans, libenter accipiebat cedi ab intendentibus tanquã ſolis radijs aſpectui ſuo. A cuius facie dum quidam miles auerteret, & interrogaretur ab eo cur ita faceret, reſpondit, Quia fulmen oculorum tuorũ ferre non poſſum. Nec tamen uir

tantus uitijs caruit: fuit enim paululum impatiens, leniter iracundus, occultè inuidus, palam factioſus. porrò autem dominandi ſupra quàm æſtimari poteſt, cupidiſſimus, ſtudioſus aleæ luſor. Cúmque eſſet cibi ac uini multi, aliquatenus uero ſomni abſtinens, ſeruiebat tamen libidini uſque ad probrũ uulgaris famæ. Nam *inter* X I I *catamitos, totidémque puellas accubare ſolitus erat.* Abiecta *quoque uxore* Scribonia, *amore alienæ coniugis poſſeſſus,* Liuiam *quaſi marito concedẽte ſibi coniũxit.* Cuius Liuiæ *iã erant filij* Tiberius *&* Druſus. *Cúmque eſſet luxuriæ ſeruiens, erat tamen eiuſdem uitij ſeueriſſimus ultor, more hominum qui in ulciſcendis uitijs, quibus ipſi uehemẽter indulgent, acres ſunt.* Nam *&* poetam Ouidium, *qui &* Naſo, *pro eo quòd tres libellos amatoriæ artis conſcripſit, exilio damnauit.* Q*uódque eſt læti animi, uel amœni, oblectabatur omni genere ſpectaculorum, præcipue ferarum incognita ſpecie, & infinito numero.* Annos V I I *&* LX X *ingreſſus,* Nolæ *morbo interijt.* Q*uanquam alij ſcribant dolo* Liuiæ *extinctum, metuentis, ne quia priuignæ filium* Agrippam, *quẽ odio nouercali in inſulã relegauerat, reduci cœperat, eo ſummam rerũ adepto pœnas daret.* Igitur *mortuũ, ſeu necatum, multis nouíſque honoribus ſenatus cenſuit decorandũ.* Nam *præter id quòd antea patrẽ patriæ dixerat, templa tam* Romæ *quàm per urbes celeberrimas ei conſecrauit, cunctis uulgo iactantibus,* Vtinam *aut non naſceretur, aut non moreretur.* Alterum *enim peſſimi incœpti, exitus præclari alterũ.* Nam *& in adipiſcendo principatu oppreſſor libertatis eſt habitus, & in gerendo ciues ſic amauit, ut tridui frumento in horreis quondam uiſo, ſtatuiſſet ueneno mori, ſi è prouincijs claſſes interea nõ uenirẽt.* Q*uibus aduectis, felicitati eius, ſalus patriæ eſt at-*

tributa. Imperauit annis L *&* V I. X I I *cum Antonio,* X L *uero &* I I I I *ſolus. Qui certe nunquam aut Reip. ad ſe potentiam traxiſſet, aut tandiu ea potiretur, niſi magnis naturæ & ſtudiorum bonis abundaſſet.*

Claudius Tiberius.

C *Laudius Tiberius Liuiæ filius, Cæſaris Octauiani priuignus, imperauit annis* X X I I I I. *Iſte, qui Claudius Nero dicebatur, eleganter à ioculatoribus, Caldius Biberius Mero ob uinolentiā nominatus eſt. Satis prudens in armis, ſatiſq. fortunatus ante ſumptū imperiū ſub Auguſto fuit, ut non immerito Reip. dominatus ei cōmitteretur. Inerat ei ſciētia literarū, eloquio clarior, ſed ingenio peſſimo, truci, auaro, inſidioſo, ſimulās ea ſe uelle quæ nollet. His quaſi infenſus, quibus conſultum cupiebat: his uero quos oderat, quaſi beneuolus apparens. Repētinis reſponſionibus aut conſilijs melior, quàm meditatis. Denique delatum à patribus principatum, quod quidem aſtu perfecerat, ficte abnuere, quid ſinguli dicerent uel ſentirēt atrociter explorans: quæ res bonos quoſque peſſum dedit. AEſtimantes enim ex animo eū longa oratione imperialis moleſtiæ magnitudinem declinare, cum ſententias ad eius uoluntatē promūt, mœſſere exitia poſtrema. Iſte Cappadoces in prouinciā, remoto Archelao rege eorū, redegit. Getulorū latrocinia repreſſit. Marabodūu Sueuorū regem callide circumuenit. Cum immani furore inſontes, noxios, ſuos pariter externóſque puniret, reſolutis militiæ artibus, Armenia per Parthos, Mœſia à Dacis, Pānonia à Sarmatis, Gallia à finitimis gētib' direptæ ſūt. Iſte poſt* LXXVIII *annum & mēſem* I I I I, *inſidijs Caligulæ extinctus eſt.*

C. Cæſar Caligula.

Caligula imperauit annos I I I I. *Iſte filius fuit Ger-*

manici: & quia natus in exercitu fuerat, cognomentũ calciamenti militaris, id eſt Caligulæ ſortitus eſt. Ante principatum omnibus charus acceptúſque fuit. In principatu uero talis ut non immerito uulgaretur atrociorem illo dominum non fuiſſe. Denique tres ſorores ſuas ſtupro maculauit. Incedebat habitu deorũ ſuorum. Iouem ob inceſtum, è choro autem bacchanali Liberum ſe aſſerebat: de quo neſcio an decuerit memoriæ prodi, niſi forte quia iuuat de principibus noſſe omnia, ut improbi ſaltẽ famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publicæ libidini ſubiecit. Primus diademate impoſito, dominum ſe iuſſit appellari. In ſpatio triũ milliũ, quod in ſinu Puteolano inter moles iacet, duplici ordine naues contexens arenæ aggeſtu ad terræ ſpeciem uiã ſolidatam, phalerato equo inſigniſq; ærea corona, quaſi triũphans indutus aureo paludamẽto, curru bijugi decucurrit. dehinc à militibus cõfoſſus interijt.

Claudius Tiberius.

CLaudius Tiberius, Druſi Tiberij fratris filius, Caligulæ patruus, imperauit annos XIIII. Iſte cũ ſenatus cenſuiſſet gentẽ Cæſarũ exterminari, deformi latebra latẽs, repertus à militibus, quia uecors erat, & mitiſſimus uidebatur imprudentibus, imperator effectus eſt. Hic uentri, uino, libidini fœdæ obediens, uecors & prope hebes, ignauus ac pauidus, libertorũ & coniugis imperij ſubiectus fuit. Huius tẽpore Scribonianus Camillus intra Dalmatias imperator creatus, cõtinuo occiditur. Mauri prouincijs à Cæſare pulſi, cæſa Muſulamiorũ manus eſt, aqua Claudia Romæ introducta. Huius uxor Meſſalina primo clàm, mox paſſim quaſi iure adulteris utebatur. Ex quo facto plures metu abſtinẽtes extincti ſũt. Dehinc atroci⁹ accenſa, nobiliores quaſq; nuptas & uirgines, ſcortorũ mo-

do ſecum propoſuerat, coäctique mares ut adeſſent. Quòd ſiquis talia horruerat, adſicto crimine, in ipſum, omnémque familiam ſæuiebatur ut magis uideretur ſub imperatore uiro quàm imperatori nupta eſſe: ita liberti eius poteſtatem ſummam adepti, ſtupris, exilio, cæde, proſcriptionibus omnia fœdabant. Ex quibus Felicem legionibus Iudææ præfecit. Poſſidio eunucho poſt triumphum Britannicum, inter militariũ fortiſſimos, arma inſignia tanquam participi uictoriæ dono dedit. Polybum inter Coss. mediũ incedere fecit. Hos omnes anteibat Narciſſus ab epiſtolis, dominum ſe gerens ipſius domini, Pallásque prætorijs ornamentis ſublimatus, adeo diues, ut cauſante eo inopiã ſiſci, lepidiſſime famoſo elogio uulgatum ſit, Abunde ei pecuniã fore, ſi à duobus libertis in ſocietatem reciperetur. Huius temporibus uiſus eſt apud AEgyptum phœnix, quam ferunt uolucrem anno D. in Arabia memoratos locos aduolare: atq; in AEgæo mari repẽte inſula emerſit. Hic Agrippinam Germanici fratris ſui filiã uxorem duxit, quæ filio imperium procurans, primo priuignos inſidijs multiformibus, dehinc ipſum coniugem ueneno interemit. Vixit annis LXIIII. cuius funus, ut quondam in Tarquinio Priſco diu occultatum, dum arte muliebri corrupti cuſtodes ægrũ ſimulant, Nero priuignus eius imperij iura ſuſcepit.

Domitius Nero.

D*omitius Nero, patre Domitio AEnobarbo genitus, matre Agrippina, imperauit annis XIII. Iſte quinquẽnio tolerabilis uiſus. Inde quidam prodidere Traianũ ſolitũ dicere, procul diſtare cunctos principes à Neronis quinquennio. Hic in urbe amphitheatrũ & lauacra cõſtruxit, Pontũ in ius prouinciæ Polemonis reguli permiſſu redegit, à quo Polemoniacus Põtus appellatus eſt:*

idémque Cottias alpes, Cottio rege mortuo. Eo *nanque dedecore reliquũ uitæ egit ut pudeat memorare huiuſcemodi quenquam: eò progreſſus eſt ut neque ſuæ, neque aliorum pudicitiæ parcens, ad extremum amictus nubẽtium uirginum ſpecie, palam conuocato ſenatu, dote dicta, cunctis feſta de more frequentantibus, nuberet.* Pelle *tectus feræ, utrique ſexus genitalia uultu contrectabat: matrem etiam ſtupro contaminauit, quanquam poſtmodum interemit.* Octauiam *&* Sabinam *cognomẽto* Poppeam, *in matrimonium duxit, uiris earum trucidatis.* Tunc Galba *in* Hiſpania *procul &* C. Iulius *imperium corripuere.* Vbi *aduentare* Nero Galbam *didicit, ſenatúſque ſententia conſtitutum ut more maiorum collo in furcam coniecto, uirgis ad necem cæderetur, deſertus undique noctis medio egreſſus urbem, ſequẽtibus* Phaone, Epaphrodito, Neophytóque, *&* ſpadone Sporo, *quem quondam* Nero *exectum formare in mulierem tentauerat, ſemet ictu gladij tranſegit, adiuuante trepidãtem manum impuro, de quo diximus, eunucho* Sporo, *cum ſanè prius nullo reperto, à quo feriretur, exclamaret,* Itáne *nec amicum habeo, nec inimicũ? dedecoroſe uixi, turpius peream.* Perijt *anno ætatis* XXXII. Hunc Perſæ *intantum dilexerunt ut legatos mitterent orantes copiam conſtruendi monimenta.* Cæterũ *adeo cunctæ prouinciæ, omníſque* Roma *interitu eius exultauit ut plebs induta pileis manumiſſionum, tanquam ſæuo exempta domino, triumpharet.*

Sergius Galba.

G *Alba nobili* Sulpitiorũ *genere progenitus, imperauit menſes* VII, *diéſque totidem.* Iſte *in adoleſcẽtes infamis, ad ueſcẽdum intẽperãs fuit.* Triũ *amicorũ conſilio, id eſt* Iunij, Cornelij, *&* Icæli, *cũcta diſpo-*

ners, adeo ut inter Palatinas ædes pariter habitarent, & uulgo pædagogi dicerētur. Hic ante ſumptam dominationē multas prouincias egregie adminiſtrauit, militem ſeueriſſime tractās, ita ut ingreſſo eo caſtra, uulgaretur ſtatim, Diſce miles militare, Galba eſt, non Getulicus. Cum LXXIII ætatis annum ageret, dū factione Othonis accenſas legiones lorica tectus lenire contenderet, ad lacum Curtium cæſus eſt.

Otho Saluius.

S *Aluius Otho ſplēdidis ortus maioribus, ex oppido Ferētino, imperauit mēſes III. Vita omni turpis, maxime adoleſcentia. Hic à Vitellio primum apud Placentiam, dehinc apud Bebriacum uictus, ſemet gladio tranſfixit anno ætatis XXXVII adeo amabilis militibus proprijs, ut plerique corpore eius uiſo, ſuis manibus interierint.*

Vitellius.

V *Itellius ortus familia nobili, patre Lucio Vitellio III cōſule, imperauit menſes VIII. Iſte mēte crudelis auarúſq; cū profuſione fuit. Huius tēpore Veſpaſianus in Oriēte principatū arripuit: à cuius militib⁹ certamine ſub muris urbis habito, ſuperatus, & palatio quo ſe abdiderat Vitellius uinctis à tergo manib⁹, productus circūducitur ad ſpectaculū uulgi. Ac ne homo impudēs, in extremis ſaltē malorū quæ geſſerat, rubore faciē demitteret, ſubiecto in mentū gladio, ſeminudus multis cœno, fimo, & cæteris turpioribus dictu purgamētis uultum eius inceſſentibus, per ſcalas Gemonias trahitur, ubi Sabinū Veſpaſiani fratrem necari permiſerat. numeroſis ictibus confoſſus interijt. Vixit annis LVII. Hi omnes quos paucis attigi, precipue Cæſarū gens, adeo literis culti, atque elo-*

quētia fuere, ut ni cunctis uitijs abſque Auguſto nimij forent, profecto texiſſent immodica flagitia.

Veſpaſianus.

V Eſpaſianus imperauit annis X. Huius inter cætera bona illud ſingulare fuit, inimicitias obliuiſci, adeo ut Vitellij hoſtis ſui filiā locupletiſſime dotatā, ſplēdidiſſimo cōiūgeret uiro. Ferebat patiēter amicorū motus, cōtumelijs eorū, ut erat facetiſſimus, dictis iocularibus reſpōdēs. Nāq; Liciniū Mutianū, quo adiutore ad imperiū peruenerat, fiducia meritorū inſolentē flectebat, adhibito aliquo utriq; familiari, id unū dicēs, Noſti me uirū eſſe. Sed quid mirū in amicis, cū etiam cauſidicorū obliqua dicta, & philoſophorū cōtumaciā contēneret? Iſte exanguem diu, feſſúmq; terrarū orbē breui refecit. Nāque primū ſatellites tyrānidis, niſi qui forte atrocius longe proceſſerāt, flectere potius maluit, quàm excruciatos delere, prudētiſſime ratus, nefaria miniſteria à pluribus metu curari. Præterea legibus æquiſſimis monēdo, quódque uehementius eſt, uitæ ſpecie uitiorū plura aboleuerat. Infirmus tamen, ut quidā praue putāt, aduerſus pecuniā, cum ſatis cōſtet ærarij mopia, & clade urbiū, nouas eū neq; poſtea habitas uectigaliū pēſiones exquiſiuiſſe. Hic Romā deformē incēdijs ueteribus ac ruinis, permiſſa, ſi domini deeſſent, uolētibus ædificādi copia, Capitoliū, ædem Pacis, Claudij'que monimēta reparauit: multáque noua inſtituit. per omnes terras, quà ius Romanum eſt, renouatæ urbes cultu egregio: uiæ operibus maximis munitæ ſunt. Tunc cauati mōtes per Flaminiā ſunt prono tranſgreſſu, quæ uulgariter Pertuſa petra uocitatur. Mille gētes cōpoſitæ, cum ductas ægerrime reperiſſet, extinctis ſæuitia tyrannorum pleriſque, Rex Parthorum Vologeſes metu ſolo in pace coactus eſt. Syria ſeu

Palæſtina, nec nõ Cilicia Trachea, & Comagene, quam hodie Auguſtophratenſem nominamus, prouincijs acceſſere. Iudæi quoque additi ſunt. Hic monẽtibus amicis ut caueret à Metio Põpoſiano, de quo ſermo percrebuerat regnaturũ, conſulem fecit, alludens tali cauillo, Quandoque memor erit tanti beneficij. Inſtitutũ uero uniforme omni imperio tenuit. Vigilare de nocte, publicíſque actibus abſolutis charos admittere, dum ſalutatur calceamẽta ſumens & regium ueſtitum. Poſt autem negotijs, quæcũque adueniſſent auditis, exerceri uectatione, deinde requieſcere: poſtremo ubi lauiſſet, remiſſiore animo conuiuiũ curabat. Plura dicere ſtudiũ coegit imperatoris boni, quẽ ab Auguſti morte poſt annos VI & L, Romana Reſp. exanguis ſæuitia tyrãnorum quaſi fato quodam, ne penitus rueret, aſſecuta eſt. Itaque annum agens uitæ abſque uno ſeptuageſimum, ferijs ioca, quibus delectabatur, admiſcens interijt. Quippe primo cum crinitum ſidus apparuiſſet, Iſtud, inquit, ad regem Perſarũ pertinet, cui capillus effuſior. Deinde uentris ingluuie feſſus & aſſurgens, Stantem ait, imperatorem excedere terris decet.

Titus.

TItus uocabulo patris etiam Veſpaſianus dictus, matre liberta Domicilla nomine genitus, imperauit annos II & menſes II, diéſque XX. Iſte à puero præclaris ſtudijs, probitatis, militiæ, literarũ inſtantiſſime deditus, quò contenderet, animi & corporis muneribus oſtendit. Hic ubi patriæ curam ſuſcepit, incredibile eſt quantum quos imitabatur, anteierit, præcipue clementia, liberalitate, honorificentia, ac pecuniæ contemptu: quæ eo amplius grata fuêre, quòd ex nonnullis à priuato adhuc priuatis aſperior, luxuriæ, & auaritiæ amans crede-*

batur fore. Nanque *præfecturam prætorianam patre imperante adeptus, ſuſpectum quẽque & oppoſitum ſibi, immiſſis qui per theatra & caſtra. inuidioſa iactantes ad pœnam poſcerent, quaſi criminis conuictos oppreſſit.* In *queis* Cæcinnam *cõſularem adhibitum cœnæ, uix dum triclinio egreſſum, ob ſuſpicionem ſtupratæ* Berenicis *uxoris ſuæ iugulari iuſſit.* Iurgia *autem ſub patre uenundata, rapinarum cupidum: unde* Neronem *cuncti uocãtes opinantéſque, ſummam rerũ nactum grauiter acceperãt.* Sed *hæc in melius conuerſa adeo ei immortalem gloriam contulere, ut deliciæ atq; amor humani generis appellaretur.* Denique *ut ſubijt pondus regiũ,* Berenicem *nuptias ſuas ſperãtem regredi domum, & eneruatorum greges abire præcepit.* Quo *facto, quaſi ſignum protulit mutatæ intẽperantiæ.* Dehinc *cum donata cõceſſáue à prioribus principibus firmare inſequẽtes ſolerẽt, ſimul ut imperiũ cœpit, talia poſſidẽtibus edicto ſponte cauit uel conceſſit.* Quadam *etiam die, recordans ueſperi nihil ſe cuiquam præſtitiſſe, uenerando cæleſtíque dicto,* Amici, *ait, perdidimus diem: quia erat magnificæ liberalitatis.* Clementiam *uero uſque eò perduxit ut ampliſſimi ordinis duo cum aduerſus eum coniuraſſent, neque abnuere cogitatum ſcelus quirẽt, monuerit primo, pòſt deductos in ſpectaculum ſe utrinque aſſidere iuſſerit: petitóque ex induſtria* Mirmilonum, *quorum pugnæ uiſebantur, gladio, quaſi ad explorandam aciem, uni atque alteri commiſerit: quibus perculſis & conſtantiam mirantibus diceret,* Videtíſne *poteſtates fato dari, fruſtráque tentari facinus potiundi ſpe, uel amittendi metu?* Fratrem *quoque* Domitianum *parantem inſidias, militúmque animos ſolicitantem, flens ſæpius obteſtatus eſt ne parricidio aſſequi cuperet, quod & ſe uolente eſſet ob-*

uenturum ei, & iam haberet, cum ſit particeps poteſtatis. Huius tempore mons Veſuuius in Campania ardere cœpit, incendiúmque Romæ ſine nocturna requie per triduũ fuit. Lues quoque quãta uix unquam antea fuit. Quibus tamen malis nonnullis uexatis, pecunia propria ſubuenit, cunctis remediorũ generibus: nunc ægrotantes per ſemetipſum reficiens, nunc conſolans ſuorũ mortibus afflictos. Vixit annis XLI: & in eodem quo pater apud Sabinos agro febre interijt. Huius mors credi uix poteſt quantum luctus urbi, prouincijſque intulerit, adeo ut eum delicias publicas, ſicut diximus, appellantes, quaſi perpetuo cuſtode orbatum terrarum orbem deflerent.

Domitianus.

D*omitianus & Domicillæ libertæ filius, germanus Titi, imperauit annis XV. Iſte primo clemẽtiam ſimulans, neque adeo iners, domi bellíque tolerantior uidebatur. Idcircóque Cattos Germanóſque deuicit. ius æquiſſime dixit. Romæ multa ædificia uel cœpta, uel à fundamẽtis cõſtruxit. Bibliothecas incendio conſumptas, petitis undique, preſertim Alexãdria exemplis, reparauit. Sagittarum tam doctus fuit ut inter patentes digitos extentæ manus uiri procul poſiti ſpicula tranſuolarẽt. Dehinc atrox cædibus, bonorum ſupplicia agere cœpit, ac more Caligulæ dominum ſeſe deúmque dici coegit: ſegníſque ridicule remotis omnibus muſcarũ agmina perſequebatur. Furens libidine, cuius fœdum exercitiũ, Græcorum lingua κλινοπάλην uocabat. Hinc percõtanti cuidam quiſquámne in palatio eſſet, reſponſum eſt, Ne muſca quidem. His eius ſæuitijs, ac maxime iniuria uerborũ, qua ſe ſcortum uocari dolebat, accenſus Antonius curãs Germaniam ſuperiorẽ, imperiũ corripuit. Quo per Norbanum Appiũ*

acie ſtrato Domitianus longe deterior in omne hominum genus, etiam in ſuos ferarũ more graſſabatur. Igitur metu crudelitatis, & conſcientiæ ſuæ coniurauere plerique impulſoribus Parthenio procurante cubiculum, & Stephano, & tum ob fraudẽ intercæptæ pecuniæ ſupplicium ſuſpectante Clodiano, adſcita etiam in conſilio tyranni uxore Domitia, ob amorem Paridis hiſtrionis à principe cruciatus formidante, Domitianum multis uulneribus confodiunt, poſt annum V & X L uitæ. At ſenatus gladiatoris more funus efferri, radẽdúmque nomen decreuit. Huius tempore ſeculares ludi celebrati ſunt.

Cocceius Nerua.

H Actenus Romæ ſeu per Italiam orti imperium rexere: hinc aduenæ. Vnde cõpertum eſt, urbem Romam externorũ uirtute creuiſſe. Quid enim Nerua prudentius aut moderatius? Quid Traiano diuinius? Quid præſtantius Adriano? Cocceius Nerua oppido Narniẽſi genitus, imperauit menſes X I I I, dies X. Iſte cũ imperium ſuſcepiſſet, mox rumore orto, uiuere atque affore Domitianum, perinde trepidauit, ut colore mutato, uerbis amiſſis, uix cõſiſteret. Sed à Parthenio confirmatus, recepta fiducia, ad ſolenne delinimentum conuerſus eſt. Qui cum in curia à ſenatu gratanter exceptus eſſet, ſolus ex omnibus Arrius Antoninus uir acer, eíque amiciſſimus, cõditionẽ imperantiũ prudẽter exprimẽs, amplexus eũ, gratulari ſe ait ſenatui & populo, prouincijſq;, ipſi autẽ nequaquam: cui ſatius fuerat malos ſemper principes eludere, quàm tãti oneris uim ſuſtinentẽ, non moleſtijs modo & periculis ſubijci, ſed famæ etiã inimicorũ pariter & amicorũ: qui cũ ſe mereri omnia præſumũt, ſi quicquam nõ extorſerint, atrociores ſunt ipſis quoq; hoſtibus. Iſte quicquid

antea pœnæ nomine tributis acceſſerat, indulſit: afflictas ciuitates releuauit: puellas, pueróſque natos parentibus egeſtoſis ſumptu publico per Italiæ oppida ali iuſſit. Hic ne acceſſu maleuolorum terreretur, Iunij Maurici cóſtantis uiri dicto ita admonetur, Qui conuiuio familiari adhibitus, cum Veientonem conſulari honore functum quidem, apud Domitianum tamen multos occultis criminationibus perſecutum, adeſſe uidiſſet, inter colloquia mentione Catuli facta calumniatoris præcipui dicente Nerua, Quid nũc faceret ſi Domitiano ſuperuixiſſet? Nobiſcum, inquit, Mauricus cœnaret. Hic iurgiorum diſceptator & ſcientiſſimus & frequens fuit. Calpurnium Craſſum, promiſſis ingentibus animos militum pertentantem, detectum, confeſſúmque Tarentum cum uxore remouit, patribus lenitatem eius increpantibus. Cúmque interfectores Domitiani ad exitium poſcerentur, tantum eſt conſternatus, ut neque uomitum, neq; impetum uentris ualuerit differre. & tamen uehementer obſtitit, dictitans æquius eſſe mori, quàm autoritatem imperij fœdare, proditis potentiæ ſumendæ autoribus. Sed milites neglecto principe, requiſitos Petroniũ uno ictu, Parthenium uero demptis prius genitalibus & in os coniectis, iugulauere, redempto magis ſumptibus Caſperio: qui ſcelere tam truci inſolentior, Neruam compulit referre apud populum gratias militibus, quia nefandos peſſimóſque omnium mortalium peremiſſent. Hic Traianum in liberi locum, ínque partem imperij adoptauit: cum quo tribus uixit menſibus. Qui dum ſuggerente ira, uoce quammaxima contra quendam Regulum nomine inclamaret, ſudore correptus eſt. Eo die quo interijt, ſolis defectio facta eſt.

Vlpius Traianus.

V Lpius Traianus ex urbe Tudertina, Vlpius ab auo dictus, Traianus à Traio paterni generis autore, uel de nomine Traiani patris ſic appellatus, imperauit annis XX. Iſte talē ſe Reip. præbuit, qualem uix ægréque exprimere ualuerunt ſummorū ſcriptorum miranda ingenia. Hic imperium apud Agrippinam nobilem Galliæ coloniam ſuſcepit, habens diligentiam in re militari, in ciuilibus lenitatem, in ſubleuandis ciuitatibus largitionem. Cúmque duo ſint quæ ab egregijs principibus expectentur, ſanctitas domi, in armis fortitudo, utrobique prudentia: tantus erat in eo maximarum rerum modus, ut quaſi temperamento quodam uirtutis miſcuiſſe uideretur: niſi quia cibo, uinóque paululum deditus erat: liberalis in amicos, & tanquam uitæ conditione par ſocietatibus perfrui. Hic ob honorem Suræ, ſtudio cuius imperium arripuerat, lauacra condidit. De quo ſuperuacaneum uidetur cuncta uelle nominatim promere, cum ſatis ſit excultum atque emendatum dixiſſe. Fuit enim patiens laboris, ſtudioſus optimi cuiuſque, ac bellicoſi: magíſque ſimpliciora ingenia aut eruditiſſimos, quamuis ipſe parcæ eſſet ſcientiæ, moderatéque eloquens, diligebat. Iuſtitiæ uero, ac iuris humani diuiníque tam repertor noui, quàm inueterati cuſtos. Quæ omnia eo maiora uiſebātur, quoniā per multos atque atroces tyrannos perdito atque proſtrato ſtatu Romano, in remediū tantorum malorū diuinitus credebatur opportune datus, uſque eo, ut aduenienis imperiū eius pleraque mirifica denūtiauerint. In queis præcipuū, cornix è faſtigio Capitolij Atticis ſermonibus effata, καλῶς ἔσαι. Huius exuſti corporis cineres relati Romā, humatíq; Traiani foro ſub eius colūna, & imago ſuperpoſita, ſicuti triūphanti.

tes ſolent in urbem inuecta, ſenatu præeunte & exercitu. Eo tempore multo pernicioſius quàm ſub Nerua Tiberis *inundauit, magna clade ædium: & terræmotus grauis per prouincias multas, atróxque peſtilentia, faméſque, & incendia facta ſunt.* Q*uibus omnibus* Traianus *per exquiſita remedia plurimum opitulatus eſt: ſtatuens ne domorum altitudo* LX *ſuperaret pedes, ob ruinas faciles, & ſumptus, ſiquando talia contingerent, exitioſos: unde merito pater patriæ dictus eſt.* Vixit *annis* LXIIII.

AE*lius Adrianus.*

AE*lius Adrianus ſtirpis* Italicæ, AE*lio Adriano* Traiani *principis conſobrino* Adriæ *orto genitus, quod oppidum agri* Piceni, *etiã mari* Adriatico *nomen dedit: imperauit annis uigintiduobus.* Hic Græcis *literis impenſius eruditus, à pleriſque* Græculus *appellatus eſt.* Athenienſium *ſtudia, moréſque auxit, peritus non ſermone tantum, ſed & cæteris diſciplinis canendi, pſallendi, medendíque ſcientia, muſicus, geometra, pictor, fictor ex ære uel marmore proxime* Polycletos *&* Euphranoras. *Proinde omnino ad iſta erat factus, ut elegantius nunquam quicquã humanæ res expertæ uideantur.* Memor *ſupra quàm cuiquam credibile eſt, locos, negotia, milites, abſentes quoque nominibus recenſere.* Immenſi *laboris, quippe qui prouincias omnes pedibus circumierit, agmen comitantium præuertens, cum oppida uniuerſa reſtitueret, augeret ordinibus.* Nanque *ad ſpecimen legionum militarium, fabros, perpendiculatores, architectos, genúſque cunctum extruendorum mœnium, ſeu decorandorum in cohortes centuriauerat.* Varius, *multiplex, multiformis ad uitia atque uirtutes quaſi arbiter genitus, impetum mentis quodam artificio regens, ingenium*

inuidum, triſte, laſciuum, & ad oſtentationem ſui inſolens callide regebat, continentiam & facilitatem, clementiámque ſimulans, contráque diſſimulans ardorem gloriæ quo flagrabat. acerrimus ad laceſſendum pariter & reſpondendum ſerijs, ioco, maledictis, referre carmen carmini, dictum dicto: prorſus ut meditatum crederes aduerſus omnia. Huius uxor Sabina, *dum propè ſeruilibus iniurijs adficitur, ad mortem uoluntariam compulſa: quæ palàm iactabat, quàm immane ingenium pertuliſſet: & elaboraſſe ne ex eo humani generis pernicies grauidaretur.* Hic *morbo ſubtercutaneo, quem diu placide pertulerat, uictus, dolore ardens, impatiénſque plures è ſenatu extinxit.* A *regibus multis pace occultis muneribus impetrata, iactabat palam plus ſe otio adeptum, quàm armis cæteros.* Officia *ſanè publica, & palatina, necnon militiæ in eam formam ſtatuit, quæ paucis per* Conſtantinum *immutatis hodie perſeuerat.* Vixit *annos* L X I I. *dehinc miſerabili exitu conſumptus eſt, cruciatu membrorum ferè omnium confectus, in tantum ut ſeſe interficiendum miniſtrorũ fidiſſimis precans offerret, ac ne in ſemetipſum ſæuiret, cuſtodia chariſſimorum ſeruaretur.*

Antoninus Pius.

A Ntoninus Fuluius, *ſeu* Boionius *dictus, poſtea etiam* Pius *cognominatus eſt, imperauit annis* X X I I I. Iſte *ab* Adriano *in filiũ adoptatus, cuius gener fuerat, tãtæ bonitatis in principatu fuit, ut haud dubie ſine exemplo uixerit.* Quanuis *eũ* Numæ *contulerit ætas ſua, cum orbẽ terræ nullo bello per annos* X X I I I *autoritate ſola rexerit, adeo trementibus eum atque amantibus cunctis regibus nationibúſque & populis, ut parentẽ ſeu patronum magis quàm dominũ imperatorémue*

putarent, omnéſque uno ore in cæleſtiū morem propitium optantes, de controuerſijs inter ſe iudicem poſcerent. Quum etiā Indi, Bactri, Hircani *legatos miſere iuſtitia tanti imperatoris comperta, quam ornabat uultu ſereno & pulchro, procerus membra, decenter ualidus.* Prius *quàm ſalutandus prodiret, deguſtans panis aliquantulum, ne frigeſcē-te circum præcordia per ieiunium ſanguine, uiribus exeſis intercíperetur, eóq; actuum publicorum laboribus minime ſufficeret, quæ incredibili diligentia ad ſpeciē optimi patriſfamiliâs exequebatur, appetentia gloriæ carens, & oſtentatione: adeo manſuetus, ut inſtigantibus* Patribus *ad eos qui contra eum coniurauerant perſequendos, compreſſerit quæſtionem, præfatus neceſſe non eſſe ſceleris in ſemetipſum cupidos pertinacius indagari: ne ſi plures reperirentur, quantis odio eſſet intelligeretur.* Igitur *cū eſſet annorum* L X X I I, *apud* Lorios *uilla propria, millibus paſſuum* X X I I *ab urbe, febri paucorum dierū poſt tres atque* X X *annos imperij conſumptus eſt.* Ob *cuius honorem, templa, ſacerdotes, atque infinita alia decreta ſunt.* Vſque *eo autem mitis fuit, ut cum ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionē lapidibus à plebe* Romana *perſtringeretur, maluerit ratione expoſita placare, quàm ulciſci ſeditionem.*

Marcus Antoninus.

M*Arcus autē* Antoninus *imperauit annis* X V I I I. *Iſte uirtutum omnium, cæleſtíſque ingenij extitit, ærumníſque publicis quaſi defenſor obiectus eſt.* Etenim *niſi ad illa tēpora natus eſſet, profecto quaſi uno lapſu ruiſſent omnia ſtatus* Romani. Quippe *ab armis quies nunquam erat: pérque omnem* Oriētem, Illyricum, Italiam, Galliámque *bella feruebant: terræmotus non ſine interitu ciuitatum, inundationes fluminum, lues cre-*

bræ, locuſtarum ſpecies agris infeſtæ, prorſus ut propè nihil, quo ſummis angoribus atteri mortales ſolent, dici ſeu cogitari queat, quod non illo imperante ſæuierit. Credo *diuinitus attributum ut dum mundi lex ſeu natura aliunde quid hominibus incognitum gignit, rectorum conſilijs tanquam medicinæ remedijs leniatur.* Is *propinquũ ſuum* Lucium Annium Verum, *ad imperij partem nouo beneuolentiæ genere adſciuit.* Qui Verus *inter* Altinum *atque* Concordiam *iter faciens, ictu ſanguinis, quem morbum* Græci *ἀπόπληξιν uocant, undecimo imperij anno extinctus eſt, carminum maxime* Tragicorum *ſtudioſus, ingenij aſperi atque laſciui.* Poſt *cuius obitũ* M. Antoninus Remp. *ſolus tenuit, à principio uitæ tranquilliſſimus, adeo ut ab infantia uultum nec ex gaudio, nec ex mœrore mutauerit: philoſophiæ ſtudens, literarúmque* Græcarum *peritiſſimus.* Hic *permiſit uiris clarioribus ut conuiuia eodẽ cultu quo ipſe, & miniſtris ſimilibus exhiberent.* Hic *cum ærario exhauſto, largitiones quas militibus impenderet, nõ haberet, neque indicere prouincialibus, aut ſenatui aliquid uellet: inſtrumentum regij cultus, facta in foro* Traiani *ſectione, diſtraxit, uaſa aurea, pocula cryſtallina & murrhina, uxoriam ac ſuam ſericam & auream ueſtem, multa ornamẽta gemmarum: ac per duos continuos menſes uenditio habita eſt, multúmque auri redactum.* Poſt *uictoriam tamen emptoribus pretia reſtituit, qui reddere comparata uoluerunt. moleſtus nulli fuit, qui maluit ſemel empta retinere.* Huius *tempore* Caſſius *tyrannidem arripiens, extinctus eſt.* Ipſe *uitæ anno* L I X *apud* Vendobonam *morbo conſumptus eſt.* De *eius nuntio* Romam *peruecto, confuſa luctu publico urbe, ſenatus in curia ueſte tetra indutus, lachrymans conuenit.* Et *quod de* Ro-

mulo ægre creditum eſt, omnes pari ſenſu præſumpſerunt, Marcum cælo receptum eſſe: ob cuius honorem templa, columnæ, multáque alia decreta ſunt.

Commodus.

A Vrelius Cõmodus M. *Antonini filius*, Antoninus *& ipſe dictus, imperauit annis* X I I I. *Hic qualis futurus eſſet in ipſo primordio oſtendit. Nam cum in ſupremis moneretur à parente, attritos iam Barbaros ne permitteret uires recipere: reſpondit, Ab incolumi quanuis paulatim negotia perfici poſſe, à mortuo nihil. Sæuior omnibus libidine atque auaritia, crudelitate nulli fidus, magíſque in eos atrox quos ampliſſimis honoribus doníſque ingentibus extulerat. Intantum deprauatus ut gladiatorijs armis ſæpiſſime in amphitheatro dimicauerit. Huic Martia generis libertini, forma tamẽ meretricijſque artibus pollẽs, cum animum eius penitus deuinxiſſet, egreſſo è balneo, ueneni poculum obtulit. Ad extremum ab immiſſo ualidiſſimo palæſtrita, compreſſis faucibus expirauit, anno uitæ tricæſimo ſecundóque.*

Heluius Pertinax.

H Eluius Pertinax *imperauit dies* L X X X V. *Iſte coactus imperauit, repugnánſque ſuſcipiẽs tale cognomentũ ſortitus eſt. Origine gentis ſordida, præfecturam urbi agens, imperator effectus ſcelere* Iuliani *multis uulneribus obtruncatur, annos natus* V I I *atque* L X. *Huius caput tota urbe circumuectum eſt. Hoc exitu obijt uir ad humanæ conuerſationis exemplum per laboris genera uniuerſa abſumptus, prouectúſque eò ut fortunæ uocaretur pila. Nam libertino genitus patre apud* Ligures *in agro ſqualido* Lollij Gentiani, *cuius in præfectura quoque clientem ſe eſſe libentiſſime fatebatur, fuit*

doctor literarum quæ à grammaticis traduntur, blandus magis quàm beneficus. Vnde eum Græco nomine χρηϛολόγον *appellauere. Nũquam iniuria accepta ad ulciſcendum ductus, amabat ſimplicitatem, communem ſe affatu, conuiuio, inceſſu præbebat. Huic mortuo Diui nomen decretum eſt: ob cuius laudẽ ingeminatis aduſq; defectũ plauſibus, acclamatũ eſt, Pertinace imperãte ſecuri uiximus, neminẽ timuimus, patri Pio, patri ſenatus, patri omniũ bonorum.*

Didius Iulianus.

DIdius Iulianus ortu Mediolanẽſis, imperauit mẽſibus VII. *uir nobilis, iure peritiſſimus, factioſus, præceps, regni auidus.* Hoc *tempore* Niger Peſcennius *apud* Antiochiam, *in* Pannonia Sabaria Septimius Seuerus *creantur* Auguſti: *ab hoc* Seuero Iulianus *in abditas palatij balneas ductus, extenta damnatorum modo ceruice decollatur, caputque eius in roſtris ponitur.*

Septimius Seuerus.

SEptimius Seuerus *imperauit annis* XVIII. Hic Peſcenniũ *interemit hominẽ omniũ turpitudinũ.* Sub eo etiã Albinus, *qui in* Gallia *ſe Cæſarẽ fecerat, apud* Lugdunũ *occiditur.* Hic Seuerus *filios ſuos ſucceſſores ſuos reliquit,* Baſſianum *&* Getã. Hic *in* Britannia *uallũ per* XXXII *paſſuũ millia à mari ad mare deduxit. fuit bellicoſiſſimus omniũ qui ante eũ fuerunt: acer ingenio, ad omnia quæ intẽdiſſet in finẽ perſeuerans: beneuolẽtia quò inclinaſſet mirabili ac perpetua: ad quærendum diligẽs, ad largiendũ liberalis: in amicos, in inimicóſque pariter uehemẽs. Quippe qui* Lateranũ Chilonẽ, Amilinũ Baſſum, *cæteróſq; alios ditaret, ædibus quoq; memoratu dignis, quarũ præcipuas uidemus,* Parthorum *quæ dicuntur, ac* Laterani. Hic *nulli in dominatu ſuo permiſit*

honores uenundari: Latinis literis ſufficienter inſtructus, Punica eloquẽtia promptior, quippe genitus apud Leptim prouinciæ Africæ. Is dum membrorum omnium maxime pedum dolorem pati nequiret, ueneni uice, quod ei negabatur, cibum grauis ac plurimæ carnis auidius inuaſit: quem cum conficere non poſſet, cruditatem paſſus, expirauit. Vixit annos L X X.

Antoninus Caracalla.

A *Vrelius Antoninus Baſſianus Caracalla, Seueri filius, Lugduni genitus, imperauit ſolus annis* V I. *Hic Baſſianus ex aui materni nomine dictus eſt. At cum è Gallia ueſtem plurimam deuexiſſet, talaréſque caracallas feciſſet, coegiſſetque plebem ad ſe ſalutandum indutam talibus introire, de nomine huiuſce ueſtis Caracalla cognominatus eſt. Hic fratrem ſuum Getam peremit, ob quam cauſam, furore pœnas dedit Dirarum inſectatione, quæ non immerito ultrices uocantur: à quo pòſt furore conualuit. Hic corpore Alexandri Macedonis conſpecto, Magnum atque Alexandrum ſe iuſſit appellari, aſſentantium fallacijs eò perductus, uti truci fronte, & ad læuum humerum conuerſa ceruice, quod in ore Alexãdri notauerat incedens, fidem uultus ſimillimi perſuaderet ſibi. Fuit impatiens libidinis, quippe qui nouercam ſuam duxit uxorem. Cum Carris iter faceret, apud Edeſſam ſecedens ad officia naturalia, à milite qui quaſi ad cuſtodiam ſequebatur, interfectus eſt. Vixit annis ferè* X X X. *corpus eius Romam relatum eſt.*

Macrinus & Diadumenus.

M *Acrinus cum Diadumeno filio ab exercitu imperatores creati, imperauerunt menſes* X I I I I. *ab eodẽ exercitu obtrũcantur, pro eo, quia Macrinus*

militarem luxuriã, ſtipendiáque profuſiora comprimeret.

Aurelius Heliogabalus.

A Vrelius Antoninus Varius, idẽ Heliogabalus dictus, Caracallæ ex Semea conſobrina occultè ſtuprata filius, imperauit biẽnio & menſibus VIII. Huius matris Semeæ auus Baſſianus nomine fuerat, Solis ſacerdos. Is cum Romam ingenti militum & ſenatus expectatione ueniſſet, probris ſe omnibus contaminauit. Cupiditatem ſtupri quam adſequi naturæ defectu nondum poterat, in ſe conuertens, muliebri nomine Baſſianam ſe pro Baſſiano iuſſerat appellari. Veſtalem uirginem quaſi matrimonio iungens ſuo, abſciſſiſq; genitalib. matri ſe Magnæ ſacrauit. Hic Macellum, qui poſt Alexander eſt dictus, conſobrinum ſuum Cæſarem fecit. Ipſe tumultu militari interfectus eſt. Huius corpus per urbis uias more canini cadaueris à milite tractum eſt, militari cauillo appellantium, indomitæ & rabidæ libidinis catulam. Nouiſſime cum anguſtum foramen cloacæ corpus minime reciperet, uſque ad Tiberim deductum, adiecto pondere ne unquam emergeret, in fluuium proiectum eſt. Vixit annis XVI, atque ex rebus quæ acciderant, Tiberinus, Tractitiúſque appellatus eſt.

Seuerus Alexander.

S Euerus Alexander imperauit annis XIII. Hic bonis Reip. fuit ærumnoſus. Sub hoc imperante, Taurinus Auguſtus effectus eſt. Ob timorem ipſe ſe Euphrati fluuio obiecit. Tũc etiã Maximinus regnum arripuit, pluribus de exercitu corruptis. Alexander uero cum deſeri ſemet à ſtipatoribus uidiſſet, matrem ſibi cauſam fuiſſe mortis exclamans, accurrenti percuſſori, obuoluto capite, ceruices ſuas ualide compreſſas præbuit, anno ui

tæ XXVI. Huius mater Mammea eò filium coegerat ut illa ipſa quanuis permodica, ſi menſæ prandióque ſupereſſent, alteri conuiuio reponerentur.

Iulius Maximinus.

I Vlius Maximinus Thrax è militarib⁹, imperauit annis III. Is dum perſequitur pecunioſos, inſontes pariter noxióſque, apud Aquileiam ſeditione militum diſcerptus eſt una cum filio, conclamãtibus cunctis militari ioco, ex peſſimo genere ne catulum habendũ. Huius imperio duo Gordiani pater & filius principatũ arripientes, unus poſt unum interiere. Pari etiam tenore Pupienus & Balbinus regnum inuadentes, perempti ſunt.

Gordianus.

G Ordianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ clariſſimo patre, imperauit annis VI. apud Cteſiphontem, à Philippo præf. præt. accenſis in ſeditionẽ militibus, occiditur anno uitæ XX. Corpus eius prope fines Romani Perſicique imperij poſitum, nomen loco dedit Sepulchrum Gordiani.

Philippus.

M Arcus Iulius Philippus imperauit annis V. Veronæ ab exercitu interfectus eſt, medio capite ſupra ordines dentium præciſo. filius autem eius Gallus Iulius Saturninus, quem potentiæ ſociauerat, Romæ occiditur agens uitæ annos duodecim, adeo ſeueri & triſtis animi, ut iam tum à quinquenni ætate, nullo prorſus cuiuſquam commento ad ridendum ſolui potuerit: patrémque ludis ſecularibus petulantius cachinnantem, quanquam adhuc tener, uultu notauerit auerſato. Is Philippus humillimo ortus loco fuit, patre nobiliſſimo latronum ductore.

Decius.

D Ecius è Pannonia Bubalia natus, imperauit menſes XXX. Hic Decium filium ſuum Cæſarem fecit: uir artibus cunctis, uirtutibúſque inſtructus, placidus & communis domi, in armis promptiſſimus. in ſolo Barbarico inter cõfuſas turbas gurgite paludis ſummerſus eſt, ita ut nec cadauer eius potuerit inueniri: fili⁹ uero eius bello extinctus eſt. Vixit annis L. Huius temporibus Valens Licinianus imperator effectus.

Virius Gallus.

V Irius Gallus cum Voleſiano filio imperauerunt annis II. Horum temporibus Hoſtilianus Perpenna à ſenatu imperator creatus, nec multo poſt peſtilẽtia conſumptus eſt. Sub his etiã AEmilianus in Mœſia imperator effectus eſt: contra quem ambo profecti, apud Interamnam ab exercitu ſuo cæduntur, anno ætatis pater ſeptimo circiter & XL, creati in inſula Menynge, quæ nunc Girba dicitur. AEmilianus uero menſes quatuor dominatus, apud Spoletum ſiue põtem, quem ab eius cæde Sanguinarium accepiſſe nomen ferunt, inter Otriculum, Narnidmque, & Spoletum, & urbem Romam regione media poſitũ. Fuit autem genere Maurus, pugnax, nec tamen præceps. Vixit annis quatuor minus L.

Licinius Valerianus.

L Icinius Valerianus cognomento Colobius, imperauit annis quindecim, parentibus ortus ſplendidiſſimis, ſtolidus tamen & multum iners, neq; ad uſum aliquem publicum officio, conſilio ſeu geſtis accommodatus. Hic filiũ ſuũ Gallienum Auguſtum fecit, Gallienúque filiũ Cornelium Valerianum Cæſarem. His imperantibus Regilianus in Mœſia, Caſſius Labienus Poſthu-

mus in Gallia, Gallieni *filio interfecto, imperatores effe-ſti ſunt.* Pari *modo* AElianus *apud* Moguntiam, *cum in* AEgypto AEmilianus, *apud* Macedonas Valens, Mediolani Aureolus *dominatum inuaſere.* Valerianus *uero in* Meſopotamia *bellum gerens, à* Sapore Perſarum *rege ſuperatus, mox etiam captus, apud* Parthos *ignobili ſeruitute conſenuit.* Nam *quandiu uixit, rex eiuſdem prouinciæ incuruato eo pedem ceruicibus eius imponens, equum aſcendere ſolitus erat.*

Gallienus.

GAllienus *quidem in locum* Cornelij *filij ſui,* Saloninum *alterum filium ſubrogauit, amori diuerſo pellicum deditus,* Saloninæ *coniugis & concubinæ, quam per pactionem conceſſa parte ſuperioris* Panno niæ, *à patre* Marcomannorum *rege matrimonij ſpecie ſuſceperat* Pipam *nomine.* Nouiſſime *aduerſus* Aureolũ *profectus eſt.* Quẽ *cum apud pontẽ, qui ex eius nomine* Aureolus *appellatur, obtentũ detruſúmq;* Mediolanum *obſedit, eiuſdem* Aureoli *commento à ſuis interijt. regnauit annis* X V, *cum patre ſeptem, & ſolus octo.* Vixit *annis* L.

Claudius.

CLaudius *imperauit annis* I I. Hunc *plerique putant* Gordiano *ſatum, dum adoleſcens à muliere matura inſtitueretur ad uxorem.* Hinc Claudius Gallieni *morientis ſententia imperator deſignatus, ad quem* Ticini *poſitum per* Gallonium Baſilium *indumenta regia direxerat. extinctóque à ſuis* Aureolo, *receptis regionibus aduerſum aciem* Alemannorum *haud procul à lacu* Benaci *dimicans, tantam multitudinem fudit, ut ægre pars dimidia ſuperfuerit.* His *diebus* Victorinus *regnum cepit.* Claudius *uero, cum ex fatalibus libris, quos*

inſpici præceperat, cognouiſſet ſententiæ in ſenatu dicendæ primi morte remedium deſiderari, Pomponio Baſſo, qui tunc erat, ſe offerente, ipſe uitam ſuam, haud paſſus reſponſa fruſtrari, dono Reipub. dedit, præfatus neminem tanti ordinis primas habere niſi ipſum imperatorem. Ea res ſic erat cunctis grata, ut non diui uocabulũ modo, ſed ex auro ſtatuam prope ipſum Iouis ſimulacrũ, atque in curia imaginem auream proceres ſacrauerint.

Quintillus.

HVic ſucceſſit frater eius Quintillus. Is paucis diebus imperium tenens, interemptus eſt.

Aurelianus.

AVrelianus genitus patre mediocri, & ut quidam ferũt, Aurelij clariſſimi ſenatoris colono inter Daciam & Macedoniam, imperauit annis V. Iſte haud diſſimilis fuit Magno Alexandro, ſeu Cæſari dictatori. Nam Romanam urbem triennio ab inuaſoribus receptauit: cum Alexãder annis XIII per uictorias ingentes ad Indiam peruenerit, & C. Cæſar decẽnio ſubiecerit Gallos, aduerſum ciues quadriennio congreſſus. Iſte in Italia tribus prælijs uictor fuit apud Placentiam, iuxta amnem Metaurũ ac fanum Fortunæ: poſtremo Ticinenſibus in campis. huius tempore apud Dalmatas Septimius imperator effectus, mox à ſuis obtruncatur. Hoc tempore in urbe Roma monetarij rebellarunt, quos Aurelianus uictor ultima crudelitate compeſcuit. Iſte primus apud Romanos diadema capiti innexuit: gemmiſque, & aurata omni ueſte, quod adhuc ferè incognitum Romanis moribus uidebatur, uſus eſt. Hic muris ualidioribus & laxioribus urbem ſepſit. Porcinæ carnis uſum populo inſtituit. Hic Tetricũ, qui imperator ab exercitu in Gallijs effectus fuerat, cor-

rectorem Lucaniæ prouexit, aſpergens hominem eleganti ioco, Sublimius habendũ regere aliquã Italiæ partẽ, quàm trans alpes regnare. Nouiſſime fraude ſerui ſui, qui ad quoſdam militares uiros amicos ipſius, nomina pertulit adnotata, falſo manum eius imitatus, tanquam Aurelianus ipſos pararet occidere, ab iiſdem interfectus eſt in itineris medio, quod inter Conſtantinopolim & Heracliam eſt. Fuit ſæuus & ſanguinarius, & trux omni tempore, etiã filii ſororis interfector. Hoc tempore VII menſibus interregni ſpecies euenit.

Tacitus.

T Acitus poſt hunc ſuſcepit imperium, uir egregie moratus, qui ducenteſimo imperii die apud Tarſum febri moritur.

Florianus.

H Vic ſucceſſit Florianus. Sed cũ magna pars exercitus equitantiũ Probũ militiæ peritũ legiſſet, Florianus dierũ LX quaſi per ludum imperio uſus, incisis à ſemetipſo uenis, effuſo ſanguine conſumptus eſt.

Probus.

P Robus genitus patre agreſti hortorũ ſtudioſo, Dalmatio ſanguine, imperauit annis VI. Iſte Saturninum in Oriente, Proculum & Bonoſum Agrippinæ imperatores effectos oppreſſit. Vineas Gallos & Pãnonios habere permiſit. Opere militari Almum montem apud Sirmium, & Aureum apud Mœſiam ſuperiorẽ, uineis conſeuit. Hic Sirmio in Turri ferrata occiditur.

Carus.

C Arus Narbonæ natus, imperauit annis II. Iſte confeſtim Carinum & Numerianum Cæſares fecit. Hic apud Cteſiphonta ictu fulminis interiit.

Numerianus quoque filius eius, cum oculorum dolore correptus in lecticula ueheretur, impulſore Apro, qui ſocer eius erat, per inſidias occiſus eſt. Cum dolo occultaretur ipſius mors quouſq; Aper inuadere poſſet imperiũ, fœtore cadaueris ſcelus eſt proditum. Hinc Sabinus Iulianus inuadẽs imperiũ, à Carino in cãpis Veronenſibus occiditur. Hic Carinus omnibus ſe ſceleribus inquinauit. Plurimos innoxios fictis criminib⁹ occidit. Matrimonia nobiliũ corrupit: cõdiſcipulis quoq;, qui taxauerũt eũ in auditorio uerbi fatigatione, pernicioſus fuit. Ad extremũ trucidatur eius præcipue tribuni dextera, cuius dicebatur coniugem polluiſſe.

Diocletianus.

*D*IOCLETIANUS *Dalmata, Amilini ſenatoris libertinus, matre pariter atque oppido nomine* Dioclea*: quorum uocabulis, donec imperium ſumeret,* Diocles *appellatus, ubi orbis Romani potentiam cœpit, Graium nomen in Romanũ morẽ conuertit. imperauit annis* XXV. *Is Maximianum Auguſtum effecit. Conſtantium & Galerium Maximianum cognomento Armentarium Cæſares creauit, tradens Conſtantio Theodoram Herculij Maximiani priuignam abiecta uxore priori. Hoc tẽpore Carauſio in Gallijs, Achilleus apud AEgyptum, Iulianus in Italia imperatores effecti, diuerſo exitu periere. E quibus Iulianus acto per coſtas pugione, in ignem abiecit ſe. Diocletianus uero apud Nicomediam ſpõte imperiales faſces relinquens, in proprijs agris conſenuit. Qui dum ab Herculio atque Galerio ad recipiẽdum imperium rogaretur, tanquam peſtem aliquam deteſtans, in hunc modum reſpondit, Vtinam Salonæ poſſetis uiſere olera noſtris manibus inſtituta, profecto nunquam iſtud tentandũ iudicaretis. Vixit annis* LXVIII, *ex queis cõmuni habitu propè*

nouem egit. Morte conſumptus eſt, ut ſatis patuit, per formidinem uoluntaria. Quippe cum à Conſtantino atque Licinio uocatus ad feſta nuptiarum, per ſenectam, quo minus intereſſe ualeret, excuſauiſſet, reſcriptis minacibus acceptis, quibus increpabatur Maxentio fauiſſe, ac Maximino fauere, ſuſpectans necem dedecoroſam, uenenum dicitur hauſiſſe. His diebus Conſtantius Conſtantini pater, atque Armentarius, Cæſares Auguſti appellantur, creatis Cæſaribus, Seuero per Italiam, Maximino Galerij ſororis filio per Orientem: eodémque tempore Conſtantinus Cæſar efficitur. Maxentius imperator in uilla VI millibus ab urbe diſcreta, itinere Lauicano, dehinc Licinius Auguſtus efficitur, paríque modo Alexãder apud Carthaginem imperator fit: ſimilíque modo Valens imperator creatur, quorũ exitus iſte fuit. Seuerus ab Herculio Maximiano Romæ intra tabernas extinguitur, funúſq; ei⁹ Gallieni ſepulchro infertur,, quod ab urbe abeſt per Appiã millibus nouem.

Galerius Maximianus.

Galerius Maximianus, conſumptis genitalibus defecit. Maximianus Herculius à Conſtantino apud Maſſiliam obſeſſus, deinde captus, pœnas mortis genere poſtremo fractis laqueo ceruicibus luit. Alexander à Conſtantini exercitu iugulatur. Maxentius dum aduerſus Conſtantinum congreditur, paulo ſuperius à ponte Miluio, in pontem nauigijs compoſitum ab latere ingredi feſtinans, lapſu equi in profundum demerſus eſt, uoratúmque limo pondere thoracis corpus uix repertum. Maximianus apud Tarſum morte ſimplici perijt. Valens à Licinio morte mulctatur. Fuerunt autem morum huiuſmodi: Aurelius Maximianus cognomento Herculius, ferus natura, ardens libidine, conſilijs ſtolidus, ortu agreſti, Pan-

nonióque.Nam etiam nunc haud longe Sirmio,eminet locus palatio ibidem conſtructo,ubi parẽtes exercebãt opera mercenaria. Aetate interijt ſexagenarius,annorũ XX imperator. Genuit ex Eutropia Syra muliere Maxentiũ, & Fauſtam coniugem Conſtãtini : cuius patri Conſtantio tradiderat Theodoram priuignam.Sed Maxentiũ ſuppoſitum ferunt arte muliebri, tenere mariti animum laborantis auſpicio prauiſſimi cœpti à puero.Is Maximianus charus nulli unquã fuit,nec patri,aut ſocero quidẽ Galerio.

Galerius Armentarius.

G*Alerius autem fuit(licet inculta agreſtiq; iuſtitia) ſatis laudabilis,pulcher corpore,eximius & felix bellator,ortus parentibus agrarijs,paſtor armentorum:unde ei cognomen Armentarius fuit.Ortus Dacia Ripenſi,ibíque ſepultus eſt: quem locum Romulianum etiã uocabulo Romulæ matris appellarat.Is inſolenter affirmare auſus eſt, matrem more Olympiadis Alexãdri Magni creatricis,compreſſam dracone ſemet concepiſſe.*

Galerius Maximinus.

G*Alerius Maximinus ſorore Armentarij progenitus,ueróque nomine ante imperium Daza dictus, Cæſar quadriennio, dehinc per Orientem Auguſtus triennio fuit:ortu quidẽ atque inſtituto paſtorali, uerum ſapientiſſimi cuiuſque,ac literatorum cultor,ingenio quieto,uini auidior. Quo ebrius, quædam corrupta mente aſpera iubebat:qui cũ pigeret factum,differri quæ præcepit,in tempus ſobrium ac matutinum ſtatuit.*

Alexander.

A*Lexander fuit Phryx origine,ingenio timidus,inferior aduerſus laborem uitio ſenectæ ætatis.His omnibus abſumptis,imperij iura penes Conſtan-*

mm.i.

tinum & Licinium deuenere.

Conſtantinus.

Conſtantinus Conſtantij imperatoris & Helenæ filius, imperauit annis XXX. Hic dum iuuenculus à Galerio in urbe Roma religionis ſpecie obſes teneretur, fugam arripiẽs, atque ad fruſtrãdos inſequẽtes, publica iumẽta quaqua iter egerat, interficiens, ad patrem in Britanniam peruenit: & forte hiſdem diebus ibidem Conſtantiũ parentem fata ultima perurgebant. Quo mortuo, cunctis qui aderant adnitentibus, ſed præcipue Eroco Alemannorum rege auxilij gratia Cõſtantium comitato, imperium capit. Hic ſororem ſuam Conſtantiam, Licinio Mediolanum accito coniungit: filiúmque ſuũ Criſpum nomine ex Mineruina concubina ſuſceptum, item Cõſtantinum, iiſdem diebus natum oppido Arelatenſi, Licinianúmque Licinij filium, menſium ferè XX Cæſares effecit. Verum enimuero ut imperia difficile concordiam cuſtodiunt, diſſidium inter Licinium Conſtantinúmq; exoritur, primúmque apud Cibalas iuxta paludem Hiulcam nomine, Conſtantino nocte caſtra Licinij irrumpente, Licinius fugam petijt: Byzantiúmque fuga uolucri peruenit. ibi Martinianum officiorum magiſtrum Cæſarem creat. Dehinc Conſtantinus acie potior apud Bithyniam adegit Licinium pacta ſalute indumentum regium offerre per uxorem. Inde Theſſalonicam iuſſum, paulo poſt eũ, Martinianúmque iugulari iubet. Hic Licinius annum dominationis ferè poſt XIIII, uitæ proxime LX, occiditur, auaritiæ cupidine omnium peſſimus, neque alienus à luxu uenereo, aſper admodũ, haud mediocriter impatiens: infeſtus literis quas per inſcitiã immodicam, uirus ac peſtem publicam nominabat, præcipue forenſem induſtriã. Agra-

rijs planè ac ruſticantibus, quia ab eo genere ortus altúſque erat, ſatis utilis: ac militiæ cuſtos ad ueterum inſtituta ſeueriſſimus. ſpadonum & aulicorum omnium uehemens domitor, tineas ſoricéſque palatij eos appellans. At Cõſtantinus obtento totius Romani imperij mura bellorũ felicitate regimine, Fauſta coniuge, ut putant, ſuggerente, Criſpum filiũ necari iubet. Dehinc uxorem ſuam Fauſtam in balneas ardentes coniectam interemit, cum eum mater Helena ardore nimio nepotis increparet. Fuit uero ultra quàm æſtimari poteſt, laudis auidus. Hic Traianum herbam parietariam ob titulos multos ædibus inſcriptos, appellare ſolitus erat. Hic pontem in Danubio conſtruxit: habitum regium gemmis, & caput exornans perpetuo diademate. Commodiſſimus tamen rebus multis fuit: calumnias ſedare legibus ſeueriſſimis: nutrire artes bonas, præcipue ſtudia literarum: legere ipſe, ſcribere, meditari, audire legationes, & querimonias prouinciarũ. Cúmque liberis, filióque fratris Dalmatio, Cæſaribus confirmatis, III & LX annis uixiſſet, ex quibus dimidios ita ut XIII ſolus imperaret, morbo conſumptus eſt, irriſor potius quàm blandus. Vnde prouerbio uulgari, Tracala X annos præſtantiſſimus, XII ſequentibus latro, X nouiſſimis pupillus ob profuſiones immodicas nominatus. Corpus ſepultũ in Byzantio, Conſtantinopoli dicta: quo mortuo, Dalmatius militum ui necatur. Ita ad tres orbis Romani dominatio redacta eſt, Conſtantino, & Conſtantio, ac Conſtante filijs Conſtantini. hi ſinguli has partes regendas habuerunt: Conſtantinus iunior cuncta trans alpes. Conſtantius à freto Propontidis, Aſiam atque Orientem, Conſtans Illyricum, Italiámq;, & Africam, Dalmatiam, Thraciam, Macedoniámque, & Achaiam.

Annibalianus, Conſtans & Conſtantius.

Nnibalianus Dalmatij Cæſaris conſanguineus, Armeniam, nationéſque circunſocias, interim ob Italiæ, Africǽque ius diſſentire ſtatim Conſtantinus, & Conſtans cœperunt. Conſtantinus latrocinij ſpecie dum incautus, fœdéque temulentus in aliena irruit, obtruncatus eſt, proiectúſque in fluuium, cui nomen Alſa eſt, non longe ab Aquileia. Conſtans uero uenandi cupidine dum per ſyluas ſaltúſq; erraret, conſpirauere aliquãti militares in eius necem, autoribus Chreſtio & Marcellino, ſimúlque Magnentio: qui ubi patrãdi negotij dies placuit, Marcellinus natalem filij ſimulans, pleroſque ad cœnam rogat. Itaque in multam noctem conuiuio celebrato, Magnentius quaſi ad uentris ſecreta ſecedens, habitum uenerabilem capit. Ea re cognita, Conſtans fugere conatus, apud Helenam oppidum Peirenæo proximum, à Gaiſone cum lectiſſimis miſſo, interficitur anno XIII Auguſtæ dominationis: nam Cæſar triẽnio fuerat, æui ſeptimo uiceſimóque. Hic fuit debilis pedibus manibúſque, articulorum dolore: fortunatus cæli temperie, fructuum prouẽtu, nulla à Barbaris formidine: quæ profecto maiora fuerint, ſi prouinciarum rectores non pretio, ſed iudicio prouexiſſet. Huius morte cognita, Vetranio magiſter militum imperium in Pannonia apud Murſiam corripuit: quem Cõſtantius non poſt multos dies regno exuit, grandæuo ætate non uitam modo, ſed etiam uoluptarium otium concedens. Fuit autem propè ad ſtultitiam ſimpliciſſimus.

Conſtantius.

C Onſtantius Gallũ fratrem patruelẽ Cæſarẽ pronuntiat, ſororem Cõſtantinam illi coniungens. Magnentius quoq; Decentium conſanguineũ ſuũ trãs

alpes Cæſarẽ creauit. His diebus Romæ Nepotianus Eutropiæ Cõſtantini ſororis filius, hortantibus perditis, Augu ſti nomen rapit: quẽ octauo die uiceſimóque Magnentius oppreſſit. Hoc tempore Conſtantius cum Magnentio apud Murſiã dimicans uicit. In quo bello penè nũquam amplius Romanæ conſumptæ ſunt uires, totiúſque imperij fortunæ peſſundatæ. Dehinc cum ſe Magnentius in Italiã receepiſſet, apud Thicinum plures fudit incautius & ut in uictoria ſolet, audacius perſequẽtes. Nec multo pòſt apud Lugdunũ coanguſtatus, gladio occulte prouiſo, ictum pulſu parietis iuuans, trãſfoſſo latere, ut erat uaſti corporis, uulnere, naribúſq; & ore cruorem effundens, menſe imperij XLII, ætatis anno L, expirauit, ortus parẽtibus qui Galliam inhabitant: legendi ſtudio prõptus, ſermonis acer, animi tumidi, & immodice timidus: artifex tamẽ ad occultãdã audaciæ ſpecie formidinẽ. Eius morte audita, Decẽtius laqueo faſciæ ad collũ poſito uitã finiuit. Hoc tẽpore Gallus Cæſar à Conſtãtio occiditur. Imperauit annis IIII.

Siluanus.

Siluanus imperator effectus, die imperij XXVIII, perimitur. Fuit ingenio blandiſſimus, quanquam barbaro patre genitus, tamen inſtitutione Romana ſatis cultus & patiens.

Conſtantius,

Conſtantius Claudium Iulianum, fratrẽ Galli honore Cæſaris aſſumit, annis natum ferè III atque XX. Iſte in campis Argentoratenſibus apud Gallias, cum paucis militibus, infinitas hoſtium copias deleuit. Stabant acerui montium ſimiles, fluebat cruor fluminum modo, captus rex nobilis Chonodomarius, fuſi omnes optimates: redditus limes Romanæ poſſeſſionis, ac

poſtmodum cum Alemannis *dimicans,potentiſſimum eorum regem* Badomarium *cepit.* Hic *à militibus* Gallicanis Auguſtus *pronuntiatur.*Hic Cōſtantius *urgere legationibus in ſtatum noménque priſtinum reuerti.*

Iulianus.

I *Vlianus mandatis mollioribus refert ſe ſub nomine celſi imperij multo officioſius pariturum.*Hinc Conſtantius *magis magíſque ardens dolore:atque ut erat talium impatiēs,in radicibus* Tauri *montis apud* Mopſocrenem *febri acerrima, quam indignatio nimia uigilijs augebat,interijt anno cuius* I I I I *&* X L.*imperij* I X *atque* X X X,*uerum* Auguſtus I I I I,X X'que.O*cto ſolus: cum fratribus atque* Magnentio X V I:X V *Cæſar.* Felix *bellis ciuilib⁹,externis lachrymabilis:mirus artifex in ſagittis: à cibo,uinóque & ſomno multum intemperans,patiens laboris,facundiæ cupidus: quam cum aſſequi tarditate ingenij non poſſet,alijs inuidebat.*Spadonū,*aulicorúmque amori deditus & uxorum,quibus contentus,nulla libidine tranſuerſa,aut iniuſta polluebatur.*Sed *ex coniugibus,quas plurimas ſortitus eſt,præcipue* Euſebiā *dilexit: decoram quidē,uerum per* Amantias,*&* Gorgonias, *& alia importuna miniſteria uexantem famam uiri,contrà quàm fœminis modeſtioribus mos eſt: quarum ſæpe præcepta maritos iuuant.*Nanque *ut cæteras omittam,*Pōpeia Plotina,*incredibile dictu eſt quanto auxerit gloriā* Traiani:*cuius procuratores cum prouincias calūnijs agitarent, adeo ut unus ex ijs diceretur locupletium quenque ita conuenire,*Quæ *habes ad menſam?* Vnde *habes? tertium,* Pone *quæ habes:illa coniugem corripuit,atque increpans quòd laudis ſuæ eſſet incurioſus, talem reddidit ut poſtea exactiones improbans & deteſtans,fiſcum lienem uocaret,*

quod eo creſcente artus reliqui tabeſcant. Igitur Iulianus redacta ad unum ſe orbis Romani curatione, gloriæ nimis cupidus, in Perſas proficiſcitur. Illic à transfuga quodam in inſidias deductus, cum eum hinc inde Parthi urgerent, è caſtris iam poſitis, arrepto tantum clypeo procurrit. Cúmque inconſulto ardore nititur ordines ad præliũ componere, ab uno ex hoſtibus & quidem fugiente, conto percutitur. Relatúſque in tabernaculum, rurſúſque ad hortãdos ſuos egreſſus, paulatim ſanguine uacuatus, circa noctis fere medium defecit, præfatus, cõſulto ſeſe de imperio nihil mandare, ne, uti ſolet, in multitudine diſcrepantibus ſtudijs amicorum, ex inuidia rei præ diſcordia exercitus periculum pararet. Fuerat in eo literarum ac negotiorũ ingens ſcientia, eo iuuauerat philoſophos & Græcorum ſapientiſſimos. Vſu promptior corporis, quàm ualidus quidem, ſed breuis fuit. Hæc minuebat quarundam rerũ neglectus modus. Cupido laudis immodica, cultus numinum ſuperſtitioſus: audax plus quàm imperatorem decet. Cui ſalus propria, cum ſemper ad ſecuritatem omniũ, tum maxime in bello conſeruanda eſt. Ita illum cupido gloriæ flagrantior peruicerat, ut neque terræmotu, neque pleriſque præſagijs, quibus uetabatur petere Perſidem, adductus ſit finem ponere ardori, ac ne noctu quidem uiſus, ingens globus cælo lapſus diem belli cautum præſtiterit.

Iouinianus.

XLI *Ouinianus genitus patre Varroniano, incola agri Singidonenſis prouinciæ Pannoniæ imperauit menſes VIII. Cuius patri cũ liberos crebros amitteret, præceptũ ſomnio eſt, eũ qui iam inſtante uxoris partu edẽdus foret, diceret Iouinianum. Hic fuit inſignis corpore, lætus ingenio, literarũ ſtudioſus. Hic dũ à Perſi-*

de hyeme aſpera mediáque Conſtantinopolim accelerans, cruditate ſtomachi, te ctorio noui operis grauatus eſſet, repente interijt, annos gerens proxime X L.

Valentinianus.

V*alentinianus imperauit annis* X I I, *minus diebus* C. H*uius pater* G*ratianus mediocri ſtirpe ortus apud* C*ibalas,* F*unarius appellatus eſt, eo quòd uenalitium funem portanti quinq; milites nequirēt extorquere: eo merito aſcitus in militiam, uſque ad præfecturæ prætorianæ potentiam conſcendit: ob cuius apud milites commendationē,* V*alentiniano imperiū reſiſtenti aggeritur.* H*ic* V*alentem conſanguineum ſuum ſibi ſociū in imperio aſciuit: ac demum* G*ratianum filium, necdum plene puberē, hortatu ſocrus & uxoris* A*uguſtum creauit.* H*ic* V*alētinianus fuit uultu decens, ſolers ingenio, animo grauis, ſermone cultiſſimus.* Q*uanquā enim ad loquendum parcus, ſeuerus, uehemens, infeſtus tamen uitijs, maximéq; auaritiæ: cuius punitor ipſe fuit acer: & in ijs, quæ memoraturus ſum,* H*adriano proximus.* G*enera uetuſtiſſimorū meminiſſe, noua arma meditari: fingere terra ſeu limo ſimulacra: prudenter uti locis, temporibus, ſermonibus: atque ut breuiter concludam, ſi ei infidis hominibus, queis ſeſe quaſi fidiſſimis prudētiſſimiſque dederat, carere, aut probatis, eruditiſq; monitoribus uti licuiſſet, perfectus haud dubie princeps enituiſſet.* H*uius tēpore* F*irmus apud* M*auritaniā regnum inuadēs, extinguitur.* V*alētinianus apud* B*ergentionem legationi* Q*uadorū reſpondens, anno æui* V *&* L, *impetu ſanguinis, uoce amiſſa, ſenſu integer expirauit.* Q*uod quidem intemperātia cibi, ac ſaturitate, qua artus diffuderat, accidiſſe plures retulere.* I*taque eo mortuo,* V*alentinianus adhuc quadriennis, autore* E*quitio,*

ac Merobaude propinquo, ubi cum matre fuerat adlatus, creatus eſt imperator.

Valens.

V *Alens unà cum Valentiniano germano ſuo, de quo diximus, regnauit annos decem, menſes quinque. Hic Valens cum Gotthis lachrymabili bello commiſſo, ſagittis ſaucius, in caſam deportatur uiliſſimam: ubi ſuperuenientibus Gotthis, ignique ſuppoſito, incendio concrematus eſt. In quo probanda hæc fuere: Fuit poſſeſſoribus conſultor bonus, mutare iudicia uerus, in amicos fidus: iraſci ſine noxia ac periculo cuiuſquam, ſanè ualde timidus. Huius temporibus Procopius tyrannus cadens extinguitur.*

Gratianus.

G *Ratianus genitus Sirmij, imperauit cum patre Valentiniano annis octo, diebus LXXXV. cum patruo & fratre tribus, cum eodem fratre ac Theodoſio quatuor, & cum his omnibus accedente Archadio, menſes ſex. Hic apud Argentarium oppidũ Galliæ XXX Alemannorum milia in bello extinxit. Hic cum animaduertiſſet Thraciam Daciámque tanquam genitales terras poſſidẽtibus Gotthis, Taiphalis, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis, & Alanis, extremum periculũ inſtare nomini Romano, accito ab Hiſpania Theodoſio, cunctis fauentibus, agenti annum à triceſimo tertium, imperiũ committit. Fuit autem Gratianus literis haud mediocriter inſtitutus: carmẽ facere, ornate loqui, explicare controuerſias rhetorum more. nihil aliud die noctúque agere quàm ſpiculis meditari: ſummæque uoluptatis, diuinæque artis credere ferire perite ſibi deſtinata: cibique, uini ac libidinis uictor: cunctíſque fuiſſet plenus bonis, ſi ad cognoſcendam*

reipublicæ gerendæ ſcientiam animum intendiſſet, à qua propè alienus, nõ modo uoluntate, ſed etiam exercitio fuit. Nam dum exercitum negligeret, & paucos ex Alanis, quos ingenti auro ad ſe tranſtulerat, anteferret ueteri ac Romano militi, adeòque Barbarorum comitatu & propè amicitia capitur, ut nonnunquam eodem habitu iter faceret, odia contra ſe militum excitauit. Hoc tempore cum Maximus apud Britanniam tyrannidem arripuiſſet, & in Galliam tranſmiſiſſet, ab infenſis Gratiano legionibus exceptus, Gratianum fugauit, nec mora extinxit, qui uixit annis trigintaocto.

Theodoſius.

THeodoſius genitus patre Honorio, matre Thermãtia, genere Hiſpanus, originem à Traiano principe trahens: à Gratiano Auguſto apud Sirmium imperator effectus, regnauit annis uigintiſeptem. Huic ferunt nomen, ſomnio parentes monitos ſacrauiſſe, ut Latine intelligimus, A` deo datum. De hoc etiã oraculo in Aſia diuulgatum eſt, eum Valenti ſucceſſurum, cuius nomen è Θ & E, O, atque Δ Græcis literis initiaretur. Qua cognatione principij deceptus Theodorus, cum ſibi imperiũ præſumeret, ſceleſtæ cupidinis ſupplicia percepit. Fuit autem Theodoſius propagator Reip. atque defenſor eximius. Nam Hunnos & Gotthos, qui eam ſub Valente defatigaſſent, diuerſis prælijs uicit. Cũ Perſis quoque petitus pacem pepigit. Maximum autem tyrannum qui Gratianum interfecerat, & ſibi Gallias uindicabat, apud Aquileiã extinxit. Victorem quoque eius filium, intra infantiæ annos à Maximo patre Auguſtum factum, necauit. Eugeniũ quoque tyrannum, atque Arbogaſtem ſuperauit, deletis eorum decem milibus pugnatorum. Hic etenim Eugenius confi-

ſus uiribus Arbogaſtis, *poſtquam apud* Viennam Valentinianum *extinxerat, regnum inuaſit: ſed mox ſimul cum uita imperium perdidit.* Fuit *autem* Theodoſius *moribus & corpore* Traiano *ſimilis, quantum ſcripta ueterum & pictura edocent.* Sic *eminens ſtatus, membra eadem, par cæſaries, os abſque eò quod illi aliquantum uellendo ſteriles genæ, neque tam ingentes oculi erãt, neſcio an & tanta gratia tantúſque flos in facie, ſeu tãta dignitas in inceſſu.* Mens *uero prorſus ſimilis, adeo ut nihil dici queat quod non ex libris in iſtum uideatur transferri.* Clemens *animus, miſericors, communis, ſolo habitu differre ſe cæteris putans: in omnes homines honorificus, uerum effuſius in bonos: ſimplicia ingenia æque diligere, erudita mirari, ſed innoxia: largiri magno animo magna: amare ciues uel priuato contubernio cognitos, eóſque honoribus, pecunia, beneficijs cæteris munerari, præſertim quorum erga ſe uelut patrem aſpero caſu officia probauerat.* Illa *tamen, quibus* Traianus *aſperſus eſt, uinolentiam ſcilicet, & cupidinem triumphandi, uſque eo deteſtatus eſt, ut bella non mouerit, ſed inuenerit: prohibuerítque lege, miniſteria laſciua, pſaltriáſque comeſſationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, ut conſobrinarũ nuptias uetuerit, tanquam ſororum.* Literis, *ſi nimium perfectos contemplemur, mediocriter doctus, ſagax planè, multúmque diligens ad noſcenda morum geſta: è quibus non deſinebat execrari ueterum facta ſuperba, crudelia, libertati infeſta quæ legerat: ac* Cinnam, Marium, Syllámque, *atque uniuerſos dominantiũ, præcipue tamen perfidos & ingratos.* Iraſci *ſanè rebus indignis, ſed flecti cito: unde modica dilatione emolliebãtur aliquãdo ſeuera præcepta. habuítq; à naturæ munere, quod* Auguſtus *à philoſophiæ doctore di-*

dicerat: qui cum uidiſſet eũ facile commoueri, ne aſperum aliquid ſtatueret, monuit ut ubi iraſci cœpiſſet IIII *atq;* XX *Græcas literas memoria recenſeret, ut illa concitatio, quæ momẽti eſt, mente aliò traducta, parui temporis interiectu langueſceret.* Melior *haud dubie, quod eſt raræ uirtutis, poſt auctam annis potentiam regalem, multóque maxime poſt ciuilem uictoriam.* Nam *& annonæ curam ſollicitus attendere, & auri argentiq; graue põdus ſublati, atque expenſi à tyranno, multis è ſuo reſtituere, cum benigni principes, & quidẽ uix fundos ſolerent nudos, ac deformata prædia concedere.* Iam *illa minutiora, & ut dicitur, intra aulam: quæ quidem quia occulta ſunt, magis naturæ hominum curioſæ oculos auréſque ad ſe trahũt: patruum colere tanquam genitorẽ, fratris mortui ſororíſque liberos habere pro ſuis, cognatos affinéſque parentis animo complecti: elegans lætúmque conuiuium dare, non tamen ſumptuoſum: miſcere colloquia pro perſonis, ſtudio, dignitatibus, ſermone cum grauitate iucundo, blandus pater, concors maritus.* Exercebatur *neque ad illecebras, neque ad laſſitudinem: ambulationibus magnis, cũ eſſet otium, reficiebat animum: ueſcendi continentia ualetudinem regebat: ſicque in pace rebus humanis annum agens* L. *apud* Mediolanum *exceſſit: utranque* Remp. *utrique id eſt* Arcadio *&* Honorio *quietam relinquens.* Corpus *eius eodem anno* Conſtantinopolim *tranſlatum atque ſepultum eſt.*

FRANCISCO BORGIAE EPISCOPO ET PONTIFICALIS AERARII PRAEFECTO POMPONIVS LAETVS.

S OLET *quæri ab ſtudioſis uiris, utilíſne ſit hiſtoria.* Nos *uero nõ modo utilẽ & frugiferã, ſed neceſſariã mortalibus eſſe contendimus. & quẽadmodũ agricolatione corpora, ſic monimentis rerum animu fouẽtur.* Vitæ *cupido pharmaca pellendis morbis inuenit.* Series *rerum, ne una cum eo qui gerit, interiret, hiſtoriam excogitauit. quantóque nobilior corpore animus, tanto cæteras dotes præcellit hiſtoria, potiſſimámque ſibi ſapientiæ partem uẽdicat.* In *ea enim eſt imitatio uiuendi, uitia deteſtatur, uirtutes ardore quodã imitationis effert.* Et *cum rebus omnibus tempora uetuſtatem afferant, hiſtoria numero annorum admirabilior eſt, & ſanctior habetur.* Scripſerũt *multi de eius utilitate, déque eius obſeruatione, quæ præterire negligentia non eſt.* Ab *hiſtoricis abeſſe debent fœdum crimen aſſentationis, & amor ac beneuolentia, metúſque & ſimultas, quibus corrũpitur narratio, uti ſæpenumero contigit.* Aiũt *enim,* Scribe *ſecurus quod lubet, & quod uelis narres, habiturus mendaciorũ comites.* Principes *hiſtoriarũ cur diſſentiũt? cur uaria tradunt? quòd iudiciũ quo ſolemus in rebus uti, ſæpius decipit.* Itaque *ſcribẽtes quæ ipſi uidimus, unde nomen eſſe memorãt, errore liberi uera fateremur.* Sed *quoniã ad ea quæ ab ſeculis noſtris remota ſunt, accommodatur narrandi materia, iudicio opus eſt ſimul &*

memoria. accuratius legere prodeſt. Laudatur etiã in hiſtoria breuitas, quæ ſit aperta ac lucida, ut illa Criſpi Salluſtij. Liuius modo breuis, modo copioſus, plus eloquentiæ addidit. Sunt & alij candidi, alij nimis phalerati & tumidi. Veterũ ſimplicitas, ut fuit M. Catonis, & Q. Fabij, interijt. Nos uero breues eſſe uolumus, & ſæpius digreſſi ſumus ornatus gratia. Verũ ſi candor ille ſimplicitatis antiquæ aberit, ueniã oramus: quam cum ſciamus minime mereri, præcipue nobis dandã ab his qui legerint, aut audierint, arbitramur. Præterea hiſtoria quouis modo ſcripta delectationem adfert. Natura ipſa ad rerum notitiã prouocamur: réſque auidius quàm eloquẽtia petitur, ut qui qualibet nuda rerum cognitione etiã anilibus fabellis capiamur. Nihil his commentarijs falſi, quantũ perſpeximus, auſi ſumus, exorſi ab interitu iunioris Gordiani uſq; ad exiliũ Iuſtini Heracliorũ. Multa diſperſa in unum corpus collegimus. Ab Philippis uero uſq; ad cædem AEmiliani, quia Trebonij Pollionis labor ſine capite eſt, & monimẽta illorum temporum deſiderantur, nimis circunciſe narrauimus: utcunque certi ſumus, proculdubio libellos tibi Borgia placituros, qui memoria ſeculorum plurimum delectaris, & ob id à publicis negotijs ſeuocaris. Alij uero, ſi cætera nobis deeſſent, quoniam titulus tuæ humanitatis index eſt, ſatis ſunt probaturi.

Põponij Læti epitaphiũ, per Domitiũ Palladiũ Soranum.

Hic iacet exigua Lætus Pomponius urna,
Cuius honos merito pulſat utrunque polum.
Lætus erat Romæ uates ſublimis, & idem
Rhetor, nunc campis lætior Elyſijs.

ROMANAE HISTORIAE COMpendium, ab interitu Gordiani iunioris uſque ad Iuſtinum tertium, per Pomponium Lætum.

BALBINVS, PVPIENVS, GORDIANVS.

M AXIMINO profligando, qui primus poſthabita ſenatus autoritate, ab exercitu imperator Auguſtus appellatus eſt, ex concione Vectij Sabini, patres imperium duobus uiris decreuere, & populus Rom. concordi aſſenſu ac lætitia ſciuit. Ii fuere Decius Cælius Balbinus, & M. Clodius Pupienus. Hic quamuis homo nouus, per gradus dignitatis ſatis illuſtris erat, & grauitate ac ſeueritate uenerabilis. Balbini maiores ex Gadibus Hiſpaniæ cum Pompeio Magno uenerant, & ciuitate donati. horum primus Theophanes Balbus, Romæ appellatus Cornelius, quem M. Tullius defendit. Igitur Balbinus nobilitate familiæ: fortuniſque & clementia ſatis cognitus. hic Cæſaris, ille Catonis moribus comparatus: ille contra Maximinos hoſtes iudicatos copias eduxit, hic urbis gubernationem ſuſcepit: illius auſpicijs cæſi Maximini, huius bonitate tumultus in urbe inter ciues ac prætorianos exortus eſt. Tandem neque illi ſeueritas, neque huic clementia profecerunt. ambos milites occiderunt. Gordianum natum annos XIII, qui modo Cæſar erat, imperatorem fecerunt, non abnuente ſenatu. Cuius ſucceſſibus cum poſſet Perſicum nomen deleri, inſidiæ Philippi uetuerunt. Quibus circunuentus, adoleſcens occiſus eſt. Etenim occultæ proditiones ad exci-

dium bonorum excogitatæ, ſcelera audientium prodigiorum augent. nõ fuit multa iuuenis Gordiani *cædes. quicunque in eum coniurauerunt, crudelibus ſupplicijs afflicti interierunt.*

Marcus, *&* Seuerus Hoſtilianus.

Enatus *de morte* Gordiani *factus certior,* Marcum S *quendã uirum grauem ac ſapientem imperatorẽ legit, qui ſubita morte in palatio ubi habitabat, deceſſit: nec ſucceſſor dilatus eſt: ſtatimque lectus à patribus* Seuerus Hoſtilianus, *qui repente cũ incidiſſet in morbum, medicis male uenam ſoluentibus, occubuit.* Interea *literæ* Philippi *ad ſenatum adferũtur: in ijs ſcriptum erat,* Gordianum *graui morbo affectum obijſſe, &* Philippum *ab exercitu imperatorẽ factum, rogaréque uti patres probarent.* Senatus *qui rem nondum nouerat,* Auguſtum Philippum *confirmauit,* Gordianum *inter diuos retulit.*

De *imperio* Philippi.

Arcus Iulius Philippus Voſtris Arabiæ *urbe, obſcu* M *ris parẽtibus natus eſt, cuius fortunæ, humilitas generis nõ obfuit.* Ab *teneris annis relicto patrio ſolo militare cœpit: nec difficile hoc puero fuit. nam* Arabes *optimi ſunt equites, & militiam* Romanam *noſcere cœperunt, in* Oriente *res gerente* Pompeio. Philippus *haud parum diligens, per gradus promotionis aſcendit, comes ordinis, deinde dux, poſt præfectus prætorio.* Tandem *in* Perſide *poſt mortem* Miſithei, *exercitui à* Gordiano *præficitur, & loco parentis, iuuenis imp. eum habuit.* Miſitheus, *qui & idẽ* Timeſſocles, *uir modeſtus ac frugi,* Reip. *& militibus moderandis tanta dexteritate uſus, ut utriſque chariſſimus fuerit: propter cuius bonitatem ſimul & ingenitam eloquentiam, eius filia adoleſcenti* Gordiano

nupſit, præfectúſque urbi factus. tanti uiri conſilio imperium ex omni parte augebatur. Bello Perſico ſenis prouidentia fugatus eſt Sapores rex Artaxerxis filius. Erat autem Sapores ſtatura procerus, & corpore horribilis. Recuperatæ urbes, Antiochia quæ eſt Niſibis, & Carræ: exercitui commeatus nunquam defuit. In eo exigendo prouincialibus minime moleſtus. Senatus hominem quadrigis & titulo honeſtauit,

Miſitheo parēti princip̄ū P.R. tutori Reip. S.P.Q.R.

Sunt qui ſcribunt & hunc conſilio Philippi obijſſe. Nam cum medici poculum decreuiſſent uentris profluuio cohibendo, aliud fraude porrectum quod magis ſolueret. Poſt huius obitum factio Philippi plurimum creuit: frumentariæ naues eius opera interceptæ ſunt. Exercitúſque eſurie cum laboraret, ad loca difficiliora traductus, ad quæ per Euphratem commeatus aduehi non poſſet, amici Philippi negligentiæ principis id aſcribebant. cæteri cum eſurirent, facile crediderunt. Iámq; palàm princeps accuſabatur, adoleſcentia culpabatur, quòd non digna imperio eſſet: tandem fames impulit penè omnes imperiū cōmendare Philippo, qui unà cum iuuene imperaret: quod diu durare non potuit. Nam & Philippus fraudulenter omnia agebat, per clandeſtinos amicos noua crimina fingebat. Et iuuenis Scipionum proles, & Auguſtorum hæres æquatum ſibi imperium cum indignitate Philippi ægre ferebat. Ea res cædem Gordiano feſtinauit. acceſſit etiam ne amor S.P.Q.R. & militum, intellectis hominis Arabici fraudibus, imperium abrogaret. Hac uia iam Aug. Philippus proficiſcendi ad urbem cōcionem habuit, percuſſóque cum Perſis fœdere, Meſopotamiā & Aſſyriam hoſtibus reliquit, paſſus uictriciū armorū dedecus ut ad urbē

nn.i.

è Syria aduolaret. In natali agro urbẽ ſui nominis condi iuſſit Philippopolim. & nequis ambigat, aut nominis ſimilitudine decipiatur, altera eſt in Thracia Philippopolis, quam Scythæ diripuerũt regum Macedoniæ opus. In itinere cõſortem imperij fecit Philippum filiũ: reuerſus ad urbem iã uoti cõpos, plura largitus eſt. ſed ipſius aduẽtu lætitia haud ingens, quòd prouincias amiſerat. ſtudens ſedare animos omniũ, inducto cum Perſis decreto, illis bellũ indixit, ſperãs ignominiã abolere. Res ſine ſanguine peracta eſt, Perſis prouincias reſtituere pollicẽtibus. Huius imperij anno II, ante XI Calẽd. Maij, ingenti pompa, magnóque ſumptu & apparatu ſeculares ludi anno A. V. C. M. celebrati ſunt. beluæ triumpho Perſico & ijs ludis à Gordiano aſſeruatæ (nam iuuenis natali urbis triũphare decreuerat) hæ fuiſſe memorantur: Elephãti XXXII, alces X, tigrides X, leones mãſueti LX, leopardi cicures XXX, hyenæ X, hippopotamus unus, rhinoceros unus, arcoleontes X, cameleopardi X, onagri XX, equi feri XL, gladiatorũ paria mille. Quæ omnia in Circo maximo exhibita, & ſcenicos ludos in Põpeij theatro tribus diebus, totidémq; noctibus (mirũ dictu) peruigil populus ſpectauit, funalibus atque lychnis tenebras uincẽtibus: & cũ multitudo ſolennibus ludis intenta eſſet, incendium aut ex luminaribus, aut ex ignibus cœlitũ, in curia diuagatum eſt. Theatrũ Põpeij arſit, & ei propinquũ hecatonſtylon, cẽtum colũnarũ in cãpo Martio opus. Centenariam porticum appellabant. Circenſes dati, in quibus certamine currendi quadrageſimus equorũ è carcere miſſus numeratus eſt. De ludis ſecularibus pauca referre haud ab re eſt. Eos inſtituiſſe fertur exactis regibus M. Valerius Publicola, & appellatos, quòd plerunque hominis ætas ſemel intueri poteſt: ídque

aliquandiu ſeruatum eſt. Poſtea ambitione Cæſarũ cupientiũ id ſolēne ſuis tēporibus exhiberi, ordo corruptus eſt, & pro libidine ſeculares ludi habiti. Interea Scythæ, qui Miſitheo fidē præſtiterant, & illius nutu quieti erant, facta irruptione limites tranſgreſſi, urbes & agros imperij Romani uaſtare, prædas abducere, cædes undique facere, incēdia ſuſcitare, domos, uillas, tuguria euertere, metum haud inanem inferebant. Expeditioni propere præficitur Marinus quidam, dux limitis Sarmatici: ab exercitu Illyricorũ imperator eſt appellatus. Quod cum nuntiatum eſſet Romæ, Philippus aduocato ſenatu, plurimũ de Marini ingratitudine queſtus eſt. Decius uir clarus hortatus eſt principem ne timeret quòd Marinus pœnas daturus eſſet: qui poſt paulo cæſus ſeditione militari, pœnas luit. Confirmatus imperator uaticinio Decij, contra Scythas cum ſupplemento copiarum ipſum Decium miſit: qui cum ad exercitum perueniſſet, cōcordi aſſenſu milites Illyriciani imperatorem fecerunt, renuentem ac repugnantem ſtrictis enſibus coegerunt. Dux experientia rerum cautus, ne à principe accuſari poſſet, neúe locum calumnijs præberet, fidiſſimo nuntio literas ad Philippũ dedit, quibus ſe excuſabat, ſuppliciter exorās ne turbato animo ferret, promittens abdicaturũ ſe dignitate, ad quā inuitus tractus eſſet. Philippus uero homo Punica fraude deterior, qui ut ſcelera tegeret, cultũ Chriſtiani nominis ſimulabat, expeditionē ſcriptis etiā nouis legionibus cōtra Decium parauit: & cum poſſet per duces bellum gerere, ipſe eductis copijs profectus eſt, minis ingentibus palàm aſſerens ſe Decium cum toto ſcelerato exercitu perditurum. Hac mente turbatus, uelut furore concitus ferebatur. Itaque à militibus ipſe Veronæ cæſus eſt, & Romæ filius à prætorianis. Is traditur fuiſſe

aglaſtos,& ludis ſecularibus ridentẽ patrem ſeuero uultu inſpexiſſe,uelut illum corrigeret. Ambo *Philippi uixerũt annis quinque,& immerito inter diuos relati.*

Decius.

*M*p.*Cæſ.* M.Q. *Traianus Decius Augu. Decius*
1 *Bibali inferioris Pãnoniæ urbe natus claris parentibus,ab ineunte ætate ſpem optimæ indolis præbuit: in quo uirtutes cum ætate creuerunt:ad ampliſſimas dignitates non ambitio, non empta ſuffragia, non corruptæ amicitiæ,ſed boni mores perduxere. Igitur qui à militibus Illyricianis antè imperator factus fuerat, ab ſenatu Auguſtus eſt appellatus.Is cũ magnitudinẽ imperij contemplaretur,P. Cornelium Licinium Valerianum,qui poſtea imperauit, exercitu præfecit,uirum militarem, & bonis moribus nutritum,tum ſexageſimum ſextum agentem annum. Et cum de Cenſore eligendo poteſtas ſenatui data eſſet ab Decio,Valerianus abſens Cenſor lectus,in æde Caſtoris & Pollucis in parte fori Rom. uerſus palatium, cuius ueſtigia effodi uidimus. Ea Cenſura probata Decio patre ac filio conſule,modeſtia Decij hoc paſſa eſt.Nam poſtquam Reſpublica unius nutu gubernari cœpta eſt.ipſi imperatores Cẽſores erant.Decius,cuius uita ſanctiſſimis inſtitutis nunquam aduerſata,cupiens nihil agere niſi quantum ſenatus iuberet, Cẽſuram ampliſſimo ordini permiſit. Huius imperatoris uita, quæ & ciuilis & militaris fuit, multos habuiſſet laudatores, ſi ab Chriſtianorũ cruciatibus ſe temperaſſet.Nam ius quintæ relationis,& procõſulare imperium, unde Auguſti omnes procõſulibus necnõ & ius Tribunitiæ poteſtatis, quod Auguſtus primus ſibi perpetuo uindicauerat,arbitrio ſenatus populíque Romani permiſit, patris patriæ cognomen accepit. Sed priuſquã*

ad urbem rediret, ciuiles in Gallia motus ſedauit. Parũ in urbe cõmoratus, cogente ſenatu filiũ ſuum Decium Cæſarẽ fecit. Patribus Rẽpublicam cõmendauit, & unà cũ filio ad liberãdas Thracias profectus eſt. Nam Scythæ & naualibus & terreſtribus copijs omnia infeſtabant. Victor in primis cõgreſſibus, hoſtes in anguſtias locorũ, quæ in Dardanijs ſunt, cõpulit & obſedit: expugnaſſétq; fame, ni proditus ab ſuis fuiſſet. Hoſtium dux per legatos petijt uti relicta omni præda ſineret cum ſuis abire trans Iſtrum: Romanus imperator negauit, auidus illos perdẽdi, qui toties fractis fœderibus irruperant: & qui prouincias Romani imperij quieſcere non ſinerent: & ſua ſtrage uix domiti, amiſſo rege Decibalo, Neruæ Traiano illuſerint. Iámq; ferè uoti compos, Trebonianum Gallũ, ducem limitis Myſiæ, ad obſidẽdos aditus, ne fugerẽt, cum bona parte copiarum miſit. Gallus conſilium Barbaris patefecit, & eos monuit ut ſe diuiderent, & alij conſiſterent in inſidijs prope paludem, alij in primo congreſſu fugam ſimularent paludem uerſus. Barbari nonnihil addẽtes conſilio Galli, rem peragunt. Cũ in pugnam deſcenderent, admiratus eſt Decius, quòd qui modo perculſi metu erant, iam arma poſcerent: ignarúſque proditionis, certus uictoriæ copias educit. Illi ſtatim terga dant, imperator inſequitur. cum uentũ eſt ad inſidias, atrociſſima fit pugna, utrinq; magnæ cædes. Deciani difficillime præliabantur, luto paluſtri afferẽte cladem, tamen non moriuntur inulti, & loco & fato aduerſantibus pereunt. Decius pater cum filio occubuere: ſenior fortè equo ſedens, ne uiuus aut contrà in manus hoſtium perueniret, inſilijt in uoraginem paludis. Nam quæſitum eius cadauer, nuſquam repertum eſt. Regnauerunt biennio nondũ finito. Hic fuit Deciorũ finis qui (ut credi-

bile eſt) ſe pro futura uictoria deuouerunt. Ita enim Deciorum nomen facere conſueuit. Decij Mures duo prioribus ſeculis, alter bello Hetruſco, alter bello Latino, cōſtanti animo inter confertiſſimos hoſtes pro uictoria patriæ ſe deuouentes occubuere. Hunc deuouendi morem primus creditur introduxiſſe Linus Codri F. qui pro patria bello Dorico ſe deuouit. Hic Miletum coloniam Athenienſium deduxit in Ionia. Quidam ſcribit Decium cupientem Philippopoli ferre opem, cito petiſſe Beroeam: & inde fugatum ab Echina rege Gotthorum, reparatiſque in Mœſia uiribus, rediſſe ad hoſtes, qui Philippopolim ceperant, & Priſcum ducem ſibi conciliauerāt. In ipſo congreſſu ictum ſagitta Decium filium deceſſiſſe: & patrem, uel ut cædem filij ulciſceretur, uel ut morte ſua finem dolori inueniret, in confertiſſimos ſe immiſiſſe hoſtes, & nuſquam apparuiſſe, & dijs ante congreſſum immolaſſe, ad Abrittum Mœſiæ urbem. inde factum loco nomen, Ara Decij appellatur. Decius pater bonitate Traiano adæquatus, noménque optimi principis iudicio ſenatus meruit, appellatúſque eſt, Imp. Cæſ. M. Q. Traianus Decius Aug. Exercitum Illyricianum mire dilexit, quia ab eo primum imperatoris nomen accepit. Senatus Decij nomine, Decianas thermas in Auentino ædificauit.

Gallus.

IMp. Cæſ. C. Vib. Trebonianus Gallus Aug. patritiorū familia ortus, in quo plus fortunæ quàm fidei fuit. quanuis cum Auguſtus eſſet, in numiſmatibus exprimi iuſſerit, Virtus Auguſtorū, de ſe ac filio: quaſi uirtute, non dolo principatum aſſecutus. In tanta noſtrorum ſtrage, legio quæ integra Scytharū fide remanſerat, Gallum imperatorem fecit. qui ſuperfuerant, ad hunc*

confugerunt, uelut ſeruatorem reliquiarum Romani *exercitus. quo rumore adductus ſenatus,* Auguſtum *appellauit, licet & ipſe ſcripſerit.* Cum Scythis *fœdus percuſſit nō ſine* Romani *nominis ignominia.* Tunc *primum diuturno & libero potētatu populus* Romanus *tributa pependit.* Tūc *primum* Reſpublica *iugum* Scythicæ *ſeruitutis accepit. tantáque eſt imperandi auiditas, ut qui præeſſe cupit, & ad id faſtigium legi, urbes & prouincias ſine diſcrimine donet.* Hadrianus *ab aliis occupatas reſtituit, quod principis liberalitate uideri actum poteſt: ſed qui tributo pendendo obnoxiam fecerit* Vrbem, *præter* Gallum *fuit nemo.* Tributum *fuit drachmarum aurearum* C C. *Secus euenit quàm ſperabat imperator.* Barbarus *cum uincit, inſolentior eſt.* Itaque *contēplatus diuitias* Romani *imperij, quòd & ſua fide ille imperaret, ac per hoc tributū pro meritis non eſſet, incurſiones facere, prædas abigere, ingentique agmine terra mariq; ſæpius irrūpere.* Depopulatur Dardaniam, Thraciam, Theſſaliā, Macedoniámq;, & Hellada, & *pars infeſtabat* Aſiam: *undique cum plurium urbiū uaſtatione & excidio,* Scytharū *exemplo alij hoſtes ſurgunt, armáque capiunt. iam in uiſcera* Syriæ *penetrant* Parthi, & Armenias *fugato rege* Tyridate *occupant, cuius liberi hoſtibus ſe dederunt.* Scythæ *magna onuſti præda, in* Dardanios, *uelut regni ſedem redeunt.* Interea Gallus *cum* Romam *ueniſſet,* C. Vib. Voluſianum *filiū conſortē imperij fecit.* Scythæ *rurſus non cōtenti pretio, iam* Italiæ *minabantur: ſic* Barbaricæ *gētis animus noſtris opibus inhiabat.* Itaq; *opera* AEmiliani *ducis limitis* Miſiæ *rapaciſſimi hoſtes, nō ſine magna cæde in ſuas ſolitudines redire coacti ſunt.* Ita *imperium* Galli *infauſtum atque infelix, rerum geſtarū monimentis obſcurum, uerū clade generis humani*

memoriæ traditum eſt.ſiquidem eo imperante,pernicioſa peſtis undique inuguit. Tabis initiũ fuit ab AEthiopia,forte ex nimio ſolis ardore.Peſtilitas primo cõſumptis ferè Meridianis per Oriẽtem diuagata eſt:inde cæteras orbis partes inuaſit,ubique maximam partem incolentium exhauſit,pleraque loca inhabitata reliquit.ea labes uix intra decem annos finem inuenit. Prouenisſe ex infelicibus Galli auſpicijs uiſa eſt, ut qui proditione imperium arripuit, Chriſtiani etiam dogmatis hoſtis: qui cum copi.is contra AEmilianum duceret, uictus, & ab ſuis militibus deſertus,unà cum filio cæſus eſt.Imperauit annis duobus.

Imp. Cæſ. AEmilianus Aug.

AEmilianus Libycus, nãque in Mauritania ortus, à pueritia cœpit ſtipendia mereri: & cum pro ætate honores promotionis non deeſſent,dux limiti Sarmatico in Mœſia à Decio præpoſitus, & à Gallo minime ſubmotus:cum Scythæ ſolertiſſimum latrocinandi genus,contenti pretio non eſſent, AEmilianus pro concione ſuis militibus id pollicitus eſt, ſi hoſtes uiciſſent. Noſtri prænio accenſi ad conferendas cum Barbaris manus incitatiores facti.cúmque nimius ardore inſiſteret,apertis caſtrorum portis,auidum pugnandi militem educit: qui tanto impetu in hoſtes illatus eſt,ut nõ fugauerit modo,ſed bona ex parte ceciderit, illorúmque regiones abactis prædis penè exhauſerit.Reuerſus in Myſiã, præmia aſſecutus eſt: AEmilianus perſoluit. qui hoc ſucceſſu adeo gratus uictori exercitui fuit ut ab eo ſit imperator appellatus.ad hos motus opprimendos Gallus unà cum filio proficiſcitur, nec proficit. Ambo in primis prælijs cæſi ſunt, & milites AEmiliano hæſerunt:qui ſtatim ad ſenatũ ſcripſit docens ſe imperatorem lectum eſſe, promittens ſe liberaturũ

Thracias & Meſopotamiam, & Armenias recuperaturũ, & depulſurũ undique hoſtes nominis Romani. Sed priuſquam opus aggrederetur, milites qui in alpibus erant, Valerianum imperatorem faciunt: quo nuntio accepto, qui ſub AEmiliano erant, ne ciuili bello & cognatorum ſanguine ſe inuicem inficerent: contemplãtes praeterea humilitatem generis AEmiliani, & nobilitatẽ Valeriani, ſimul & laudatiſſimos mores, eo interfecto, cenſorio uiro ſe tradiderunt. Imperauit autem menſibus tribus, uixit annis quadraginta. Ita res ſolo ducis capite peracta eſt.

Valerianus.

P Vblio Cornelio Licinius Valerianus ſucceſſit, homo maioris ſpei ac opinionis quàm fortunae. Captus ab Sapore rege Perſarum, in captiuitate conſenuit. Interea eius filius Licinius Gallienus ab initio Caeſar, mox Auguſtus praeclara geſſit: deinde ad delicias lapſus, dum popinae ſtudet, imperium dilacerare nõ curat: & niſi in Gallijs Occidentem Aulus Poſthumius, & Orientem in Syria Odenatus Palmirenus defendiſſent, imperium Romanum ſudore ac uigilijs, fortuna & uirtute fauentibus acquiſitum, Germani, Perſae, Scythae'que, & ſurgentes ubique hoſtes perdidiſſent. Verum & tyranni triginta ſibi bona ex parte occupauere. Porrò Gallienum cum fratre Valeriano, milites Aureoli, qui dux erat Illyriciani exercitus, prope Mediolanum interfecerunt.

Claudius.

M Arcus Aurelius Claudius deinde ſuſcepit imperiũ, uir ad barbaros delendos natus, quos ſtatim multis in locis & uicit, fudit, atque cecidit. Praelijs ac rerum penuria Sarmatas, Getas, Scythas, Quados conſumpſit. Daciam recuperauit, uictor Sirmium Pan

noniæ petijt, ubi in ægritudinē incidit. & priuſquam decederet, conuocatis ducibus, tribunis & præfectis, concionatus eſt præſertim de eligendo imperatore, & longa orationis ſerie Aurelianum probauit. Senatus nuntiata Claudij morte, eius fratrem Aurelium Quintillū Italici præſidij ducem, Cæſarem Auguſtum appellauit. Exercitus interea Aurelianum imperatorem legit. Poſtquam nuntium ad urbem peruenit, illius conatibus ſe imparem cum uideret, maléque expertus concione militum uoluntatem, qui omnes fauebant partibus Aureliani, uenas ſoluit, & poſt paulo deceſſit decimoſeptimo imperij die. Aurelianus ſolus imperat, qui imperium multiplici tyrãnide liberauit, & eius terminos auxit, rebus geſtis magnis principibus non modo æquandus, uerumetiam anteferendus: interfectus medio itinere, quod ducit ab Heraclea Byzantiū, non longe ab Cenophrurio, miniſtri à libellis manu.

Tacitus.

P*ublius Annius Tacitus poſt hunc imperat, uir egregius, & reipublicæ cōmodo, ſine exercitu ab ſenatu imperator & Auguſtus appellatus. Tunc primum reſpublica uelut lōgo poſtliminio reducta, ſuo iure ac iudicio uſa eſt. Vtinam nec militaris furor, aut nimia erga nutrices cura bonos mores perdidiſſent. Nam quandiu ſua grauitate ſenatus decernit, tandiu reſpublica uiribus ſuis conſiſtit: quæ tunc renaſcens, Tacitum ſui corporis legit, & militibus principem dedit, non accepit ab legionibus, aut à prætorianis iugum. Sed inuidit tanto facinori cælum. Dum fama tanti principis ad ſuos limites producitur, fata ſucceſſorem dedere. Is fuit*

Probus.

Marcus Aurelius Probus, uir gloria rerum geſtarum

illuſtris: nec potuit obeſſe M. Annius Florianus Taciti fra ter: qui cum ſuo iudicio ad tantum uelut hæredium properaret, imperium & inuaſit & arripuit. Itaque cum uix duobus menſibus præfuiſſet, Tarſi à militibus occiſus eſt. Probus igitur uere probus, ita ſe & in toga, & in militia geſſit ut res ipſa nomen ſequeretur. Sarmatas contudit, tyrannos extinxit, orbem pacauit, iudicia bonorum de ſe admirabili uirtute confirmauit, pace terra marique parta di cere ſolebat milites minime neceſſarios fore, cũ deſunt hoſtes: quæ uox plurimum obfuit. In Sirmienſi agro, natali ſo lo dum moram trahit, tumultu militari occiſus eſt. imperauit annis VI, menſibus quatuor.

Carus.

M *Arcus Aurelius Carus Narbonæ genitus, molem ſubijt. Exercitus imperatorem appellauit. Is cum Probi apparatu in Perſas profectus, Meſopotamia recepta Cteſiphontem peruenit. & niſi fulmine ictus concidiſſet, regnum Perſicum ſubuertiſſet: traditæque ſunt rerum habenæ eius filio.*

Numerianus.

N *Vmeriano, cui Mars in armis familiare numen præbuit, Minerua peculiarius adfuit, & citharã præbuit Apollo. Miles, orator, ſimul & poeta, ocu lis æger, forte aer & uigiliæ in bello Perſico nocuerant, oc cluſa lectica ferebatur. Erat in caſtris Arrius Aper, cuius filia nupſerat Numeriano. Huius igitur cupientis inuadere imperium factione, modeſtus & frugi iuuenis occiſus eſt. Nec eius mors inulta. concionãtem Aprum Diocletianus confodit.*

Carinus.

Carino moranti in Gallijs, ubi à patre relictus, obue-

nit. Hic primum florem pueritiæ, quem fruēdum dederat, cum adoleuiſſet ab adoleſcentibus repetijt. Pater ſi uixiſſet, abrogare ſæpius cogitauit filio Cæſaris nomen, & conferre Cōſtantio uiro claro. ſed hoc fata Herculio ſeruatum ſtatuerant. Carinus diu præeſſe non potuit, piorum ſanguine madefactus, totius ubique iuuētutis corruptor. Victor tamen exercitus in Perſide, Diocletianum imperatorem legerat, qui Carinum multis prælijs uicit. Non defuit Carino uigor occupandi orbē: multúmque progreſſus fuiſſet, ſi non incidiſſet in Diocletianū cum exercitu recēti uictoria ferocem. Occubuit Carinus ultimo prælio ad Margum commiſſo, à militibus fortiſſimis quos habebat deſertus. Percurri geſta X I imperatorum, ne interrupta temporum ſeries admirationem legentibus faceret. Ad deſtinatum opus redeo, profeſſus initio me ſcripturum de his imperatoribus quorum geſta magna ex parte ferè interierant.

C. AVRELIVS VALERIVS DIOCLETIANVS.

S ALONIS *Dalmatiæ ortus, utroque parente ignobili & obſcuro (quidam ſcribūt libertino Anulini ſenatoris genitum, quidā ſcribæ filium) militare à pueritia cœpit. Cúmq; gregarius miles in Gallia eſſet, diuerſorio cuiuſdam Driadis utebatur, ab qua cibaria emebat, debebátque plurimum uetulæ. cum illa pretium poſceret, dicere ſolebat, Soluā cum imperator fuero. At illa ſubiunxit, Eris imperator cum aprum interficies. Hac uoce augurium futuræ felicitatis accepit. Etiam ſtudebat uenatum ire, ſæpius contra apros congrediens, plurimos in-*

terfecit. tandem cum Arrium Aprum *ſua manu confodiſſet,& imperator ob id factus eſſet,intellexit uocem* Driadis *haud uanã fuiſſe.* Profligato *&* cæſo Carino Auguſtus *appellatus,& ab* S. P. Q. R. *magno honore exceptus eſt.* In *quibuſdã imperij regionibus facti ſunt motus, & tyranni non deerant.* Diocletianus *animaduertens conſorte imperij opus eſſe ut citius pacem ubique redderet,* Maximianũ *legit. tantáque fuit in gubernanda republica inter principes concordia,ut alter alteri,quanuis ſemper honeſta cupie bant,nunquam repugnauerit. uerũ* Maximianus *ut filius patri* Diocletiano *obtemperabat.*Feliciſſima *cognomina ſibi indidere,* Diocletianus Iouius, Maximianus Herculius *appellati ſunt: uelut ille* Iouis,*hic* Herculis *hæres.* Iupiter *gigantes ut cæli regiam defenderet,perdidit.* Diocletianus *ut orbis terrarum regiam tueretur, tyrannos ſurgentes,ut* Centimanos,*diligenti cura perdidit ac deleuit.* Et ut Iupiter *turbata pacauit elementa, ſic* Diocletianus *donutis ac cæſis ſeditioſis hominibus, imperium turbatum, tranquillum reddidit.* Iupiter *ab ſua arce undique ſuum numen diffundit.*Diocletianus *quanuis uno eſſet in loco,ſua prouidentia præſens ubique eſſe uidebatur.* Hercules ἀλεξίκακος, *à noſtris cuſtos generis humani cognominatus,urbes,oppida,agros,regiones,ſyluas, horrendis & pernicioſis monſtris,& aerem infeſtis alitibus liberauit:ſimul & genus humanum tutatus eſt.* Maximianus *poſt ſalubre temperamentum uirtutis & imperij aſſertor, nunquam niſi reddita toti orbi ſecuritate quieuit.* Conatus *contra* Remp. *diſpulit.*Hercules *qui magna geſſit, materiam præbuit camœnis concinendis,harúmque comes habitus eſt,unde* Muſagetes *appellatus.* Maximianus *laborum* Herculis *æmulus, niuoſas alpes maiore conatu tutior calcauit, latrones*

plurimos toto imperio exegit, ſuperiora ſecula geſtis adæquauit, peſtilentem aerem in perpetuam ſalubritatem reſtituit, immiſſis in perpetuas foueas paludibus, materiã canendi poetis exhibuit. Hercules Iouis F. *Maximianus* Diocletiani. *Veram igitur cognominis adoptionem duo Cæſares* Augg. *meruere. Inter quos quidam clarior ac præcipuus amor uſque ad ſapientiæ finem perdurauit. Eam ſic appello cum imperium depoſuere. Ita cognomine patris ac filij unanimes nihil orbi pacando prætermiſere. Maximianus tumultus in Gallijs, quos Amandus & AElianus excitauerant, ſub ſpecie tyrannidis, cum tota factione Bagaudarum (hoc nomine ſe appellauit turba ruſticorũ) compreſſit mira celeritate, ſtatimque deleuit. Ita pax Gallijs reſtituta eſt. Inde tranſlatus in Africam, Gentianos deuicit, qui uix pacem impetrarũt. Quinquagenarij & ſupra eum numerum annorum hi milites fuere, qui Africam diripiebant, cupientes ſibi regnũ uindicare. Pullulantibus per uaria loca nouis bellis, concordes Auguſtos duos adoptauere:* Diocletianus *Galeriũ* Maximinum, *Maximianus* Conſtantium *cognomine* Cloron, *Cæſaréſque fecerunt, & præter adoptionem affinitate iunxerunt. Nam coacti repudiare primas uxores, nouas duxerunt: ille Valeriam Diocletiani* F. *hic Theodoram priuignam Maximiani. Erat in Gallia Herculius, Iouius uero in AEgypto. Ille Gallias, ut diximus: hic euerſis duabus urbibus ſuperato Achilleo pacauerat AEgyptum. urbes prope ueteres Thebas poſitæ erant, dites ac populoſæ, Buſiris & Coptos. ſpem rebellionis augebat Achilleus, cuius conſilio fere tota diſſenſerat AEgyptus. tandem cæſis ubique autoribus defectionis, intra nouem menſes quieuit prouincia ſeminarium religionum, in qua archiſynagogi plurimum autoritatis ha*

bebant. Alexandria uero obſeſſa, & VIII menſe capta eſt. Imperator contentus optimatum cæde, abſtinuit à multitudine. Achilleus uero meritas luit pœnas, feris oppoſitus & dilaniatus: terra uero ubique cædibus potentium maduit. Fruſtra contra Crauſium, Britanniam inſulam occupantẽ, arma cepimus per duces Maximiani, qui anno VII ab ſocio per inſidias petitus, occiſúſque eſt, & is tyrannidẽ ſumpſit. qui tertio poſt anno ab Aſclepiodoro præfecto præt. uictus eſt. Britãniæ X poſt anno quàm defecerãt, receptæ ſunt. Britanniam circũfluam oceano Aborigines tenuere. nomen indiderunt Britanni continẽtis, qui ſunt intra Gallos & Hiſpanos, uocati poſt Britones. & hi accolæ oceani inſula potiti. Eò deinde conceſſere Hiſpani, Galli & Germani. Primus Romanorũ Caius Cæſar inſulam oſtendit. Veſpaſianus imperante Claudio captis regibus domuit. Huc cum frequentes irent Romani, paulatim noſtros imbibit mores. Cõſtantius uero multa præclara gerens in Gallijs, ſemel cum eſſet apud Lingonas populos, eodem die uarietatem fortunæ expertus eſt. Alemanni magno impetu irrumpunt, Conſtantiũ in fugam uerterunt. Is ad propinquam urbẽ feſſus ſe contulit. Cuius portæ hoſtili metu occluſæ fuerãt: & niſi demiſſo fune per muros ſublatus fuiſſet, eum hoſtes captiuũ abduxiſſent. In urbe hortatus eſt robur ſuorum, qui eò ante confugerant, ne talem ignominiam paterentur. Poſt concionatus eſt ciuibus ut arma caperent, & dedecori abolendo auxiliũ præſtarent. ita apertis portis erumpunt, hoſtes fugant, & propè LX milia cædunt. ea uictoria liberatæ Galliæ, attritæ Germaniæ ſuas uires amiſere, quas reparare niſi non ſunt Alemanni. At in AEgypto erat Diocletianus, ut res turbatas in Oriẽte ſedaret. Narſes enim modo Armenias, modo Meſopo-

tamiam acri bello quatiebat, & cum eo conuenerant propinqui reges ac duces præcipui, rex Scionitarum, & rex Albanorũ. Priuſquam bellum cõtra Perſas explicemus, non alienum forte erit acerrimi progeniem hoſtis aperire. Regnauim in Perſide Artaxerxes quidam ex genere illius qui per ſeditionem à militibus regnum accepit, Perſis præfecit. Huius filius fuit Sapores, Saporis Hormiſdas, Hormiſdæ Vararanes, huius uero Vararaces, Vararacis Vararanes ſecundus, qui Narſen filium regni ſucceſſorem reliquit. Contra hunc ab Diocletiano miſſus eſt Galerius. Etenim ipſe expeditionem parare cupiebat in AEthiopas, ſi res in Oriente proſpere ſuccederent. Galerius iuuenili ardore auſus eſt contra multitudinem congredi, & æquo Marte diſceſſit. Inde factus animoſior, non longe à Carris iterum congreſſus, paulo inconſultius quàm antea, dũ ſperat uincere, ſuperatur, amiſſo ferè toto exercitu. Itaque repulſus rediit in Syriam, & inde ad Diocletianum, occurritque Auguſto in itinere, ad quẽ antea aduerſi belli fama uenerat. Galerius purpura indutus (nam Cæſar erat) mulle paſſus ante carpentum indignati principis pedes cucurrit, ueluti homo gregarius, & auditus non eſt. Tãdem princeps poſt minas iuſſit uti ex lectiſſimo ſupplemento exercitum reficeret, & in Perſida rediret, ignominiamque aboleret. Is ex militibus Daciæ, Illyriæ ac Myſiæ, pugnaciſſimas copias & robuſtiſſimas coegit: & contra Perſas meliore auſpicio profectus, hoſtem inuenit in Armenia maiore, qui ex recenti uictoria ſumptis uiribus prouincias imperii Romani ſecũdo Marte uexabat. Maximinus uero iratum principem placare ſtudens, abolendæque ignominiæ accenſus, priuſquam manus conſereret, hoſtiũ ſtationes ipſe habitu gregarii diligentiſſime explorauit. Interea Diocle-

tianus cum firmiſſimo ſubſidio Meſopotamiam conceſſerat, ut noſtris animum, & hoſti terrorē præberet. Ibique Cercuſium oppidum ſpatio ampliauit: mœnibus & turribus inexpugnabilibus muniuit. Galerius cum X X milibus equitum ex improuiſo hoſtilia caſtra noctu aggreſſus, innumerabilium Perſarum ſtrage, decus noſtrum non modo ultus eſt, ſed felici uſus uictoria, fines imperij longius produxit, uetus oraculum falſum eſſe oſtendit. Antiquiſſimi uates cecinerant Romana arma Cteſiphontem tranſire nefas eſſe, & duces qui auſi fuiſſent, pœnas darent. Putant M. Craſſum id cogitantem cum exercitu periſſe. M. Vlpium Traianum tranſgredi auſum, Italiam non repetiſſe: & quinque prouincias trans Tigrim ſtatim amiſiſſe: ſatiuſque fuiſſet iter non tentaſſe. legiones longo labore attriuit, & ferè conſumpſit: & quamuis uictor longius produxerit terminos, tamen non multum profecit, neſcio an ſic uolētibus fatis, an culpa ſucceſſoris Hadriani. Cteſiphontem cupiens tranſire ſuperato Tigride Valerianus, ab Sapore rege Perſarum captus eſt. Verū Odenatus Palmyrenus uictor Romanæ maieſtatis, Cteſiphontem uſque trans Tigrim peruenit. Carus imperator exercitum Probi Sarmatico bello late uictorem duxit in Perſida, hoſtile regnum uaſtauit. Seleuciā cinctam Euphrate, quam olim ceperat AElius Verus Antoninus, expugnauit. Deinde Cteſiphontem, & longius progredi uolentem, uel morbus, uel ictus fulminis cælo turbido & coruſcante abſumpſit. Galerius de quo nunc ſermo eſt, totam Aſſyriam expugnata Cteſiphonte cepit: & quinque prouincias Tranſtigritanas quæ ſtatim redeunte ad nos Traiano, defecerant, ſubegit, & imperio adiunxit. uictor rediit ad Diocletianum, & poſt imperauit Auguſtus. Illud ſanè conſtat, numinū ora-

cula bona ex parte uana, & fidem raro implere : & ſiquando euenerit, uix intelligi, & ſæpius eludere credentes : adeóque præſtat rationibus & experimentis, atque conſulto res aggredi . etſi in rebus bellicis fortuna plurimum ſibi uindicat, tamen credibile eſt etiam uirtute augeri atque ampliari, ut in propagando Rom. *imperio facile animaduertere licet.* Nam *ſi de rebus futuris certa ſtarent uaticinia, uirtus pro nihilo eſſet.* Non *eo inficias cælitus noſtra gubernari: uerum ſapiens non uano conſilio multa aduerſa effugere poteſt: inconſultum & inſipientem proſperi ſucceſſus prætereunt.* Illos *uero non audio (ut in uita* Maxentij *pòſt dicemus) qui ad magarum monitus ac diuinationes res omnes componunt.* Præter *hoc quod diuulgatum iam erat, aliud occurrit augurium.* Aciem *explicanti contra* Narſen Maximino, *leo & aper trucidati oblati ſunt.* Tages *aruſpicum princeps, uiſum leonem exitialem pugnaturis putat.* Verũ *& hæc, ut oracula, ſæpius uaneſcunt.* In Maximini *uictoria fugatus & uulneratus* Narſes, *quem uictores uſque ad imos* Parthiæ *montis perſecuti ſunt, regis proles ferè omnes & uxores & ſorores captæ ſunt, pleraque* Perſarum *nobilitas abducta, reguli ducéſque & triumpho tam illuſtri reſeruata: & quamuis per legatos ab rege conualeſcente petita, promiſſa tamen, ſed nõ ſtatim reſtituta.* Ictum *uero eſt fœdus, ut* Perſæ *ab* Armenijs, Meſopotamia, Aſſyria, *& quinq; nouis prouincijs abſtinerent.* Diocletianus *rebus toto* Oriente *compoſitis,* Europam *repetijt: ubi iam* Scythæ, Sarmatæ, Alani *&* Baſternæ *iugum ſubiuerant unà cum* Carpis, Cattis *&* Quadis. Admonendi *ſunt qui legerint, pro* Maximino *in quibuſdã codicibus* Maximianum *eſſe, & hoc, qui è marmoribus epigrãmata exſcripſere, ſatis indicant, ſcilicet ſimul*

imperaſſe Maximianum & Cōſtantinum, & deinde Maximinum & Seuerum: errórque eſt aut ab librarijs, aut ab his qui ex lapidibus accepere. Nos uero confuſi decernere non audemus. AEra lapidéſque indicabūt. Sed in eo ſummopere hæremus, quòd priori Maximiano præponitur Herculius, poſteriori Galerius, dúmque incerta aura ferimur, ſit hic Conſtantij collega Maximianus. Anno poſtquā hæc ſcripſeramus, Seraphinus antiſtes ſancti Petri à uinculis, & Vilelmius Heda Alphinius commercio literarū mihi ualde familiares, & antiquorum monimentorū diligentiſſimi indagatores, cum urbem Romam repeterent, ſecum attulere epigramma in agro Foroſempronienſi ex ſaxo quadrato exſcriptū: AEterni imperatores Diocletianus & Maximianus Auguſti: Perpetui Cæſares Conſtantius & Maximianus ponté Metauro. Romæ in templo Veſtæ nuper reperto ad forū Rom. in quadam marmorea baſi, Dedicata XIIII Cal. Ian. Conſtantio II. & Maximiano II. Cæſſ. Coſs. Curāte Aur. Nicata. Aliàs plures. Quoniam hac uia multum profecimus, ſtudioſis conſulendum arbitramur, uti perquirēdo his ueſtigijs inſiſtant: quod ſi fecerint, ſciant uelim & ſe noſtræ linguæ plurimum collaturos, & laboris gloriam conſecuturos. Ex barbaris multi adducti captiui, qui non fuere ſecuri cæſi, ſed poſt triumphum in Romani imperij finibus poſiti, ut unà cum ueteribus incolis habitarent. Regiones enim aſſiduis incurſionibus uaſtatæ ferè in ſolitudinem ierāt. Rediere ex diuerſis partibus orbis ad urbem principes ſeniores, quorum auſpicijs limites imperij Romani longius producti atque prolati.

Magnitudo imperij Romani.

Ab ortu uſque ad Indos propagati imperij fines, non

Euphrates,non Tigris uetuere, non ſuperbæ regum Perſarum minæ. A meridie AEthiopes per legatos accerſere: ab Aquilone barbaræ feræque nationes Sarmatarum domitæ:ab Occaſu Geſſoriacus oceanus admirabilis uictoriæ teſtis eſt,ſimul & Britannicus. Igitur toto terrarũ orbe undique Romana arma illuſtres uictorias aſſecuta, ſocijs lætitiam præbuere, rebellibus metum,terroremque pugnare cupientibus. Porrò Perſæ armis Rom.cedere confeſſi intra poſitos terminos ſe tenuerunt. Poſt tot uictorias maximus triumphus ab ſenatu decretus,& inclyta cognomina principibus indita ab deuictis populis. Diocletianus uero Romanorũ principum uictorioſiſſimus, diuinos honores imperatoribus Auguſtis habendos præcepit. Nam cum priores ut conſules ſalutarentur,primus ipſe uoluit adorari, uelut in eo eſſet cæleſtis maieſtas. Perſarum iſte mos,quorũ princeps rex regum appellatur & adoratur, fratrem Solis ac Lunæ ſe nuncupans. Imperatores antea manus exoſculandas nobilibus præbebant, pòſt ſuis manibus ſubleuabant ad oris oſculum. Vulgus genua exoſculabatur. Diocletianus edicto ſanxit, uti omnes ſine generis diſcrimine proſtrati, pedes exoſcularentur: quibus etiam uenerationem quandam adhibuit,exornans calciamẽta auro, gemmis & margaritis. Quod feciſſe antè Caium Caligulam memorant:eundem ornatum impuſcuit ueſtibus,ut auguſtior eſſet:& cũ contentus eſſe debuiſſet, quibus priores fuiſſent inſignibus,quæ Priſcus Tarquinius accepta ab Hetruſcis induxit, reperit ex ipſo habitu,uti Deus haberetur, maioréque ſumptu uanam Arſacis gloriam ſuperaret. Itaque ueſte gemmata, & aureo gemmatóque curru, cum imperij cõſorte triũphauit,ingẽti ferculorũ pompa, ante præcinentibus & ſaltãtibus lætitia militibus, quibus libertas erat

ſcommata in ipſos effundere triumphantes. Ipſa quidem fercula primus oſtendit Romulus: qui ramum quernum manu cepit, in quo cæſi Acronis regis Ceninenſium opima Ioui Feretrio in Capitolium tulit. Ferculis apud ueteres ferebantur ſpolia cæſorum hoſtiũ ſanguinolenta. Poſtquã arma Romana longius prouecta uicere, fabricata fuêre cum ſignis & monimentis Victoriæ, quæ poſſent manibus militum ferri. Inferebantur ferè omnes triumphi uia Appia, porta Capena. Ea enim uia ampla, & VIII mil. paſ. ab urbe frequens ex utroque latere habitata, & inde in Capitolium rectum & amplum iter. In quo lignei primum, continuíque arcus, poſt marmorei columnis ſuffulti, unde multitudo ſatis commode triumphum ſpectare poſſet. Cuius ordo non ſemper idem, uerum qui tum fuerit talem accepimus qualem Diocletianus cum conſorte habuiſſe memoratur. Templa deorum immortalium tota urbe patebant, ornata ſertis ac floribus, ſpirantia Arabicos odores, itinera ubique repleta pinguibus menſis, & lætis poculis, ut feſſi uictores ſe recrearent. Præferebantur in uehiculis tabulæ, ſigna, coloſſi, hoſtium galeæ, thoraces, ocreæ, peltæ, ſcuta, uexilla, pharetræ, tela, arcus, enſes, frena, & equorum picturata ſtrata, opes, tapetes, & quæ pretioſa & digna ſpectaculis, deuictis hoſtibus allata erant: & modo ex Oriẽte, ut puta Aſſyriis ac Perſis, tentoria, & ex Babylonico opere multa. Poſt ingens hominum grex, qui in uaſis ferebant aurum argentúmque & purum & ſignatum. Singula uaſa ualidi iuuenes humeris ferebant. Poſt argentei crateres, pelues, phialæ, calices, ueſtes, & tota regia ſupellex, & uaſa ex ſolidis gemmis. Hinc ferculorum multitudo, & hos ſequebantur tubicines bellicum clangorem intonantes: deinde boues auratis cornibus, quorum

medios uittæ cingebant: necnon & frontibus uittatos ad ſacrificiũ ſuccincti popæ, hoc eſt miniſtri agebant. Sequebãtur & alij miniſtri cum argenteis patinis: regia deĩnc proles uxoréſque & nati & ſorores, cum pincernis ſeruíſque ac nutricibus, & pleraque Perſarum nobilitate, patrio more ueſtiti omnes, ſed pullati. Spectantiũ oculos, etſi hic impleuit numerus, tamen lætiores reddidere tabulæ duæ: altera ipſam Perſida oſtendens ſuppliciter tollentem manus, & exorantem à P. R. gentiũ uictore ueniam: altera Narſen regem fugientem conſpiciẽdum præbebat. Poſt ingens captiuorũ turba ſatis mœſta, in qua fuerunt Scytharum & uariarũ gentium duces, qui lachrymas effundebant. Præferebãtur aureæ coronæ, & munera uictori dono data. Propius currum præcedebant homines ſtipitibus ſudibúſque accenſis, qui turbam ſubmouerent. Poſt triumphantiũ currus ex auro & lapillis pretioſis, quẽ trahebãt quatuor equi candore certantes cum niue: in quo ſellæ curules duæ ornatæ gemmis, in quibus ſedebant principes terrarum: triumphantiũ capitibus imminebant Victoriæ alatæ. Diocletianus (ut cæteri antea) una fuit corona ex lauro cõtentus, ſimili & collega. Reges uero Perſarũ tiarã, qua utebantur, tribus coronis exornabant. Currũ ſequebantur captiuitate liberati, raſo capite & pileati, deinde equites laureati. Illud etiã lectorem ne fugiat, arma uictorum fuiſſe in triumpho laureata: & qui triumphabat, ex lauro coronam, cum perueniſſet in Capitoliũ, poſt ſacrificia ponebat in Iouis gremio. Primũ triumphi fuere currus, clypei, arma horrida, & ſpolia perfuſa ſanguine. Bello Punico ſecundo, M. Marcellus deuictis Syracuſis oſtendit opes, & ſigna intulit & deorũ ſimulacra: in quo reprehenſus eſt ab Q. Fabio Max. quòd relinquere debuiſſet deos ſuis ira-

tos, ut ipſe prius fecerat de Tarentinis. Verum inualuit conſuetudo Marcelli. Nam longe antea captis Veijs, M. Furius Camillus Veientanam Iunonem intulit urbi.

De Triumpho & Ouatione.

Perœpretiũ eſt cognoſcere hoc in loco quid ſit Triũ
O *phus, quid Ouatio, & unde ſint factæ uoces. Non ſolum chorographia, ſed etiam interpretatione uerborum, hiſtoria ornatur: licet primum ſimplex fuerit narratio & nuda, tamen non caruere laudibus qui exornauerunt. Triumphum primus mortalium poſt Indicam uictoriam oſtendit Bacchus, noménque ab re inditum eſt. milites eius folijs ficorum quæ θρίαι dicuntur, uultus cooperuerunt, iambos & ſcommata canentes, quæ ſunt licentioſe dicta, mixta ſalibus in eum qui triumphat. Pòſt uero milites uſi fuere rythmis. Scribunt alij triumphum dictum ἐκ τῶν τριῶν, hoc eſt tribus uelut ordinibus, ſenatorio, populari, & militum, ab quibus celebris eſt triumphus. Cognomentum Baccho triumphanti inditum M. Varro tradidit. Vnde clamabant omnes, Io, Triambe Bacche Io. Nos conuertimus in triumphũ: & Ro. milites dicebant, Io triũphe, Io triumphe. Tradunt & ſcenicos, priuſquam ora ficibus tegerent, folijs ficorum uſos fuiſſe. Triumphus uero nõ idem ualet quod Ouatio. Domitis multa cæde hoſtibus habebatur triumphus, & boues cornibus auratis mactabantur, & bos ipſe qui mactabatur in triumpho, triambos etiam dictus. Cum uero hoſtes ſine pugna & ſanguine cum ducibus noſtris conueniſſent, quoniã res peracta ſine cæde eſſet, Ouatio erat. Pedes ingrediebatur urbẽ, qui ſic uiciſſet, ſine ferculorum pompa, myrto coronatus, unà cum militibus: quia ea arbor dicata Veneri, quieſcere ab armis oſtendit. Tibicines ouantem præcedebant, quæ paciferæ*

choreæ inſtrumenta ſunt. In ſacris mactabantur oues, unde Ouationis nomen. Modo de triumpho centuriæ decernebant, & comitia erant centuriata, modo ſenatus. Primus Romanorum qui quadrigis urbem inuectus eſt, fuiſſe Priſcus Tarquinius memoratur. Sunt qui malint P. Valerium Publicolam. Prima ouatio data eſt P. Poſthumio Tuberto, qui fuit collega Menenij Agrippæ Lanati: & huic triumphus datus. Ille primum contra Sabinos re male geſta liberatus eſt ab Agrippa, in altero prælio cauſa uictoriæ fuit. Ita cum ambobus honos haberetur, ſenatus huius laudis decus excogitauit, ut non ſella curuli, ſed pedes cum exercitu exciperetur. Verum ſanguis in ea uictoria, & noſtrorum & hoſtium effuſus eſt. Pòſt uero ouationem his dedere qui conuentione uiciſſent. In triumpho clangor tubarum, in ouatione concentus tibiarum: ille Martis, hic Veneris eſt. Illud etiam huic loco addendum puto, quòd Romani profecturi ad bellum Nemeſi ſacrificabant, & munus gladiatorium edebant, quod non ſine ratione factum arbitramur.

De Nemeſi dea.

V*Irgo & uictrix Nemeſis numen fuit, quo qui ex maleſactis delinquebant, puniebantur. Vnde uictores Nemeſim non fruſtra inuocabant. Romani enim ſemper iuſta mouere arma. Cæteræ nationes odio & maleuolentia liuoréque, quòd imperium tantæ urbis iuſtitia augeretur, tela in populum Romanum capiebant. Nemeſis, quam plerique exiſtimauere eſſe uim fortunæ, alij filiam iuſtitiæ, alij uim quandam eſſe inter cæleſtes diſcurrẽtem, prima rerum ſemina, quæ fatorum & ſortium uires temperat atque emendat, rebus humanis trutinam adhibens, è cæloque terrena deſpectans, nocentes punit, bo*

nis præmia largitur: & cum ſit velociſſima, quia diu non permittit impios præeſſe atq; graſſari, alata fingitur à veteribus, & eius pedibus ſupponitur rota, cum citiſſime diſcurrat. Sed *tandem multitudine ſcelerum indignata, oculos iandiu ab rebus humanis auertit: & cum genitrice in remotiore parte cœli, ultra terrarum regiones non redituta, renaſcentem urbem expectat.* Rhamnuſia *eſt appellata ab* Rhamnunte *oppido* Atticæ *regionis, ubi templũ & ſimulacrum habuit: & ab* Adraſto Adraſtia. Roma *tẽplum huic deæ poſuit in* Capitolio, *ut inde ſuam urbem poſſet ulciſci: ludos uero gladiatorũ, ut effuſione ſanguinis non expaueſcerẽt. Quidam tradunt hac ſpecie pugnarum uelut deuotionem feciſſe pro futura uictoria.* Triumphauerunt *autem uictorioſi & felices* Auguſti *anno imperij* XVIII. *Poſt tantam felicitatem, cum haberetur glorioſiſſimus principum* Diocletianus, *ſecum ſæpenumero cõtemplans fortunæ mobilitatem, decreuit imperio ſe abdicare, & in priuatam ſecedere uitam. Geſtorũ* Pompeij *admonitus ueteranus princeps, cum quiſque de rebus futuris ambiguus ſit, nõ expectauit incertæ uiciſſitudinis aleam.* Raro *enim permanent uſque ad exitum ſucceſſus. etſi in primo* Auguſto *fuiſſe uideantur, tamen & acceptæ in* Germania *clades, & domeſticæ libidines, hominis felicitatem turbauere: & (quod minus fieri debuerat)* Liuia *uxor uenenatas porrexit ficos, ut cunctantem in ſene animam citius educeret.* Scribunt *quidam duces poſt triumphum ſolitos ſe otio dare, & laudibus efferunt* M. Catonem, *poſtquam de* Hiſpania *triumphauit, non quieuiſſe, ſed foro & publicis negotijs incubuiſſe. Quod ſi in* Diocletiano *quis obijceret, longe aberraret.* Neque *enim honor triumphi, neque ætas imbellis, ſed metus rerum humanarum, quæ aut*

rariſſime, aut nunquam cõſiſtunt, imperiũ deponere ſuaſit. Eius etiam cõſilio ferũ & aſperum ingeniũ Maximiani, qui ſolebat in omnibus collegæ non repugnare, acquieuit. Igitur eodẽ die (nam ita conuenerant) Iouius Nicomediæ, Herculius Mediolani, rem monimẽtis Romanorũ incognitam, & nepotibus non minus dignã memoratu, quàm admirabilẽ peregerunt. In quo Iouij animus ueram philoſophiam eſt imitatus, affirmans tunc illuxiſſe diẽ, & habuiſſe uitæ principiũ, quòd magnis moleſtijs eſſet liberatus. Philoſophi aſſerunt, dominatum appetere non eſſe ſapientis hominis. & id cogitaſſe Auguſtum ſcribunt, ſed uetitũ ab amiciſſimis. Et M. Aurelius imperiũ moleſtias uocabat. Tamẽ ambo ſe excuſant, & rẽ laudabilẽ ab amicis impeditam dicunt. Verũ ille ſibi uixiſſe teſtari poteſt, qui priuatus, ſine rerũ publicarũ cura, & ſtudioſo otio, & rei ruſticæ feliciſſime indulſit. Stimulis collegæ ut imperium unã repeterẽt, cõtradixit, diſſeruítq; ſe peſte liberatũ, nolle amplius uenena imbibere, ſatis ſe pro Republica elaboraſſe, & tẽpus appetijſſe ut ſibi uiuat: & uixiſſe nõ poſſe teſtari, niſi poſtquã in patria ſua, hoc eſt Salonis, holera ſeuiſſet. Cum ille res anguſtas pro ea dignitate quæ præceſſerat, obijceret, reſpõdit non eſſe turpe homini qui ſummũ bonũ in animo poſuerit, honeſtam profiteri paupertatẽ: exemplóque ueterum, & præſertim C. Fabritij caſtam opinionẽ confirmabat. Vocatus ab Cõſtantino atque Licinio, excuſauit per literas ſenectuti minime licere. Cúmque illi ægretuliſſent, reſcripſerunt ſe non admittere excuſationem, quòd fauiſſet Maxentio ac Maximiano. Trebellius Pollio meminit Diocletianum dicere ſolitum, cum in priuata eſſet uita, Nihil eſſe difficilius quàm bene imperare. Nam quiſque pro uoto de principe loquitur. Ad hæc, prin-

cipē cubiculo cluſum uera minime noſcere, aures ſuis præbere, & horū uerbis accendi ac ſedari, magiſtratus creare: denique ſit qui imperat bonus, ſit cautus, ſit optimus, omnino uēditur ab aulicis, ac decipitur. Et *interrogatus quæ eſſet potiſſima in principe dos, reſpōdit,* Liberalitas & *clementia.* Hæc *cum* Aureliano *defuiſſet, aſſerebat ducem eſſe debuiſſe, non principem: aſperitatémque collegæ imperator ſæpius deteſtatus.* In *eóque ſummopere ſtuduit, ut liberalitatis & clemētiæ cognomen aſſequeretur.* Vnde, *ut mihi uidetur,* Iouius *appellatus.* Nam *qui iuuat, largitur & parcit.* Ius *uero, ab quo clementia abeſt, crucem ueteres appellauere.* Vixit Diocletianus *annis duodeoctoginta. imperauit annis* XX. *Manſit priuatus* Salonis *annis* X. Scribunt *quidā ſtupore mentis, & lōgi ægritudine confectum, animam inter ſuſpiria efflaſſe: quidam hauſto ueneno interijſſe, quidam decreto ſenatus perfracta gula occubuiſſe.* Id *ego exiſtimo de* Herculio *accipiendum eſſe, non de* Iouio. Quoniam *cum pœnituiſſet* Herculium *aſſenſiſſe collegæ, & inde animum hominis non flexiſſe, contulit ſe ad urbem, ſimulans filio ad gubernacula auxilio fore. milites indignati ſunt, quòd ea tentaret, ſtatímque ſubiunxit ſe hoc figmento uoluiſſe experiri an milites* Maxentium *amarent, unde tumultū ſuppreſſit.* Inde *profectus eſt ad* Conſtantinum *generū ſuum ex* Fauſta, *quæ in* Gallijs *erat, & clanculū quærebat genero inſidias.* Res *aperta eſt uiro per uxorem, quæ patri maritū prætulit.* Itaque *iuſſu generi captus* Maſſiliæ, *ſtrangulatuſque eſt.* Hunc *finem meruit* Maximianus *ſeuerus, aſper & immitis: qui ubi collegæ obtemperauit, priuatū uiuēdi ſtatum ſequi debuit.* Diocletianus, *qui ab tanto rerum culmine ſeceſſerat, nullius cōſilio adduci potuit ut pœniteret.* Igitur *priuatus*

cum eſſet, poſt mortẽ inter Diuos *relatus eſt.*Thermæ *eius nomine* Romæ *ſunt conſecratæ, &* Maximiani Herculij Carthagini. Thermæ *nominis* Diocletiani *inchoatæ fuerunt à ueteribus principibus, & cõſecratæ ab nouis* Auguſtis Conſtantio & Maximiano. Diocletianus *igitur inchoatũ opus abſoluerat omni cultu perfectum.* Secuti *principes poſuere ibi ſtatuas, & ſeniorũ & nouorum imperatorum: quorum capita integra, & fragmenta reliqua corporum erui ex ſubterranea teſtudine, uelut ibi poſt ruinas thermarum conſeruata, uidimus: & partim in* Capitolium *delata, partim* Florentiam *miſſa.* Conſtantius & Maximianus *inuicti* Auguſti, Seuerus & Maximinus Cæſares *thermas ornauerunt, &* Romanis *ſuis dedicauerunt.* Síne *in nominibus ambiguitas diximus.* Hæc *didicimus ex fractis marmoribus ibi effoſſis, in quibus & tituli uictoriarum* Maximiani Herculij *in hæc uerba:* M. Aur. Val. *Maximiano inuicto* Aug. *Pont. max.* *Sarmatic.* Max. Gotthic. *max. imp.* VIII, COS. III. P.P. *proconſuli.*

Et item Viennæ Allobrogum *ſic,*

D.D.N.N. *imp.* Cæſ. C. Aurel. Valerius Diocletianus P.P. *inuict.* Aug. *muris Curalonenſibus ædificijs prouidentia ſua inſtituit.*

Tiſ. *atq; erectis portã* Viẽnenſiũ Herculiã *uocari iuſſerũt.* Et *in frõte alterius portæ urbis idẽ epigrãma in fine ſic:*

Portam Romanã Iouiam *uocari iuſſerunt: nam* Diocletianus Iouius *eſt dictus, &* Maximianus Herculius. Iouius & Herculius *ab* Gallis *adeo dilecti, ut ab eis duo populi nomina ſumpſerint,* Iouiorum & Herculiorum, & Viennenſes *duas urbis portas,* Iouiam & Herculiam *appellauere, ut epigrãmata docent.* Porrò Diocletianus *aurei ſeculi parens, &* Maximianus *ferrei exiſtimatus.*

Conſtantius Clorus, & Galerius Maximianus.

S Eniores Auguſti priuſquam ſe imperio abdicarent, Auguſtos appellauere adnuente ſenatu, Conſtantium & Maximianum. Ille natus eſt patre Eutropio, Romanæ gentis nobiliſſimo, qui genus ab AEnea deducebat, & matre Claudia Claudij Auguſti filia, ut Gallijs, Hiſpanijs, Italiæ, & Africæ præeſſet: hic ut Illyrico Græciæ & Orienti imperaret. Conſtantius natura mitiſſimus, & diuitiarum ſpretor, adminiſtrationem Africæ & Italiæ recuſauit: quod exiſtimabat ab uno tantum pondus minime ſuſtineri poſſe. Et quoties feriatis diebus epulum dediſſet, uaſa argentea accipiebat ab amicis ut abacum exornaret. Nam & ipſe paucis contentus, ab fictilibus non abhorrebat. Tanta modeſtia uixit, ut facilem & amabilem ſe cunctis præberet. Vnde plurimum diligebatur. Eóque regnante in Hiſpanijs, Gallijs, & Alpibus, nulli motus fuere, & hoſtes populi Rom. ab armis ceſſauere. In hac placida quiete ex Theodora liberos ſuſcepit, Cõſtantinũ, Anaballianum, & Conſtantium ac Conſtantiam XI anno ex quo Cæſar eſt factus, occubuit, morbo abſumptus Eboraci, ſic eſt oppidi nomen in Britannia, & inter diuos relatus. Galerius, poſtquam Conſtantius Italiam & Africam reliquit, adoptauit duos, Seuerum & Maximianum. Illum præfecit Italiæ & Africæ, hũc Orienti. Romæ autẽ prætoriani imperatorem fecere Maxentiũ, non abnuẽte ſenatu. qui non ut Auguſtus, ſed ut tyrannus imperauit, prætorianis eum ad hanc ſæuitiam impellentibus. Aberat ab urbe Seuerus cum prætoriani Maxentium creauerunt: ad urbem cito rediјt. Sed Maxentij uires (incredibile dictu) ſtatim creuerant. Seuerus impar aufugit: & cum Maximianum peteret, qui in Illyrijs erat, Rauennæ captus cæ-

ſus eſt. Ab cuius cæde Maxentius *gloria elatus, ciues* Rom. *libidinibus primum, inde cædibus uexare cœpit: hinc odio haberi cœptus eſt.* Maximianus *cum accepiſſet de morte* Seueri, *conſortem imperij legit* Licinium Da*cia oriundum, qui genus ſuum ad* Philippum Auguſtum *referebat. Qua de re in monimentis publicis illius nomen adoptauit, dictúſque eſt* Marcus Iulius Licinius Li*cinianus: quoniam proauus, ut ipſe dicebat, fuit* Marcus Iulius Philippus. *Licinij uirtus in re militari bello* Perſi*co contra* Narſen Maximiano *cognita ante fuerat.* Hic Licinius *fuit qui ſubuertit in* Perſide *tumulum* Gordia*ni, quòd titulus uidebatur progenitoribus ſuis iniuriam facere. Multa tamen præclara geſſit & priuatus &* Augu*ſtus.* Maximianus *relicto in* Illyrijs Licinio, Romam *proficiſcitur pugnaturus contra* Maxentium. *In itinere cum acciperet de futura militum defectione, qui ita conuenerāt, ſi cum* Maxentio *conflixiſſet,* Illyriam *redijt, & iam pœnitebat legiſſe* Licinium. *Incidit poſtea in morbum, ulcus inguinibus innatum uirilia exedit. Marceſcente tota illa corporis parte, uermes pullularunt, remedia deerant, medici deſperauere: & ſi erant qui noua tentaſſent, admouere manus non audebant, metuentes ne à ſæuiſſimo principe occiderentur. In hoc cruciatu cum eſſet, ſuſpicatus eſt ob ſæuitiam in* Chriſtianos *id perpeti. Vnde reuocauit decreta, & ſuperinduxit, illos acerſiri iubens ut pro ſalute principis orarent. Sed pro truculento & ſanguinolēto homine preces non ualuere: ſi enim cōualuiſſet, redijſſet ad ſolitam crudelitatem: itaque ex eo morbo perijt, homo gloria rei militaris illuſtris, uerum ſæuitia in* Chriſtianos *crudelis. Vnde fœdum exitium habuiſſe creditus eſt. Regnauit ſolus annis* II: *cum* Cæſaribus *& imperij conſorte*

annis XVI. *Aduerſus* Licinium Maximianus *in* Oriente *res nouas molitus, oppreſſus eſt: & ne uiuus caperetur, ſe ſtrangulauit* Tarſi. Imperauit *annis* VII. *Et is contra* Chriſtianos *toto* Oriente, *ſi non truculẽtior, tamen non inferior* Maximino *fuit.* Interea *bona pars nobilium* Romanorum *per clandeſtinos nuntios* Conſtantinum, *qui in* Gallijs *imperabat, exorant uti urbem* Romam, *imperij caput, tyrannide liberet: qui ſæpius accerſitus, tandem ceſſit precibus, & uix quarta parte exercitus* Italiam *petijt.* Maxentius *aſperitate ſimilis* Maximiano *patri, ſæuitia* Domitiano & Commodo, *pleroſque claros uiros occidit, bona accepit.* Noua *uectigalia inuenit, in occidẽdo & omni uia exigendo pecunias inexorabilis factus.* Huic *etiam mulieribus ſtuprandis libido inextinguibilis.* Captus *amore nobiliſſimæ & caſtiſſimæ fœminæ, miſit ad eam miniſtros libidinum, quos ſolos aulicos habere conſueuerat, quibuſcum de* Repub. *conſultabat.* Vir *puellæ metu mortis abduci non uetabat uxorem.* Illa *quæ* Chriſtiana *erat, petijt ſe ornandi tempus, & impetrauit: ingreſſa cubiculum ſibi manus iniecit.* Illi *cum torquerentur mora, irrumpunt, & rem uti euenerat ad principem referunt.* Quo *exemplo plures appetere non eſt deterritus, ſed magis accenſus.* Accepto *nuntio de copijs* Conſtantini, *quæ* Italiæ *fines tenebãt, exercitũ educit.* Quintus *erat annus imperij* Cõſtantini, *qui multis prælijs* Maxẽtij *conatus pleriſque in locis, præſertim in foro* Iulij *fudit.* Poſtremo *coacto exercitu intra mœnia urbis ſe continuit* Maxẽtius: *& cum nihil unquãm geſſerit ſine reſponſis mulierculárum, conſuluit magam de belli exitu.* Illa *omnia proſpera uaticinabatur, admonens ut cæſis infantibus prius aduerſa numina placaret.* Ad *hoc diem & horam dedit, quando educturus eſſet*

exercitum, & manus conſerturus. Qui ſacris peractis rem pro magæ conſilio egit, uictus tamen eſt ad pontem Miluium *magna ſtrage.* Ipſe *ſeu fugiens, ſeu numinibus magicæ uanitatis actus, in* Tiberim *unà cum equo inſiluit, ſubmerſúſque eſt, & nuſquam inuentus.* Cacodæmones *corpus animámque ad perpetuos cruciatus retulere.* Scribunt *alij conantem euadere, gurgite fluminis hauſtum, & imis retentum arenis ac limo.* Sunt *qui referunt* Tiberinum *patrem indignatum deuoraſſe, & ſtatim euomuiſſe, & caput reciſum, adhuc ſæuitiam ac libidines præſeferẽs, ſpectaculo fuiſſe ante currum uictoris.* Hunc *exitum* Maxentius *meruit, magicis artibus quàm imperio aptior. Sæuus in cæteros, ſibi non pepercit. Quicunque magos conſulũt, & uaticinia aut auſpicia rebus gerẽdis quærunt, ſemper ſunt anxij, & nũquam, inter metũ & ſpem audi futurorũ, quieſcũt.* Si *illi proſpera nuntiãt, mani & uana ſpe iam tũ lætari incipiũt: ſin cõtra, repẽte triſtitia affecti torpeſcũt.* Heu *miſeros mortalis imbecillitas ingenij, & mens ſtupida huc illuc diſtrahit atq; ſuſpẽdit.* Inſana *ſanè ſunt documenta, quæ noſtra credulitas excogitauit ut acrius torqueremur.* Vtinam *faceſſeret à mentibus hominum tale figmentum, quod eſſe falſum & nullius momenti etiam maiores noſtri tradiderunt.* Maxentius *filiúſne* Maximiani, *an ſuppoſitus uxori ſimulanti partum ut charior eſſet marito prolem cupienti, ad nos qui tam remoti ab illo ſeculo ſumus diſſerere non pertinet.* Verum *& hæc ſunt prætorianorũ militum ſemina, rapere, ſtuprare, necare, incẽdere: ſatis edocti, quorũ ſcelera indomita abhorrẽdam fecerãt cõſuetudinem.* Stipatores *& cuſtodes principũ, ipſos principes ad omne genus ſæuitiæ armabant.* Hi *primum uenale imperium propoſuerunt. Quid ijs ducibus auſa*

non eſt inſania Commodi Antonini? quid turpe atque crudele non excogitabat præfectus prætorio, etiam de capite principis decernens? Horum iudicio AElius Pertinax uir bonus, & Reip. utilis, cæſus eſt. Quid dicam de Balbino & Pupieno, quorum armis fluctuans Reſp. conſtiterat? O Romule parens urbis, quid te profecturum credidiſti, cum auſpicato hos celeres primus legiſti? Male auſpicatus es, eos conſtituiſſe, qui opus tuum perdituri eſſent. Sed querimoniæ in alia tempora differantur.

M. Iulius Licinius Licinianus.

Licinius in Dacia natus, parentibus agricolis, & ab ijs puer nutritus (utinam inter ruſticos cum aratro & ſarculis conſenuiſſet) extrema pueritia militauit, promotúſque tribunus militũ bello contra Narſen, qui primus Armeniam Romanis ablatam Perſarum iuri aſcripſerat, optime ſe geſſit. Vnde duci ſemper poſtea gratus fuit. Mortuo Seuero, Maximinus ab uirtute rei militaris conſortem imperij fecit, & Auguſtum appellauit. Prius Illyrijs, poſt Orienti præfuit. Literarum acerrimus hoſtis, aſſerens uenenum ac peſtem reipublicæ eſſe philoſophos & oratores, quos odio præcipue habuit, & mirifice inſectabatur. Literarum enim adeo expers ut nomen decretis uix ſubſcribere poſſet. Sectæ etiam ſimplicium Chriſtianorum minime parcens. Iure igitur Conſtantinus contra Liciniũ uires Gallicanas & Italicas expertus eſt. nec affinitas prohibuit, & Licinij ingratitudo ferenda nõ erat. Nam Galerij liberos adfines iure ſodalitatis & conſortij interfecit. Sunt qui ſcribant Licinium in nuptijs, ut Conſtantino gratificarentur, milites appellaſſe imperatorem, & ab Conſtantino miſſum contra Galerium. Sed ueriſimilius eſt imperatorem factum ab Galerio, ut ſimul &

hoſtilitatis literarum, & ingratitudinis accuſari poſſet. Primū congreſſus fuere in Pannonia, ubi uictus conceſſit in Macedoniam: ibíque reparantem uires, & magnas copias cogentē improuiſus Cōſtantinus adortus fudit, copias diſſipauit in Thraciā, fugauit in Aſiam. Cōuenere duces, fœdere tamen incerto, modo pax, modo bellū erat. Culpa datur ab hiſtoricis Licinio, qui ſæpius tentauit fortunam, ac propterea infidus: tandem & naualibus & terreſtribus prælijs uictus, deditionem Nicomediæ fecit: miſſúſque eſt Theſſalonicā: ubi homini maligno, & muſarum hoſti, etiā contra ſacramēti reuerentiam minime fuit ſeruanda fides, ut deditus eſſet, & priuatus uiueret. Occiſus eſt à militibus, meritáſque luit pœnas, homo ſeptuagenarius & uecors. Imperauit annis quatuordecim, & nequa turpitudine careret, Chriſtianis aduerſabatur, ſæpiúſq; rogatus à Conſtantino, non deſtitit. Hinc ſemina diſcordiæ fuiſſe memorant. Scribunt quidem ante deditionem Conſtantiam uxorem conceſſiſſe ad fratrem, & oraſſe pro imperio mariti, deinde pro titulo tantum, & non impetraſſe: cum pro ſalute precaretur, flexiſſe animum fratris. Ita Licinius, qui annis ſedecim præfuerat, iuſſus eſt ſine purpura & inſignibus ad Conſtantinum uenire, miſſúſque eſt Theſſalonicen ut illic priuatus cum uxore degeret. Imperator ſcripſit ad ſenatum ut de Licinio quod agendū eſſet, conſuleret. Senatores reſcripſerunt ut milites decernerent. Quod ubi nuntiatum eſt, proficiſcentem Sertas Licinium interfecerunt. Opinio fuit immorantem Theſſalonicæ Licinium, iniſſe conſilium de reſumendis armis, & ideo miſſos interfectores. Ab Chriſtianis hiſtoricis quod traditur prætereundum non puto. Ad Hadrianopolim cum pugnaret contra Licinium, fertur Conſtantinus ui-

diſſe duos equites cædentes legiones hoſtium, & in agro Byzantino uidiſſe lumen ſatis coruſcans ſupra caſtra. Et antea cum certamen fuiſſet ante oculos urbis contra Maxẽtium, conſpexiſſe in aere crucem irradiantem ſuas legiones, quibus ſignis ubique cælitus uictoria data eſt. Ea uera eſſe quis eſt qui ambigat? Vetuſtas enim perſuaſit Caſtorem & Pollucem bis hoſtes imperij Romani profligaſſe, bello Latino, & bello Macedonico. Vtinam qui pugnant, certa ſtarent erga Deum fide. Sed præliandum eſſet contra hoſtes fidei. tũc ſigna certæ uictoriæ noſtris turmis & cohortibus diuinitus micarent. Sed quoniam ſemper bello ciuili occupantur Chriſtiani, & odio inteſtino pacẽ inuenire non poſſunt, & quandiu hæc rabies erit, non ceſſabunt furta, rapinæ, raptus mulierum & puerorum, cædéſque ſine diſcrimine ætatis & ſacerdotij reuerentia, uaſtationes agrorum, direptiones urbium, atque euerſiones: & templis minime parcunt, uiri ſacrilegi quieſcẽtes mortuos turbant, auidi ſanguinis ciuilis ac prædæ: mali dæmones ſic implicuere noſtras mentes, ut relictis ueris hoſtibus, quos lõga pace frui permittimus, in nos, noſtrorúmque membra armatas & ſanguinolentas conuertamus manus. Baſſarides Bacchi numine concitatæ in furorem, ſeminam non trucidabant. Agaue quæ non fœminam bacchantem, ſed irreligioſum filium trucidauit, ubi ad ſe rediјt, ſeceſſit in antrum, & locum pœnitentiæ dedit. At nos nunquam cædis pœnitet. Imò exiſtimamus ad laudẽ & gloriam accedere quamplurimos interficere, acſi hoſtes non ciues eſſent. Culpãdi ne ſint principes, qui ad tã perniciosum facinus ſtipẽdia ſoluunt, iudicent alij. Illud uero auſim dicere, Chriſtianos omnes ſub uno ſigno Crucis militare, & noſtram religionem unicam eſſe Remp. unicam

ipſius Dei urbem, cuius nos ciues ſumus, & bellum inter nos eſſe non poſſe, niſi ciuile. Iuſta arma noſtro ſeculo inter tot reipublicæ Saluatoris noſtri reges ac duces, unus Ferdinandus rex Hiſpaniarum mouit, cuius ingenita uirtus diuinitus adiuta, uictis, fugatis, partim cæſis, & partim ſub iugum actis hoſtibus, palmam diuinæ & immortalis gloriæ inuenit. Vtinam Deus felices proroget annos, ut ſedatis motibus, quos omni uia placare ſtudet, ad laudabile & ſanctiſſimum redeat opus, unde plures coronas quas meretur, ſibi atque uxori latius uendicet. Iam ſatis commode digreſſi ſumus. Licinius laude nō caruit in eo, quòd appellare ſolebat eunuchos & ſecretiores aulicos qui fumos uenderent, tineas & mures palatij.

Marcus Flauius Valerius Cōſtantinus Maximus Pius Felix ſemper Auguſtus, Conſtantij Pij filius.

Conſtantinus natus eſt in Britannijs, patre Conſtantio, matre Helena, quam uir coactus fuit repudiare, ut Theodoram priuignam Herculij duceret. Extremam pueritiā, quam parens literis, moribus, & re militari fouendam præbuerat, egit ſub Galerio Maximiano in Oriente: ab quo iam adoleſcens miſſus eſt cum exercitu contra Sarmatas, gentem ferociſſimam, cædibus hominum aſſuetam. In ea expeditione iuuenculus pluſquā promitterent anni, geſſit: & præter opinionem hoſtes profligauit atque cecidit. Ducem Sarmatarū catenatum ad Galerium duxit: qui ea uictoria minime lætatus eſt, quoniā adoleſcentem perdere quærebat, ut olim Euriſtheus Herculem. Propter eam cauſam hortatus ut cum leone in theatro pugnaret, Conſtantinus auidus gloriæ, in certamen deſcendit, feram pertinaciſſime uicit. Spectatores miris laudibus efferebant: ſubridens imperator cogitabat maioribus

periculis obijcere. Cum intellexiſſet Cõſtantinus inſidijs ſe peti, cum fidiſſimus quibuſdam aufugit, & ad patrem redijt, qui iam antea de filij uirtutibus certior factus erat, & ſpem haud uanam de illo conceperat. Mortuo *patre, regnum* Galliarum, Hiſpaniarúmque *& alpium* Cottia*rum teſtamento relictum accepit.* Eum *antea pater* Cæ*ſarem fecerat, cæleſti nuntio admonitus, cum ægrotaret, ut primum* Conſtantinum *ſucceſſorem faceret, qui eſſet ab tyrannis* Romanum *imperiũ liberaturus, & militibus* Dei *opem laturus.* Illud *conſtat in initio ſanxiſſe ut agri, uillæ, oppida quæ ad uictum emeritorum contributa erant, ad hæredes tranſirent. unde milites ſibi magis obnoxios ac deditos reddidit.* Prius *ex uetere conſuetudine, tribunis, præfectis, comitibus & ducibus, qui pro augendo imperio conſenuerant, dabantur agri uillæque, ut neceſſaria ſuppeterent quoad uiuerent, parochias uocabant:* Cum *imperaſſet in* Gallia *annis tribus in ſumma laude ubique erat.* Interdum *impellente* Fauſta *uxore opinionibus ueterum hæſit, & dijs ſacrificauit.* Accerſitus *per literas occultis ferentibus nuntijs ab ſenatu,* Italiam *cum parte copiarum petijt.* Cum Maxentio *conflixit, auſpicio fulgidæ* Crucis *uictor fuit, eadémq; felicitate ſæpius* Licinium *ſuperauit.* Victo Maxentio, *ſenatus populúſque* Romanus *quòd tyrannide liberatus eſſet, marmoreũ arcum triumphis inſignem, inter palatium & Cælium poſuit, qui nũc mutilatus conſpicitur: appellatúſque eſt liberator urbis, & fundator quietis: exceptúſque eſt inſigni & triũphali pompa.* Hæc *laurus* Italiam *dedit &* Africam, *fuiſſétque his orbis partibus contentus, niſi* Licinius *ultimi belli ciuilis cauſam præbuiſſet.* Verum *iã antea* Chriſtianis *obeſſe deſtiterat, ſolúſque in toto imperio populi* Ro. *cũ imperaret,*

cognomen induit Maximi. *Quod antea duo inter tot duces ab rebus geſtis non accepere: & magni dicti* Alexander Macedo *&* Cn. Pompeius. Alexander *uero* Antonij Pij *ſobrinus ac filius allatum à militibus renuit.* Alexandri *uero ſobrinus & pater* Magnus Antoninus, Pius *in monumentis ut appellaretur mandauit.* I*nditæque ſunt & appellationes aliæ, utputa* Conſtantinus *reſtitutor humani generis, propagator imperij, ditioniſque* Romanæ, *& fundator æternæ ſecuritatis.* Ex Fauſta Herculij *quinque liberos ſuſcepit,* Conſtantinum Conſtantem *&* Conſtantiū, Helenāmque *&* Conſtantiam. *Et ex priore quæ fuit ab eo dilecta, ſuſceperat* Criſpum. *Ante* Licinij *cædē, cum ille priuatus uiueret,* Cæſares *treis fecit,* Criſpum, Conſtantinum, *&* Licinium *iuniorem ſororis filium. Poſt bella ciuilia militaris gloriæ ſemper appetens, multis prælijs uicit* Sarmatas *&* Gotthos Thraciam *diripientes, & omnem ferè* Scythicam *gentem, quibus & pacem dedit.* Barbaræ *nationes ob id* Auguſto *deditiſſimæ fuere.* Cōſtantinus *dum hoſtes habuit, optimis principibus æquandus: poſtquam ex omni bello lauream adeptus, inſolens factus eſt, amplo indito* Maximo *cognomine, & certe non meruit cæde ſuorum ac plurimorum nobilium.* Ferunt Fauſtam Criſpum *priuignum, cuius amore capta erat, ad libidinem ſæpius tentaſſe, & renuentem detuliſſe ad maritum, illum uoluiſſe uim inferre, & uirum præſtitiſſe fidem, iuſſiſſéque interfici: cæſúſque eſt* Polæ *oppido* Iſtriæ. *poſt aliquot annos comperta cauſa, occidiſſe uxorem.* Illud *fit ueriſimile, inſidijs* Fauſtæ *circunuentum* Criſpum *occubuiſſe, ne peritia in militando filijs obeſſet, & propterea poſt paulo ſublatus eſt* Licinius *iunior. Non caruit ex eo quod factum eſt ſuſpicione* Conſtantinus, *quòd aliquot*

quos nouerat cædis illorum miſereri, perdidit. Poſt quinquennalia quæ Nicomediæ *edidit, & deinde data ſunt* Romæ, *liber curis ſuſpicioſis atque moleſtijs, decreuit animo urbem ſui nominis ædificare. & primum in* Aſia *in* Sardico *agro: pòſt ad* Sigæum Troadis, *ubi fundamenta iecit: tertio tranſtulit opus* Chalcedonem, *ubi iam muri erecti erant.* Sed *aquilæ funiculos regulares ter quatérque architectis rapuere, & tranſmiſſo mari abiecerunt* Byzantium. *periti augurandi illo transferri urbem iubent.* Imperator *ueluti dijs monentibus mutauit mentē.* Itaque *trāſlati* Byzantiū *architecti, ductis rite foſſis, urbēm medio ſpatio condidere. Cōdi cœpta eſt ante* V *iduū* Maij. Sed *poſtquam immortali deo ſacra rite perſoluit, conditam urbē* Mariæ *uirgini, quæ ſola eſt* Deipara, *conſecratam dedicauit.* Valenti *mathematico cura data ut inſpecto urbis horoſcopo nuntiaret de eius ætate: ille reſpondit opus duraturum annos ſexcentos nonaginta ſex, intelligens quod tandiu futuri principes rebus imperij nihil eſſent detrecturi, & tandiu conſilio ſenatus* Reſp. *eſſet gubernanda: poſt quod tempus tyranni eſſent imperaturi, qui* Remp. *diſſiparent, & ad priuatos tyrannulorum uſus transferrent.* Qui *totum lac ex uberibus ouium emulſerit, agros fraudans cibo, prædo eſt non paſtor.* Viſúmque *eſt propter hoc* Byzantium *antiquum inſtaurari, quod ab* Seuero Pertinace *ferè totum euerſum fuerat triennali obſidione. cauſa fuit quòd* Peſcennius Niger *ab* Antiochenis *appellatus* Auguſtus, Byzantium *contra opes* Seueri *bene muniuerat, & firmis præſidijs occupauerat.* Deinde *inſtauratam deleuere milites* Gallieni, *ut nullus ex antiquis permaneret incola.* Vrbs *eſt* Thraciæ, Clauſtra *pōtica uocant, in anguſtiſſimo freto* Propontidis *poſita, uelut arx*

incurſionibus barbarorũ propulſandis. mœnia antiqua ex lapidibus quoquouerſus quatuor pedum, ab continente prælta, uerſus mare magis depreſſa, ſed par undique latitudo. duos habuit portus, utrinque cluſos ferreis catenis, & in frontibus eorum eminentes turres. Conſtantinus *lõge firmius muniuit, & multis monumentis exornauit. pleraque ornamenta tota* Aſia & Europa & Africa *ad eius dedicationem aduecta ſunt.* Ex urbe Roma *genitrice* Co*chlidem columnam porphyriam transferri iuſſit, & locari in foro lapidibus ſtrato, & uarijs ſignis circundato: & ex* Troade *æneam ſtatuam* Apollinis *mirãdæ magnitudinis, ſuppoſito eius titulo, numiníſque ſublato capite ſuũ accommodauit, columnǽque ſuperpoſuit, necnon & clauum tormenti* Saluatoris. *Statua poſt multos annos regnãte* Alexio, *cognomento* Comneno, *cecidit uiolentia uentorum deiecta, quòd tanta moles in illa altitudine conſiſtere non poterat. in ipſo caſu fracta, multos in foro ſpatiantes contriuit.* Tranſtulit *ex arce quæ fuerat* Ilij, Palladium, *ut credidit uana ſuperſtitio, olim cælo lapſum, &* Dar*dani manibus exceptum: ſcutum id fuiſſe quidam ſcribũt, ut* Romæ *ancilia. aliter ſentiunt* Diodorus *atque* Dion, Palladium *ſignum fuiſſe ligneum & tricubitale cælo lapſum, in* Peſſinunte *urbe* Phrygiæ, *dextra tenens haſtam, leua colum & fuſum, & ad eum locum duce boue deueniſſe* Dardanum, *deos rogaſſe ut ſignum darent, ſtatímque decidiſſe è cælo* Palladium. *Alij ſcribunt* Chryſen Pallantis *filiam in* Arcadia *nupſiſſe* Dardano, *& ſignum* Palladis, *quod* Palladium *eſt, ſecum tuliſſe ad domum mariti, unà cum ſignis magnorum deorum, qui ſunt penates: & hæc tranſlata in* Samothracen, *& inde in* Phrygiam. Nec *mirũ eſt in* Arcadia *cõtigiſſe: nã & ibi natus eſt* Iupi-

ter in oppido cui nomen erat Creta, è cuius uertice nata fuit Pallas. Steſichorus & Euphorion tradunt ſublatum Palladium ab Vlixe & Diomede opera Antenoris, cuius uxor Theano Palladis ſacerdos adſeruabat. Veteres ſcribunt urbes omnes fuiſſe ſub tutela Palladis, & eam eſſe præ cæteris numinibus urbium cuſtodem: & eius ſacerdotem Nautium, comitem AEneæ cum in latium nauigaret, eiuſque deinde poſteros quoad uiguit dea cæremonijs præfuiſſe. Silius Italicus aſſerit ab Diomede datū AEneæ. Noſtræ hiſtoriæ narrant ſeruatum fuiſſe Lauini: poſtea tranſlatum Romam, & aſſeruatum in tēplo Veſtæ. Quid autem id fuerit cum penatibus, multis uerbis diſſerūt nemo tamē uidere potuit. Itaque in ambiguo eſt an Dardanus an Ilus ſuſceperit, fueritne ligneum an æneum, ſignū aut ſcutum: & remanſiſſe Ilij, an aduectum Romam, nemo eſt qui affirmet. ubicunque fuerit, inde Conſtantinus ferri iuſſit Conſtantinopolim, & locari in foro. Credibile eſt fuiſſe ſimulacrum, ut uox indicat. Palladis enim ſtatua ubicunque fuerit, Palladium dicitur. Hieronymus ait Conſtantinū nudaſſe urbes ut Conſtantinopolim ornaret: ut in foro Traiani ornando priores fecere principes, nec illic conſiſtere ornamenta ſæpius irruentibus Barbaris, præſertim Getis, urbem ſuam titulis, honoribus, Nearomā habendam cenſuit, & lege ſanxit, illuc deductis multis antiquorum Ro. familijs & liberam fecit, cum antea lege Seueri ſub iure Perinthiorum eſſet. X X imperij anno tricennalia dedit. In quibus mutata mente cum pœniteret eius quod feciſſet in affines, Dalmatium Anaualliani fratris F. Cæſarem fecit, & unà cum filijs hæredem ſtatuit. Hic Dalmatius cum imperaſſet annis I I I, factione Conſtantij in Oriente à militibus occiſus eſt, & eodem anno

multi nobiles cæſi cum Alladio præfecto præt. Cū libelli dati eſſent de erroribus quorundam epiſcoporum, manu accepit Conſtantinus,*& proiecit in ignem,aſſerēs nolle de epiſcopis decernere,ut qui in ea authoritate & ueneratione ſint, peccare non poſſunt.* Helena *Auguſti mater, quæ totam ſe dederat noſtræ religioni, octogenaria diē obijt.* Filius *in templo duodecim* Apoſtolorum *condidit:ibi enim commune ſepulchrū ſibi poſteriſque ſuis fecerat.* Iam *ſenex* Perſis Meſopotamiam *diripientibus bellum indixit, paratas ad hoc opus copias eduxit, claſſéque tranſuexit.* Ipſe Sotiropolim *urbem petijt,quæ* Pythia *ante uocata eſt, ut aquis calidis ſenile corpus foueret,uiribus pro ætate cō ſeruādis.* Priuſquam *ſe ablueret, medici pharmacon dedere.* Miniſtri *corrupti pretio(ut ſcribūt)ab affinibus,nocua immiſcuere,ille intrepidus poculum ebibit:pòſt paulo incidit in morbum,quo ingraueſcente ductus eſt in uillā publicam prope* Nicomediā. Interea Conſtantinus *qui copias omnes* Antiochiæ *cogebat contra* Parthos, *cum accepiſſet de patris aduerſa ualetudine,* Nicomediam *aduolauit ut pater diligentius curaretur.* Medicorum *fomēta nihil profuere:intrinſecus abſumēte ueneno mortuus eſt,& ab* Nicomedia Conſtantinopolim *regale perductum eſt funus,comitante filio* Conſtantino, *& cum genitrice ſepultus.* Iulianus *in oratione de* Cæſaribus *ſcribit* Mercurium *interrogatum à patruo* Conſtantino *quis eſſet modus boni principis,reſpondiſſe,* Regem *oportere multa poſſidere, & multa impendere.* Conſtantinus *in initio bonis principibus ſimilis, poſt bella ciuilia uelut omni metu liber, contra ius æquitatis pleróſque occidit, minime ſuis parcens, & liberalitatis* Auguſtorum *immemor cœpit eſſe parcus,& interdum nimis tenax, gloriæ tamen appetens militaris:*

rebus gerendis fortunatus & felix: quod proueniſſe ex eo fertur, quoniam fidei Chriſtianæ plurimum fauerat: mirúmque eſt quòd cum deditiſſimus fuerit, lauacrũ renaſcentis uitæ in extremum uitæ ſuæ tempus diſtulerit, ut exiſtimo, uolens id in Iordane, iturus contra Perſas, efficere. Baptiʒatúſque eſt ab epiſcopo Nicomedienſi. Illud in eo principe laudabile memoratur, quòd ſi quos ex uulgo priuatus dilexit, opibus honeſtauit, non dignitate prætoria, aut conſulari, uti priores principes nulla habita honoris ratione, fecerunt. Cúmque fuerit armorum ſtudioſiſſimus, eloquentiæ expers non fuit ac philoſophiæ, & in diſſerendo ſatis accuratus. Dicere frequenter ſolebat, pro utilitate Reipublicæ imperatorem non debere labores recuſare: & partem corporis recidendam ſi remedium non admitteret: ſin contrà, fouendam. Ea ſimilitudine notabat malos homines, qui emendari nequeunt. Vixit annis ſexaginta ſex. imperauit XXXII, minus menſibus duobus. Quidam tradunt Conſtantinũ orbem hæredibus teſtamento diuiſiſſe, quidam filios ſorte feciſſe.

Diuiſio imperij Romani.

C *Onſtantino obuenere Galliæ, Hiſpaniæ, & alpes Cottiæ, Britanniæ, Orcades, Hybernia, Thyle. Conſtanti Italia & Africa cum inſulis, Illyricum, Macedonia, Achaia, Peloponneſſus, Græcia. C. Conſtantio Oriens & Thracia, cuius caput Conſtantinopolis. & cum eo Dalmatius imperauit, in omni actione patruo quàm patri ſimilior: ſed uirtus obfuit. Nam factione Conſtantij patruelis, ut diximus, ſeditione militari interfectus eſt, cum imperaſſet annis III, neque prohibente, neque iubente Conſtantio: ſed credibilius eſt huius clandeſtino conſilio facinus peractum fuiſſe. Conſtantinus qui*

in Gallia *imperabat, minime contentus, legatos miſit ad fratres, petens ut fieret noua diuiſio: & cum non proficeret, poſt lōgas querimonias fiſus opibus* Gallicanis *& equitibus* Hiſpanis, *&* Alpino *peditatu, bellum ciuile cōtra ius & fas mouit, & primum inuaſit propinquas regiones.* Conſtans *tunc erat in* Dacia *pugnans contra* Getas *&* Sarmatas. Conſtantinus *ad* Aquileiam *peruenerat.* Cu*ius in agro obuiam fiunt milites à fratre miſſi, qui conatum repellerent, & cum ille longe uiribus præſtaret, quia per ſummum nefas arma cœperat, incautius congreditur, lapſúſque eſt in inſidias, quibus exercitus circunuentus in medio cæditur.* Equus *principis, uulnere ictus ſeſſorem* Cō*ſtantinum deiecit.* Cum *iaceret humi ſine purpura incognitus, multis ictibus confoſſus eſt.* Imperauit *triennio nondum finito.* Vixit *annis* X X V.

Conſtans *poſt meritam cædem fratris omni conatu ſuperatis alpibus,* Galliam *intrat: uarióque euētu pugnans biēnio partem fratris aſſecutus eſt.* Præfuit *aliquandiu ut bonus rector: pòſt ſiue debilitate naturæ, ſiue amicis ſuadentibus, animum ad delicias flexit: ex quo in leues articulorum incidit ægritudines, quæ hominem reddiderunt difficilem, moroſum, auſterum: unde factus eſt prouincialibus grauis, & militibus illiberalis: ea cauſa ſeditionem peperit.* Erat *in exercitu* Magnentius *comes ordinum* Au*guſtæ, urbs eſt* Germaniæ. Conuiuium *militibus exhibuit à mane ad ueſperas more gētis: inde cubiculum ingreſſus, ſtatimq; egreſſus eſt indutus purpura, multis ſatellitibus cinctus: qui conſcij non erant, coacti ſunt aſſentiri.* Abij'tq; *cum omni turba in prætorium, & donatiuum dedit: poſitis cuſtodibus cauit nequis rem aperiret aut referret.* Cō*ſtans quærens mitigare tædia articularis morbi, ubicunqu*

fuiſſet uenatibus operam dabat, & ad ſyluas diuertebat. ubique cum formoſis puſiunculis ludebat & bacchabatur, etiam fruens illorum tenera ætate. Ad eum miſſi percuſſores, qui inſidiarentur, offenderunt Conſtantem uenatione feſſum, quieſcentem: ingreſſi tentorium nihil tale cogitantem interficiunt. Quidam dicunt eũ uigilem cognouiſſe parricidas, & abiſſe in propinquum templum, & inſignia imperij depoſuiſſe, & ab altaribus tractum, caeſum fuiſſe. Scribunt eius horoſcopum inſpectum à mathematico, qui dixit periturum gremio genitricis. Nam Helena auia, mortua Fauſta matre Cõſtantini, filios nutriuit ut parens. Conſtans occiſus eſt in oppido haud lõge ab Hiſpanijs, cui Helenæ nomen erat. Conſtans ſi exemplo Ciceronis didiciſſet, non armaſſet in ſuam cædem Magnentium. Popilius Lænas reus capitis M. Tullio defenſori caput abſcidit. Magnentius ſeruatori ſuo mortem intulit. Nã cum milites exorto tumultu in Illyrijs occidere uellent, obiecto paludamento imperator texit ac ſeruauit. Diſcant igitur qui legerint, illorum miſereri, & illos tueri quorũ uirtutes cognitas habeant: aliter pœna, quam illi propter flagitia meruere, in defenſorum capita reſilit. Pauci præterea reperiũtur qui norint gratificari. Vixit Cõſtans annis paulo plus XXX. imperauit XIII. Milites trucidarij & coniurati, Magnentium imperatorem ſalutant. Cũ hæc nuntiata eſſent, Romæ Nepotianus imperator à populo & Mirmullonibus factus. Heraclides ſenator fautor Magnentianæ factionis populum decepit: factiq́ue proditione, Nepotianum Auguſtorum ſororis filium, quem gladiatores cingebant, ſimulans uelle cum eo loqui, obtruncat. Caput pilo fixum per urbis itinera deportatum eſt. Imperauit dies duodetriginta.

Magnentius.

MAgnentius comes duorum ordinum dolo imperator factus, Conſtantis nomine literas ſcripſit ſub illius ſigno ad eos qui præerāt uel cohortibus, uel urbibus, qui ſtatim ad imperatorem uenirent, quos in itinere cædi iuſſit ut non eſſet qui motum faceret. Iam & Roma ceſſerat: eius enim factio plurimum ualebat. Conſtantius tūc in Oriente aduerſam fortunam contra Perſas experiebatur. Igitur ingenti agmine Italiam petit, & Mediolani diu immoratus, fratrem ſuum Decentium Cæſarē fecit, miſitque cum exercitu uti Gallias tueretur. Iámque tota Italia & Africa Magnentij erant. Factio Illyricorum duce Britannione cum nouo imperatore ſentiebat. Ad Conſtantium legatos miſit cum literis, uti Oriente & Thracijs contentus eſſet, qui nihil reſpondit. Conſtantius Gallum patruelem Cæſarem fecit, & reliquit in Oriente. ipſe Heſperios petijt ulturus fratris cædem. Sed ne ſua Roma bello ciuili uexaretur, miſit ad Magnentium, concedens Galliam ſi arma deponeret. Tyrannus ſperans uincere, non paruit. ideo ambo ad pugnam ſe parant. Magnētio priuſquam congrederetur, maga conſuluit uirginem iugulare, & cruorem uino miſcere, potandúmque militibus præbere (mos eſt immanium Barbarorū cum aliquid ſecretius agunt) ipſa interea carmina peragebat. Poſt hæc profana ſacra fit pugna utrinque magnis copiarum uiribus ad Murſam. uicit Conſtantius magna hoſtiū & ſuorum ſtrage. uerum hoſtes ad multam partem noctis cæſi. Tyrānus dimiſſo equo & inſignibus, in habitu equitis aufugit, equū ſuum reliquit, ut qui uiderent, exiſtimarēt ſeſſorē eſſe mortuum. Victor imperator die ſequenti conſcendit tumulū, ex quo tota planicies cōſpici poterat: quam cū

uidiſſet repletam cadaueribus,ingemuit.Cæſa fuere ſupra LIIII *milia pugnatorũ. omnes cæſi iuſſu principis ſepulti ſunt:qui uerò uulnerati non perierant, uictoris beneficio curati & cõſeruati.*Exercitus *tyrãni fuit ex* XXX *milibus . Conſtantij uerò* LXX *milia pugnatorum habuit.* Periere *illinc* XXIIII, *hinc propè* XXX.*Ea pugna attritæ fuerunt imperij* Romani *uires.nam ij qui cæſi, & numero & robore ad quæuis externa bella ſatis fuiſſent.*Magnentius *poſtquam in tutum locum ſe recepit, reliquias profligati exercitus collegit, & nouo milite ſuppleuit,cupidus rurſus aleam dimicationis tentare: & priuſquam experiretur,miſit unum è ſenatoribus grandem natu ad* Conſtantiũ,*quòd uellet omnibus præterquã* Galliæ.*Conſtantius hominem reiecit, opinatus illum ſpeculatorem ueniſſe.*Pòſt *miſit epiſcopos,nihil prouinciarũ quærens,ſed tantum ut liceret militare ducis titulo,quibus nihil reſponſum eſt.*Q*uod cum accepiſſet exercitus tyranni, plerique milites adierunt ad uictorem.*Tyrannus *intelligẽs ſibi dimicandũ fore, exercitum ex copijs* Gallicanis *reparauit: miſitque dum milites cogeret, aſſuetum parricidam multis pollicitationibus* Antiochiam,*qui*Gallum *cõfoderet, ut illo cæſo* Conſtantius *relictis rebus* Heſperiæ *cogeretur* Orientem *petere propter* Perſas.*Cum trucidarius* Antiochiam *perueniſſet,domum cuiuſdam uetulæ diuertit appoſitam fluuio* Oronti, *qui labitur per eam urbem.*Orontes *antea dictus* Ophites,*poſt ab filio* Cambyſæ *regis* Perſarum *ibi ſubmerſo uocatus* Orontes. Hic *in cœna poſt uina rem communicauit cum paucis, quos inuitauerat, minime expaueſcens mulierem ætate confectam.illa clàm ſe proripuit, & quod audiuerat,ad* Gallũ *retulit,qui ſtatim omnes comprehendi iuſſit,atque necari,*

ubi quæſtionibus ordine ſuo negotium aperuerunt. Magnentius quia tale conſilium irritum fuerat, rurſus prœliari ſtatuit. Victúſque eſt, & aufugit Lugdunum. Comites ut uictori grati eſſent, conſilium ineunt tyrannum capere, & Auguſto tradere. Ille ubi ſe cuſtodiri cognouit, cum fugæ locus deeſſet, furorem ſimulauit, & primum fratri Deſiderio uulnera intulit, quæ non fuere letalia, poſt interfecit quoſdam amicos, tandem ſe confodit. hic exitus fuit ingrati hominis. Decentius Cæſar, qui Gallias tuebatur, audito fratris caſu, ſibi metuens, laqueo apud Senonas uſus eſt. Deſiderius acceſſit ad Conſtantium, ab quo liberaliter exceptus eſt. Geruntium Magnentianæ factionis comitem, exilio uictor mulctauit dum in Gallia eſſet.

Britannion.

B Ritannion ante tyranni pericula, quocum conuenerat, & imperator ab Illyriciano exercitu appellatus Murſæ, quo tempore & Nepotianus Romæ, poſita purpura & Gallica ueſte indutus, Cōſtantium adijt, & obuius uenienti factus in Thracia, obuolutus pedibus ueniam petijt & impetrauit. Imperator ſenem ducem amplexus, patrē eum uocauit, & cœnæ adhibuit, ab quo multa de Magnentio intellexit. Deinde iuſſit abire Pruſiada Bithyniæ caput, & propinqua oppida uoluit ut ad uictum ſenis cōtribuerent, qui plures miniſtros ſecū ducens, illic magna quiete uixit annis ſex, poſt deceſſit.

Siluanus.

S Iluanus Bonitij F. in Gallia natus, qui bello Liciniano clarus ſub Conſtantino, tribunus ſub Magnentio fuit, poſt defecit ad Conſtantium, ab quo miſſus in Galliam eſt. Imperator uero qui calumnijs aures facile præbebat, ſucceſſus eius ſuſpectos habuit: quære-

bat igitur inſidijs circumuenire. Siluanus ubi accepit, pro concione queſtus eſt: ita à militibus Cæſar appellatus. Ad hunc motum opprimendum mittitur Vraſinus, qui pecunia tribunos Siluani corrupit ut occiderent. Agrippinæ igitur de induſtria facto tumultu cæſus eſt: cuius cæde tam magno gaudio exultauit Conſtantius, ut ferè inſanus haberetur. præfuit paulo plus duobus menſibus.

Gallus.

G *Allus natus eſt in Maſſa Veternenſi, patre Cõſtãtio, fratre Magni Cõſtantini, matre Galla, Rufini & Cerealis, qui cõſulares erãt, ſorore: ac liberaliter educatus, feros mores uincere non potuit. Profectus ad Oriẽtem cõſedit Antiochiæ, ubi ſtimulãte uxore omne genus ſæuiẽdi expertus eſt. Illud uero nefandum & abhorrendũ, noctu cum ſatellitibus incognitus errabat per lupanaria & tabernas, explorãs ſubmiſſa uoce, Græco ſermone, quid de Cæſare ſentirent, & notabat ſingulos qui obloquuti fuiſſent: pòſt aliquo reperto figmento trucidabat: quod antea in urbe Roma feciſſe Gallienũ memoriæ proditum eſt. utrũque uxoris ſtimuli exagitabãt. Miſſus eſt ad eum Domitianus præfectus præt. ab imperatore, qui de ſceleribus Cæſaris iam ſenſerat, uti cum Gallo ſecretius ageret, & perſuaderet uenire ad principem. quod cum parum proficeret, addidit mãdata & minas. Indignatus Gallus, hominem cõprehendi iuſſit, & cuſtodiæ tradidit. Montium etiam quæſtorẽ, qui tale facinus non probabat, coniecit in uincula: ſuadente uxore ambos per forũ tractos & uerberatos in flumium proijci mandauit. Quod ubi accepit imperator, miſit qui Gallũ adducerẽt. Ille uxorem Cõſtantiam ire ad fratrẽ iubet, placaturã eius indignationem, & hæc in itinere deceſſit. Cuius morte audita Cõſtantius edi-*

cto Gallũ dignitate priuauit, exilio damnat: & ne lõgius rem protrahat (omnẽ autem eius ſecuritatẽ in morte Galli poſuerat) percuſſoribus mandat iuuenẽ obtrũcare. Hi *fuere* Seruianus *reus maieſtatis paulo antè abſolutus, &* Pentadius *notarius, &* Apodemius, *qui prenſo* Gallo *& uti noxio manus poſt terga reuincto, ceruicem abſciderunt.* In *foro trũcus relictus eſt.* Pòſt *paulo quàm illi miſſi ſunt, pœnituit imperatorem, & deſtinauit citiſſimos qui prohiberẽt, & ij retenti fuerunt ab* Euſebio Eunucho. Is *enim erat præpoſitus cubiculi, cuius cõſilio princeps ferè omnia agebat: quãuis* Gallus *meruerit pœnas dare.* Imperauit *annis* IIII. Vixit *undetriginta.* Cõſtantiæ *corpus delatum ad urbẽ, & in ſuburbano uiæ* Nomẽtanæ *poſt primum lapidem ſepulchro maiorũ illatum eſt.* Cõſtantius *in* Oriente *aduerſa fortuna res geſſit: hoſtis enim ſemper ſuperior fuit.* Anno XI *imperij* Perſica *palma præcepta ſemel eſt temeritate militũ ad* Singaram. *nam octies cũ hoſte congreſſus, & in hoc prælio cum uictoria pro eo ſtaret, ad hoſtes trãſijt nõ ſine graui uulnere.* Amiſſa *eſt* Singara *&* Bizabda *&* Amida. *cũ accepiſſet de fratris cæde, dubius agebatur permaneréťne contra acerrimos* Perſas, *an ad uindicandam* Europam *remearet.* Sapores Armenias *uexabat.* Ianque Niſibin *obſedit, quã urbẽ* Luculli *arma iuris* Rom. *fecerant, quo tẽpore* Mithridates Ponticus *ad opem* Tigranis *ſoceri confugerat.* Niſibis *urbs eſt* Mygdoniæ, *ſic appellauere proxima* Syriæ Macedones, *à noſtris dicta* Antiochia. Hunc *cum capta fuit à* Lucullo, *præerat* Guras Tigranis *frater, quẽ* Romanus *dux apud ſe honorificè tenuit.* Barbari Niſibin, Antiochus Antiochiam *nominauit.* Expugnandæ *urbi intentus* Sapores *bellica tormenta admouit.* Alueum *fluuij qui mediã ſecat urbem, aliò ductis foſ-*

ſis deduxit: ſed ex hoc non obfuit propter frequentes illic fontes, puteóſq;, qui ſatis ſuppetebāt. Cúmq; hoc non procederet, occluſit meatum fluminis, deinde emiſit, unde impetus aquarum ſubuertit partem mœnium. Niſibēſes *nocto citiſſime obſtruxerūt tabulis, trabibus & terra. Cum illuxit dies, rex uetitus ab expugnatione re infecta mœſtus abijt.* Niſibenſes *muros inſtaurauere.* In *hac expeditione rex amiſit* XX *milia hominum.* Maſſagetæ *abſentia regis ex ſuperiore parte* Perſida *inuaſerant abigētes prædam.*Rex *regno tuendo properauit.* Conſtantius *ſubſidiarios milites miſit,* Niſibin *& mœnia firmari iuſſit, inducias cum* Sapore *fecit. & priuſquam* Europam *peteret,* Gallum *patruelem* Cæſarem *pronuntiauit, iunxítque ei matrimonio uxorem* Conſtantiam *ſororem ſuam, præfecítque copijs* Orientis.Ipſe *contra tyrannos properauit, & pacem ubique fecit.* Et *cum undique in* Europa *late uictor eſſet, ſedatis bellis ciuilibus, ludos* Arelatæ *dedit ante* VI *iduum* Octobr. Quo *die imperium ſumpſerat,* Italiam *uenit,* Mediolani *conſtitit: & inde ut* Gallus *ſubueniret,* Iulianum *patruelem adoptauit, miſítque in* Gallias *cum paucis militibus: ipſe petijt urbem comite* Ormiſda *regis* Perſarum *filio. nobilitatem urbis & maieſtatem admiratus eſt.* Nobilitatem *ſtans audiuit, uulgus ſella curuli ſedens in foro.* Et *quoniam hoſtes præter* Perſas *deerant, ſuis manibus ſcripſit,* Conſtantius *totius orbis dominus: inſanior* Domitiano, *qui inſcripſit,* Dominus *& deus ueſter* Domitianus. *huius æmulus cœpit odio habere uiros claros. Cum opera urbis intueretur, ardor inceſſit ſtatuam equeſtrem erigere ſimilem illi quæ* Traiani *erat, in eius atrio: &* Ormuſdæ *qui ponè ſequebatur, mētem aperuit: at ille ſubridens reſpondit, prius oportere*

ſtabulum fieri molis equi capax. Imperator *cõticuit.Locus admonet de* Ormuſda *inſpicere.*Narſes *plures habuit more* Perſico *uxores:ex illuſtribus ſuſcepit* Adarnaſſem, Ormuſ*dam & Narſen.* Ex *humili generis uxore,uerũ ſupra cæteras formoſa,genuit* Saporẽ.Adarnaſſes *ſucceſſurus erat, quia maior natu,ſed coronam non aſſecutus eſt ob ingenitã ſæuitiã.* Meſopotamij *tentoriũ ex corio camelorũ intexto auro arte* Babylonica, *dono miſerunt ad* Narſen. *filio dedit* Narſes,*& interrogauit an placeret: reſpõdit* Adarnaſſes,*magis ei placere ſi imperaret,quòd ex hominum corijs lõge pulchrius facturus eſſet.*Huius *uocis memoria,& alia crudeliſſima quæ in initio regni fecit,regnũ abſtulit.* Itaque *omnibus præpoſitus cõmuni conſenſu* Perſarũ Sapores, *qui cæſo illo,*Narſen *fratrem luminibus priuauit,* Ormiſdam *in uincula cõpegit.*Huius *uero mater & ſoror & uxor, corruptis pecunia cuſtodibus, carcerem ingreſſæ limam iuueni dederũt,quam ſecũ tulerant.quo inſtrumẽto fibula cõpedum diſſoluta eſt.*Vbi *opus peregit,illæ pingue conuiuiũ cuſtodibus exhibuere: qui dum cibo & potu graues quieſcunt,*Ormuſda *aufugit,& in caſtra* Romanorũ *uenit ultimis* Cõſtantini Magni *annis.* Sapores *re intellecta uxorẽ ſequi maritum iuſſit.*Ormuſda *bello ciuili à* Cõſtantio *præpoſitus eſt turmis equitum.*Fuit *enim uir fortis ac certus iaculator, nunquam iaculũ fruſtra emittens, antè deſignans quò eſſet iaculaturus.* Bellis Europeis *eius claritudo omnibus nota fuit,& magnã ſibi laudẽ propagauit.* Conſtãtio *redeunti ad* Orientem,*legati* Saporis *occurrũt ad* Sirmium,*petentes reſtitui* Meſopotamiã *&* Armenias,*aliter pax non eſſet.* Cõſtantius Auguſtus *ad hæc reſcripſit,* Perſas *ſeruiſſe* Macedonibus,*&* Macedonas *ſeruire* Romanis: *hac ratione iniuria petis.* Meſopotamiã

maiores noſtros cepiſſe, Perſas irrupiſſe latronum occupantium more: Armenias ceſſiſſe Romano *imperio, uicto* Tigrane: *contra quem iuſtum bellum geſſit* L. Lucullus, *qui* Mithridatem *hoſtem populi* Rom. *hoſpitio & affinitate fouendum exceperat: & ipſum* Mithridatem *nulla contumelia laceſſitum, ſponte iniurijs ac cædibus affeciſſe* Romanos: & Perſas *irrupiſſe ſæpius in* Armenias: & *à patre tuo* Narſe *nō bello occupatas, ſed inſidijs interceptas. Qua de re deſine hæc petere quæ noſtro iure tuemur: pacem quā petis minime, ſed conditiones eius recuſamus.* Sapores *lectis literis bellum mouit,* Niſibin *fruſtra obſidione tentauit: nam inde repulſus eſt.* Poſt in *alias urbeis profectus, tantum* Amida *potitus eſt, quæ non ſatis firmo præſidio tenebatur. eam ſolo æquauit. Ea res coegit* Conſtantiū *cōſortem eligere, cenſuitque accerſiri* Iulianum *patruelem,* Galli *fratrem, quem adoptauit pro cōcione ad milites, &* Cæſarem *fecit.* Non *me præterit qui ſub* Conſtantio *militarunt, ſcribere* Iulianum *adoptatū fuiſſe in* Gallia Ciſalpina *propter irruptionē* Germanorū, *qui* Gallias *uaſtabāt, ut ab rapinis hoſtilibus* Gallias, *quas præcipue amabat, liberaret. Alij ſcribunt* Athenis *adoptatum. ubicunque fuerit, aſſenſu militari purpuram induit ante diem* VIII Iduum Nouemb. Arbitione & Lolliano Coſs. Et Galliam *miſſus, priuſquam proficiſceretur,* Helena Conſtantij *ſoror ei iuncta matrimonio eſt. & quia periculum imminebat,* Calend. Decemb. *egreſſus cum exiguo ſupplemento, deductuſque eſt per aliquot millia paſſuum ab* Aug. *maturauitque iter* Taurinos *uerſus.* Ferunt *conſilio* Euſebij *quærentis perdere totum genus* Cōſtantini, *paucos milites fuiſſe datos* Iuliano, *ut ab hoſtibus occideretur: quod illud præcipue indicat, quoniam obſeſſo apud* Senonas, *auxilium*

non miſit. Secus euenit: re enim bene geſta in Gallijs ſæpius hoſtes profligauit, ultra Rhenum coegit, multos captiuos abduxit. XI ferè milia noſtrorum, qui belli iure ſeruiebant, ab Alemannis recepit, & prope Argẽtoratum urbem Galliæ totum ferè Alemannorũ exercitum perdidit. Iam inde Barbaricæ cladis monimentũ habuit, quod niſi contigiſſet, urbs minime nota in obſcuro eſſet. & præter omniũ opinionem, in ſolo hoſtili multa præclara geſſit. Cúmque eius ſucceſſus felix haberetur, non caruit calumnijs apud Auguſtum. & erant qui appellabant eum loquacem talpam, alij purpuratã ſimiam, alij græcanicum literionem: & erãt qui mollem Aſianum Græculúmque fallacem, & ſub ſpecie ſapientiæ ſtolidum. Cõſtantij enim aures ad fidem præſtandam faciles pronǽque erãt. quod cum ſciret Iulianus, ægre tulit, & metuit ne idẽ ſibi quod Gallo fratri, eueniret. ideo iam tunc cœpit cautior eſſe: & poſt uictoriam ingẽtis pugnæ, cum hoſtium peremptorum magni acerui eſſent, cadauera in fluuium proiecta, concordi aſſenſu uictoris exercitus uocatus eſt imperator, & inde Auguſtus. Nomẽ Auguſti pertinaciſſime renuit: hinc tumultus militum fuit, nudatis enſibus cogentium meritum cognomen accipere. Itaque ut illi quieſcerent annuit. non reperiebatur diadema, facere tẽtauerunt ex mundo muliebri. Iulianus uetuit, aſſerens non eſſe boni euentus augurium. Tribunus coronam attulit non lõge differentem ab corona quæ ſolet in xyſto uictoribus dari. Marcellinus ſcribit Maurum comitem ordinis detraxiſſe ſibi torquẽ (draconarius enim erat) & capiti principis aptaſſe. Pòſt uero uſus eſt diademate micantibus gemmis exornato. Fœdus cum Alemannis percuſſit, illis reſtituẽtibus ablata. Deinde miſit ad Conſtantium Pentadium quendam magiſtrũ co-

piarum cum literis, in quibus erat tãtummodo Cæſaris titulus. Sũma literarũ hæc fuit, Milites ſæpius uictores, & qui diu pro Republica pugnauerunt, ut præmia laborũ & diuturni ſudoris petere poſſent, me licet repugnantem, imperatorem appellauere. Non ignoras antiquæ cõſuetudinis eſſe, qui ſub ducibus ac Cæſaribus militãt, nõ licere præmia Romano iure poſcere: quia ea cauſa iuſta cẽſeri debet, te exoro, qui communis es parens, ut æquo animo ad communionẽ imperij me patiaris, ne miſeri milites fruſtra effudiſſe ſanguinẽ uideantur. Addebat in fine ſe polliceri miſſurũ certatores equos ex Hiſpanijs, & promptos milites ex Gallijs. id quidem erat annuũ tributũ. Erat Cõſtantius cũ accepit epiſtolam Iuliani, Cæſariæ in Cappadocia: ultra ſolitum excanduit. Cæſaria antè dicta Mazaca, eſt poſita in radicibus Argei montis. Et nihil reſcribens, edixit expeditionem contra Perſas, pro qua Orientem petierat, ita ſuadentibus qui utilitatem Reip. quærebant. Eius animus cum legit literas, præceps fuit uertere copias contra Iulianũ. pòſt paulo legatos placide abire iuſſit, quibuſcum miſit Leonem quæſtorem cum mandatis, cui & literas dedit, in quibus admonebat iuuenem ut Cæſaris nomine cõtentus, Auguſti maieſtatem poneret. Leonas Parrhiſijs exceptus honorifice eſt. Et poſtquam in campum cum armata multitudine ſtans pro tribunali uelut concionaturus, literas imperatoris legit, cum uentum eſt ad Cæſaris nomẽ, omnis turba clamitare cœpit, Iuliane Auguſte ſalue, Iuliane Aug. dij te ſeruent, Iuliane Aug. dij te ſoſpitent. Poſtea unum ex his quæ mandauerat Conſtantius, actum eſt, hoc eſt, Nebridium præfectum prætorio factum, ſubmoto Florentio. & hoc minime proceſſiſſet ni Iulianus ex ſua ſententia prouenire diceret. Iulianus, ne ardor mili-

tum frigeſceret, legatos rurſus ad Conſtantium mittit, ipſe profectus eſt ad limites Germaniæ. Imperator interea accerſiuit Arſacen regem Armeniæ, uti fidus cum Romanis perſeueraret, neu fallacijs Perſarum animaduerteret. Pòſt miſit ad reges Trãſtigritanos ut in fide permanerent, ne deficerent ad Perſas. Iulianus ordinatis in Germania rebus, ſtatuit Viennæ hyemare. Non deſunt qui ſcribant mandatum fuiſſe Leonæ ut obijceret beneficia imperatoris Iuliano, ut homini ingrato: & illum queſtum etiam de Conſtantio, de cæde parentum ac fratris, & inuocaſſe ultores deos: deinde iuſſiſſe abire omnes ab exercitu qui dicta Conſtantij probarent. At uxor Cõſtantij Auguſti moritur, & ducta eſt Fauſtina, utraque forma pulcherrima. ſed illa mœſtitia ac dolore interijt impotentia genialis thori. Cum ad bellũ ciuile Iulianus ſe pararet, exiſtimans Conſtantium nunquam ad cõcordiam uenturũ, uxor eius Helena moritur. Iuſſit corpus Romam perferri, & ſepeliri in ſuburbano Nomentanæ uiæ, ubi antea Conſtantia ſoror ſepulta erat. Falſum eſt quòd iampridem uxorem expulerit, quæ caſtiſſima erat. Iulianus fertur dixiſſe militibus ut ſe pararẽt contra Conſtantiũ, priuſquam ille aduerſus ſe moueret impetum. In ipſa expeditione, quia multi erant in exercitu Chriſtiani, iuſſit uti quiſque coleret quos uellet deos. Ipſe uero ne ab fide abhorrens animos militum alienaret, ingreſſus templum in natali Saluatoris, ut alij dicunt, in ſolẽni Epiphaniæ, & unà cum cæteris adorauit, & diuinis rebus interfuit. Pòſt ut ſe corrigeret, dicebat ſe properare ut coniungeret exercitus, & præſciret quo die eſſet imperator moriturus, ut per nocturnã quietem præmonitus erat, quãdo uocẽ audierat, Cũ Iupiter erit in fine aquarij, & Saturnus in XXV parte uirginis, Cõſtantius

dominus Aſiæ morietur. Cum ex Antiochia perueniſſet Tarſum imperator Aug. ut Iuliano obuiam iret, incidit in febriculam ſemper æqualē, ratúſque eſt geſtatione aboleri. uectus lectica eſt per multa itinera uſque ad radices Tauri montis. Ibi in ſtatione quadam, quæ appellatur fons Mopſi, Græce Mopſocrenus, intrinſecus exurente calore, febris aucta eſt, adeo ut corpus tangi non poſſet. Hic cum deficeret ſucceſſorem ſtatuit Iulianum. póſt paulo mortuus eſt ante tertium nonas Octobr. Vixit annos XL, & paucos mēſes. Imperauit annis XXIIII. Iulianus ubi accepit de morte Conſtantij, citiſſime petijt Cōſtantinopolim. Corpus principis conditū in loculo, Iouinianus qui póſt imperauit, domeſticorum protector, cum regia pompa Conſtātinopolim perduxit, & ſepulchro maiorum intulit, intérque diuos relatus eſt. Prope finem uitæ ſe palàm accuſare ſolebat, quòd occiſor ſuorum fuerit, quòd Iulianum Cæſarem feciſſet, & quòd in noua credulitate numinum eſſet. Natura debilis ad coitum fuiſſe traditur, in uictu parciſſimus: lata lege uetuit phaſianum & ſumē conuiuijs inferri. nunquam ſpuiſſe memoratur. In iudicijs iuſtus & moderatus, ſi ſecretiores conſultores nō habuiſſet. ad iram tardus, bellis ciuilibus fortunatus, Perſicis ſemper infelix. Sarmaticas uarius: bis Sarmatici cognomē inſcripſit. Nam cum Sarmatis, Dacis & Quadis fœdera feriret, & in ſuggeſtu orationē haberet, barbaris male audiētibus quòd ad hoc opus aſſueti non erant, unus è Quadis ſeceſſit, & ſtercore alterū è calceis repleuit, ſub ueſte tulit, & propius accedens in uultum concionantis proiecit. Id dedecus mereri putō, qui inter ruſticos aut philoſophari, aut rhetoricæ loqui uolūt. In fide ſemper fauit Arrianis, quorum cauſa ſynodum habendam præcepit, ſtatuta eſt conuentus dies.

Imperator indignatus erat, quòd mandauerat Alexandro epiſcopo nouæ Romæ, ut in communionem exciperet Arrium cum tota factione, & Alexander negauerat, qui proſtratus orabat ne ſineret Deus à pernicioſo lupo ſuum ouile corrumpi. tempus appetit. Arrius cum argumentoſis ſyllogiſmis ingreſſus eſt, fauente Euſebio Eunucho. Et in initio priuſquam pudendum os ſolueret, correptus cœliaco dolore, ſeceſſit ut onus uentris deponeret: & cum niteretur ui expellere, unà cum ſtercore animam emiſit. Hūc finem meruit homo perfidus ac malignus, qui uenenum in urbe Dei latius ſæuit, aconito uehementius: unde geniti in fide Saluatoris ignes inextinguibiles, quibus Aſia, Africa, & bona pars Europæ fidelibus & iuxta credentibus ereptæ ſunt. Præfuit Alexander annis XXIII. Succeſſit Paulus homo iuſtus, quem Conſtantius conſilio Euſebij Eunuchi ſubmouit, & in eius locum ſubrogauit Euſebium epiſcopum Nicomedienſem militem Arrij. Paulus ad urbem Rom. ſe contulit, petij'tque ab epiſcopi Rom. autoritate reſtitui in ſuam dignitatem: & quoniam uitæ ſanctitas merebatur, ab Iulio pont. in ſedem reſtitutus eſt. Cōſtantius indignatus, hominem exilio prius mulctauit: deinde minime contētus, interfici iuſſit. Qua de re hæretico Arriano ſucceſſit Macedonius Arrius. Hoc in loco digredi non ineptum putemus, ut ſaltem oſtendamus epiſcopum Ro. caput catholicæ fidei ſemper fuiſſe. Roma ipſa terrarum dea, & gentium regina poſcere uidetur Dei ſedes & imperij generis humani. Sed ubi noua Roma præſentibus Auguſtis lacertos extulit, abſentia principum noſtra Roma paululum imminuta: utraque tamen urbe principatum ſibi uindicante, neſcio quo fato, præfectis obtemperauimus, & aliquando Auguſtulis, & ſæpenumero regibus

Gotthorum. Itaque per ea tempora epiſcopalem maieſtatem, nutibus imperatorum Conſtantinopolis ſibi uſurpauit. Nos uero non ceſſimus, ſed paſſi fuimus ne ira principum obeſſet, qui urbis ſacratiſſimæ dignitatem Barbarorum prædæ reliquerant. res non potuit diu differri. Phocas imperator totius maieſtatis decus iniuria ablatum reſtituit, & publico decreto ſanxit: nam plerique epiſcopi Cõſtantinopolitani male uſi autoritate, prauis opinionibus fidei ſimplicitatem turbauerant. Romani uero pont. ſemper habiti orthodoxi & iuſtiſſimi, ut ipſi Græci in hiſtorijs tradiderunt. Epiſcopus igitur Ro. & diuino iuſſu, & humanæ rationis uinculo, generis humani parens & princeps eſt. Nam illud perpetuo manſurum quis dubitat? Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Cõſtantius eques optimus & certus iaculator, eloquens, & carminibus componendis aptus, quòd fuit in ſuos ferus, non caruit exemplis, quòd ſic feciſſet Caligula, Domitianus, & Commodus, & F. Seueri, Antoninus: in cæteros ut Gallienus, qui tormentis adigebat homines fateri quod uellet. In Gallijs & Pannonijs triumphales arcus erexit, magno prouincialium diſpendio.

L. Cl. Iul. Iulianus natus eſt Conſtantinopoli, patre Conſtantio Conſtantini fratre, matre Baſilina
F nobiliſſima fœmina: forma liberali, ingenióque ad literas & ad arma ſatis accommodato. Mater grauida ſomniauit ſe pariturã Achillem: excitata, marito narrauit. peperit añtequã pariendi tempus ſentiret. hinc parẽtibus bona ſpes de filio fuit, datúſq; eſt & initiandus & erudiẽdus Euſebio epiſcopo Nicomediæ. Primo bonæ indolis puer apparuit. utinam non habuiſſet rhetorem Libanium, ab quo ita inſtitutus eſt, ut prætermiſſa ueritatis cognitione,

puerilẽ animum ad antiquorũ credulitatem flexerit. Itaq; *ſub illo immutatus eſt,* Mercurium *præponens cunctis.* Non *caruit tamen in cæteris laude: ſimul is exiſtimatus* Tito,*ut frater* Gallus Domitiano,*bellorum ſucceſſibus compara-tus* Traiano:*res ei fuit cum ferocibus* Germanorum *popu lis,ut* Traiano *contigit nondũ principi:clementia* Antonino,*moderatione* M. Aurelio:*literarum ſtudio magnus philoſophis.* Cúmq; *his aſſuetus, ſoporiferæ quieti multum detrahens,inſomnes noctes aliquando,cum utilitas* Reip.*poſceret,ducebat: & muſis uigilias impẽdebat: nullóque adhibito remedio, minimo ſtrepitu excitabatur.* Philoſopho *uenienti ſtatim occurrebat,ne ab literatis ruſticitatis reus citaretur. memoria plurimum ualuit: in rebus gerendis optimos imitabatur principes:in re uenerea citra omnem ſuſpicionem uixit:modeſta liberalitate ſemper uſus:eunuchis & pantomimis & morionibus nihil unquam largitus.* Illud *incredibile dictu,poſtquam ſolus imperauit, hoſtes populi* Rom.*intra ſuos terminos ſe continuerunt,& in laudes noui principis accendebantur.* Reſtabant *profligandi & domandi* Perſæ.Itaque *cum ingenti apparatu egreſſus* Conſtantinopoli, *tranſmiſſo* Boſphoro, *à* Chalcedone Nicomediá *proceſſit,quæ olim regia & ampla urbs ædificiorũ ſumptibus,terræmotu corruerat: memor quòd illic educatus erat, ingemuit.*Per Bithynos Gallogræciam *uenit,& inde* Antiochiam Orontis *petijt,* Oriẽtis *apicem: & cum loci ſitus omnes ad uoluptatem muitet, princeps ibi ſuapte natura continentiſſimus fuit. ex eius imperandi ordine iuſtitia è cœlo ad mortales redijt.*Iulianus *quartum inijt conſulatum, adſcito* Salluſtio *collega, quem præfecerat* Gallijs *præfectum.* Cũ Ver *appeteret,* Hieropolim *uenit,hinc in* Meſopotamiam *ſigna commouit,póſt perue-*

nit Cercuſiũ (ferè inſtar inſulæ inter Euphratem & Xaborectoram amnes poſitum eſt) quod Diocletianus mœnibus amplificatum, excelſis turribus circundedit. Hic moranti allatæ ſunt ab Salluſtio literæ, ut expeditionem in Perſas differret, & dijs uetantibus cederet. ſed quis fato repugnat? Tranſgreſſus flumen, pontem auelli iubet, Zaitámque uentum eſt, ubi Gordianum imperatorem exercitus tumulo intulit: quem Licinius hoſtis bonorum euertit. Iulianus ubi hoſtes propere adeſſe intellexit, concionem habuit, afferens maiorum noſtrorum exempla: initium faciens à Ventidio uſque ad Maximianum, quòd ferè omnes rediere laureati præter Gordianum & Carum: ille inſidijs mortalium, hic ira deorum ſublatus. hoſtes à prælio abſtinuerunt. Ipſe Aſſyriam depopulatus, urbes, oppida partim ui cepit: pleraque deditionem fecere: uictórque cum ingenti gloria profligato exercitu hoſtili, uſque Cteſiphontem peruenit. Caſtra aliquandiu illic habuit cum exercitu ſatis lecto. dum remeat, facem ſereno uidit cælo. aruſpices Hetruſci uetabant quicquam tentandum, quia ſignum erat infelix. Iulianus & hoc cõtempſit ut antè Salluſtij monitus. poſtquã illuxit, caſtra mouit. Perſæ ſæpius afflicti terga inuadunt, & priuſquam laborantibus ſubueniretur, hoſtilis ex improuiſo globus in cataphractos irruit. Sic mos Parthorum ut confuſos cædant. Dúmque imperator incautius ſeſe infert, uulnus excepit. emiſſa haſta incerti militis, tranſmiſſo brachio & coſtis, hæſit fibræ iecinoris. dũ auellere conaretur, ſcidit digitorum neruulos: prolapſus in ceruicem equi, ueloci curſu in caſtra relatus eſt. adhibita fomenta paululum dolorem leniuere. poſcit equum & arma, ut prælium renouat: cum ſpiritus deficeret, concionem habuit, diſſeruitque mortem eſſe ſummum

præmium.Petijt inde quid ageret Anatolius.Salluſtius reſpondit,Beatæ degere. ingemuit amici caſum, quòd interfectus eſſet. circunſtantes qui dolore conciti deflebant,ſua autoritate caſtigauit, turpe quidem principem ſideribus conciliatum lugere. Inde cum philoſophis ſermo ei fuit de immortalitate animæ. epotáque frigida aqua uita ſolutus eſt,annum agens alterum & X X X, ante ſextum Calen. Iulij.In ſuburbana uilla agri Tarſenſis Iulianus ſepultus eſt, & in diuos relatus. ſucceſſor ſi uixiſſet, decreuerat nobile ſepulchrum. Homo ſtatura exigua & gracili, maieſtate conſpicuus, inter ueteres heroas connumerandus ampliando imperio,& reipublicæ gubernandæ ſatis idoneus,ſi fata commiſiſſent:ore & manu(ut inquit ille) conſultor patriæ.Imperauit ſolus annum unũ, menſes ſeptẽ, ab eo quod Cæſar fuit annos ſeptem. Corpus Procopius Tarſum uſque perduxit, & tumulo dedit. inde abijt, & nuſquam niſi ex improuiſo Conſtantinopoli purpuratus apparuit.Mirum creditu, barbaræ nationes eũ plurimum diligebant,à militibus adeo obſeruatus ut in creãdo nouo principe Iuuianum legerint, ab uocis ſimilitudine una litera immutata. Memoria & liberalitate clarus, tributa parcius exigenda mãdauit,licet ſint qui nolint,gloriæ cupidius appetens.& cũ Chriſtianos nimis inſectaretur,ſanguine tamẽ abſtinuit.hoſtes morte noſtri principis elati & circunfuſi,caſtra quæ ſpatiũ trium mil. paſſuum complebant, diſperdere quærebant. Romanis uero controuerſia fuit in eligendo.Cõſtantiani Abilũ præponebant, proceres Gallorum Salluſtium,qui propterea quòd ſenex & ualetudinarius eſſet,recuſauit: dúmque mora fieret ob certamen clamantibus militibus maturandum eſſe, Iuuianus eligitur domeſticorum primus.

Arronianus comes ordinum, agri Singidonenſis incola in Pannonia, liberos utriuſque ſexus cum plures extuliſſet, mœrore anxius, ut qui ſine prole eſſet, admonitus eſt per nocturnam quietem uti filium qui naſceretur, Iouianum uocaret, fore ut uiueret, & ad purpuram uenturus eſſet. Itaque editum filiũ Iouianum appellauit, præceptoribúſque cum ætas poſceret, erudiendum dedit. non parũ liberalibus artibus profecit, ingenio ualde ad omnes diſciplinas prompto. Pater militia clarus, notiſſimus erat: & iam emeritus ſeceſſerat in auitos agros ut quieſceret, & agricolationi incumberet.

Iouianus.

Iouianus electus eſt princeps, & ſtatim anteſignani Iouianũ clamauerunt: qui in medio, quíque poſtremi erant, opinati Iulianũ reuixiſſe, ingenti lætitia effuſi choreas ducebant. cum nouus imperator purpuratus caſtra comitatibus primoribus circumiret, & cõſpectus eſſet ab ignaris homo incuruus, ſtatura procera, ſtatim lachrymæ obortæ ſunt, auſpiciũ haud felix præſentis imperij. reductus in tentoriũ de imminẽti periculo ſermonem fecit, adhibitis tribunis & comitibus. Inſtabat totus exercitus deduci in Meſopotamiã. hoſtes à tergo territabãt, quamuis ſemper uicti. fames in caſtris erat, & rerũ penuria, & quamuis noſter exercitus uictor eſſet, rerũ difficultatibus, & recẽti cæde ducis timebat, adeo ut ſi hoſtis irruiſſet, magnã intuliſſet cladem. cœptũ eſt conſilio iter. Inſtitere hoſtes cũ elephantis, qui graui nidore terruere equos. opẽ ferentibus Iouijs & Herculijs Gallis, reſtiterũt beluis. Vbi Carras uentũ eſt, infelicitate Craſſi nobiles, tanta trepidatio nõ fuit. hinc Darã oppidũ. Hoc in loco quatriduũ cõſumptum eſt. hinc miles cum abiret, peruenit ad Tigri-

dem iam auctum cæleſtibus aquis. metus erat tranſire. Galli aſſueti flucta perfringere, ingenti animo ingreſſi, ad alteram ripam perueniũt, ibique hoſtes obſeruantes ripas, obtruncant illos. ſecuta eſt cætera turba. Ad hæc uenere oratores à Perſis Surenas(nomen eſt dignitatis poſt regiã) & alij proceres offerentes conditiones pacis, ſi nõ æquas, attamen neceſſarias. Conſultarunt cum imperatore primates, ictũmque eſt fœdus nõ ſine calamitate Ro. imperij. Prouinciæ quinque Tranſtigritanæ, quas uictor Galerius Maximianus acceperat, reſtitutæ ſunt, Aſarzamena, Mozena, Zabdizena, Rheumena, Carduena: tradita & Singarena, & Niſibis, & pars Meſopotamiæ: non tradita tamen eſt Cteſiphon. & ita fines ueteres innouati non ſine magno imperij diſpendio. Acceſſit maior ignominia: uetitus eſt P.R. Arſaci regi Armeniæ amico ac fido auxilium contra Perſas ferre, quod nunquam antea ad hoc coactus eſt. uſq́ue eſt libertas uictricium armorum corruiſſe, Ictũ eſt ignobile fœdus ad annos XXX, & religioſo ritu utriuſq; gentis confirmatum. exercitus inde in tutum perductus eſt. Iuuianus cum peruenit ad locum, Dadaſtana uocant, qui diuidit Bithynos à Galatis: aſſiduo labore lõgi itineris, aut recenti tectorio, poſitis ibi prunis, mortuus eſt. Sunt qui ſcribant incidiſſe in morbum ex uarietate ferculorum, quibus repletum corpus, quod auidiſſime illic ſumebat, concoquere non potuit, & cruditate perijſſe. Vixit annis XXXIII. Imperauit menſeis ſeptem, à Valentiniano in diuos relatus eſt.

Fl. Val. Valentinianus Aug.

P*oſt Iuuiani mortem exercitus Niceæ, quæ urbs caput eſt Bithyniæ, Valentinianũ Gratiani filiũ imperatorẽ elegit. Nam L. Equitius, qui Illyrico præ-*

erat, quoniam abſens, præteritus eſt. Auguſtus Cæſ. Valentem fratrem tribunum ſtabuli fecit. Poſt paulo Conſtantinopolim cum ueniſſet, & in ſuburbanum conceſſiſſet, cōſenſu omnium ipſum Valentem cōſortē imperij & Aug. pronuntiauit. Præerat eo tempore Romæ Rufius Turcius Apronianus, literis & Reip. moderādis habenis uir clarus & illuſtris. Procopius qui genus ſuum ad Conſtantinum referebat, & paucis ſuffragationibus purpuram induerat, pœnas cœpti motus dedit. Porrò Valens Gotthos, qui Procopio auxilia miſerant, uictos Thracia exegit: & uictor magiſter Equ. Atalaricū regem Gruitugrorum (bellicoſa gens eſt) uertit in fugam, & pacem dedit. Interea Valentinianus Saxonas Oceani accolas inter inuias paludes domuit, Alemannos attriuit, & uictor ad Oceanū peruenit. deinde in febrem incidit, qua liberatus pro concione, exercitu aſſentiēte, alterum ex filijs Gratianum, inſignibus ornatum, appellauit Auguſtum: ſtatímque expoſtulatus publicarum rerū admonuit, & urbi Romæ præfecit Orphitum. Picti & Scoti Germaniæ gentes Britanniam inuadunt: illi Caledonios & Veturionas occupant, ij depopulātur inſulam. Sarmatæ præſidem, quem Romanus imperator dederat, expulerūt. Parthi ſuo conſilio qui Armeniam irruperant, occurrente Arintheo legato, abierūt: ſic prouincia liberata eſt. Alia uia Sapores rex Perſarum rupto fœdere nos tentauit, Cteſiphontem cepit, ibíque hyemauit, & Valens Antiochiæ. Ad aquilonē inquieta rebellat Germania. Eò miſſus cum exercitu Theodoſius primus magiſter Equ. cuius proſperi ſucceſſus ſimiles ferebantur actis L. Domitij Corbulonis in Armenia ſub Nerone, & L. Veturini ſub Traiano. Valentinianus exacta Treuiris hyeme, Gallias reuertitur. & poſt paulo dum

intentus audit legatos Quadorum, qui latrocinia excuſabant, ſubita ira accenſus incidit in morbum: quo areſcentibus uenis cum nil ſanguinis emitti poſſet, mortem obijt. Imperauit annos undecim, menſes octo, dies uiginti. Interea Hũni, ſeu Alani, qui ſunt Tartari & Nomades, Scythæ, qui longe ante à regione trans Tanaim uenerant, ſuperato Iſtro, qui limes erat, uagi Pannonias Epirúmque & Theſſaliam, direptis & incenſis aliquot urbibus, grauiter uaſtauerunt. Maiores noſtri, uiri boni, non ambitioſi, non contentioſi, ſine auaritia & luxu, Scythas irruentes ſæpius repulerunt. At uero cum opes in pretio fuere, & menſæ magnis ſumptibus paratæ, & maior cibi condiendi quàm uirtutis cura, Scythis bellatoribus ceſſimus, graiia uulnera perpeſſi ſumus. Imperatores duo, Decius pater ac filius, non ſine magna ſtrage cum Scythis congrediẽtes uicti cecidere: at pòſt Valens propere ex Antiochia accitus, tantam peſtem auertere non potuit: ſed magna clade uictus, terga dedit, & in fuga uulneratus decidit ex equo: acceptúſque in uile tugurium, inter fomenta expirauit. Victor Alanus cum perſequeretur, locum armatis ſepſit: & quia capere primo impetu nõ potuit, inſcius quòd illic imperator eſſet, ignem iniecit & abſumpſit. Hic fuit Valentis finis: qui modo terror Orientis erat, Boreali incendio fomentum præbuit. Hunni Alaníque & Gotthi uictricibus ſignis Conſtantinopolim obſident, perſolutáq; ingenti ui pecuniæ ab Dominica Auguſta uxore Valentis, cœpta reliquerunt. Dum hæc infeliciter ad Aquilonem geruntur, Theodoſius pater eius qui poſtea imperauit Theodoſij, in Africa Firmum noua molientem prælio uicit ac cepit. Et Gratianus Treuiris agens, fratrem ſuum Valentinianum Iuſtina matre editum, conſulente Merobaude tri-

buno, titulo Cæſaris Augusti, conſortem imperij fecit. Ipſum uero Gratianum otioſum, dum ſuos negligit, & habitu ac moribus, Alanis, quos ſibi poſt obitum patrui conciliauerat, placere ſtudet, Maximus ab exercitu noſtro dux electus, ex improuiſo adoritur, & in Italiā tranſire properantem dolo circumuenit, & occidit: & ab eodem Iunior Valentinianus Italia exactus, ad Theodoſium, qui in Oriēte res gerebat, conceſſit: à quo liberaliter exceptus eſt.

Theodoſius.

THeodoſius qui ſex antè annos à Gratiano, ut Orienti præeſſet, Olymbrio & Auſonio Coss. Auguſtus pronuntiatus erat, bello ciuili commotus, ui ctricibus ſignis Aquileiam per inuias alpes raptim contendit. Maximum ibi ſecure degentem ui cepit & occidit, ſtatimque Andragaſius præfectus claſſis, & ſocius Maximi, certior de cæde factus, in mare ſe præcipitem dedit. Valētinianus in Occidentis regnum reſtitutus, ab Italia in Gallias profectus eſt. & dū Viēnæ negligentius moraretur, fraude Arbogaſti, Alanorum præfecti, noctu in cubiculo ſtrangulatus, creditus ſubita aut uolūtaria morte obijſſe. ſic interijt Gratianorum proles. Satiſque fauenti cælo uiſum eſt, uno uelut curſu quatuor eam numeraſſe Auguſtos. inter quos tertius parum bellicoſus, non auo, non patri ſimilis, Romæ cum à palatio ad hortos Salluſtianos ſecederet, dicebat ſe confeciſſe Parthicam expeditionem. Extincto etiam in Gallijs Victore, quem pater Maximus ibi copijs præfecerat, illa orbis pars minime quieuit. Arbogaſtus enim occulta iuuenis morte, Eugenium imperatorem cum exercitu facit: hac ſcilicet uia, ſub titulo illius, Occidentis regnum inuadere ſtudebat. Multis milibus

coadunatis, de ſumma rerum cũ Theodoſio confligere ſtatuit. Dux noſter inuictus, Deo, hominibúſque acceptus, cum Honorio filio, ingenti animo opus aggreſſus, hoſtilia arma pugnantibus etiã pro eo uentis, qui ſpõte carceris AEolij cedente obice eruperant, profudit atque deleuit. Eugenius captus pœnas luit. Arbogaſtus ut cruciatibus ſe eximeret, ſua manu uſus occubuit. Victor ingenti gloria potitus, ampliſſimo triumpho liberati orbis, ſubactis undique domitíſque tyrannis, adminiſtrationi reipublicæ animũ adiecit. Filios Honorium & Arcadium, quos ex Flacilla ſuſceperat, conſortes fecit imperij. & quia nondum ætas matura imperio erat, ductores legit qui adeſſent, teſtamẽtóque ſanxit. Rufinum Arcadio adiungit, & Honorio Stiliconem. Ipſe interea Mediolani morbo abſumptus, Olymbrio iterum & Prino Coſs. Imperauit annis ſeptemdecim. Genus à Traiano ducere ſe iactabat, nec ab re: nam moribus & uultu, & ſucceſſu rerum ſimilis fuit. Ille labẽtem Rempu. in priſtinas uires reſtituit: ſub hoc imperium Romanum, quod otio & negligentia trium principum cõſenuerat, diſſenſione partium dilaceratum, uelut reiuueneſcens lacertos mouit. Ille pacata Europa ad Indos uſque arma intulit: hic prius auſpicijs atque armis paternis aſſerta Libya, attrita bellicoſa Germanorum gente, datáque ſua uirtute toto Orienti pace, poſtremo ſubactis ardentiſſimis Gallis, non omiſſa Britannia, parenti gentium urbi, Italiǽque ſuæ, uictrices aquilas reportauit: ſúbque eo Fortunæ ſimulacrum nuſquam prætorium mutauit. Arcadius igitur Conſtantinopoli, Honorius Romæ imperat. Sed quis animorum receſſus intueri poteſt? ueterum fidem & ſanctiſſimum legati ius cupido regnãdi uiolauit. prior Rufinus clàm miſſis muneribus, Alarico Gothorum rege

capere arma contra Arcadium *perſuadet, ut ſub eo metu diadema orientis capiti ſuo imponeret.*Re *intellecta, à militibus* Italicis *pernicioſus tutor occiſus eſt: caput cum dextera præciſum ante ipſas* Conſtantinopolis *portas pependit, ac ſpectantibus ludibrio fuit.*Caianus Rufini *imitator, auxilio* Gotthorum *fretus, bellũ ciuile mouit. arriſit ei primo prælio fortuna, pòſt nauali inter* Helleſpõtum & Cheroneſſum *uictus, dum fugit, captus eſt. caput eius pilo ſuffixum* Conſtantinopoli *ſpectaculo fuit.* Arcadius *cum regnaſſet annis paulo minus tredecim, deceſſit,* Baſſo & Philippo *Coſs. relicto filio* Theodoſio, *quem antea* Cæſarem *fecerat. Cui ex matre* Eudoxa & Auguſto *patre tres ſorores erant,* Flaccilla, Martina & Pulcheria, *quæ uirginitatem perpetuo ſeruauit, ſumma bonitate, integritatéque & ſanctitate, religionis obſeruantiſſima cultrix.* Virgini Deiparæ *nobile templum ædificauit* Blacernis, *in quo incluſas argenteo tabernaculo pretioſas* Mariæ *ueſtes, quas è* Palæſtina *ſuis manibus tulit, ſumma cum ueneratione poſuit.*Eudoxa *ante uiri obitum tribus annis, morbo ſoluta eſt,* Honorio IIII & Eutitinio *Coſs.* Gildo *regnum* Africæ *adeptus,* Maſcezelis *fratris filios enecat.*Is Italiam *nauigauit, ab* Honorio *copias accepit: murũ dictu, cum quinque milibus pugnatorum fraternas copias deleuit: ipſiúſque* Gildonis *à fuga tracti, uelo gulam, quibus mandatum eſt, fregere.*Hoc *modo* Maſcezel *cædem filiorum ultus eſt.* Interea Stilico *ſecretiore uia filio regnum parat.*Mariam Honorio *nuptui dat. quæ cum ante nuptiarum diem obiſſet,* Thermatiam *filiam alteram deſpondit: & hæc illius fatum uirgo ſecuta eſt. mœſtus parens* Eucherium *filium* Cæſarem *uiſere cupiens,* Sueuos Vuandalóſque & Alemannos *magna prædæ ſpe ſolicitauit.* Illi *properant cum rege*

Rhadagaiſo. numerus fuit ducẽtorum milium. Stilico metum ſimulat. Hoſtis urbis potiendæ cauſam Italiam irrumpit, occurſu noſtrorum ſubito repellitur. In Hetruriam fugit, ibique uictus eſt. Rex uero à fuga retractus, & in carcere ſtrãgulatus eſt. Hoſtes deinde qui ſuperfuerunt, cũ ad ſolita loca ſe recepiſſent, eligendo duci intenti, Alaricum regem ſalutauere, qui ſtatim legatos ad Honorium miſit, qui agros ad habitandum peterent. Gallia ab imperatore conceſſa eſt. quò dum pergit, cum omni ſupellectile, fraude à Stilicone de induſtria petitus, iter omiſit: ultores inuocans deos, quòd ius gentium uiolatum ſit, indignatus toto (ut dicitur) impetu, cælo duce Romam contendit: obſtupeſcentibus cunctis, quà iter faciebat, uoto potitus eſt: pauca ædificia incendit: non multa onuſtus præda, ſexto die egreſſus eſt, captiuam abducens Placidiam, Magni Theodoſij filiam, quam in foro Cornelij, Ataulpho propinquo ſuo uxorem dedit. Ex lectione hiſtoriarum illud compertum habeo, uictoriam ſemper fore in ea parte quæ iure pugnat. Victores olim Galli, poſt captam urbem ſi à fœda innocentium nobilium cæde abſtinuiſſent, cõſcendiſſe Capitolium Romanis minime profuiſſet, & anſeris clangor Mãlium non excitaſſet. Capta eſt urbs an. A.V.C. milleſimo CLXIIII. ignominia potius quàm clades illata eſt. Victor deinde Alaricus in Siciliam tranare naufragio uetitus, dum Conſentiæ hyemat, morbo interijt. Milites metuentes ludibria effoſſi cadaueris, alueum Buſſenti amnis mutauerunt: excauatóque hypogeo, regis tumulum congeſtis opibus poſuerunt, & fluuium priſtino alueo immiſerunt, & præpoſito copijs Ataulpho rege ad urbem diripiendam redeunt. Dux uero Ataulphus moribus uxoris Placidiæ lenitus, fœdus cum Romanis percutit, ibi indi-

gnati regem dolo ſuſtulerunt. Ianque Stiliconis fraudes in aperto erant: igitur cum filio Romæ in foro Pacis occiſus eſt: etiam eius factionis plerique cecidere. Interea in Britannia occiſo Gratiano tyranno Conſtantinus præficitur, propter nomen duntaxat ad hoc dignus exiſtimatus. Is cum exercitu in Gallias nauigauit, & Conſtantem filium Cæſarem ab eo factum, cum parte copiarum ad occupandas Hiſpanias fruſtra miſit. Cum hoc accepiſſet Honorius, Conſtantium ingentis animi uirum, ad liberandas Gallias proficiſci iubet: qui Conſtantinum ad primos impetus compreſſit, & filius ſortem patris ſecutus, à Gerontio Viennæ occiditur. in cuius locum exercitus, homicida conſultore, Maximum legit. qui dum in Hiſpania exularet, urgente rerum tenuitate perijt. Extinctis undique in Gallijs Hiſpanijſque, & Libya ſurgentibus tyrannis, ſuaſione Conſtantij Placidia ad Honorium fratrem remittitur. Qua liberalitate Gotthorum rex Vuallis pacem ab Romano principe impetrauit. Porrò Placidia iubente Honorio nupſit claro uiro Conſtantio, quem dux Cæſarem & conſortem imperij ſimul fecit. Ex quibus nuptijs Rauennæ quinto nonas Quintilis natus puer eſt Valentinianus, Moma & Plinta Coſs. magno poſt apparatu Honorius tricennalia celebrauit, quæ uouerat pro imperio liberando. Rurſus Scotorum & Pictonum copiæ, è Britannia ab legionibus noſtris pelluntur: & in Hiſpania res pro uoto ſucceſſerunt. Poſt obitum Conſtantij Placidia cum filijs Valētiniano & Honorio, iuſſu Auguſti pelluntur, & ab Theodoſio Arcadij filio, qui Orienti præerat, hoſpitaliter excipiuntur. poſt paulo Honorium febris inuaſit, qua deceſſit, rebus gerendis diſſimilis patri. Nam qui eius acta recēſent, in quibuſdam Magni Conſtantini

F.Conſtantium imitatum fuiſſe reperiunt.Imperauit annis X X X I, *cum patre* I I, *cum fratre* X I I I, *cum fratris filio* X V I. *Theodoſius iunior audita patrui morte, Valentinianum Cæſarẽ fecit, & cũ matre Romam miſit. aduentus ſatis opportunus fuit . Nam Iohannem factione Caſtini imperatorem factum, & Africam ſibi uindicantem nouus princeps oppreſſit.Theodoſius Conſtantinopoli uicenalia edidit , ſe* X V I, *& Feſto Coss. Genſericus rex Vuandalorũ accerſitus à Bonifacio, qui de Africa tenenda deſperauerat,poſt multorum cædem Carthaginem occupauit.Ad Aquilonem Belba & Attila fratres , Hunnorum reges Illyricum & Thraciam populationibus infeſtando Thermopylas uſque occupauerunt.Omnia Theodoſius magna gloria tutatus eſt: & uictor uota tricenalia edidit.Sic erat imminentibus periculis conſuetudo, ut ludi uouerentur: quod triumphalia monumenta ex marmore,ære,argento,auro, & indicant & teſtantur. Sub ea figura,uotis* X X, *uotis* X X X, *hoc eſt, uicenalibus & tricenalibus,quod etiam indicat annos imperij.*

Valentinianus.

V*Alentinianus,in quo magna & non uana ſpes aſſerendi Occidentis erat, acclamatione totius Italiæ Auguſtus ab Auguſto appellatus eſt. AEtius ductor Gotthos in Gallia uicit, Burgundionũ regem afflixit;ſed in Africa fortuna nobis obſuit.Vuãdali ſub Gẽſerico Carthaginẽ cædibus fœdauerũt: nec cõtenti Siciliã inuadũt.Theodoſius fruſtra mouit arma,quoniã pro Barbaris uictoria ſtabat. Qui in Britannia erant, cum Scotorum & Pictorum rapinas & impetus ferre non poſſent, Anglorum regem Vertigomarum, ad opem ferendam popoſcerunt.ſecus euenit: Angli inſulam ſuæ ditionis fecere.*

Sunt etiam ij Saxonum Germanorum populi feroces atq; pugnaces,qui adhuc cum Scotis interiectis limitibus imperant . Valentinianus Conſtantinopolim conceſſit : filiam principis uxorem accepit:poſt nuptias Italiam repetijt.Mira res,aliquot annis quieuit Oriens,exiſtimo ut uires reſumeret,& fortius inſurgeret.Theodoſius uelut lõgo imperij potentatu afflictus(imperauit enim annos quadragintaocto)febre ſolutus eſt.Attila toto potitus Septentrione, orbis imperio inhians,Gotthos, qui in Gallia erant,ſocios accerſit.AEetius hæc longe antè præuidens,miſſis legatis, Theodoricum regem certo fœdere Romanis coniunxit.Conueniunt ducũ copiæ in Gallia: hinc noſtri cum auxiliaribus,illinc Hunni,Gepidæ,Sarmatæ,Scythæ,Sueui,Quadi, Heruli,Vgri,fauentibus etiam regulis quibuſdam. pugnatum eſt à mane ad ueſperam utrinque acerrime. nuſquam cum maiore hoſtium numero cõgreſſi ſumus:nuſquã maior cædes obſtinatione animorum. nam pugnæ contra Xerxem,& Perſarum contra AEgyptios fide caret.Prælium nox diremit: ceciderunt ſupra ducenta millia fortiſſimorum hominum.Nemo loco ceſſit, uulnera aduerſo pectore infixa.nemo iudicium ferre potuit,qui cadauera inſpexit,utra pars ardentius pugnauerit:agebatur enim de toto imperio.Barbari tandiu regnaſſe Romanos ægreferebant:Romani illos toties impulſos ac uictos, inſultare nõ patiebãtur.Riuulus qui propè erat,humano ſanguine auctus, rapidiſſimi torrentis inſtar effluxit . Sed quamuis ſuperiores fuimus, nõ parua iactura fuit Theodorici cædes, quam eius filius Thoriſmundus capite Attilæ rependiſſet,ni AEetius conſuluiſſet ei expedire paternum regnum defendere: ueritus ne profligato Attila impetũ in nos conuerteret.ſed pernicioſum fuit conſiliũ.Attila enim repa-

ratis in Pannonia *uiribus, ſæuiori animo inuaſit* Italiá, *pleraſq; urbes diripuit,* Iſtriæ Venetiáque, *&* *togatæ* Galliæ, *ac* Inſubrium. Ad *eum* Leo *pontifex maximus legatus uenit, ſaluté* Italiæ *perorans imperauit.* Reuerſus *in* Pannoniá Attila, *dú in nouis nuptijs nimis uino indulget, & quieti ſe dediſſet, ferocius ſtertendo mero repletú ſpiritum efflauit.* Vitio *laborauit* Bonoſus *imperator, qui congium uini epotabat, quare cú pependit, non hominé pependiſſe, ſed amphoram in prouerbio fuit.* Veteres Græci *heroes ut plenius ingurgitarent, quòd hinc exiſtimabát lætitiam fore, magnis cornibus epotabát. unde ſcribit* Athenæus *cornutum pingi* Bacchum. *ſatiúſq; eſt, quod ſapientes uiri monét, uino abſtinendú: quod immoderate ſumptú, pro ueneno eſt.* AEtius *uel* Maximi *figmétis, uel iuſſu principis, qui illius ſucceſſus metuebat, occiſus eſt. qua de re non longe pòſt* Romæ *in campo* Martio Tranſtyla *&* Octyla *milites* AEtij, *ipſum imperatorem confoderunt, conſilio, ut ferunt,* Maximi: *quoniam ſtatim arripuit imperiú. qui tertio pòſt menſe à populo* Romano *mébratim cæſus.* Eudoxa Valentiniani *uxor, in ultionem cædis uiri,* Genſericum *ex* Africa *accerſiuit. ille magno cum exercitu nauigauit. urbé ingreſſus, à rapinis non temperauit: ut cuiq; libitum eſt præda abacta, abducta &* Eudoxa *cum duabus filijs, quarum altera* Traſimundo Genſerici *filio nupſit.* At *milites auidi prædæ, in* Campaniam *irrumpunt,* Capuam *euertunt, urbes alias diripiút, onuſti præda* Libyam *repetunt.*

Fl. Valerius Marcianus.

D Vm *hæc in* Occidente *aguntur,* Orienti *præficitur* Marcianus, *fauente ad imperium* Pulcheria Arcadij *filia, cuius conſilio nondú patefacta populo*

Theodoſij morte id factũ eſt. Marcianus humili genere natus, prima ſtipendia meruit in Lycia. cum ægrotaret, hoſpitalitate uſus cuiuſdam Tatiani & Iulij (germani erãt) poſtquam conualuit, animo recreãdo uenatum exiere: faſtiditi ardore ſolis, ſub arbuſcula quieuerunt. Tatianus prior excitatus conſpexit aquilam ſupra caput Marciani in aere pendere, quæ panſis alis ſolis radios arcebat. ille fratrem, ut uideret, excitauit. ubi ſomnus abijt, militi quæ uiderant aperuerunt, regnũ ex eo portendi nuntiantes. Igitur abeuntem uiatico CC. argenteorum proſecuti ſunt. hoc idem prodigium ei contigit ſub Aſpare, dum contra Vuandalos militaret: captus cum cæteris captiuis quieſcebat. Rex cupidus eos recenſendi, uidit aquilam ſupra caput illius. per eiuſmodi imaginem abire iuſſit: &, ſi quando eueniret, fœdus cũ Vuandalis iniret orauit. Seu aquila, ſeu uultur regnum portendit, talium prodigiorũ plenæ ſunt hiſtoriæ. Pulcheria in eligendo Cæſare princeps, ſenis Marciani capiti diadema impoſuit. & quamuis ſatis cognitus ordinibus erat, boni ac probati mores eum principatu dignum fecerunt. Ideo magis expedit eligere, quàm ex hæreditate mereri principẽ. Nouus imperator ſtatim pro Tatiano & fratre miſit: illum Conſtantinopoli, hunc Illyricis præfecit: cum Vuandalis fœdus percuſſit. Arma nunquam niſi prouocatus mouit: quietis amator, quietum Orientem habuit. Dicere ſolebat, donec liceret in pace uiuere, non decere principem ſumere arma. Romæ Populus Romanus cum toto ſenatu Auitum patritium imperatorem legit: ſed non diu uixit. Marcianus cũ præfuiſſet paulo amplius annis ſex, naturæ cõceſſit, ut quidam tradũt, conſpiratione Aſparis. Qua de cauſa poſt creationem noui principis, cum filius Aſparis, Ardabu-

rius Cæſar eſſet à Leonte pronuntiatus, populus patrem interfecit cum filio.

Fl. Val. Leon primus.

Actione & ſuffragijs Aſparis Leon dicitur imperator & Auguſtus appellatus: qui poſt cædē Arduburij Cæſaris, nepotem ex filia, Zenonis filium Leōtem Cæſarem fecit: quidam filium ſcribunt. Aſper enim ita conuenerat cum Leonte, ut factus imperator, Ardaburium eius filium adoptaret: quod Leon obſeruauit. Populus ubi hæc nouit, Ardaburiū cum patre interemit. Anthemium patritium Cæſarem pronuntiauit, Romámque miſit, eíque imperium Occidētis tradidit: quod Maiorianus mortuo Auito ſibi uindicauerat. is quarto anno necatus, Dagalaipho & Seueriano Coſs. Sed Rauennæ Seuerus imperium arripuit. Qui ſuperato Biorgo rege Alanorum, lauream meruit. III anno occubuit. Quidā tradunt Anthemium factum imp. poſt mortem Seueri. utcunque res conuenit (nam ante Marcianū res cœpta eſt) Anthemius cū genero ſuo Ricimere à Gotthis oriundo diu certauit. Et cum utriuſq; copiæ paratæ eſſent, & per factiones diuiſa urbs & Italia eſſet: Leon è Conſtantinopoli Olymbrium miſit purpura indutum, qui uiuenti Anthemio regnum auferret. Res non ita ſucceſſit: quoniā Ricimer ad AElium pontem, ſuperatis auxiliaribus Gallis, cum Bilimere Anthemium gladio trāſfodit. Ciuium Ro. bona data ſunt prædæ. exhauſiſſet etiam uiſcera, ni cœliacus dolor hominem extinxiſſet. Olymbrius ſine controuerſia ſuccedens, VII pòſt menſe deceſſit. Iam Baſiliſcus Gēſericum redeuntem in Italiam prælio uicerat. Rauennæ exercitus Glicerium imp. ſalutat: & à Nepote (ſic erat illi nomē) ſororis filio, regno pellitur. Interea Baſiliſcus Zenonis (qui po-

ſtea imperauit) gener, ingenti gloria uictor magni nominis fuit. Nepos *ab* Oreſte *pulſus* Salonis *(nomen uillæ in agro* Ro.*)cæſus eſt.* Oreſtem Odoacer Gotthorum *rex ſuperauit,&* Placentiam *miſit,iuſſitque interfici: &* Oreſtæ *filium* Auguſtulũ *iam* Romæ *imperantem exilio damnauit.* Exulauit *in* Lucullano Cãpaniæ. Scribunt *alij, hunc, ne caperetur à* Gotthis,*ſponte imperium reliquiſſe.* In *eo ſanctiſſimum* Auguſtorũ *cognomen defeciſſe memoratur:etſi* Iuſtinianus *poſtea iura uindicauit, neminẽ purpura & diademate inſignitum,ipſe & alij qui ſecuti ſunt principes,*Occidẽti *præfecerũt.* Gotthi *ab* Auguſtulo *ad* Iuſtinianum *regnũ tenuere.* Mira *res, nequid integrũ maneret,defecit cognomen* Auguſtorũ *in uno* Cos. Baſilio,*cũ cõſulatus antea duo fuiſſent,quod ſcilicet fore portẽdit urbis* Ro.*excidiũ.* Hæc *ſunt* Tite Arunti,*quæ ante aliquot ſecula prædixiſti ex* Romuli *uulturibus,utrũ cõfuſus fuiſſet numerus, nequis tutelam uinciendo , iacturam peroraret.* Matheſeos *peritus homo inuenit rem ſacerdotum uitio turbatam : nec claui in pariete* Mineruæ *tam liquido conſtitere, nec annales ſub titulo conſulum tenere numerũ potuerunt.* Odoacer *igitur tyrannus* Romæ,*in tota* Italia XIIII *regnauit an.cogitauit de urbe transferenda, & noua colonia deducẽda,ut ab ſuo nomine urbẽ appellaret* Odoacriam . *Primus exterarum nationum quietus per* X *annos poſſeſſor, poſtea infelicem regno ac uitæ finem dedit.* At Leon *in* Oriẽte XVI *præfuit annos.* Leon *ſecundus præfuit annum,uterque morum,nõ belli ſtudioſus .* Eodem *anno quo* Roma *capta eſt, equeſtris* Theodoſij *magni ſtatua poſita in foro* Tauri,*ſupra cochlidem columnam,ſponte corruit.*

Fl. Val. Zenon.

Z Enonem Leon ſecundus ſua manu coronauit. Fuit Zenon ex Iſauris Ciliciæ humilibus parētibus natus, humili & incognita uilla, non minus uultu quàm moribus deformis. imperauit non ut Auguſtus, ſed ut tyrannus. ſub eo Ilus (quid non audet fortuna?) è ſuis gentibus mutilatis auribus unà cum Leontio in Oriēte ciuilem motum fecere. Theodoricus rex Oſtrogotthorum mire à Zenone diligebatur, ab eo factus conſul, collega Venātij impetrauit ab Auguſto Italiam, ſi Odoacrem ſuperaſſet. Cui Zenon aſſenſus eſt, cōmendauitque ei urbem Romam, populúmque Ro. Theodoricus cum exercitu per Illyricos Italiam petijt, occurrentem Odoacrē prælio uicit & fugauit. Fugiens intra mœnia urbis non admiſſus, citiſſime Rauennam contendit. triennium ibi obſeſſus, tandem captus in cœna iuſſu uictoris crudeliter excarnificatus. uictor ingenti lætitia ac plauſu ab obuio ſenatu populóque Ro. exceptus, plurimúmque dilectus quòd gratuita liberalitate caritatem annonæ fugauit. hoc ſcilicet imperij conſeruandi ſalubre fomentum: multáq; ædificia urbis inſtaurauit, & ſi ab ſanguine quorūdam ſenatorū abſtinuiſſet, nemo fuiſſet Theodorico acceptior. an. II Zenonis imperij Baſiliſcus à ſorore, quæ Auguſta erat, quia imperator aberat, in regali ſolio poſitus, M. filiū Cæſarem fecit. rediēs è Syria Zenon ius ſuum repetens, in Cappadocia Baſiliſcum cum filio relegauit, qui Lemnis (nomen oppidi eſt) fame conſumpti ſunt. Præfuit Zenon annis ſeptendecim.

Fl. Val. Anaſtaſius

A Naſtaſius Dicorus magno conſenſu princeps electus, ſtatim donatiuū militibus dedit. legatos Indorum cum muneribus uenientes, placidiſſime au-

diuit. à mari ad Selymbriam *lõgum murum duxit, ne incurſiones* Myſorum, Bulgarorum *&* Scytharum *cum fierent, obeſſe poſſent. Statuam æneã equeſtrem inauratam ſui nominis ac tituli ſupra columnam fori* Tauri *poſuit: laudabilius ſi illam* Theodoſij Magni *reſtituiſſet.* Athenodorus *tyrãnus in* Cilicia *pœnas luit: cuius caput* Iſauricus *miles ueruto affixum ante portas* Tarſi *tulit, ibíque relictũ aruit.* Priſcus Antiochiæ, *quæ eſt* Ciliciæ, *Lõginum* Selymantheũ *cœpit, & uinctũ catenis ad* Anaſtaſiũ *miſit. Cuius iuſſu* Nicææ Bithyniæ *tãquam fera dilaniatus eſt. &* Hunni *non contenti* Armenorum *ſpolijs,* Cappadociã *uaſtauerunt, & uſque* Lycaoniam *urbes diripuerunt. Ad Aquilonẽ uero* Vitalianus *magiſter militiæ grauem fecit motum, & ut quieſceret, nongenta pondo auri ab imperatore accepit.* Getæ Macedoniam, Theſſaliam, Epirum *diripuerunt, multos fecere captiuos: pro quibus redimendis cum aurum miſiſſet* Anaſtaſius, *& nõ ſufficeret hoſtium uotis,* Barbari *captiuos aut in domibus ſuffocarunt, aut pro mœnibus in conſpectu multitudinis trucidarunt.* Anaſtaſius, *ut credibile eſt, malo genio actus, in diuinis præcepit non trinitatem, ſed quaternitatem adorandam eſſe. huic ciuiles motus adeo creuere, ut niſi ſimulaſſet ſe mutare mentem, imperio priuatus dediſſet pœnas. ſed cœleſtem iram quis uitat? ictus fulmine occidit.* Marcellinus *tamen tradit eũ natũ ſupra an.* L X X X, *ſubita morte occubuiſſe.* Imperauit, *an.* X X I I I I, *mẽſes* I I. D. XXIX.

Fl. Val. Iuſtinus

I Vſtinus Thrax *ſine imaginibus, ſine tribu, utroque parẽte ignobilis, à teneris annis ſuum cuſtos, deinde boũ, poſt lignarij cuiuſdã miniſter, natus annos ſedecim militare cœpit: promptus manu, & doctus*

hoſtem ferire, ſortē mutauit, princeps ordinis fuit, & hinc promotus comes factus eſt. Mortuo Anaſtaſio ad eum Amātius Spado *libertus ſuperioris* Auguſti *ditiſſimus uenit, magnam uim pecuniarum ſecum ferens: orauitque ut in toto exercitu ductoribus & militibus partiretur, & ipſe acciperet quantum uellet, promitteret donatiuum per ſingula capita, & lōge maius quàm priores fecerunt, ſi* Theocritianum *imperatorem legiſſent.* Pecunia *ſatis integre ſoluta eſt, non ad uotum* Amantij, *ſed* Iuſtini, *qui pro ſe ſuffragia caute emit.* Itaque *cum princeps eligeretur, nemine diſcrepante,* Iuſtinus *pronuntiatus eſt: quem curuli acceptū ſella, diademate ornatum, adorauerunt omnes.* Amantius *&* Theocritianus *&* Andreas *miniſter à cubiculo, inſidias principi parauerūt: ea de cauſa è medio ſublati ſunt.* In Occidēte Theodoricus XXX *mil.* Gallorum *prælio cecidit.* Iohannem *pōtificem max.* Romæ *carcere conſumpſit.* Inde *ſubita morte occubuit, regnúmque* Atalarico *ex filia nepoti tradidit.* In Oriente Iuſtinus *ſororis ſuæ filium* Iuſtinianum *conſulem fecit cum* Valerio *collega, qui conſulatus contra legem* Marciani, *adeo inſignis fuit ludis atque muneribus, ut facile priores ſuperauerit.* Viginti *leones iubatos, & triginta pardos exhibuit, aliáſque innumerabiles feras.* Item *gladiatores & ſcenas,* Circenſéſque, *& magna aurigarum præmia, in quibus ultima tantū mappa à populo propter factiones denegata eſt.* Anno *imperij eius nono,* Calen. Aprilis Iuſtinianum *adoptauit, conſortem imperij fecit, quarto poſt mēſe deceſſit.* Imperauit *an.* IX, *menſ.* II. Mauortio *conſule.*

Fl. Val. Iuſtinianus.

Iuſtinianus reparando imperio animum admouit. Perſæ *qui tranſgreſſis limitibus* Meſopotamiam, Cæleſy-

riam Syriámque prædati ſunt, Beliſarius legatus ab Augu ſto miſſus, prælio fudit fugauítque. Trãs Euphraten abire coegit: ueteres firmauit limites. Iura imperij toto Orienti aſſeruit. cum uictoria redeuntem & aureo curru triumphantem, Iuſtinianus magna lætitia excepit. idémque dux triũpho inſignis, & rebus geſtis clarus, recuperata Africa, Gelimerem Vuandalorum regem uinctum catenis Cõſtantinopolim miſit. Carthaginem firmius quàm antea reſtituit. Triumphus maior ac pretioſior Perſico fuit. præferebantur puluinaria ornata auro ac gemmis, ſigna militaria, tapetes, menſæ, pocula, ueſtes pretioſæ, pepla, regiáque hæc ſupellex diſtincta auro, lapillis & margaritis, ſeptem magna uaſa plena auro, & uaſa quædam è gemmis. Quid gratius præberi oculis potuit, quàm captiuum intueri regem cum uxore & regia familia? Cum ad conſpectum imperatoris uentum eſt, iuſſúſque eſt rex adorare principem, ferunt eum pleno ore ſemper riſiſſe. Exiſtimabant ingenti dolore perculſum, mente captum eſſe: illúmque dixiſſe ſe ridere fortunæ humanæ uiciſſitudines: ut qui modo rex fuiſſet, iam ſeruiret. Eadem ſententia fuiſſe AEmilij Pauli memoratur, cum poſt captum Perſen Macedoniæ regẽ, de mutabilitate fortunæ nõ ſine lachrymis diſſeruiſſet. Conſul factus Beliſarius (quæ dignitas prima poſt imperatorem erat) è Sicilia in Africam rediјt, rebellantes compreſſit. Solomoni præſidi partem inuictarum copiarum reliquit. At uero in Italia Atalarico defuncto, qui regnauit annos IIII, ſucceſſit Theudatus: qui cum ſuſpectus eſſet in loco qui dicitur Quinctus, tumultu militari occiſus eſt. Opinio fuit Vitigitem, qui ſtatim regnum accepit, autorem cædis fuiſſe. Beliſarius cum uictore exercitu, iuſſu principis in Italiam nauigauit: Neapolim reſiſtentem

ui cœpit,ſæuitúmque eſt ſine ſexus,ætatis,& ſacerdotij diſcrimine.Romam cum ueniſſet, pauidi Gotthi Rauennam profugerũt. Vitigitis coadunatis innumerabilibus copijs Romam contendit, obſidet: nihil cum proficeret, ſuburbana omnia incendit.ita Beliſario acriter defendente,urbs non capta eſt. Poſt annum Vitigitis re infecta, Rauennam reuerſus.Deinde,quod uix credibile eſſet, Beliſarius cũ parua manu,cum tanta multitudine conflixit,profligatóque hoſte Vitigitem fugauit. captus à Iohanne magiſtro militiæ, Romam ductus eſt,& inde à Beliſario Conſtantinopolim. Iuſtinianus regij nominis memor, ne ſine dignitate uiueret, Perſico limiti in ripa Euphratis hominem præpoſuit. ubi ſequentibus annis diem obijt. Dum hæc in Italia geruntur,Gotthi in Africa duce Gundorico rebellarunt. Beliſarius rẽ ſedauit,cæſo autore qui dux erat.Gotthi Circumpadani Hildebrandum regem creant: cui pòſt paulo interfecto ſubſtituitur Vatrius,qui uix annum præfuit,& cæſus eſt.Eius locum aſſentientibus copijs, accepit Badula cognominatus Totila, quo ductore Gotthi populationibus & incendijs totam Italiã infeſtam reddiderunt. Aueratium pont. Auſinatum legatum ad imperatorem miſere,ut eis liceret urbem & Italiam tenere, quemadmodum maiores eorum tenuerant. Quibus reſpõdit Iuſtinianus, Res Italicas commiſiſſe Beliſario & Iohãni, cum illis agerent. Gotthi intellexerunt ſibi armis decernendum fore: itaque ſine ſpe ueniæ ac pacis omnia rapinis, cædibus, incendijs,ruinis,antequam Beliſarius rediret,ingenti miſeratione fœdarunt. Vrbẽ Romam proditione Iſaurici militis XVI Cal.Ian. porta Cælimontana ingreſſi, imperio potiti ſunt.nec eo contenti,bona diripiunt:mœnia bona ex parte ſolo æquant,domos aliquot igni abſumunt. Incolas

omnis cuiuſque gradus atque ordinis rex potiſſimum To-*tila ab urbe abire præcepit, ducturus alio in loco coloniã. multitudo omnis in propinquas urbes ſe recepit, ſine habi tatoribus urbs relicta eſt, manſitque in ea ſolitudine amplius* X L *diebus*. H*æc ſunt tua monumenta parẽs* Ro*mule: hæc eſt illa æterna urbs, terrarum dea, gentiũmque* Roma*: cui par eſt nihil, & nihil ſecundum, quæ undique uicto penè orbe aduectos triumphos recepit: cuius imperium* Occidentis, Oceano *&* Tranſhgritanis *regnis ter minatum*. T*úne illa* Roma *ad quàm quot ſunt ſub cælo gentes, conuenire ius erat, quæ innumerabiles colonias emiſiſti?* Sed *iam ciuili inteſtinóque odio eò lapſa es, ut honorificentior habereris, ſi nomen tuum tantummodo extaret*. Q*uoniam diſſenſione partium, & aſſidua uaſtatione* Romani *agri, ita à tuis præſertim dilaniata es, ut exactam uetere pomœrio, mutilatámque in campo uix conſiſtentem, noſtra ætas non ſine lachrymis conſpiciat*. A*uget præterea dolorẽ, quòd qui præſunt, licet uelint, adiumentum tamen ferre non poſſunt*. I*nterea* Beliſarius *morbo liberatus, ſilentio & ruina ſqualidam urbem, & graui dolore depaſti incendij fœtidam, ingreſſus eſt*. F*erunt incendiũ ſurgentibus flãmis* X I I I *dies emicuiſſe*. D*ux cautus mœnia raptim reparauit, lignis & ruinis. ciues redire iuſſit, quorũ maior pars etiam nõ uocata reuerſa eſt: ſed nõ omnia ædificia in cineres ierãt, quæ magno redeuntibus adiumento fuere*. V*eruntamen regiones tres, porta* Ca*pena*, P*iſcina publica, &* A*uẽtinus, adeo conſumpſit, ut neq; tunc, neque poſtea reſtitui potuerint*. T*otila accepto huius rei nuntio, cum infeſto exercitu ad euertendam urbẽ redijt: ſed repulſus*, AE*miliam petijt*. E*t ſi* Beliſarius *perſecutus eſſet*, Gotthicæ *uictoriæ laudẽ* Narſeti *ademiſſet*. Be-

liſarium à rebus Italicis fama belli Gallici reuocauit. Germanus patritius Auguſti patruelis contra Gotthos miſſus, in Illyria morbo occubuit. Itaq; Italicæ expeditioni præficitur Narſes. In Africa Artabanes Stozā tyrannum prælio uicit ac cepit. Dúmque Ciſalpinæ Galliæ Totilas auxilium præſtat, à Langobardis occiſus eſt. Deinde Gotthi audito Narſetis aduentu, obſides Romanos, quos & ſecum habebant, ad unum interſicere omnes. Narſes deinde cum Gotthis magno prælio conflixit, & felici uſus uictoria, omnes penè deleuit: etiã rex ipſe ne ſuperſtes dedecori eſſet, gladio pugnando tranſfixus unà interijt. Ob uictoriam ludi editi, & in Circenſibus ex factione Praſinorũ & Venetorum tanta ſeditio ex certamine orta eſt, ut magnam fecerit cædem. Tale ſpectaculum aurigæ præbẽt, & manis ſpectantium fauor nunquam quieſcit. Sic Ruſſati, Albati, Veneti & Praſini mappas in circo quærunt, ſed ultima ferè ſemper in ambiguo eſt. ſic pro uili panno, miſerorum mortalium animi, huc illuc diſtracti pendent. Princeps tandem affectus morbo, Iuſtinum ex filia nepotem conſortem imperij fecit, capútque diademate exornauit, Fortunǽque fauẽtis ſignum in cubiculum illius trãſferri iuſſit. ingraueſcẽte morbo non ſanus mente deceſſit. Imperauit annis XXXIX.

Fl. Val. Iuſtinus II.

Iuſtinus patre Illyrico, matre Auguſti filia, à teneris annis non ut nepos, ſed uti filius in aula principis educatus, magno in honore habitus eſt, natura facili, & ad omnia dexteriore. Ab initio principatus, orante Sophia eius uxore, æs alienũ ſoluit: tãta liberalitate uſus, animos ciuium ſimul & militum coniunctiſſimos habuit. Cũ Perſis ſolutis inducijs pacẽ fecit. Narſes poſt Gotthicam

uictoriam tenuit Italiam annis ſedecim: accuſatus à quibuſdam ſeditioſis ciuibus apud Iuſtinum, quòd nimis auſterus ac ſæuus in iudicijs eſſet, per literam ſe expurgauit. Sophia ut hominem irrideret, ad eum ſcripſit ut ad penſa, muliebre opus, rediret: eunuchus enim erat. ille indignatus ſollicitauit Langobardos, qui in Pannonia erant, quorum auxilio delendis Gotthis uſus fuerat, uti Italiam occuparent. Natio fuit Germanica, quæ ex Cimbrica peninſula ad quærendas ſedes profecta erat, & non ſtatim cæpit arma. ferè triennio pòſt, cum uxoribus & liberis, & omni ſupellectile Italiam petierunt: numerus fuit C C milium. ſub rege Albuino ſubactam ac domitam Italiam in potentatus diuiſere. Tenuerunt an. C C I I I I illo tẽpore Vgri, glacialis Oceani accolæ, quærendo ſedes, Pannonias ingreſſi, ibi commorati, quam adhuc pacificæ tenent: rebus bellicis ita clari, ut nulli ferociſſimarum gentium cedant. Iuſtinus cum grauiter dolore pedum laboraret, obijt. Tiberius quem ante adoptauerat, ei ſucceſſit.

Tiberius.

T*iberio pax erat cum Langobardis, qui ſe paratos fore ad omnia principis mandata per legatos fuerant polliciti. regem ſibi creauerunt Clephen: qui cum à ſuorum ſanguine etiam non abſtineret, in inſidias lapſus, cædi meruit. quo cæſo Langobardi X X X duces legêre, qui Italiam regerent: quæ à Samnitibus ad alpeis, præter urbẽ Romam & portum, ditionis eorũ erat. Tiberius in Oriẽte Perſas ſæpe profligatos intra ſuos fines cõpulit, recepta Meſopotamia. Langobardi rupto cum imperatore fœdere, urbem Romam graui obſidione premunt: ſed eos multitudo decidentium imbrium à mœnibus repulit. Qui exiſtimantes ſacrum quoddam uiolari, ma-*

gno ſilentio eo animo conceſſerunt, amplius cum hoſtilibus armis non redituri. Secuta eſt imbres longa ſiccitas, & inde caritate annonæ laboratum eſt. Tiberius *Mauricium generum ſuum adoptauit.* Tiberij *felicitas multi nominis fuiſſet, ſi res in* Occidente *ut in* Oriente *ei ſucceſſiſſent.* Imperauit *annis* VII. *Mauricium generum ſuum conſortem imperij fecit, qui ſucceſſit.*

Mauricius.

MAuricius *gerendis rebus in initio felix,* Armenos *&* Perſas *per legatos fudit,* Mœſia Scythas *repulit.* In Italia Langobardos *repreſſit. Deinde auſpicijs* Theodoſij *filij ſui, &* Germani *ſoceri, uictos* Hunnos, Pannonij*ſque exactos ad ſolitudines fugauit, &* Chaganum *afflixit illorum ducem.* Romanus *quidam patritius, non abnuente* Auguſto, *cum* Langobardis *ſæpius pugnauit, & uictor primus* Italiæ *exarchus factus eſt. felix eſt qui uictoriam aſſecutus temperare ſe didicerit.* Romanus Græcis *munditijs nutritus, ad delicias animum flexit, ſimulq; ad rapinas,* Mauricius *uero uetuit: cuius mēs (quia pax erat) cumulandis theſauris accenſa, finem non inueniebat.* Ea *de cauſa tenax factus, ſtipendia aut rara, aut nulla dabat: factáque contra eum conſpiratio eſt ab exercitu, qui* Sarmatico *limiti præpoſitus erat: cuius dux* Phocas. Rumor *ad* Auguſtum *peruenit, qui* Philippicum *generum accerſiri iubet: cui aperuit, quomodo per nocturnam quietem bis térue admonitus erat, uti cum tota familia à* Phocate *præcaueret.* Philippicus *admirans dixit ſe noſcere hominem, qui tale facinus nō auderet, cum nimis timidus eſſet, improbus tamen.* Propter *id, inquit* Mauricius, *mihi cauendū eſt: nam qui timidi ſunt, poſtquam ſcelera ineunt, parcere neſciunt, & ſæuius agunt. Cogitemus igitur ne*

res eueniat. Tū Philippicus, Liberalitate opus eſt, ea ſola milites etiam irati ſedātur. Mauricius ſurdis auribus audiebat, aut cogitabat miſeros pecunia placare, ne acciperēt admitterentque: aut ne priuatus ut antea inter notarios lateret: notarius enim fuerat, & ob diligentiam à Iuſtino præfectus uigilum factus, inde Tiberij gener, pòſt Auguſtus. Longe auarius quàm antè omnia negotia principis agebātur, ut opinor, ob fatorum neceſſitatem: Cum milites id amplius ferre non poſſent, præſertim qui contra impetum Scytharum poſiti erant, loco ſterili ac difficili, & gelu horrido, coniurauere in caput Mauricij. Sed cum ad opus uentum eſt, Chalcedone tota domus ferè cum principe cæſa eſt: quod ei non contigiſſet, ſi non fraudaſſet milites ſtipendio, ſi, ut decebat, uixiſſet. Ferūt enim nihil eſſe in eo qui imperat auaritia deteſtabilius: fœdum crimen eſt, & parens omnium malorum. Hinc rapinæ, hinc cædes, hinc dominandi cupido ortum habuere. hæc in Pertinacem (cætera uirum integrum ac ſanctum) milites armauit: contrà liberalitas Alexandro Magno imperium propagauit. Vtinam Maurici, aut Iuſtinum, aut ſocerum tuum imitari didiciſſes. Ab illo Iuſtino æs alienum perſolutum eſt. Hic Tiberius cum uxore Anaſtaſia, placido certamine indigentibus largas opes dedit. ſed tu [illegible] uenti facto concederes, theſauris inhiando gladio iugulum præbuiſti. Imperauit Mauricius annis X X.

Phocas.

PHocas ab ſcelerato exercitu, cuius dux erat, imperator lectus eſt, qui penè Mauricij oblitus, nec tāta cæde edoctus, auariſſime tributa exigenda mādauit: tenacius priore aurum ſeruans: ſecretò cum ſuis aulicis Perſico more omnia diſponens. & hi legatos audiebāt,

iudicia pendebant, magiſtratus dabant, quo in eo qui imperat, miſerius & deterius nihil eſt. Palatini enim fumi grauiter lædere ſolent. Gratiores apud eũ erant, qui implebili rapacitate populos uexabant. ſtipendia nunquam negauit, quæ tamen parciſſime dabat. unum porrò ſanxit quod laudem meruit, hoc eſt, urbem Romam totius ſalutaris uitæ caput eſſe, cum antea propter ſedem principis Conſtantinopolis haberetur. Deſidia & ignauia imperatoris, Romanorum hoſtes potentiores facti Occidentis diœceſi, Germanias cum inſulis, Gallias, Hiſpanias, & bonam partẽ Italiæ, Pannoniáſque & Mœſiam abſtulerant, & magnam partem Africæ. Oriẽtis uero Iberos, Armenias, Arabas, & hinc Dardanos, & mediterranea Macædoniæ & Thraciæ. Chaganus Thrax, Hunnorum rex, modo huc, modo illuc undique diſcurrebat. Meſopotamiam, Aſſyriam Perſæ occupauerũt. AEgyptum Saraceni uaſtauerãt. Proh dedecus, noſtræ uires adeo defecerant per luxum ac libidinem, ut imperium Romanum ſolo tantum nomine conſtaret. Res enim P. uindices non habebat. Magnam ſpem in initio præbuit de ſe Phocas, quòd homo militaris, ſed omnes fefellit opinio. Itaq; ex omni parte reges ſoluti metu, irruebant. eóque uentum eſt, ut aut nomen imperij deleretur, aut Phocas occumberet. Erat acceptus imperatori Priſcus patricius gener Heraclonæ. Huius filius Heraclius pro prætore Africam adminiſtrabat: ij tres de imperatore occidendo coniurationem inierunt. Heraclonas quia magiſter militiæ erat, in Thracia uelut defenſurus regionem & propulſurus Barbaros exercitum coegit. Heraclius ex Africa Cõſtantinopolim uenerat, ne pater defectionis ſuſpicionẽ faceret. Cõueniunt ſtatuto tempore, fit de induſtria tumultus: dum milites prætoriani accurrunt,

coniurati principem obtrucant. Milites primum Heraclium imperatorem, Cæſ. Aug. pronũtiant. Populus deinde & ſenatus ingenti acclamatione probauit.

Heraclius.

H *Eraclij Sergius Cõſtantinopolitanus pontifex, caput diademate cinxit, eadémque die Fabiam Eudoxiam duxit uxorẽ, ſimúlque & ſacratiſſimæ coronæ, & nuptiarum pompa celebrata eſt. Totum Orientem uaſtauerant Perſæ, & legiones ſæpius reparatas ſæpius deleuerant. Hinc Scythæ & Auari Europam diripuerant, & Rom. milites interfecerant: pauciſſimi in tot cædibus ſupererant, ex his qui militauerant ſub Mauricio & Phocate. uix crediderim quod quidã ſcribunt, duos tantum ſuperfuiſſe. Ambiguus erat Heraclius, Europámne an Africam uindicaret. Criſpum Cappadociæ præfecit. fœdus cum Chagano ante longum murum Anaſtaſij percuſſit. cum Langobardis induciæ nondum exierant: Africam firma præſidia tuebantur. Itaque tota mole ad Orientem liberandum conuerſus eſt. Priuſquam bellum gereret, legatos miſit ad Coſroen, ut à uaſtatione urbium & Romanorum cæde ceſſaret: útque iam ſatur humano ſanguine rediret in Perſida. deinde fruſtra orauit inducias. Ille cui animus omnia perdẽdi erat, bis legatos cõtempſit. Tãdem ſpretis conditionibus pacis, ſuperbe & contumelioſe reſpondit, ſe nũquam cum Romanis quieturũ, niſi poſtpoſita & abnegata IESV Nazareni crucifixi religione, Mitram, hoc eſt, Solem, qui unicus eſt deus, adorarent. Imperator indignatus, deſperata pace, expeditionem quam cœperat, parauit: acrem delectum undique haberi iuſſit: nouas legiones ſcripſit. nam ueteres occiderãt, & priuſquam ad bellum duceret, exercuit, ut ſolet de tyronibus fieri. ad*

liberandum Orientem pergit. Coſroes factus de bello certior, Palæſtinam Iudæamque diripuit. Hieroſolymas, poſt longam Chriſtianorum occidionem, exhauſtis omnibus, & omni ſupellectile, conſumpſit. Lignũ ſalutiferæ Crucis, unà cum ſanctiſſimo urbis epiſcopo, in auita regna ferri iuſſit. Oſtanem ſatrapam cum ualido exercitu, cõtra uenientem Heracliũ miſit. Res primum leuibus prælijs tentata eſt, deinde totis uiribus pugnatum eſt. Perſæ uicti terga dedere. Cæſa ſunt hoſtium ſupra XXX milia. Oſtanes fugit. Saraces & Sarabaſſes duces cecidere. nec tanta cæde ulti ſumus. Iamque iterum ac tertio uictores, deleto ac cæſo ſupplemento longe maiore, cum duce Saie & Razetene, in uiſcera Perſidis ſuperato Tigride penetrauimus: ſæuitúmque eſt, non modo in homines, uerum in urbium direptiones: nec temperatum eſt à prophanis hoſtiũ templis, qua ſtrage noſtra uulnera recõpenſauimus. Secũdo & tertio prælio, cæleſti auxilio uſi, uictoriam aſſecuti ſumus. Sed tertius ille congreſſus cæſis militis milibus, finem bello Perſico fecit. Coſroes deſperatis rebus Cteſiphontem aufugit, ubi à Siroe filio interfectus eſt, quòd pater Medarſæ filio alteri, ſed natu minori regnum tradiderat. quare & hic cecidit, uxoréſque. Negotio perfecto, Siroes, ablatas opes quas reperit, captiuóſque Romanis, & Lignum uitæ reſtituit Heraclio, & primus ipſe de morte patris ac fratris ſcripſit ad principem. Pdxque ei data eſt ijs conditionibus, ut limes Perſici ac Rom. imperij Tigris eſſet, atque Perſæ Meſopotamiam non attentarent. Tertiæ pugnæ dies, faſtis Rom. aſcriptus adhuc magnæ uenerationis eſt. Exercitus uictor & laureatus onuſtus ferculis atque trophæis magna lætitia & ingenti gloria Conſtantinopolim redit. dux purpuratus aureo inuectus curru, non laureã manu, ſed lignũ

Crucis tenens,ſe lætantibus populis ſpectandum præbuit. Gratum & ſalutiferum ſpectaculum, occurrentibus ſacerdotibus regio ornatu inſignibus,pompáque admirabili,præeunte Pont.in ſacratiſſimo templo poſitum eſt.Maior hic certe triumphus, quàm qui de Gilemere uicto & Africa recuperata habitus eſt.Imperauit Heraclius annis XXXI:ferunt hydropiſi occubuiſſe.Aliȷ̃ ſcribũt nouo cladis genere, teſtium folliculo ſurſum uerſo, ſimul cum uirili membro,& ſemper tento:adeo ut quoties meieret,niſi tabula umbilico admota prohibente, uultum lotio ſparſiſſet. Exiſtimant ob illicitas nuptias id accidiſſe.Lapſus etiã fertur in hæreſim Monothelitarum.

Magmed.

Huius tempore prodiſſe in lucem Magmed memoriæ proditum eſt, obſcuris genitum in Arabia parentibus,captúmque ab Scenitis(Numidarum more uiuunt) & mox uenditum. Abdimoneples Iſmaelitici generis emit,locuples mercator; qui non ut ſeruum,ſed liberum loco educauit. forma puerum conciliabat. Cũ adoleuiſſet mercimonijs præpoſuit: qui dexteritate ingenij cum ualeret, commercio uſus Chriſtianorum Iudæorúmque,& aliorum, & lucro augẽdo diligens,primum domino gratus,inde in notitiam plurimorum uenit. Erat tũ in Arabia Sergius monachus. Eò enim è Byzantio fugerat,ſceleſtæ opinionis pœnas metuẽs,inque domum Abdimoneplis conſuetudine diuertebat,Magmedi plurimũ fauens:nactúſque iuuenis facilitatẽ atque prõptitudinẽ, in diuerſa haud difficulter deduxit.Interea herus moritur ſine liberis.uxor uidua dũ uirũ quæreret,& eſſet quinquagenaria,domiq; haberet ualidũ annis iuuenem,domeſticis nuptijs uſa traditur, Sergio (uti ego exiſtimo)perſuadente.

iuuenis magicæ uanitatis non expers, potens pollénſque carmine, intra paucos dies muliebri menti mirū de ſe ſtudium immiſcuit, adeo ut illa niuuo ardore deperiret. Corripiebatur Magmed *comitiali morbo: quod ubi uxor animaduertit, ægreferens rogauit quidnam rei eſſet. tum ille monitis* Sergij, *Deſine mirari, inquit, morbus abeſt: ſed cōſpectum cæleſtis nuntij ad me* Dei *iuſſu uenie͂tis, ferre cum nequeam, mens & membra obſtupeſcunt. idémque contingere omnibus prophetis narrabat, ſe quoque prophetam eſſe dictitans.* Vana *ſpe eluſa fœmina, fidem præſtitit: & quem modo amabat, obſeruare ſimul & colere cœpit.* In *ea perſuaſione cum diem obiſſet, hæredem uirum tota(ut aiunt) axe ſcripſit.* Iis *opibus fretus, palàm de ſe loquebatur. multi aſſentiebātur, præſertim fœminæ, inter quas antea gloriabunda uxor, nomen laudéſque mariti & cæleſtium congreſſus diſſeminauerat: ſiqui uero repugnarent, cogebantur armis. breuique ſermone & metu exercitum ſatis amplum coegit.* Negligentia *Cæſ.* Auguſti *animos præbuit, qui exiguis copijs primos illos conatus effringere potuit. neglectus ignis paulatim augeſcens, cum fomes ſuppetit, abſumit omnia: deſidiáque noſtrorum, perniciosa tabes creuit: cui fomentum medicæ manus adhibere nequeu͂t.* Arabes *primi deſecere, proximæ deinde regiones, ipſáque inuaditur* Syria: *in qua ferax* Damaſcus *in expugnata, iuuentis* Phylarchi *& templum & diuinos honores princeps inſpexit. pugnaſſe poſtea fertur cum* Perſis, *& partem copiarum amiſiſſe, redijſſéque ad ſuos* Arabas, *copiáſque ſuppleuiſſe* Scenitis, *manu tum bello ualidiſſima, & rebus geſtis clara: quæ indignata ob negata ſtipēdia fraude quæſtorum, &* Romani *ducis tenacitate,* Magmedi *hæſit. & tunc defeciſſe prouincias quidam ſcribunt.* Scriptor *haud*

ignobilis, qui paulo poſt illa tempora fuit, tradit Magmed *cum pleriſque aſſeclarum cohortibus* Syriam *intraſſe, & per legatos petiiſſe ab* Heraclio *regiones ad incolendum, atque impetraſſe: & ingentem illum numerum, cum alimenta deeſſent, direptionibus agrorum, uillarúmque & urbium quæſiuiſſe. Adijciũt poſt rapinas reuerſum eum ad antiquas ſedes, aperuiſſéq; leges, & fuiſſe legiſlatorem: tandem natum annos quadraginta ueneno interijſſe, quod affines dominorum, ad quos hæreditas ſpectabat, parauiſſe ferunt, & clàm cibis immiſcuiſſe. Eo ſublato* Iſmaelitica *gens, quod ab duce didicerat, ferre palàm deterrita nõ eſt.* Tota *ferè quæ antea cœperat ceſſit* Africa, *ſed oræ mediterranei maris longe ſerius.* Demum *deſidia* Romanorum *principum, eò ſuperſtitio creuit, ut magnitudine eius atque armis perterritus* Oriens, & *bona pars* Europæ, *non ſine clade, & noſtra ignominia deſciuerit.*

De *progenie* Heraclij.

H Eraclius *ex* Fabia Eudoxia *uxore ſuſcepit* Epiphaniam & Heraclium, *qui* Conſtantinus *nouus appellatus eſt: quem ab ineunte ætate ſacro diademate adornauit pater.* Defunctæ Fabiæ *funus cum efferretur, puella ſorte quadam ſpuit per feneſtram, contigítque tetigiſſe elatum cadauer: nulla facta mora cõprenſa, & rogo* Fabiæ *poſita, uiua exuſta.* Duxit *poſtea* Martinam *filiã fratris, lata lege ut idem omnibus liceret: ex qua genuit* Heraclonam. Succeſſit *primum patri* Conſtantinus *nouus, qui regnum à patre accepit, non malũ fidei dogma: nondum annum imperans, à nouerca ueneno ſublatus eſt.* Arripuit *imperium* Martina *cum* Heraclona, *qui natus erat annos decem, & ij conſpiratione ſenatus ante bienniũ capti, & in exilium* Cappadociam *miſſi.* Mulieri *linguam*

præcidũt,ne oratione, qua plurimum ualebat, populos cõmoueret:puero abſciderunt naſum, ne decor aut gratia in uultu miſerationem facerent. Senatus tunc ſine militibus principem fecit, quod raro contigit,& antè & pòſt Tacitum. Auguſtus electus eſt Conſtans Conſtantini filius, genitus ex Gregoria filia Nicetæ patricij. & is filius Græcoræ, qui multum dilectus ab Heraclio fuerat,magníſque honoribus functus.Conſtans uero dum fruſtra in Langobardos impetum facit, in ſuos cõuertit iram.Laminas argẽteas,quibus Pantheon tegebatur, & alia quædam pretioſa, reliquias hoſtilium prædarum atque incendiorum ſubſtulit, & ſecum in Siciliam tulit. dúmque ibi in balneis ſe lauat,à miniſtris, autore Mazeſe, interfectus eſt. Qui dum pace Conſtantinopoli fruitur,mortem obijt, regnúmque per manus filio Iuſtino tradidit. In hoc defecit Heraclij progẽnies. X imperij anno,deiectus ſolio à Leontio patricio,exul in Ponto,afflictus calamitate occubuit, abſciſſis naribus. Soli Heraclio inter omnes principes Rom.(quantum rerum geſtarum monimenta docent)ſtirpis ſuæ apud inferos ſextum legere Auguſtum,Lacheſis ſuo inextricabili uolumine concedit. Præfuerũt omnes annis LXXXVII.

Compendij Romanæ hiſtoriæ per Pomponium Lætum finis.

IOHANNES BAPTISTA EGNAtius Venetus præſtantiſſimo iuriſcõſulto & Senatori regio Iacobo Minutio ſalutem.

QVI principibus, illuſtrioribuſque uiris ingenij ſui monimenta nuncupant, Minuti clariſſime, alij id agũt, ut aut ueteri ſummæque in eos obſeruãtiæ ſeſe id tribuiſſe dicãt: alij ut eorum præſidio tuti, inuidiã minus grauem ac noxiã ſentiant: alij ut fructum alieni de ſe iudicij ea indicatura percipiant. Nec deſunt qui poſteritatis laude rapti, ac immortalitatis ſpe quadam inflammati, ea ſibi nomina deligant nũcupatione, quæ diutiſſime & uiuere & florere poſſe ſibi perſuaſerint. Id quod à pictoribus, artificibúſque pleriſque obſeruatum animaduertas: qui deorum, principũmque effingendis imaginibus eo libentius ſtudeant, quo minus obnoxia illa exiſtimant, aut hominum, aut temporis iniuriæ fore. Sunt etiam qui hoc ueluti ſacro literarum munere promereri gratiam, beneuolentiámque eorum cupiant: ſiquidem haud inter poſtremas laudes referri debet, ſiquis principibus perplaceat uiris. Sed & multi facile ſeſe, operámque ſuam his oſtentant: quorum & autoritate ornari, & opibus augeri ſe ſperent. Ego uti ex prioribus quaſdam fortaſſe ſequar, ſic certe duas, quarum altera publica, communiſque tibi cum gente Gallica: altera planè tua ac propria ſit, ſecutum in primis eſſe me non negem. Et communis quidem illa, quòd cum ſingulari ac diuina potius Grolierij beneficentia Mediolani agens alterum ab hinc annum, ornatus, auctúſq; ſim: non poſſum iam ex illo tibi, tuíſq; omnibus etiã atque etiam nõ perpetuo uelle debere. Illius enim cõ-

ſuetudine & opera, facile quanta gentis ueſtræ morum ſimplicitas, quæ publica domeſticáque diſciplina, quæ in omnes charitas, quãta in deum pietas ueſtra foret, eſt perſpectum mihi planè ac cognitum. Quid enim uobiſipſis magis rectum, apertúmque eſſe poteſt? quid minus inſidioſum ac fallax? Arctoæ (inquiunt) gentes hoc omnes habent. Ego uero cum fallaciſſimas ex his multas legam, non cælo, ſed naturæ planè hoc ueſtræ optimǽque diſciplinæ id tribuam. Iam quid animorum, uoluntatúmque ueſtrarum fraternam in omnibus conſenſionẽ prædicem? quam non cõuiuiorum frequentia tantum, ſed officiorum communicatione ac ſumma charitatis mutuæ teſtificatione tuemini. Hæc uero uobis adeo natura inſita, uſu parta, conſuetudine aucta fuiſſe uidẽtur, ut tot mihi germani fratres, non de facie ſolum, ſed de morum imprimis ſimilitudine atque æqualitate uideamini. Quare non immerìto admirati Pœnorum legati etiam in hoſte Rom. ſcilicet pop. id plurimum eſſe dicuntur, quòd conuiuio accepti à pluribus ciuitatis principibus, eodem ubiq; cœnaſſent argento, teſtati nullos hominum benignius Rom. pop. uiuere. Nam quid de ueſtra in regem obſeruãtia, in Deũ pietate dicam? Quæ enim unquam gens aut externos principes non admiſit, aut admiſſos non interdum expulit? ſæpe etiam per ſummum ſcelus non occidit? Francis id proprium ac peculiare, nullos unquam externos pati: ſuos autem uſqueadeo amare ac colere, ut pro eius dignitate ac maieſtate tuenda non opes tantum, ſed uitam ipſam profundere poſſint. Illa uero, quæ Deo ac religioni debetur, tãta talíſque eſt, ut ſileri melius putẽ, cuius ueſtigia haud ſanè leuiter impreſſa, tot & tanta extent, ut nulla unquam delere illam obliuio, nulla obſcurare temporum iniquitas ualeat. Cæterũ

excellens quædam ac eximia in te uirtus, ſecundúſque ac conſtans hominũ de te rumor, & Iohãnis imprimis Franciſci Aſulani adoleſcentis, cum ſummæ ſpei, tum uero laudum tuarum ſtudioſiſſimi prædicatio effecit ut & ego te pridem literis conſulẽdum duxerim: & nunc Cæſares tibi meos, reliquámque ad hoſce non uulgarem (niſi fallor) induſtriam, cupidiſſime nuncupem. Quorum lectio tanto tibi gratior ac iucundior eſſe debebit, quanto is, qui ea tibi inſcripſit, te plus amat ac colit, quàm multos alios. Huc accedit, quòd ſingularem eruditionem tuam, ac multiplicem literarum cognitionem magnifacit: quòd Minutiæ familiæ nobilitatem (quippe quæ à Romanis illis deducta Minutijs pro conſtanti habeatur) obſeruat: quòd denique ſe tibi quàm coniunctiſſimum ac chariſſimum eſſe cupit. Sunt quidem in te corporis & animi (uti audio) egregiæ dotes, quibus Chriſtianiſſimo regi gratus, admirabiliſq; ſis. Nulla certe aut maior aut honeſtior, quàm ut literas, literatóſque homines, quod facis, foueas: illæ ſcilicet iure repoſcũt abs te, quod tãta tua cum laude huberrime tribuere. Nam unum te eſſe ac præcipuũ, in quem Galliæ tuæ Trãſalpinæ olim intuerentur, quem Ciſalpina tota prædicet, cuius ſingularẽ prudentiam atque humanitatẽ etiam hoſtis commendet: totum hoc literarũ beneficiũ eſt. Quid, quòd Cæſarũ hæc à nobis inſtituta, tribuſq; libris cõcinnata ſeries, multa interim habeat, quæ delicatũ etiam lectorẽ & capere & detinere ualeãt? Nam Bizãtinæ urbis originẽ, Turcas ad hæc uſque tẽpora principes, res ab his belli geſtas, Maomethis ortũ, Romanæ urbis captiuitatẽ, & Aſiæ imperia ſupra quingenteſimũ ac milleſimum annũ repetita cõtinet. quæ omnia primus ego (quod ſine aliorũ iniuria dictum uelim) præſtiti: ac ut una ueluti tabella depicta ſpe-

ctari commode poſſent, curaui. tametſi, quid libris commune cum pictura? paſcit illa tantum oculos, hi animum, mentémque inſtruunt. Illa mutam, manem, ac plerunque falſam deſcriptionem cõtinet: libri uiuentem præceptionem, atque exactam ſpondent. tabulas etiam imperiti pingant, literarum monimenta nonniſi doctiſſimi conficiãt. Tanto denique literæ pingendi artem præſtant, quanto docti indoctis, uiui mortuis antecellũt. Tu igitur cum ab ineunte ætate ornamenti plurimum & laudis ex hiſce tibi uendicaris, illis ipſis tantundem reddes: tanto etiam cumulatius, quòd neque melius, nec honeſtius beneficium ullum collocari poteſt, quàm quod in bonos & doctos uiros confertur: quorum mihi ueſtigia non ſolum ſequenda, ſed etiam atque etiam adoranda propoſui. Bene uale.

IOHANNIS BAPTISTAE EGNATII Veneti in Romanorum Principum Librum primum Præfatio.

IMPERATORVM *uitas à Dictatore Cæſare, qui primus patriæ libertatẽ oppreſſit, ad Conſtantinum Palæologum, ſub quo Turcarũ ſeruitio Conſtantinopolis ceſſit: hinc à Carolo Francorũ rege, ad Maximilianum Cæſarẽ breui alioqui ſtylo perſcripſimus: rem ut perdifficilem mihi atque arduam, ſic iucundam, qui legent, omnibus, & (ut opinor) haud inutilem. Nam præterquàm quòd multa hinc haurias unde tibi patriæque tuæ plurimũ profis, ipſa certe Romani imperij maieſtas, admirabiles eorũ qui imperarũt, euẽtus, tot regnorũ repetiti caſus, tot principũ mutationes relatæ, nõ faſtidiũ ſolum ope-*

roſæ lectionis adimunt, ſed admirãdos ſenſim legẽtes partim ducunt, partim etiam trahunt: uti neminem arbitrer uel mediocriter imbutum literis, qui non hæc & libenter agnoſcat, & ſumma cum uoluptate non perlegat. Et alioqui *ad rei nouitatem accedit, quòd cõſulto non pauca ſunt à nobis addita, quæ rerum ſeriem non modo non interrũpant, uerumetiam exornent: quòd in fabula dextræ ſiniſtræque tibiæ inter unum alterúmue actũ adhibitæ etiam præſtent: nec in campis herbarum uiror nimis iucundus, quem uiolæ hyacinthíque purpurei diſtinguant.* Omnium *certe rerum uarietas expetitur: & falſum illud eſt, ſaccaro ſemper conditiora fieri fercula. Quòd ſiquis erit, qui pleniorẽ uberiorémq; hiſtoriam à me exigat, ille ſaltem hoc mihi non neget, multa eſſe quæ breuitate commendatiora ſint ſua.* Nec *tamen deſunt interim principes, quos copioſius attigi: quorũ ſaltem & imperij diuturnitas, & rerum magnitudo id expoſcere uidebatur.* I*llud uero teſtatũ apud omnes eſſe uelim, nihil à me gratiæ, nihil odio datum: ipſa ueritas nec interim nuda, ut multi hactenus, tantum à me ſpectata.* A*nni præſertim imperij, ortus eorum, & patria, illuſtriáque eorum geſta domi, foríſq; non omiſſa: ſeries uero principũ tanta fide à me deducta, ut nihil deſiderare amplius quis habeat.* Nam *&* Flauius Blõdus *hiſce libris, quos ab inclinatione* Romani *imperij conſcripſit, multos uno uelut agmine ut ſibi incognitos, omiſit: & qui poſt illum hiſtoriam totius orbis amplexi ſunt, nihil omnino ad uiri illius diligentiã addidere.* Ego *uero præter* Zonaræ *Græcam hiſtoriã, &* Nicetæ Choniatæ, *Chriſtodulíque commentarios,* Gemiſtíque *libros, etiam ſchedia quædam, non indignum quæ excuterem duxi, uti rem ſemel cœptam dijs bene fauentibus abſoluerem: quo certa*

omnia exploratáque poſteris traderem. Vtrum autem id aſſecuti ſimus, præſens ætas, fortaſſe malignius, ſequens certe ſimplicius ac candidius æſtimabit.

IOHANNIS BAPTISTAE EGNATII Veneti Romanorum principum Liber primus.

C. Iulius Cæſar Dictator.

PRIMVS *hic perpetuam Dictaturam inuaſit. Debellata enim intra decenniũ Gallia, tentata tunc primum Britãnia, & Germanis in ſyluas ac paludes ſuas compulſis, in Italiam deſcendit: eáque ſolita celeritate recepta, Hiſpanijſque pacatis, Pompeium Magnum Pharſalico prælio fudit. Cúmque de omnibus hoſtibus triumphaſſet, tandem amiciſſimorum coniuratione oppreſſus perijt ætatis anno* VI *ac quinquageſimo, Dictaturæ uero initæ anno tertio. Vir pacis bellique artibus, & imprimis clementia lõge clariſſimus, ſi libertatis aſſertor, quàm inuaſor eſſe maluiſſet.*

Octauius Cæſar Auguſtus.

TRibus *ac uiginti uulneribus interfecto Cæſare, feliciſſimus omnium ad hanc diem ſucceſſit Octauius ex Attia Cæſaris nepte. Vindicatis enim patris interfectoribus, uictórque ciuilibus bellis omnibus, nouiſſime Antonio ad Actium nauali pugna ſuperato, quo cum duodecim annos Remp. tenuerat, triumphator orbis totius, pacíſq; reſtitutor æternæ, per quatuor ac* XL *annos imperium rexit: urbémque Romam optimis inſtitutis ac legibus, magnificentiſſimíſque operibus ſic excoluit, ut*

merito parens patriæ primus atque Auguſtus diceretur. Obijt Nolæ ſeptuageſimoſexto ætatis anno, cum LVI *imperaſſet. Ad cuius imperij felicitatem illud acceſſit, quòd ſeruator noſter* CHRISTVS *lux gẽtium & orbis, ſub eo naſci uoluit: ut quem ſummis animi corporiſque dotibus principem clariſſimum terris dederat, eodem etiam generis humani parens optimus & maximus naſceretur. Huius felicitas cæteris optata principibus.*

Tiberius Nero.

T*riſtiſſimus omnium mortalium optimo principi ſucceſſit Tiberius, Liuiæ uxoris magis impulſu, quàm Auguſti iudicio: quippe cuius neque mores, neque ingenium unquam probaſſet, pertinaciam & infinitam eius ſæuitiam pertæſus. Principatum ab initio diſſimulato ingenio, & matris reuerentia, non incommode geſſit. Mox Capreenſi ſeceſſu luxuriæ, ac cædibus uacans, cum prouinciæ undique uaſtarentur, Caligulæ nepotis aſtu & fraude perijt octauo ac ſeptuageſimo ætatis anno, tertio & uigeſimo imperij. Huius imperij anno duodeuigeſimo* CHRISTVM *ſeruatorem noſtrũ Iudæi cruci affixerunt: ex quo ad ſupremã gentis internicionẽ nunquam ſeditione, fame, ferro, peſte laborari ab his deſitum.*

C. Cæſar Caligula.

P*ræfuit hic Reip. annos quatuor, magis in Germanici patris gratiam populo ac militibus commendatus, quàm ingenio ſuo. Primus enim à Cæſarum ſtemmate penitus degenerauit, ut non immerito fax humani generis dictus ſit. certe uox eius nefaria excepta, Vnam ceruicem populo Rom. optantis, quò facilius uno ictu abſcidi poſſet. Caſſij Chereæ & aliorum coniuratione ferro occubuit, annum agens* XXVIII. *de quo*

ſit dictum, nec meliorem ab initio principem, nec peiorem poſtea fuiſſe.

Claudius Cæſar.

Eſcias in hoc principe quid primũ accuſes, adeo N *uecordia cum ſæuitia, ac luxuria certabant. qui fato potius, ac fortunæ ludibrio ad imperiũ, cum latitaret extrema pertimeſcens, interfecto* Caligula, *uenerit: quod nõ minore ſocordia quàm crudelitate per annos quatuordecim uexarit. Quanta fuerit eius ſtultitia, hinc aduertas.* Meſſalina *uxor portentoſæ libidinis fœmina.* C. Silio *nupſerat: qua uix interfecta,* Agrippinam Germamanici *fratris filiã nouo exemplo nouercam liberis duobus ſuperinduxit, &* Britãnico *filio priuignum* Neronem *antepoſuit: cuius inſidijs &* Agrippinæ *ueneno in boleto dato perijt ſenex, ætatis anno ſexageſimoquarto.*

Domitius Nero.

Ax altera totius orbis iure à nobis dicatur, qui F *ex* Domitio *atq;* Agrippina *natus imperij* Rom. *maieſtatem paterna, maternáq; cæde polluit, libidinis adeo effrenatæ, ut matris concubitũ appetijſſe credatur. ipſe certe ſumpto flãmeo nuptiali ſponſalia celebrauit. ſæuitiæ tantæ, ut præter urbis incendium, & uxoris* Octauiæ *cædem, primus* Chriſtianum *ſanguinẽ,* Petro & Paulo *interfectis, hauſerit.* Et *nequid ſcelerũ deeſſet, publicæ cantauit, in ſcænáque operam exhibuit.* Tandẽ *deficiente* Galba *hoſtis à ſenatu iudicatus, nec fortiter perire potuit, adiutus alterius adigẽdo ferro manu.* Perijt *ætatis anno triceſimoſecundo, imperij decimoquarto. Quinquennio ſub initia omniũ princeps optimus exiſtimatus, etiam* Traiani *teſtimonio, procul diſtare cæteros principes à* Neronis *quinquennio prædicantis.*

Sergius Galba.

N Obiliſſima Sulpitiorum familia natus,ac per omnes dignitatis gradus ad procõſulatũ Hiſpaniæ euectus,iam grandis natu imperium ſeptimeſtre maiore hominũ ab initio fauore quàm læto ſucceſſu tenuit. Auaritia & ſæuitia in eo principe iuxta infames: ex quo inuiſus cunctis, cum Piſonem in conflatæ inuidiæ remedium adoptaſſet, annos ſeptuaginta natus in medio foro à M.Othone iugulatur.

M. Saluius Otho.

M Ale partũ principatũ adeptus, & aduerſa per omnem ætatem fama, laudabili fine clauſit. Dũ enim quarto uix menſe exacto Bebriacenſibus campis bellum ciuile contra Vitellij duces execraretur,papillam pugione ſibi tranſfixit:adeo militibus charus, ut multi ad eius exemplum, ante mortui pedes ſemet interfecerint.Vixit annos trigintaſeptem.

Vitellius.

P Udet tot dedecorum,ſed ad inſtitutã ſeriem pertinet & hunc ipſum referre. Qui patre L.Vitellio,& matre longe optima natus, militari factione,dũ legatus Germaniæ ſuperiori præeſt,imperiũ inuaſit.fœdo ingenio,uentríque ac gulæ natus,&(quod uſu in his uenit)ſæuitia par. Cæterũ Veſpaſiano principe declarato,cœno,fimóque iactatus,ac furca ſub mentũ poſita diu per urbem tractus in ſcalis Gemonijs omniũ ludibrio diu iacuit.Vita illi annorũ LVII.Imperiũ uix octimeſtre.

Veſpaſianus.

F Eſſam atq; labãtem Remp.triũ principũ tyrannide potius,quàm imperio,Flauiæ gentis autor Veſpaſian⁹ primus reſtituit. Nã per X annos,qui-

bus imperium rexit, ſingulari ſtudio ac prouidentia, rem adminiſtrauit, & ne Cæſarianum deſideraretur nomen, effecit. Hieroſolymis expugnatis, cum filio triumphauit. Auaritiam ne culpes in eo, & temporũ calamitas, & laudabilis eius uſus facit: adeo inimicitiarum omnium princeps oblitus, ut Vitellij hoſtis filiam locupletiſſime dotatam, ſplendidiſſimo iungeret uiro: & inſoleſcentem Mutianum, imperij'que participẽ agentem, adhibitis familiaribus ſatis habuerit admonere, ſe quoque hominem eſſe. Mors eius quantam animi tranquillitatem ſecum afferret, oſtendit: dum alleuatus inter aſſidentiũ manus, ſtantem ait imperatorem mori decere. Perijt anno ætatis undeſeptuageſimo.

D. Titus Veſpaſianus.

A *Morem ac delicias humani generis Titũ infeſta mortalibus numina intra bienniũ ſuſtulere. Huius præcipuã clementiam ac liberalitatẽ, uirtutẽſque alias eximias per totũ eius principatũ magis commẽdauit & uitæ anteactæ licẽtia, & ſub initia luxuriæ, & auaritiæ ſuſpicio, ut Neronis tyrãnidem pleriq; augurarẽtur. Sed mutatus adepto imperio in melius, declarauit eiuſdẽ eſſe ingenij & peſſima & optima interdũ ferre. Hic Hieroſolyma expugnauit, ſagittãdi peritiſſimus, & literis impẽſe doctus. Vox eius quãdoq; memorabilis audita: recordatus enim ſuper cœnã, quòd nemini eo die officiũ cõtuliſſet, Amici, inquit, diẽ perdidi. Huius imperio Veſuuius cõflagrauit: incendiũ Romæ totũ triduũ, & lues fuit. Perijt ætatis anno XLI in ſummo omnium mœrore.*

Domitianus.

E *Cquis Titi nõ doleret interitũ? tali præſertim ſucceſſore, qui per omnia patri, fratriq; diſſimilis, ſæpe etiã inuẽtibus aut cõtumax, aut obtrectator,*

Neroni ac Caligulæ propior uixit? diſſimulatámque male ſæuitiã per omnes ordines effudit? Quare nihil illi pater, fratérque, aut Cattorum, Germanorúmque clades, aut bibliothecarum incenſarum reſtitutio profuit, quin cæde illuſtrium uirorum inuiſus omnibus factus, ſuorum tandẽ conſpiratione poſt uitæ annum quintum ac quadrageſimum, imperij quintum ac decimum, confoſſus occubuerit: omniáque eius acta reſciſſa ſint.

Cocceius Nerua.

MEliore Reip. fato, quod aurea gibba Domitiano poſt ceruicem in ſomnis enata portendit, Cocceius Nerua ſuſcepit imperium, Parthenio id deferente: clariſſimis ortus haud dubie natalibus, ut Dion autor eſt, & iam ſenex. Qui cum alias leges, tum ne mares caſtrarẽtur edicto uetuit. ſummæ ciuilitatis & clementiæ etiam in eos, qui in illum coniurauerant. Vt optime uero ſemper de omnibus meritus eſſe uideatur, Traiani præſertim adoptione factum eſt, quẽ abſentem, dum ſenectam ſuam contemni uidet, Cæſarem appellauit, Homerico etiam uerſu ad imperium adhortatus,

Τίσειαν Δαναοὶ ἐμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσι.

Imperauit anno uno, mẽſib⁹ quatuor. Vixit an. LXVIII.

Vlpius Traianus.

OPtimus omnium princeps externorũ primus Traianus, adoptione Neruæ imperium meruit, domi ſanctus, foris adeo clarus, ut præter Daciam prouinciam factam, uicto etiam eorum rege Decebalo, Parthos ſuperarit, ſuperatis regem dederit, Transtigritanas prouincias imperio adiecerit, Armeniam atque Arabiã peruaſtarit, ut nihil omnino habuerit, in quo culpari merito poſſit. Amicitiarũ cultor, ſimpliciũ ingeniorum atque

eruditiſſimorũ admirator, iuris humani diuiniq; conſultiſſimus: ipſe à literis & muſis haud abhorrens. Huius cineres & oſſa in urbẽ relata, cochlide columna ſuperpoſita cũ eius imagine, quæ ſuperſtaret foro à ſe extructo. Quãta fuerit in eo bonitas, acclamationes principibus exhiberi ſolitæ declarẽt, cum Auguſti felicitatem, bonitatem Traiani his apprecarẽtur. Vixit annis L X I I I I. Imperauit X X.

Aelius Adrianus.

HIc Italicæ ſtirpis AElio Adriano, Traiani conſobrino Adriæ orto genitus, Plotina, ut creditur, fauente imperator eſt factus, ingenio ſublimi, uario, literarum omnium peritiſſimus, ſed matheſeos in primis: idem architectus, muſicus, ſtatuarius, multarum denique artium magis non expers, quàm callens. Doctorum hominum nunc irriſor, & æmulus, nunc fautor & beneficus. Diſciplinæ militaris ſcientiſſimus, in qua multa etiam correxit, principibus qui ſecuti poſtea ſunt, ea maxime probantibus. Peregrinationis adeo ſtudioſus, ut omnes fermè prouincias pedibus etiã peragrans obierit. Miſerabili tandẽ fato cõſumptus eſt, ut in ſeipſum ſæuire potuerit, ſi per domeſticos licuiſſet. Imperauit annos X X. Vixit L X I I. Inuiſum eum fecere uiri illuſtres, non pauci ſub eius exitum exilio aut morte multati.

Antoninus Pius.

HVic è tranſalpina Gallia paternum genus Nemauſenſe. Pij cognomenti cauſæ diuerſæ tradũtur. Illud mihi maxime probabile, ut à morũ probitate affectúque in Adrianum, & ſeruatis eis, quos Adrianus interfici iuſſerat, id traxerit. Numæ Pompilio maxime ſimilis. Nam per annos tres ac uiginti nullum ſub eo bellum fuit. Amor ac timor gentium in eo certarunt, bellum mouere

timentibus his aduerſus principem, quē ut numen aliquod uenerarentur: nec ille gloriæ ita cupidus, ut per aliorum damna, cædéſque eam appeteret. Nā & à coniuratis uim omnem abſtinuit, & in conſcios quæri uetuit, ne plures inuenti odium augerent. apud Lorios *duodecim millibus paſſum ab urbe ſeptuagenarius, cum* M. Antoninum *philoſophum adoptaſſet, obijt febre.*

M. *Antoninus philoſophus.*

Q *Vàm læta felixque ſucceſſio optimis, pijs, philoſophis imperatoribus referendis, utinam qui ſequētur, tales merito dici poſſent.* Nam *hic ea ingenij bonitate, his uirtutibus excelluit, ut exemplū deſit: & ea temporū calamitas affuit, ut ſolus ærumnis publicis obſtiterit. Niſi enim hic præfuiſſet, maieſtas* Romani *nominis facile tunc concidiſſet, Marcomannis,* Quadis, Septētrione *omni hinc ſæuiēte, inde* Perſis Orientem *uaſtantibus, lue interim, inundationibus fluminum, locuſtarum ui omnia populātibus.* Sed *uicti primum* Veri *principis auſpicio* Perſæ, *Marcomannicum mox bellum* Chriſtianorum *etiam ope, qui tunc militabant, ex ſententia per ipſius principis præſentiam confectum.* Ad *quod gerendum principalis ſupellex haſtæ ſubiecta, cum pecunia in ſtipendiū deeſſet.* Feliciſſimus *certe princeps, niſi hæredem* Commodum *reliquiſſet poſt annum imperij duodeuigeſimū, ætatis quinquageſimumnonum.*

Commodus.

A Doleſcens *mortuo in* Germania *patre, imperator omnium uotis eſt dictus.* Et *quis filium* Antonini *reieciſſet? ille uero etiam patri nō ſatis probatus, ſtatim* Caligulæ *ac* Neronis *ſimillimus euaſit: libidine, auaritia, & crudelitate illis anteferēdus.* Nā *in ſcena ſæpe*

aurigæ habitu prodijt. Ludis gladiatorijs & Dalmaticatus præſedit, & in amphitheatro gladiator dimicauit. Athletarum etiam more publicè ſe exercuit. Quæ omnia actis inſerenda publicis curauit. Tandem Læto autore, & concubina Martia, poſt tertiumdecimum imperij annum ſtrãgulatur.

AElius Pertinax.

S *Vcceſſerat haud dubie flagitioſiſſimo principi princeps optimus, ſi non illum militaris auaritia, fatis in peius omnia trahentibus, intra octogeſimum quintum imperij diem de medio ſuſtuliſſet. Alba Pompeia in Liguribus huic patria, genus humile ac ſordidum, uirtus atque innocentia ſumma: militiæ clarus, & in ea ad ſummas dignitates euectus, unde & pilæ dictus eſt ludus. Hic cum ſummam de ſe expectationem omnibus daret, Læti inſidijs, qui imperium illi aſtruxerat, & militari factione, Iuliano, qui ſucceſſit, non inſcio LXXI ætatis anno perijt.*

Didius Iulianus Mediolanenſis.

I *Mperiũ, quod per ſcelus necis imperatoriæ cõſcius, primus etiã licitatus eſſe dicitur, intra ſeptimum menſem cum uita ſimul amiſit: neque enim militi gratus, ob non integrum donatiuũ datum, & populo etiã inuiſus ob perfidiam in principẽ optimum. Quare inter utriuſque odia deſtitutus, Septimij Seueri iuſſu, qui imperatorem ſe appellauerat, damnatorum more necatur. Vocẽſque in illum graues à populo ſæpe iactatæ.*

Septimius Seuerus.

A *Frica illa olim imperij Romani æmula, hunc genuit imperatorem magis neceſſarium, quàm utilẽ. Vnde etiam iactatum uulgo, aut nunquam naſci*

debuiſſe, aut nunquã mori. Nã & imperiũ fortiter adminiſtrauit, & ſublatis in Oriẽte Peſcennio Nigro, in Gallijs Clodio Albino, quem & Cæſarẽ dixerat, Orientẽ omnem Parthis, Arabibus, Adiabenis deuictis, Romanæ maieſtati reſtituit. Arcus adhuc Romæ uictoriæ monimentũ titulis magnificẽtiſſimus uiſitur. Britãnos tumultuantes cõpeſcuit uallo per XXXII paſſuũ millia à mari ad mare ducto, ubi etiã duodeuigeſimo imperij anno ſeptuagenario maior ex articulari morbo deceſſit. Bellicis artibus clarus: pacis, niſi ſæuitia ac perfidia eas inquinaſſet, non contẽnendus. Cæterũ literarũ non ignarus, matheſeos peritus: à Latinis non abhorrens, niſi Punicum quid redderet. Cædibus illuſtrium uirorum adeo infamis, ut Punicas clades in toga cæſorum ciuium Romanorum ſanguine rependerit.

Antoninus Caracalla.

V*Eſtis huic, quam talarem è Gallijs aduectam Romano populo donarat, cognomen addidit. Seuero patri adhuc uiuenti contumax, nec minus in fratrem Getam impius, quem patre mortuo ſtatim occiderit: militi tamen gratus, cum ob ingens donatiuum his datum, tum, quòd in caſtris gregarij penè militis uices ageret. Alexandri Magni admirator, quẽ collo in læuum humerum detorto reddere cuperet. Hic orbe peragrato Alexandrinorum dicacitatem ultus ingenti eorum cæde, Perſas dolo magis, quàm uirtute fudit. Sexto demum imperij anno militum dolo Carris, dum uentris oneri leuando intenderet, interficitur XXX ætatis anno.*

Opilius Macrinus.

O*Bſcuriſſimis parentibus ortus Mauruſij generis, malis artibus, ac pudendis ad præfecturam euectus, à iuris tamen ſcientia non alienus, ſed uenali*

fide, ac uita ſemper ſordida, poſt interfectum Antoninum *imperium cum* Diadumeno *filio formoſiſſimo* Macrinus *inuaſit: quod cum per annum & menſes duos obtinuiſſet, uictus ab* Heliogabalo. *cum filio, quinquagenario maior fugiens obtruncatur.* Data *eſt dictio conſulenti ſuper imperio talis:*

ὦ γέρον ἦ μάλα δή σε νέοι τείρουσι μαχηταὶ
σὴ δὲ βίη λέλυται, χαλεπὸν δὲ σὲ γῆρας ἱκάνει.

Varius Heliogabalus.

ASſyrium *(quis credat?) principem neſcio, maiorine fortunæ ludibrio, an* Romanæ *maieſtatis ſugillatione orbis hunc per duos & amplius annos tulit, & eũ inceſtum: ſiquidem uerũ erat* Caracallæ *filium ex* Sœmide *conſobrina natum.* Qui *ex* Oriẽte Romã *profectus, interfecto (ut dixi)* Macrino, *tralato etiam inde* Heliogabali *numine ad urbẽ, in ſumma omniũ expectatione uenit: ſed illi mox omnia in ludibrium, aut odiũ conuerſa ſunt.* Nullus *enim principum ad hanc diem maiore libidinis flagrauit infamia, uti ſe in muliebrem ſexũ execari curarit.* Nullus *maiore luxu opes prodegit imperij: nullus denique cõtaminatius aut impurius uixit: omniũ religionum contẽptor, præter patrij numinis* Heliogabali. Hunc *tamen in cloacam proiectum, mox in* Tiberim *cũ matre* Sœmide *tractum per milites populus* Ro. *ita ultus eſt, uti nomen eius ex publicis monimentis eraderet.* Vixit *annis* XVI.

Alexander *Seuerus.*

MEliore *orbis fato ex* Mammæa *conſobrinus* Helio*gabalo* Alexander *iampridẽ ab impura illa belua adoptatus, in imperium ſucceſſit, optimis principibus æquandus innocentia, in uiros bonos beneuolentia, & (quæ præcipua dos principum) ſingulari in omnes cle-*

mentia, ut ἀνάμακτον eius dicatur imperium. Hic *expeditione* Perſica *ex animi ſententia confecta, dum ad* Septentrionem *uertit arma,* Germanis *tumultuantibus, factione militari, tertiodecimo imperij, uitæ anno undetrigeſimo,* Maximini *perfidia cũ matre in tentorio necatur. Primus poſt* Adrianũ *principẽ, qui ueræ pietatis lumen acceperit. Nã* CHRISTVM *in lарario ſuo ſemper habuit. Quin illa ex ſacris literis ſentẽtia frequẽs ei in ore eſſe, Quod ti bi nolis, id in alterũ facere caueas. Locũ etiã* Chriſtianis *adiudicauit, quibus popinarij litẽ intendebãt, reſcribẽs* Deũ *multo meli⁹ quoquo modo coli, quàm popinarijs aſſignari.*

De Parthorum & Perſarum imperio.

N*On alienum ab inſtituta ſerie fuerit, quando poſt hac* Perſarum *arma in* Oriente, *pòſt* Parthica *toties erunt referenda, ſi breui imperium utriuſque populi, tum ad noſtram ætatem in eo terrarum tractu regnorum ſeriem perſtringam. Primus igitur* Parthis Arſaces *libertatem aſſeruit ad eam diem cum cæteris* Orientis *populis, regibus* Macedonum *obtemperantibus: à quo ad* Artabanum *regem perpetua* Arſacidarũ *gloria per quadringentos & amplius annos floruit, diſſidentibus inter ſe* Syriæ *regibus.* Parthis *uero per hæc tempora uaria admodum fortuna cum* Romanis *contendentibus,* Artaxerxes Perſa, *uir obſcuris admodum parentibus ortus, genti ſuæ ueterem imperij gloriam reſtituit. Triplicique prælio* Artabano *cum tota* Arſacidarum *familia cæſo,* Perſas Orienti *iterum impoſuit. Quorum imperium ad* Choſroen *uſque regem, &* Heracliũ *imperatorem per quadringentos annos manſit, grauibus prælijs, alternante fortuna, cum* Romanis *interim geſtis. Qua tempeſtate* Saraceni *ex* Arabia *profecti,* Maomethe *duce, noui delirij autore,*

Perſas primum, mox Romanos uarijs & ingentibus cladibus afflixere: floruitque Saracenicum nomen, Perſico ſublato, adeo ut non contenti Aſiæ imperio, maximam Europæ partem ſibi ſubiecerint: ipſam etiam terram Italiam (quod horreat meminiſſe animus) mari terráq; fœde per ducentos & amplius annos populati. Mox præualētibus Turcarum rebus, diuiſum in Oriente imperium eſt, Saracenis AEgyptum & Aſiam ad Orientem ſibi uindicantibus, Turcis propiores Europæ prouincias per noſtrorum principum ſegnitiem occupantibus: repreſſáque interim gentis in Chriſtianum nomen infeſtiſſimæ rabies Gallorum armis, Europæ principum communi expeditione, autoribus tamen Francis in eos ſumpta, & Hieroſolyma nobis reſtituta. Cæterum noſtrorum diſcordia rebus in Aſia labentibus, & modo Tartaris, modo Saracenis de imperio contendentibus, Aſiæ pars, quæ à Tauro ad Euphratem protenditur, ſeruorum imperio, reliqua ad Helleſpontum Turcis ceſſit. Interim cēteſimum ab hinc & amplius annum, Tamberlanes inter Scythas humili loco natus ex gregario milite ordinis primo, mox exercituū ductor, Parthis imperium aſtruens, uictis omnibus finitimus gentibus, Syriā cum tota AEgypto populatus eſt. Inde in minori Aſia Paizeti Turcarū principi congreſſus, eum captum cum tota gente ad internicionem cæſa, in uinculis habuit, uictórque domum reuerſus, urbe etiam Marchanti populoſiſſima à ſe condita, & uictarū gentium ſpolijs ornata, imperium moriens duobus filijs reliquit. Quorum diſſidio res tanta indole parta, retro facile abijt. Stetit tamen regnum trans Euphratem filijs incolume ad Vſuncaſſanum uſque: qui cum Maomethe etiam conflixit. Variatum demum in his terris re AEgyptiaca interim florente, donec auditum

eſt ætate noſtra Pſophis nomen unius ex Vſuncaſſani hæredibus (uti credi uolunt) fortuna ſeruati: qui magno hominum fauore ad imperium aſcitus, ueluti hæreditarium odium cum Turcis exercæat.

Iulius Maximinus.

Edit nũc ſtylus ad inſtitutam ſeriem. Nam Alexandro interfecto, ſucceſſit Maximinus cum filio eiuſdem nominis, Thrax gẽte, & ſæuitia inſignis. Aduerſus quem cum ſenatus Pupienum & Balbinum imperatores declaraſſet, immanitatem hominis ac barbariem pertæſus, ille ſtatim in Italiam cum Germanico ac Pannonico exercitu deſcendit: Aquileidq; incaſſum obſeſſa, à militibus fame laborãtibus cum filio necatur. Memorabilis militum uox fuit, cum utrunq; interficerẽt, Ex peſſimo genere ne catulum quidem habendum. Imperarunt ambo annos tres. Pater ſexagenario maior, filius uigeſimũ annum agens obijt.

Balbinus & Pupienus.

Mperatores hi primum ex S.C. duo aduerſus Maximinum creati. Balbinus nobilitate generis præſtans: Pupienus qui & Maximus, militari diſciplina clarus, à quo & Maximini uicti. Cæterum cum parum inter ſe concordi animo Remp. regerent, à militibus uterq; interficitur, Gordiano puero ſummæ rerũ impoſito.

Gordianus.

Ptimum ac nobiliſſimum principem terris dij dederant, ſi diu rebus illũ præeſſe uoluiſſent. Nobilitatem eius auus, paterq; imperatores, & Scipionum ſtemma genti inſertum, bonitatẽ Ro. populi ac militum & orbis totius in adoleſcẽtem amor atteſtatur. Sed cum bellum ingens aduerſus inſoleſcẽtes Perſas cõflaſſet,

iámque Miſithei ſoceri diligentia feliciter confeciſſet, Philippi præfecti dolo, qui ſocer primò, mox princeps, interficitur. haud tamen multa mors optimi principis fuit: omnes qui in illum coniurauerant, crudelibus ſupplicijs affecti, & Philippi non diu imperium tenuere. Vixit annos XXII, imperauit ſex.

Philippi.

Vobus principibus audita Gordiani morte à ſe-
D natu creatis, Marco primũ, mox eo breui abſumpto, Seuero Hoſtiliano, qui & ipſe non diu ſuperuixit, Philippus imperium occupat: nec ei gentis humilitas obſtare potuit, quominus imperaret. Nã per omnes militiæ gradus ob uirtutẽ euectus, tandẽ præfectus à Gordiano in Miſithei locũ factus, optimo adoleſcenti inſidias comparauit: eóq; per dolum cæſo, imperator ab exercitu dictus, Romã cum ueniſſet, filium Philippũ imperij participẽ declarauit. Ipſe poſt quintũ imperij annũ Veronæ medio capite ſupra ordines dẽtiũ præciſo, filius duodenarius Romæ necatur, quẽ adeo triſtis ingenij ferũt, ut nunquã riſerit, & ſemel ridentẽ patrẽ auerſatus ſit. Sub his ſeculares ludi magnificẽtiſſimi milleſimo ab V.C. anno dati. Sunt qui à Chriſtiana pietate nõ abhorruiſſe Philippũ tradãt, quorum teſtimonio hominis perfidia fidem abroget.

Decius.

Nuitum ac penè reluctantẽ Philippi ſocordia hũc
I imperio præfecit, haud dubie tamen nobiliſſimis parẽtibus Bubaliæ inferioris Pannoniæ urbe natum. Nam Philippus nuntiata Marini ducis, & Mæſici exercitus rebellione, cum Deciũ ad comprimendos eos motus mitteret, recuſauit primo Decius: mox etiã admonuit non eſſe ex Philippi re ut ipſe eò contenderet. Cæterũ fa-

tis rem ita trahentibus, ut primum prouinciam attigit, imperator omnium conſenſu dicitur, & interfectis (ut dixi) Philippis, cũ aduerſus Gotthos cũ filio audacius, quàm cõſultius pugnaret, cæſus cũ toto exercitu ab his eſt, corpúſque paludis uoragine abſorptum, nuſquam inuentum. Hic chariſſimus ſenatui fuit: & qui à nobis etiã inter optimos principes annumerari poſſet, ſi iniuriã à Chriſtiana pietate abſtinuiſſet: in quã plus nimio Philippi etiã odio ſæuijt, Fabiano ac Cornelio pontificibus Romanis martyrio affectis. Vixit tamen annos L. Imperauerũt uterq; biẽniũ.

Gallus pater & Voluſianus filius.

H I poſt Decium imperiũ adepti, infeliciſſime illud per annos duos, & menſes octo rexere. Nam cum Scythis tributo annuo drachmarum centũ transegere, primi qui Romani maieſtatem imperij tam fœda pactione ſuggillarint: & Armeniam amiſere, expulſo à Parthis Tyridate eorum rege. Tam ſæua deinde lues orbẽ inuaſit, quæ ex AEthiopia ortum habuit, ut per annos quindecim terras penè omnes exhauſerit. Tandem AEmiliano imperatore facto, uicti prælio, à militibus occidũtur; pater ætatis anno quadrageſimo ſeptimo.

AEmilianus.

T Rimeſtrem & hunc imperatorẽ Mauritania nobis dedit, uirum (quod fatendum eſt) militiæ peritum, ſed ignobilẽ: qui uictis ad internicionem penè Gotthis, aſtu etiam adhibito, cum omnem prædam militi promiſiſſet, imperator ab exercitu dicitur. Mox Valeriano ab Alpino exercitu imperatore nobiliſſimo, ac cenſorio uiro creato, qui AEmiliano fauerant, ne ciuili bello Remp. conflictarent, AEmilianũ necant, ſolóque ducis capite res peracta eſt, anno ætatis eius XL.

Licinius Valerianus.

NVllum principẽ maiore unquam fauore orbis accepit: nullus eo calamitoſior ad hanc diem imperio præfuit, uel quòd à Sapore Perſarum rege uictus acie, ſiue dolo ſuorum, ſiue eius imprudentia id acciderit (nam utrũq; traditur) miſerabili captiuitate apud eos conſenuit: uel quòd Gallienum filium poſt ſe reliquit, qui Caligulæ ac Vitellijs ſimillimus orbem terrarum penè perdidit: externis hoſtibus adeo nobis inſultantibus, ut fœminæ imperium in Gallieni contemptum occuparint. Triginta certe tyranni neſcio Remp. magis afflixerint, an aduerſus hoſtes noſtros neceſſarij tutati ſint, qui per ea tẽpora in pronum rem imperij labentem per Gallieni luxum ſuſtinerent. Vixit Valerianus ſeptuagenario maior. imperauit annos X V. Vir ante imperium ſummis honoribus functus, & in his cum ſumma laude, ac uirtutis opinione uerſatus.

Gallienus.

AD Valeriani calamitatẽ acceſſit Gallieni filij imperium: qui nequiſſimus omniũ mortalium adeo per luxum, ac ſocordiã imperium afflixit, ut per totum terrarum orbem grauiſſima externa bella ſenſerimus. neque enim minus à triginta tyrannis uexatæ fuere res. Is Gallienus cum aduerſus Aureolum cõparato exercitu Mediolanum uſq; contendiſſet, Aureoli cõmento iã penè uicti, certe intra Mediolanũ obſeſſi, interficitur quinquagenarius. Imperauit annis X V, cum patre ſeptem, ſolus octo. Affuit huic principi (quod mireris) animi quandoque uigor, & ad ſe ulciſcendum audacia, nec minus in eo liberalitatis effulſit, cum nihil unquam petenti denegaret.

Claudius.

O Stenderunt & hunc terris numina uerius quàm cōceſſere: quippe cuius principatu reſtitui ad integrũ res potuerit, niſi intra biẽniũ fato occubuiſſet. Is enim Gotthorũ arma late uagantia primus compeſcuit, naualibúſque ac terreſtribus bellis eorũ opes attriuit: ut per omnes prouincias nulla niſi Gotthica mācipia eſſent. Alemannorum ad Benacum lacum infinita milia profligauit. Illud memorabile quòd Græcæ uaſtitate, quã Gotthorũ arma intulerant, Athenis captis, cũ librorũ ingentem uim coacervaſſent, de his comburendis barbari iam conſilium ceperant. tũ unus ex his, Abſtineamus, inquit, hanc iniuriam ab his codicibus, quibus Graij homines dum ſtudioſius incumbunt, minus ad bella idonei fiunt. Illud etiam in Claudio memorabile, quòd accepto imperio, cum in ſenatu uariarent ſententiæ, utri prius bello occurreret, tyrannorũ an Gotthorũ: Gotthos cenſuit prius aggrediẽdos, quòd hi Reip. hoſtes, tyrãni principes eſſent. Præfuit biennio non integro.

Quintillus.

H Ic cũ dies ſeptem ac decem imperium autore ſenatu tenuiſſet, Aureliani imperatoris nuntio exterritus, ſanguine è uenis emiſſo obijt.

Aurelianus.

H Vnc inter principes neceſſarios magis quàm bonos multi reponunt. Nã quantum illi gloriæ triũphi hoſtiles, & militaris peritia uendicat, tantum ſæuitia domi etiam in ſororis filium exercita laudis detrahit. Princeps tamen dignus, qui Claudij etiam prærogatiua Remp. ea temporum calamitate ſuſciperet. Barbaros enim in terra Italia uagãtes triplici prælio afflixit. Me-

netariorum bellum non ſine ingenti cæde ſedauit. Zenobiam inſoleſcentem duplici prælio uictam, & per obſidionis moras tandem fractam in triumphum duxit. Aureolum & Tyrannorum nõ paucos aut interfecit, aut ſibi conciliauit: Tetrico uno ex his etiam Lucaniæ correctore inſtituto. Imperauit annis V. Domeſticorum fraude inter Byzantium & Heracleam oppreſſus.

Tacitus.

I *Nterregnum per ſeptem menſes Aureliano interfecto fuit: cum miles ad ſenatum, ſenatus ad militem prærogatiuam imperatoris deferret eligendi. tandem patres militari conſenſu uicti, Tacitum Auguſtum dixere: ex quo tantum publicæ gaudium fuit, uti literas ſenatus ad municipia Italiæ ſuper ea re dederit. Quàm uero ampliſſimi ordinis iudicium à militari tumultu diſtet, Taciti declaratio oſtendit, cum in curia teſtati ſunt neminem aut iuſtius, quàm grauẽ uirũ, aut prudentius quàm doctum imperare poſſe. Verum hic tãtus uir ſexto quàm imperare cœperat menſe, militari ſcelere periijt.*

Florianus.

H *Ic Taciti frater, quaſi hæreditarium imperium eſſet, intra ſexageſimum imperij diem, tanquam ad fortunæ ludibrium ſolutis ſibi uenis, ad Probi imperantis nuntium obijt.*

Probus.

N *On fefellit omen nominis, cũ hoc illi cognomen eſſe potuerit, ut ſi non illi fuiſſet Probi nomen, cognomento hoc appellari potuerit. Huic nec Taciti frater obſtitit, quominus orbis totius conſenſu imperator diceretur: nec generis humilitas, cum patrem Dalmatici ſanguinis, & eum agreſtem habuerit. Vir pacis bellique arti-*

bus longe clariſſimus. huic per ſex annos quibus imperauit, uicti Sarmatæ debentur. Tyranni per hunc omnes ſublati, pax uniuerſo terrarum orbi reſtituta. Celebris uox eius excepta inuidiã peperit apud milites: Neque enim neceſſarios ampli⁹ dicebat fore milites, ubi hoſtes deeſſent, quos nuſquam uirtute ſua futuros mox ſibi promittebat.

Carus.

NArbo Martius hunc genuit imperatorem bonum, ſed ad poſteros etiam commendatiorẽ multo futurum, niſi Carinũ flagitioſiſſimum principem reliquiſſet. Hic bello Perſico capta Seleucia & Cteſiphonte, dum ad Tigrim fluuium caſtrametatur, fulmine ictus perijt. Numeriano filio ab Apro ſocero mox interfecto, adoleſcente tũ probitatis, tũ eruditionis egregiæ, maxime autem ad poeticen nato, & Carino Romæ per Diocletianũ principem cæſo. Hi tres uix triennium explerunt.

Diocletianus & Maximianus Augg.

SVbeat forſitan admiratio multos hac noſtra principũ relatione, quòd pauciſſimos Quiritij ſanguinis, omnes ferè externos, & pudẽdæ quoſdam etiam originis, non tamen pœnitendos recenſeam. Sic hactenus Deciũ Pannoniæ, Aurelianũ Daciæ, Claudiũ Dardani, Probum Dalmatæ, Carũ etiã Galliæ ſibi uendicant. Quid, quòd eadẽ Dalmatia alterũ etiã nobis imputet omnibus æquandum principibus, ſi à piorum ſanguine abſtinuiſſet, Diocletianum? Is enim Salonis ortus, libertini etiam ſanguinis, cum molem imperij grauiorem animaduerteret quàm ut unus eſſe uniuerſæ par poſſet, Maximianũ Auguſtum creat: amboq; duo ſibi Cæſares, Galerium Armentarium cognomine, & Cõſtantium Conſtantini Magni patrem dicunt. Diocletianus igitur quando

per partes rem tutius confici poſſe ratus eſt, Maximianū Gallijs præficit: eóque confecto bello, in Africam aduerſus quinquagenarios tranſire iubet. utrobiq; ſedati tumultus. Africanus certe aliquāto difficilius, quòd quinquagenarij, & ſupra eum annorum numerum ueteranus miles ad obſequium tam facile redigi non poterat. Interim AEgyptum Diocletianus *inuadit, Achilleum incubatorem imperij Alexādriæ per menſes aliquot obſeſſum, & in poteſtatem redactum feris lacerandum obijcit: potentiſſimus quiſque cædibus, ac proſcriptione petiti. Interim aduerſus* Narſeum Perſarū *regem* Galerius *infeliciter primo, mox reparatis copijs, ira etiam animos illi faciente, quòd ad* Diocletiani *carpentum poſt cladem acceptam per mille paſſus pedes currere coactus eſt, egregie uicit* Narſeo *fugato, & cæſis magna ex parte* Perſis, *pellicibúſque cū gaza omni regia captis.* Hæc *uictoria* Galerij *uirtute & audacia parta, qui exploratis prius hoſtiū caſtris, noctu cū* XX *milibus equitum* Perſas *aggreſſus, dedecus acceptū hoſti repēdit.* Diuerſa *etiā parte* Cōſtantius *ab* Alemannis *improuiſo inſultu primū uictus, & eodem die mox uictor* LX *eorū milia cecidit: ea clade Germaniæ attritæ,* Galliæ *liberatæ. ſicq; pacato orbe poſt annorū imperiū* XX, Diocletianus Nicodemiæ, Maximianus Mediolani *imperiū eodem die dépoſuere.* Rē *miram, & ad hanc ætatem incognitam, ut ſponte, nec prægrauante ſaltem ſenecta, uel rerū mole, uterq; in ordinē ſe redegerit.* Diocletianus *certe cōſtantius in propoſito manſit. Nam per decem annos quot priuatus* Salonis *ſuperfuit, hortorum amœnitati uacans, iterum ad imperium ſolicitatus, à priuata uita abduci non potuit, teſtatus nullos ſibi unquam ſoles læ tiores affulſiſſe.* Obijt *autem duodeoctoginta natus an-*

nos, uel alienatione mentis, uel ueneno hauſto, ueritus Licinium ac Conſtantium, qui illũ tanquam Maxentij fautorem grauiter increpuerant. Sed & Maximianus dum Cõſtantio genero inſidias parat, imperium affectãs, Maſſiliæ captus, Conſtantij iuſſu necatur.

Conſtantius Chlorus, & Galerius Maximinus Augg.

SVcceſſere Diocletiano Iouio, & Maximiano Herculio cognominibus, duo ab his antea dicti Cæſares, Conſtantius uidelicet Chlorus, quaſi uirentem à colore dicas, & Galerius Maximinus. Sunt qui ex ueteribus monimentis, Maximianũ magis probent: ſed quocunque cognomine hic fuerit, diuerſo (quod conſtat) ingenio uixere. Conſtantius benignus, ac facilis, atque ad promerendam Gallorum gratiam, quibus præerat, propenſior, nec à uera pietate abhorrens: Galerius trux, ac propè immanis: ut qui rus, unde uenerat, oleret, noſtrique ſanguinis appetentiſſimus. Sed cum undecim annos Conſtantius Gallias, & Hiſpanias in ſummo otio tenuiſſet (nam Africam Italiámque ſub imperij initia ſponte dimiſerat, ratus id grauioris eſſe oneris, quàm ut ab uno ſuſtineri poſſet) Eboraci deceſſit, moderati principis fama, & Conſtantino filio ſucceſſore felix.

Galerius imperium adeptus, molem & ipſe ſecum rei reputans, duos ſibi aſciſcit Cæſares, Seuerum & Maximianum iuniorem: illum Italiæ, hunc Africæ & Oriẽti præficit: ipſe Illyricum ſibi medius adſciſcit. Verum non multo poſt genitalibus putreſcentibus, uitæ tædio uim ſibi gladio intulit.

Seuerus & Maximinus impp.

Seuerũ haud multo pòſt Maxentij factio Romæ intra tabernas opprimit, & Maxentiũ Herculij tyrannici ui-

rum ſpiritus ſibi præficit: aduerſus quē dum Maximianus feſtinat, militum ſuorum defectionem ueritus, retro in Illyricum contendit: ubi ulcere inguinibus innato, cum deeſſent remedia, nec medici ob hominis immanitatem opē ferre auderent, uermibus undique erumpentibus obijt, Chriſtiani ſanguinis uſque ad inſaniā pridem effuſi incaſſum pœnitens. Vir belli paciſque artibus inſignis, niſi crudelitate nimia in nos tantas uirtutes fœdaſſet. Solus annos duos, cum Cæſaribus & Licinio imperij conſorte ſedecim præfuit.

Licinius & Conſtantinus.

LIcinio Dacia natale ſolum fuit. Militaris diſciplinæ ad ueterem normā ſeueriſſimus exactor. Ruſticis & agrarijs hominibus (ex eo enim genere fluxerat) æquus: auaritiæ & ueneris ſtudio infamis, moribus planè barbaris: & literis adeo infeſtus, ut uirus ac peſtē publicam eas appellaret. Sed cur eas non odiſſet, quarum adeo expers erat, ut ne decretis quidem ſubſcribere poſſet? Illud in eo non reprehendas, quòd ſpadonum aulicorúmque inſolentiam iure compeſcuit, tineas, ſoricéſque palatinos appellans. Hunc Conſtantinus nouas res molientem, primum in Pannoniæ campis fudit: mox reparantem uires incredibili celeritate ex Europa in Aſiā expulit: maléque reconciliata iterum gratia per Conſtantini ſororem Conſtantiam, quæ illi uxor erat, cum rebelles animos homo uecors retineret etiam contra ſacramenti fidē, Theſſalonicæ interfici iuſſus eſt. Imperauit annis quatuordecim, ſexagenario maior, Chriſtianis infeſtiſſimus. Vnde illi diſcordiarum ſemina aduerſus Conſtantinum acriora.

M. Flauius Conſtantinus Conſtantij Aug.

Felicioribus auſpicijs, ac meliore partium noſtrarum

euentu, rerum tandem Conſtantinus *potitur, ex* Helena Cō*ſtantij uxore ſuſceptus, & cæteris fratribus ob egregiam indolem, cum illi ſegnitiem præſeferrent, patris etiam teſtamento prælatus.* Hic *ſub* Galerio *rudimenta militiæ feliciſſime auſpicatus, parta ex* Sarmatis *egregia uictoria, ueritúſque ex ea laude gliſcentem inuidiam, ad patrē tranſfugit: eóque mortuo* Gallias Hiſpaniáſque, *&* Cottias *alpes obtinuit,* Conſtantio *patre id multo antè ſomnio præſagiente, egregium imperatorē fore, qui* Dei *militibus opem primus ferret.* Iam *primum igitur ueteranis militibus agros aſſignatos, ut ad filios ſuos tranſirent, primus inſtituit.* Tertio *imperij anno accerſitus in* Italiam *ab ijs qui* Maxentij *tyrannidem ferre non poterant, biennio totam* Italiam *urbémque* Romam *priſtinæ maieſtati aſſeruit,* Maxentio Tiberinis *gurgitibus abſorpto.* Inde *abnegato idolorū cultu,* Chriſtianam *puritatē ita amplexus eſt, ut præter egregia dona diuorū noſtrorū templis illata,* CHRISTVM *ab omnibus colēdū præceperit, templáque illi, & alijs numinibus erexerit.* Nec *alia magis cauſa acrius in* Licinium *exarſit, quàm quòd ille aduerſaretur nobis.* Bella *contra* Barbaros *multa feliciſſime cōfecit, unde primus* Romanorum *principum* Magni *cognomentum tulit.* A *bellis ad pacis ſtudia conuerſus, optimum principē primis annis egit.* Leges *ſanctiſſimas tulit, literis & ipſe impēſe ſemper ſtuduit, & eas fouit.* Religionis *adeo obſeruans, ut* Nicænam *ſynodum* CCC *&* XXII *patrum multis diſſidētibus indixerit.* Byzantium *inſtaurauit, imperatoriámque urbem & nouam* Romam *appellari uoluit.* Moriens, *&* Conſtantinopoli *ſepultus, tres liberos, &* Dalmatium *fratris filium ſucceſſores reliquit.* XXX *& amplius annos imperans, tredecim uero ex his ſolus.* De *eo ſic me-*

moriæ proditum, decem primos annos ut præſtantiſſimus diceretur: XII *ſequentibus latro: decẽ nouiſſimis pupillus ob immodicas largitiones*. De eius *baptiſmate uti uariant autores; ſic conſtanti fide quæ de imperij donatione circunferuntur, uti minus ſimulia ueri non probant*. Sed *alij hoc uiderint*.

Cõſtantinus, Cõſtans, & Conſtantius Cõſtantini filij Augg.

HI *tres imperium quod per manus à patre accepe- runt, ita partiti ſunt, ut Cõſtantinus maximus na tu* Gallias, & Hiſpanias, *Britanniámque inſulã obtineret*: Conſtanti Italia *cum* Illyrico, & Græcia *cede- ret*: Byzantium & Oriens *Conſtantij eſſet, qui* Dalmatium *ſocium imperij haberet: quem haud multo pòſt dolo exce- ptum militari factione oppreſſit, cum annos tres imperaſ- ſet*. Nec *durauit diu fratrum concordia, ſiquidem in nefa- rium bellum rapti fratres*. Nam *Cõſtantinus* Gallico *ex- ercitu fretus, Conſtanti fratri bellum intulit: quod dum cu pidius, quàm cautius gerit, ad* Aquileiam *exceptus inſidijs, nondum triennio finito, uulneribus confectus perijt*. In- de *Conſtans uictor, cum non ſine labore prouincias trãſ- alpinas in poteſtatẽ redegiſſet, egit primum optimum prin cipem, mox aduerſa ualetudine, ſiue rerum felicitate mu- tatus, ingratus omnibus eſſe cœpit, donec & ipſe* Magnen *tij dolo dormiens intra tentorium, ad* Helenam *oppidum oppreſſus eſt, cum imperaſſet annos* XIII: *uixiſſet pau- lo plus* XXX.

Conſtantius cædem fratris ulturus, ingenti exercitu aduerſus Magnentium *comparato, ingenti illum prælio & memorabili ad* Murtium *fudit, quo* Romani *uires im- perij penè concidere*, LIII *milibus utrinque deſideratis*. Mox *cum* Magnentius *bellum reparaſſet, & ad* Lugdunũ

iterũ uictus eſſet, gladio ſibi latus aperuit. Sed & Decentius frater, qui Cæſar ab eo dictus fuerat, laquei morte præpoſtera uitam finijt. Nam Britannioni antea Conſtantius ueniã petenti facile dederat. Is Britannion adeo expers literarum eſt habitus, ut ne prima quidem elementa calleret. Cæterum Conſtantius Gallum à ſe antea dictum Cæſarem ferocientem, & inſoleſcentem ſupra Cæſaris nomen, interfecit: & contra Perſas infeliciter conflixit militum ſuorum ſtultitia. Quibus ad ſua abeuntibus, quæ Maſſagetæ uaſtabant, dum Romam inuiſit, Iulianũ Galli fratrem tres & uiginti annos ætatis agentem, Cæſarẽ à ſe factum, in Gallias aduerſus Alemãnos eas uaſtantes miſit: ipſe in Perſas iterum contendens, dum ægreferret Iulianum à militibus Auguſtum eſſe dictum, apud Mopſocrenen iuxta Tauri montis radices æſtuantiſſima febre deceſſit. Vixit annis XL. Imperauit XXIIII.

Iulianus.

C*Onſtantio extincto, Iuliano facile cuncta ceſſere. Puer hic ingenio ſublimi, callido, & literarum ardentiſſimo, Gallias ſub primum acceſſum præter omnium ſpem, Alemannorum incurſu uaſtatas aſſeruit, regémque eorum cepit: inde Auguſtus à militibus ſalutatus Parrhiſijs, mortuo (ut dixi) Conſtantio, aduerſus quem bellum ciuile parabat, Perſis adepto Imperio bellum indixit. ubi dum inconſultius agit, Perſæ uiri dolo in deſerta cum exercitu ductus, conto traiectus perijt. Sunt qui ſagitta è cælo miſſa uulneratũ dicant. Vnde in nefariã uocem erũpens, Viciſti Galilæe (ſic enim* CHRISTVM *appellabat) occubuerit. Chriſtianos impio quodam odio adeo inſectatus, ut ſtudia, & militiam hiſce interdixerit, pleroſque præmijs & illecebris, quaſi machinis à uera pietate*

auerterit. Qui metiam imperator (ita Deo uiſum) aduerſus nos libros edidit. Ille uero ſi ingenium indolémque egregiam ad ueram pietatem, quam puer imbiberat, conuertiſſet, inter egregios principes annumerari potuit. Deceſſit annos agens alterum & trigeſimum. Solus annum unum, menſes tres imperauit.

Iouianus.

HVic Varronianus pater, Pānonia patria, ſtaturæ proceræ, ingenij amœni, nec à literis abhorrentis: qui à militib. primo imperator ſalutatus, deceptis ſimilitudine nominis, quaſi Iulianus reuixiſſet, cum Perſis pacem magis neceſſariam, quàm honeſtam, Tranſtigritanis prouincijs quinque amiſſis, mijt. Acceſſit nouæ ignominiæ dedecus grauius: uetitus imperator Rom. Arſaci ſocio opē ferre. Perijt octauo imperij menſe Dadaſtanis oppido, dū cubiculū ingreditur noui tectorij, prunis etiā ardētibus, ſiue ut alij, ſtomachi cruditate XXXIII ætatis anno.

Valentinianus & Valens Augg.

DEdit & hos Pannonia principes Gratiano patre ortos. Primum Valentinianus ab exercitu Niceæ, inde Valens ab eo Auguſtus, imperij'q; conſors dictus, qui Procopium temere imperiū inuadentem, Conſtantinopoli oppreſſere. Inde Gotthi & Barbaræ nationes à Valētiniano Thracia exturbatæ, Septentrióq; omnis cum Saxonibus ad officium eiuſdem opera redacti. Parthi è Syria per legatos eiecti. Inquieta Germania Theodoſij maioris auſpicijs pacata. Ipſe dum Quadorum legationem latrocinia excuſantem audit, ſubito morbo uenis areſactis, ut ſanguis mitti nunquā potuerit, obijt Gratiano filio prius Aug. appellatione donato, imperij accepti anno XI. menſe VIII. die XX. uitæ LV. Valēs poſt fratris interitū, Arria

næ factionis fautor, dũ aduerſus Scythas *&* Gotthos *prælіũ ferocius, quàm cautius ciet, uictus ab his acie, uitã imperiúmq; amiſit, igne intra tugurium in quod cõfugerat, miecto.* Digni *imperio fratres, & inter bonos referẽdi, niſi* Valens Arriano *delirio uirtutes egregias inquinaſſet.*

Gratianus *&* Valentinianus.

H*Aud ſane improbãdum principem numina terris dederant, ſi quãtum literis & militari diſciplinæ uacabat ac uenationibus, tantum curæ ad remp. cognoſcendã impendiſſet.* Nam *pietate in ſuos egregius,* Valentinianum *adhuc puerum* Aug. *dixit, patre patruóque extinctis: mox* Theodoſium Hiſpanum *conſortem imperij aſciuit.* Verum *dum ſpicula tantum & arcus meditatur, dũ* Alanũ *militẽ* Romano *præfert,* Maximi *ducis inſidijs circũuentus perijt, cum imperaſſet cũ patre annos octo, cũ patruo treis, cũ* Theodoſio *quatuor.* Valentinianus *à* Maximo *emiſſus,* Theodoſij́que *ductu poſtea reſtitutus in imperium,* Maximo *tyranno interfecto: mox* Eugenij *& ipſe poſt* Maximũ *tyrãni dolis uictus, laqueo ſeipſum necauit.*

Theodoſius.

H*Ic* Honorio *patre, & matre* Thermantia, *haud dubie inter optimos principes annumeretur, quippe qui remp.* Gotthicis *armis penè oppreſſam, accitus ex* Hiſpania *(quæ illi patria) à* Gratiano *reſtituerit:* Maximum *tyrãnũ &* Andragatiũ *præfectũ eius ſubito incurſu uictos ociderit:* Valẽtiniano *imperiũ aſſeruerit:* Mox Eugeniũ *tyrãnum in* Valentiniani *ultionem ſuſtulerit, nõ ſine numinis manifeſto indicio. Cũ multo minoribus enim copijs illi cõgreſſus, militãte illi æthere, & coniuratis in eius auxiliũ uẽtis, ut poeta elegãter cecinit, uictoriã inſignẽ adeptus eſt.* Fuit *autẽ hic princeps moribus & corpore* Traia-

no principi ſimilis. Summa *in eo clementia, incredibilis in ſuos pietas, rei militaris diſciplina: ſagax, nec à literis alienus, ſimplicium ingeniorum admirator, pietatis noſtræ adeo obſeruator, ut ſumma ciuilitate ab* Ambroſio *antiſtite caſtigatum ſe, adytíſque prohibitum tulerit.* Obijt Mediolani *ætatis anno quinquageſimo,* Imperij *undecimo.*

Arcadius & Honorius.

HOſce pueros Theodoſius *uiuens, imperij conſortes fecerat, & moriens, quando ætas rerum moli nõ reſponderet, treis imperij tutores teſtamento ſanxerat,* Arcadio Rufinum, Honorio Stiliconem *commẽdans.* Africæ *uero* Gildonem *præeſſe uoluit.* Prior Rufinus *dum* Gotthica *ſolicitat arma, ut imperiũ metu ab* Arcadio *extorqueret, perfidiæ pœnas dedit.* Paríque *pœna* Caianus Rufini *ſceleris popularis afficitur. inde mox* Arcadius, *cum* Byzãtij *regnaſſet annos ferè tredecim, obijt,* Theodoſio *filio relicto.* Maior *rerum moles* Honorium Romæ *agentem excepit: qui rebellantem* Gildonem *cum* Maſcezelis *fratris ductu ſuperaſſet, eundem quoque* Maſcezelem *rebellẽ expertus,* Bonifacij *ductu uicit.* At Stiliconis *perfidia eo pernicioſior, quo occultior fuit.* Nam *magno noſtro dedecore cum* Gotthi Italiam *uaſtaſſent, urbémque* Romam *cepiſſent, aſtu* Stiliconis *rem adiuuante, tandem re ab* Honorio *cognita,* Stilico *cum filio ſublatus eſt: qui genere* Vuãdalus, *& militaris diſciplinæ ſcientiſſimus,* Honorij *etiam ſocer, ſi quam operam in perdendo ad* Feſulas Radagaſo *cum ducentis* Gotthorum *milibus præſtiterat, in aſſerendo imperio præſtitiſſet: nec* Romam Alaricus Gotthorum *rex unquam cepiſſet, nec orbem totum cladibus aſſiduis inuoluiſſet.* Deceſſit *autem* Romæ *cum annos duos & triginta imperaſſet.*

Romæ captiuitas.

On potui non uehementer mirari tantam uel temporum iniuriam, uel ſcriptorum inertiam, tum ueterum, tum recentium fuiſſe, ut cum Romam orbis reginam captam ab Alarico Gotthorum rege, anno poſt eã conditam milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto, certatim omnes memoriæ prodant, ſeriem tamen rei, aut indagandam non cenſuerint, aut indagatam tanquam rem plane ignobilẽ, nec ſcitu dignam obliuione inuoluerint. Pro deûm hominúmque fidem, urbs orbis totius regina, quæque eo auſpicio condita credatur, ut caput orbis ſemper eſſet, & quæ toties de barbaris gentibus, orbéque triumpharat, capitur Gotthico aſtu, & interim rei ſeries ordóque neſcitur? Ego uero id minime patiar, & omnis antiquitatis illuſtrandæ ſtudioſus, hanc quoque rem tam memorabilem non negligam. Aſtu autem barbarico capta traditur in hunc fermè modum quem Procopius ſolus ex omnibus quos legi, tradat, ut mirer ab interprete uel rem totam diſſimulatam, uel cum in mutilũ Græcũ codicem incidiſſet, nõ animaduerſam. Ille igitur in hanc ſententiam, Obſederat Romã Alaricus iam biennium, nec Honorius, qui Rauennæ deſidebat, aut ferre ſuppetias poterat, aut audebat. Nam cum nihil minus, quàm de urbis ſalutẽ ſolicitus eſſet, Stilicone interfecto, ducem exercitui minime præfecerat, qui rẽ aduerſus Gotthos adminiſtraret. Vnde Gotthis obſidendæ urbis cogitatio, Romano milite aut dilapſo, aut ſegniter rẽ agente. Verum eam fruſtrà obſeſſam, cum expugnare ui nõ poſſent, ad dolum hoſtis Barbarus uertitur. Profectionem in patriam ſimulat, trecentóſque iuuenes corporis & animi ui præſtantes deligit, quos Romanis principib. dono det, inſtructos prius ut omni obſequio dominos ſuos

promereri ſtudeant , & ad certam diem circa meridiem, cum Romani *principes ſomno,uel otio uacarent,ad* Aſi*nariam portam aduolent, interfectiſque improuiſo inſultu cuſtodibus, portam ſibi præſto futuro aperiant.* Interea Gotthi *cum reditum,alia atque alia deeſſe ſibi ſimulantes differrēt, trecenti illi iuuenes occaſione egregie uſi,portam ſtato die ſuis aperiunt, & intromiſſus* Gotthus *maiore ignominia, quàm damno urbem omnem populatur.* Sunt *qui* Probæ *illuſtris fœminæ & opulentiſſimæ opera patefactam* Gotthis *portam exiſtiment,cum plebem* Romanam *paſſim fame & morbis pecudum more cadentem miſeraretur.* Duo *ſunt cognitu non indigna: unum , edictum ab* Alarico *fuiſſe , ut quicunque in templa diuorum confugerent,præcipue* Petri *&* Pauli,*his nulla uis inferretur, quod & ſumma fide ſeruatum: alterum, quòd cum nunciatum* Honorio *eſſet* Rauennæ Romam *perditam, credidit ille de pugnaci gallo,cui nomen erat* Romæ,*ſignificatum eſſe,admiratúmque uehemēter tā ſubito periiſſe eum, qui cum pauloante feſtiuiſſime luſerat.*Adeo *ſocordis ingenij princeps , nec quicquam omnino paternæ , auitæque uirtutis referens: quod &* Arcadio *fratri uitio datum eſt.* Nā Eudoxiæ *uxori addictus, cum alia improbe fecit,tum* Chryſoſtomum *antiſtitem ſanctitatis & eruditionis egregiæ , uxori plus æquo inſeruiens,in exilium egit.*

IOHANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIBER II.

S EQVITVR *abhinc ætas, in qua mihi orbis totius clades, regnorum triſtes exitus, imperia funditus exciſa, mutationes rerum frequentiſſime referēdæ ſunt: ut intelligat mortalitas nihil eſſe inconſtantius ijs, quæ tātopere ut æterna miramur.* Adeo *enim uitæ, fortunǽque iſta bona, in quibus opinione uulgi ſita ſumma felicitas eſt, fragilia, caducáque ſunt, ut nihil his eſſe poſſit cladibus ruiniſque magis obnoxium: quod cum uetera illa* Aſiæ *imperia, tum uero nominis* Romani *maieſtas facile declarat, quæ felicibus auſpicijs orta, lætiſſimis rerū ſucceſſib. aucta, uiris clariſſimis inſtructa, quorum uirtute ac conſilijs ad ampliſſimum faſtigiū ſit euecta, legibus, inſtitutis, deûm pietate illuſtrata, conciderit tamen & funditus euerſa ſit: ut quemadmodum illa de toto terrarum orbe triūphos retulerat, ſic nulla ferè hodie in terris gens agat, aut antea fuerit tā immanis, tā barbara, quæ nō aut auitas iniurias, aut ſuas illi repēderit.* Huc *acceſſit, quòd eorū deinde qui ſequētur, principū, partim ignauia, partim auaritia, res adeo noſtræ peſſum iere, ut ad rē* Romanā *ſiſtendā alienæ atq; externæ uirtutis eguerimus. adeo maſcula illa* Romuli *proles, &* Italica *uirtus ſimul cū imperij lapſu cōſenuerat.* Nec Romani *poſtea pōtifices ambitione plus quàm immodica, pronā iā per ſe in caſum rē* Italicā *non funditus afflixere, dū ſtudijs ſuis nūc* Francos, *nūc* Germanos, *atq; alios quoſuis potius quàm* Italicos *princi-*

pes patiũtur. Illi uero quantũ Romanæ atque Italicæ maieſtati ſemper detulerint, uel illud argumento eſſe potuit, cum ſe Cæſares, aut Auguſtos pro Henricis & Federicis dici malunt: cúmque ſe nunc reges, nunc Romanorum imperatores appellari gaudeant. Cæterũ nec querelæ locus hic eſt, & ipſa noſtra hæc commentatio etiam nuda ſatis allatura doloris, ac moleſtiæ legentibus eſt. Quare Theodoſiũ ipſum iuniorem aggrediamur.

Theodoſius iunior.

Vinquaginta quot uixit annos, totidem imperio
Q etiam præfuit. Nam puerum admodum moriens Arcadius eũ reliquerat ſub tutela Iſdigerdis Perſarum regis, quod & bene ceſſit. Barbarus enim rex & tutelam ſumma fide geſſit, & pacem cum Romanis quoad uixit, habuit. Is uero Honorio defuncto, Valentinianum ex Conſtantio & Placidia natum, data Eudocia filia in uxorem, Romam peropportune miſit, cum turbatæ res eſſent tyrannorum libidine, qui rem Romanam inuaſerãt. Sub hoc tertia ſynodus contra Neſtorium celebrata. Pulcheriæ ſororis prudentia (nempe quoad illa eſt uſus imperátor) bene res geſta. hic uxorem Eudociam Leonis Atheniẽſis philoſophi uxorem duxit: quæ præter egregiam formam, ſingularémque pudicitiam, etiam literis excelluit, abſoluto eo libro, cui titulum Græci ὁμηρόκεντρα faciunt. Hoc principe Venetiæ feliciſſimis auſpicijs in aquis habitari cœpere, cum Honorius adhuc uiueret.

Valentinianus tertius.

Sſeri fortaſſe in priſtinum ſtatum ſub hoc principe
A res Romana potuit, ſi eius incœptis aut fortuna fuiſſet, aut imprudentia poſtea ſua rem non afflixiſſet. Nam recepta ſub aduentum ſuum Italia, cum Genſe

rico ſtatim Vuandalorum rege pacem ſanxit, parte Africæ, ut uideri uoluit, contento: & aduerſus Attilam *Etij du ctu rem feliciter geſſit. Inde Maximi arte uiri per ea tem pora potentiſſimi, Etium interimi iuſſit. Vnde in ultionem ipſe poſtea Romæ ab eius commilitonibus confoſſus perijt. Hoc principe Occidentis imperium, Francis Gallias, Anglis & Scotis Britanniam occupantibus, Vuandalis Africam, & ipſam urbem populãtibus, Hunnis Europam uexãtibus, & Italiam, collapſum funditus eſt. Perijt imperij & ætatis anno* X X X.

De Etio pauca dicenda hic ſunt. Hic è Doroſtana Mœſiæ cum diſciplina militari excelleret, Conſtantio defuncto, ab Honorio principe illi ſufficitur, cuius ductu Attila in campis Catalaunicis uictus eſt, & Burgũdiones repreſſi. Hunc poſtea Valentinianus cum interfeciſſet, interrogarétque ciuem quempiam Romanum, an iure occiſum cre deret, Iure an iniuria occideris imperator Etium neſcio: il lud ſcio quòd ſiniſtra tua dexteram tibi abſcideris. nec falſus omnino uates. Nam eius morte Hunni rerum potiti, & imperium euerſum eſt.

Breuis enumeratio eorum, qui poſt Valentinianum Romæ rerum potiti ſunt.

POſt Valentinianum Romæ Auitus ſenatorij uir ordinis præfuit, Auito inde Maiorianus quadrienio, hunc Seuerianus, Seuerianũ Anthemius, Anthemiũ Olybrius ſubſecutus: cui Glicerius, & Glicerio Nepos ſtatim ſucceſſit: quo per uim pulſo, Auguſtulus male ominati nominis rerum potitur, ſub quo Romani maieſtas imperij conuulſa per Odoacrem Herulum ſerò admodũ ad Francos redijt.

Fl. Valerius Martianus.

Nunc imperatores Conſtantinopolitanos, quando illi tantum per illa tempora uiguere, ad Conſtantinum uſque Palæologum continua ſerie perſtringemus, initio à Martiano ſumpto: qui licet humili loco natus, militiæ tamen clarus, Pulcheriæ Theodoſij ſororis ſtudio, rebus præficitur, moderatus princeps, & rebus gerendis idoneus, ſi per ſenectam diutius uiuere potuiſſet: nam pacem, quoad eius fieri potuit, coluit: illud ſæpe uſurpans, Dum in pace eſſe poſſumus, arma non induamus. Is Tatianum, Iuliúmque fratres, qui olim aquilæ ſuperuolantis eius caput auſpicium retexerant, uiaticóque ducentorum aureorum inopem, & ægrotantem adiuuerant, ſtatim ut princeps eſt dictus, alterum Illyrico, alterum Conſtantinopoli præfecit. Hoc principe Chalcedonenſis quarta ſynodus celebrata aduerſus Dioſcorum, & Eutychen, Leonis pontificis Romani iuſſu. Imperauit annos ſex.

Leo.

Primus hic Græcanici uir ſanguinis imperium tenuit, Aſparis patricij factione adiutus. Cuius etiam filiũ Cæſarẽ cum inuitus creaſſet, poſtea cum Ardaburio fratre, ut inſidiarũ in ſe autores interfecit, Leonémq; ex Ariadna filia, & Zenone filiũ ſucceſſorẽ ſibi eſſe uoluit. Is aduerſus Genſericũ Vuandalorũ regẽ Baſiliſcũ ducẽ miſit: qui, ſi Zonarã ſequare, uictus nauali prælio à Vuãdalis aufugit, ſiue illud ignauia, ſiue proditio fuerit. Byzãtiũ huius imperio magna ex parte cõflagrauit, præterquã quòd Italia in perpetuo motu fuit. Imperauit autem annos XVII.

Leo iunior.

Hic puer ab auo relictus, cum annum præfuiſſet, Zenoni patri manibus ſuis diadema impoſuit, patrémque

pro ſe deinceps imperare iuſſit.

Zeno Iſauricus.

QVàm uarie rebus Romanis illuſerit fortunæ uis, hic Zeno facile cum pleriſque qui explicãdi mihi principes erũt, probet. Vir obſcuriſſimi ſanguinis, & cũ facie deformis, tũ moribus planè tyrannicis, ut Iſaurum agnoſcas. Hic Theodoricum Oſtrogotthorum regem cum unice diligeret, in Italiã aduerſus Odoacrẽ miſit, conſulẽ prius à ſe factum. Pulſus uero à Baſiliſco factione uxoris, cũ in Iſauriam conceſſiſſet, non multo pòſt reuerſus, & Baſiliſcum expulit, quem & inedia mori coegit, & annos tredecim tyrannum uerius quàm principẽ egit. Sunt qui uiuum adhuc incluſum ab uxore ſepulchro tradant: fruſtráque reſipiſcentem, & opem quiritantem obijſſe. Hoc principe incendium adeo graue fuit, ut præter maximam urbis partem conflagratam, centum & uiginti librorum milia combuſta ſint: inter quæ & Homeri poema inteſtino draconis CXX pedum aureis literis deſcriptum.

Fl. Valerius Anaſtaſius Dicoros.

DIcorum hunc cognomento Græci appellarũt, à diſcoloribus uidelicet oculorũ pupillis, quarum dextra nigricãs, ſiniſtra cœrulea fuerit: inter bonos principes utique mihi referẽdus, tametſi ab humili loco ad imperium euectus Ariadnæ Zenonis uxoris opera, niſi poſtea mutatus, Eutychianæ hæreſi adhæſiſſet. Vnde illi aduerſus orthodoxos graue diſſidium conflatum. Bulgarorum arma tunc primum audita, & Saraceni Alamũdaro duce Syriæ graues incũbebant. Hic tyrannorum aliquot ſeditione fatigatus, poſt octogeſimum & octauum uitæ annũ, imperij XXVII fulmine afflatus perijt, ulciſcẽte grauiter numine pietatẽ toties ab impuro principe uiolatam.

Iuſtinus.

Q Vis credat Thracem hominem armentarium, & ſues agentem, ſine tribu, ignotis obſcuriſque parẽtibus ortum, & rebus præfuiſſe, & rem tum feliciter, tum optime adminiſtraſſe? Rexit tamen ille ſumma cum laude, & pietatis ſtudioſiſſimus ueræ. Iohannem Romanum pontificem ad ſe legatum uenientem, à Theodorico Gotthorum rege pro Arrianis, quos expulerat Iuſtinus, reſtituendis uenerabundus excepit, & principatum dolo partũ (quippe qui accepta ab Amantio Eunucho pecunia, ut militi pro Theocritiano præficiendo diſtribueret, in ſe ſuffragia uerterit) magna uirtute poſtea adminiſtrauit: nono imperij anno Iuſtinianum ex ſorore nepotem, cum adhuc uiueret, ſibi ſucceſſorem inſtituens: quo facto, non multo poſt obijt.

Iuſtinianus.

N Epos Iuſtino ex ſorore, cum annum quartum & quadrageſimum ageret, imperare cœpit, quod per annos undequadraginta adminiſtrans ueterem Romani imperij gloriam mirum in modum ampliauit. Primum enim Perſas Beliſarij opera intra ſuos fines continuit: inde eodem duce Romam à Gotthorum ſeruitute aſſeruit: Africam imperio pulſis Vuandalis reſtituit: Narſete duce Gotthicum tandem nomen deleuit. Bis triumphatum ex inſtituto ueterum Romanorum de Perſis & Vuãdalis à Beliſario. Leges infinitis uoluminibus antea diſperſas in L. Digeſtorum libros contraxit. Inſtitutionum libros quatuor edidit. Codicem inuulgauit. Maximus certe princeps, niſi auaritiæ & delirij Eutychiani reus fuiſſet. Serici uſus è Perſis ad Græcos hoc tempore tranſijt iampridem deſitus.

Iuſtinus Iunior.

H Ic æmulus Iuſtini, & ut filius à Iuſtiniano in regia ſemper habitus, facili admodum ingenio, atque ad promerendam ex liberalitate hominum gratiam nato fuit. Cũ Perſis pacem fecit, tributo, quod Romani annuum his expenderent, ſublato. Lãgobardi Germanica gens à Narſete indignato cõtra Sophiam in Italiam hoc principe irrupere, quam ab Alboino rege ad Deſideriũ per CC & IIII annos in principatus diuiſam tenuere. Obijt graui pedum dolore anno XI imperij.

Tiberius.

T Iberius adoptatus à Iuſtino, rem per ſeptennium foris ſatis feliciter geſſit, domi ſumma cum pietatis & liberalitatis opinione. Quòd ſi quemadmodum Perſas grauibus afflixit prælijs, ſic aduerſus Langobardos felix fuiſſet: nihil illo principe fortunatius. Obijt Mauricio genero ſucceſſore declarato.

Mauricius.

C Appadocẽ hominem uirtus, & rei militaris ſcientia, partáque eius ductu de Perſis inſignis uictoria, imperio facile impoſuit, quòd ſub initia Perſis uictis, Scythis afflictis, Langobardis repreſſis, & Hunnis è patrio ſolo in ſolitudines pulſis, feliciter adminiſtrauit: mox auaritiæ ſtudens, cũ fruſtra Phocæ inſidias, ſomnio etiã admonitus præcauiſſet, dum miles ſtipẽdio fraudatus ſeditioſius agit: ab eodẽ Phoca imperio & uita priuatur, cũ imperaſſet annis XX, uixiſſet tres & ſexaginta: eius etiam omnis proſapia ſublata eſt. Turcicum nomen tunc primum Aſiæ auditum.

Phocas.

Adeo præcipites in malum homines agimur, ut Phocas-

nec Mauricij auaritia admonitus, adepto imperio per Mauricij cædem ab hoc uitio temperarit. Quum longe ſtu dioſius colligendæ undiq; pecuniæ incubuit, & omnia ex Perſicæ ſeruitutis inſtituto egit. Vnum in hoc homine laudes, quòd Romanum pontificem principem omnium iure declararit. Cætera adeo ſocors & ignauus, & frequentibus adulterijs infamis, ut cum Romanum imperiũ undique Barbari uaſtarent, ſtarétque ſolũ eius nominis umbra, conſpiratum ſit in illum ab Heracleona & Heraclio & Priſco, qui captum inertiſſimum hominem prius interfecere, quàm ferre ſuppetias eius milites potuerint, omni ſtirpe principis impuriſſimi ſublata.

Heraclius.

Abente iampridem imperio, & prægrauantibus Perſarũ armis, Syria cũ ipſis Hieroſolymis expugnata, Heraclius accepto diademate à Sergio pontifice, primum omnium Perſicum bellũ parat. ad quos legatis antea miſſis pro inducijs impetrandis, contemptim ab his habitus, adeo excanduit, ut differre amplius rem non potuerit. Reſponderunt enim impij hoſtes, non prius ſe Romanis pacem daturos, quàm CHRISTVM *abnegaſſet imperator. Quare ingentibus copijs in Choſroẽ ductis, uictis eius ſæpe ducibus, & cum omnibus copijs cæſis, mox profligato Choſroe, Perſidéque omni in ultionem noſtram igni ferróque uaſtata, lignum ſalutiferæ Crucis recepit. Celebris adhuc eſt Chriſtianis dies feſtus argumentum uictoriæ inſignis, pacis uidelicet partæ, & Tigridis fluuij inter utrunque imperiũ termini. Triumphatúmque egregie Cruce prælata. Imperauit Heraclius annos* XXXI, *nouo morbi genere perijt, uirili mẽbro ſemper ita diſtẽto, ut quoties meieret, lotiũ uultum aſpergeret, niſi obiecta tabula*

id prohibuiſſet. Creditum eſt hæreſeos Monothelitarum, in quam inciderat, & nequitiæ ſupplicium luiſſe. Hoc tempore Saraceni Maomethe duce caput extulere. Quare breuiter de eius ortu & ſucceſſu interim quædã perſtringimus.

Maomethis ortus.

EX Arabia conſtanti ueterum ſcriptorum fide hoc malum orbi prodijt. Inde enim humili loco natus, dum locandis conducendíſque camelis uictũ quærit adoleſcens ingenij uafri, uiduæ dominæ nuptijs & opibus mox auctus, Sergium monachum noſtratem familiarem habuit. cuius adiutus opera, cum Chriſtianos & Iudæos accuſaret, hos ut impios, qui ſummum prophetã excruciaſſent: nos ut ſimpliciores, qui de CHRISTO ridicula prodamus, paulatim latronũ manum coegit, & diuinitate quadam inde ſibi aſtructa, facileq́; leuiſſimo hominum generi perſuaſa, cõſilium armis addidit. Inde rerum ſucceſſu proſperiore elatus, Syriam uaſtat, & Damaſcũ regionis caput expugnat. Tũ uero in Perſas arma conuerſa, quibus cõgreſſus, & primo uictus, reparãdis copijs intentus, Scænitas ſibi Arabas adiungit, gentẽ per ea tempora Romanæ militiæ aſſuetã: & quæ ob negata ab Heraclio ſtipẽdia, rebelles animos induerat. ſicq; paulatim firmato imperio, & diuinitatis cuiuſdã opinione perſuaſa, quam armis tuendã contra aduerſantes præceperit, quadrageſimo uitæ anno ueneno (ut aiunt) à domeſticis dato perijt. In quo homine neſcio magíſne ingenij calliditatẽ admirer, an gentis eius ſtultitiã, an potius Chriſtianorũ principum ſocordiam, qui nec naſcentem comprimere flammam (factu tunc facile) uoluere, nec magnis poſtea rerum ſucceſſibus auctam potuere. Vnde labes illa iam ad hoc æui non Aſiam ſolum & Africam, ſed magnam

Europæ partē inſecerit, ut iam de Chriſtiana pietate tuenda in diſcrimen uentum ſit.

Conſtantinus Heraclij.

H*ic annum unum cum imperaſſet, rectæ ac ueræ pietatis cultor,* M*artinæ nouercæ inſidijs, quæ* H*eracleonæ imperium aſtrueret, ueneno tollitur.* I*lla uero cum imperium male partum cū filio uix biennio tenuiſſet, à ſenatu cum decenni filio expellitur, amputata prius matri lingua, filio naribus.*

Conſtans.

C*onſtans ex* G*regoria & Conſtantino proxime relato proles rerū potitur, adnitēte ſenatu, qui* M*artinæ ſcelus execrabatur.* H*ic auitæ impietatis hæres,* M*artinum* R*omanum pōtificem ſibi aduerſantem, comprehendi iuſſum, in exilio mori coegit.* C*ætera hominē non improbares, ſi impietatem & auaritiam demeres.* S*aracenis claſſe congreſſus, uictus aufugit: quibus paulò pòſt diſſidio laborantibus, biennij inducijs impetratis* I*taliam petijt, ut eam à* L*angobardico iugo liberaret.* S*ed cum* R*omam ueniſſet, uictus à* L*angobardis acie, quicquid antiqui operis, ſignorúmue fuit, intra quintum diem inde ſuſtulit, ut plus ornamentorum pauciſſimis diebus urbi detraxerit, quàm* B*arbari per tot annos.* I*nde in* S*iciliam traijciens, cum ſextum ibi annum ageret, & auare, & crudeliter tributum exigeret, dolo ſuorum interficitur, poſtquam annos ſeptem ac uiginti imperaſſet.*

Conſtantinus Pogonatus.

M*eliore orbis fato Conſtantinus imperium excepit, qui maximus natu relictus à patre* B*izātij, ut imperium adminiſtraret, audita eius morte, in* S*iciliam uenit: ultúſq; Mizizium tyrannum, & cædis pater-*

næ conſcios, bellum aduerſus Saracenos ſeptem annos terra mariq; feliciter geſſit. Fatigati enim bello maritimo Arabes, quòd ex Cyzico à ſe capto, Byzantio ſingulis æſtatibus inferebant, maxime ignis miraculo territi, qui ſub aqua arderet (Callinici inuẽtum) tẽpeſtate etiam graui oppreſſi, ferè omnes periere. Nec terra felicius res eorũ adminiſtrata. Victi enim una acie XXX ſuorum milia amiſere. Quare pax honeſtiſſima ſecuta, pollicitúſque Mauias eorum dux, Iohanni legato imperatoris ad id miſſo, tributum annuum, auri pondo tria milia, ſeruorũm etiã honeſtorum, & equorum totidem. Sexta hoc principe ueræ pietatis celebrata ſynodus Conſtantinopoli. pax ubique etiam floruit, præterquam quòd Bulgari trans Danubium repentine bellum oſtentarunt: quod cum infeliciter gereretur, inhoneſta pace Myſia his ad inhabitandum data eſt, tributo etiã annuo promiſſo. Imperauit annum ſeptimumdecimum Iuſtiniano filio hærede, cum fratribus minoribus nares amputaſſet. Pogonatus appellatus, quòd imberbis in Siciliam profectus, barbatus rediſſet: πώγωνα enim Græci barbam appellant.

Iuſtinianus.

VLtimus Heraclianæ ſtirpis Iuſtinianus imperio præfuit, praui uir ingenij, & uarij, atq; à fide recti abhorrentis. Siquidem ſynodum aduerſus ſextam à patre celebratam indixit, bonis omnibus aduerſantibus, & imprimus Romano pontifice, quem comprehẽdi mandauit. Bellum aduerſus Arabas & Bulgaros contra fœdera motum, utrũque calamitoſiſſimũ geſſit. Quare & crudelitate etiã in ſuos inuiſior factus, Leõtij patricij, & Callinici patriarchæ dolo deturbatur imperio, atque Cherſonam relegatur nare prius abſciſſa. Vnde mox

fugiens, & ad Trebellium *Bulgarorum regem fuga la-pſus, eius opera reſtituitur,* Tiberio *qui* Leontio *ſucceſſerat fugato, &* Gallinico *patriarcha luminibus priuato.* Illud *ſæuitiæ hominis argumentũ traditur, quòd quoties truncas nares emungeret, toties unum ex ijs qui* Leontio *fauerant, ad ſupplicium rapi iubebat.* Sexto *demum & decimo anno à* Philippico *pulſus, quem reclamante* Conſtantino *põtifice, acrius inſectabatur (uenerat autem ad illum* Romanus *antiſtes accerſitus, & ab imperatore honorificentiſſime exceptus) uitam & imperium pariter amiſit, ſexto anno poſt exilium, cum* X *antè præfuiſſet.*

Leontius.

L XXXVII *annos ab* Heraclio *ad* Iuſtinianum *in una gẽte imperatum, quod neſcio an ulli priorum contigerit: cum* Leontius Iuſtiniano *relegato, imperium ſibi uindicauit. qui claſſe aduerſus* Arabas Africã *occupantes ingenti parata, cum infecta re rediret, imperio expellitur, poſtquam tres tantum annos rerũ potitus eſſet.* Hunc *ergo* Tiberius *captũ (ſic enim, quàm* Abſimarus *dici maluit) adepto imperio, naribus truncatum cuſtodiri iuſſit.*

Abſimarus, *qui &* Tiberius.

H Vnc *claſſis in* Creta *imperatorem dixit, qui* Heraclium *fratrem ſtatim aduerſus* Arabas *omnia uaſtantes cũ miſiſſet, eius forti opera hactenus repreſſit, ut à noſtris abſtinerent.* Inde Philippicum *nobilitatis præcipuæ* Cherſonã *relegauit, quòd aquila caput obumbraſſe uidebatur dormienti.* Cæterum *ſeptimo poſt anno cum* Leontio *captus, à* Iuſtiniano *interficitur.*

Philippicus Bardanes.

Nunquã maior principũ impietas, maiórue, quod gra

uius doleas, ſocordia. Quippe hic adeptus imperium, ſextæ ſynodi decreta altera ſynodo infirmare cõtẽdit: gratificaturus monacho, qui imperaturum illũ prædixerat, hoc prædictionis præmium petenti. Quare cum loquentiæ multum huic meſſet, ſapiẽtiæ parum, opéſque imperij iampridẽ cõgeſtas diſſiparet, paſſus etiam Bulgaros Thraciam populari, priuatus oculis in ordinem redigitur, anno uno, & menſibus ſex uix expletis.

Artemius qui & Anaſtaſius.

H *Ic adeptus imperium, cum optime quæ ad pietatem rectam attinent, inſtituiſſet ex pontificum aſſenſu, claſſem ingentem aduerſus Arabas in Alexandriam emiſit. Verum claſſiarijs quibuſdam contumacius agentibus, qui illum oderant, domum reuerſi, Theodoſium ignobilem alioqui uirum imperio præficiunt: captáque Cõſtantinopoli, monaſterio Anaſtaſium includũt, cũ annum unum, menſes tres imperaſſet.*

Theodoſius Atramitenus.

O *Bſcuro licet loco natus, non pœnitendum imperatorem egiſſet, ſi diutius illi per Leonem & Cononem Orientis præfectos imperare licuiſſet. Verum cum Leonem exercitus imperatorem dixiſſet, pertæſus belli ciuilis Theodoſius ceſſit imperio, monaſticámque uitam amplexus, ſatis diu, ac felix in ea uixit, cum annos duos imperaſſet.*

Leon Iſaurus ſiue Conon.

O *Bſcuritatem generis (quippe qui apud Iſauros natus exercuerat ſedentariam) cum alijs ſceleribus, tum uero impietate in Deum, ac eius imagines facile Leon æquauit, unde ille cognomẽ εἰκονομάχου, & θεομάχου Græcis: quarum perdendi tantus hominem ardor*

inuaſerat, ut Iudæis duobus gratificaretur, qui illum tanto antè imperaturum prædixerant, ut & Conſtantinopolitanum pōtificem Germanum nomine aduerſantem ſede extruſerit, & Romanum antiſtitem obſiſtentē comprehendi iuſſerit. Saraceni certe ducibus Maſgalda, & Solymano Conſtantinopolim triennali obſidione, terra marique fatigarunt. Verum peſte faméque confecti, à Bulgaris etiam ſæpe uicti, claſſe magna ex parte igne ſub aquis ardenti conſumpta, paucíſſimis ex tanto naufragio ſeruatis, manifeſtam in ſe numinis iram ſenſere. nec minori interim clade in urbe ſæuitum: trecenta & amplius ciuium milia peſte faméque conſumpta. Ridicula plane quidā de cœleſti igne, & nauium numero prodidere. Inde Siciliam Sergij præfecti opera rebellantem, ad officium retraxit. Circa finem imperij, quod quartum & uigeſimum durauit annum, graui terræmotu Bithynia, Thraciáque concuſſa, muriq; Byzantij magna ex parte collapſi, quo Theodoſij maioris, & Arcadij filij ſtatuæ ad terram deiectæ. Et quæ res flectere impij principis animum ab impietate debuerat, tanquam in manifeſta deûm ira, ille uero ad priuatum quæſtum retulit, tributo ad reſtituendos muros impoſito, ut in ſingula numiſmata quatuor & uiginti obolos ærario principis inferrent: quod poſtea in multas ætates abijt. Hoc principe Romani pontifices ad Francos primum reſpexere.

Conſtantinus Copronymos.

Impio patri ſceleſtiſſima ſucceſſit proles Cōſtantinus cognomento Copronymi: quòd infans baptiſmi lauacro admotus, medijs ſacris alimoniæ excremento aquam polluerat. Is non ſolum patris impietatem in abolēdis diuorum imaginibus reddidit, uerūetiam

grauiore ſcelere reliquias eorum aut contempſit, aut com buſſit. quam in numina impietatem immanitas hominis iniuſtiorem fecerit, dum nobiliſſimum quenque tollendum è medio curat. Antiſtites *certe* Conſtantinopolitanos *unum & alterũ ignominioſe prius habitos,& grauiter ad hæc excruciatos, capite plectit.* Hic Bulgaricum *uariante fortuna bellum terra marique geſſit.* Artabaſdum *primæ no bilitatis hominem imperatorem ab orthodoxis creatum, poſt biennium à ſe captum,oculorum uſu cum liberis priuat.* Grauiſſimam *hyemem, uti* Pontus, Boſphorúſque *ipſe* Thracius *perglaciauerit, expertus, poſt infinita flagitia exquiſitiſſimo cruciatu conſumptus obijt imperij anno uiceſimoquarto,duobus menſibus minus.*

Leo.

N*On imperij ſolum, ſed paterni ſceleris hæres aduerſante matre* Bulgarici *ſanguinis pientiſſima, ſucceſſit* Leo, *qui ad impietatem ſacrilegiũ etiam addiderit.* Nam *coronam à* Mauricio *principe deo dicatam, nefario capiti imponens, captus gemmarum & auri ſplendore,breui pœnas luit: caput enim impium carbunculi apoſtemate ſtatim intumuit: tandem ardentiſſima febri ſubſecuta, impium ſpiritum nefarius exhalauit,imperij anno uno.*

Conſtantinus Leonis F.*&* Irene *mater.*

R*Edditus tandem his principibus ueteri religioni ſuus nitor, reddita uetus pietas* Irenes *matris opera: quæ* Attici *ſanguinis forma inſignis,ſed probitatis opinione inſignior* Leoni *nupſerat.* Quare *conuentu trecentorum &* L *patrum* Nicææ *indicto, quæ ſeptima ſynodus habetur,templis,diuiſque ſuæ reſtitutæ ſunt imagines.* Nec *multo pòſt tamen* Cõſtantinus *iam adultus ma-*

trem haud amplius paſſus, imperio deijcit, eiectam in ordinem redigit. Nicæphorũ imperatorij & ipſum ſtemmatis, in quem ſuffragia multorum tacite inclinabant, oculorũ & linguæ uſu priuat. Et *nequid ſceleris deeſſet,* Ma*ria uxore monaſterio obtruſa,* Theodoram *concubinam inducit matris conſilio, ut filium inuiſum omnibus faceret: unde mox rerum ſola potita, filium in poteſtatem redactum excæcat, eadem die qua ſexto ante anno* Nicæphorũ *ille eodẽ ſupplicio affecerat: ipſáque non multo pòſt à* Nicæphoro *pulſa, in* Leſbum *inſulam relegatur.* Huius *imperio, quod fuit cum filio annorum* X, *lamina inuenta eſt ſu per cadauer his uerbis,* CHRISTVS *naſcetur ex uirgine, in eũ credo,* Conſtantini & Irenes *imperio ô ſol iterum me uidebis.* Sed & Carolus *à* Leone Romano *põtifice imperij corona donatur uirtutis, & pietatis ergô.*

Nicæphorus.

P*Iget plane, ac pariter me pudet, tot portentis uerius quàm principibus referendis immorari: niſi quòd præterquam quòd rei ſeries ita exigit, nonnihil & huiuſmodi homines uitæ proſunt, dũ eorum exitu & deterrentur peſſimi, & optimus quiſque ad uirtutem, honeſtúmque accenditur.* Nemo *enim maiore hominum opinione ad imperium uenit, dum ſingulos aut muliebris impotentiæ, aut flagitioſiſſimi principis tædet: nemo auarius, aut crudelius adminiſtrauit, quorum ſcelerum mox pœnas meritas luit.* A Bulgaris *enim paulo antè à ſe uictis, improuiſo noctis aſſultu oppreſſus, ipſe cum toto exercitu ad internicionem cæditur.* Stauracius *filius ſaucius humerum uix* Adrianopolim *euaſit.* Hic Venetam *rem ſociali claſſe aduerſus* Gallos *iuuit.* Populoniam *dolo magis quàm ui captam diripit.*

Stauricius.

A *Drianopoli in quam euaſerat, poſt patris interitum imperator ab amicis ſalutatus: nõ multo pòſt à Michaele Curoplate Rangabe cognomento, qui Procopiam ſororem eius in uxorem duxerat, imperio deturbatur, & monaſterio includitur, poſtquam cum patre annos nouem imperaſſet.*

Michael Curoplates Rangabe cognomento.

M *Elior pacis artibus, & pietate maior duobus à me proxime relatis ſucceſſerat Michael, ſi quàm in toga bonus, tam bellicis rebus adminiſtrandis uiguiſſet: à quibus tantum abhorruit, ut ad unam aduerſam cum Bulgaris pugnam, à quibus caſtris etiam exutus eſt, ita cõciderit, ut accepto nuntio de Leonis imperio, monaſterio ſeſe abdiderit, habenas regni facile concedens poſt annum alterum imperij. Hic cum Carolo Francorum rege fœdus ita iniјt, ut Veneti ſuis legibus, ac iure uiuerent: immunitate his ſeruata, quam ad eam diem in terra Italia retinuerant.*

Leo Armenius.

P *Ardi Patritij filius magno omnium gaudio, maiore ſpe rei Romanæ præficitur: nec conceptam de ſe hominum animis ſpem fruſtratus eſſet, niſi egregias uirtutes crudelitate in ſuos, & impietate in deũ mox fœdaſſet. Quippe qui parta de Bulgaris inſigni uictoria, cum ab armis quies eſſet, ad cædem multorum conuerſus, diuorum imagines deleri penitus iubet: nec præſagijs, aut ſomnijs maternis cladẽ imminentem euadere potuit. Nã à Michaele Traulo, quem in cuſtodia detinebat, noctu per inſidias, dum ſacris operatur, cæſus obijt poſt annos imperij ſeptem, & menſes quinque.*

Michael Balbus.

Morium Phrygiæ ſuperioris oppidulum dedit hũc A principem, non humili ſolum, ſed ſordido etiam loco natum: ad quæ impietas quoque acceſſerat ex hæreſi Iudæorum, atque Thinganorum hauſta: Linguæ præterea uitio balbutientem, unde Græci τραῦλον appellauere. Hic poſt interfectum Leonem, à quo ad tantam fortunam euectus erat, Thomam, qui tyrannidem inuaſerat, uario primum rerum euentu tandem oppreſſit: defectioniſque ſocios cum ipſo Thoma ſuſtulit. Saraceni hoc principe ex Africa profecti, Cretam inſulam occupant, totámque fere in ditionem redigunt, Græcóſque duplici prælio uincunt. Ipſe princeps cum annos octo, menſes nouem imperaſſet, Theophilo filio per manus imperium tradidit. Vetus oraculum innotuit, tum rem Romanam in lapſum præcipitem ruituram, cum balbus & auariſſimus princeps imperaret, qualis hic uir fuit.

Theophilus.

Aior iuſtitiæ cultus in Theophilo filio, quippe qui M facillimum ſeſe ſtatis diebus adeuntibus exhiberet, & ad ſeueritatem interdũ propenſior acrius delicta puniret: ſed par impietas, ut qui diuorum imagines ex paterna æmulatione auerſatus, non paucos qui eas colerẽt, ad mortem uſque cædi iuſſerit. Saracenis Aſiæ prouincias uaſtantibus bis congreſſus, bis uictus eſt, caſtríſque exutus. Quin etiã Amoriũ, unde illi genus, ab ijs obſeſſum, & proditione captum diripitur. Cúmque annos duodecim rebus præfuiſſet, dyſenteriæ morbo periјt.

Michael Theophili, & Theodora eius mater.

Eit Irenes Cõſtantini matris adminiſtratio, ut fœ F minei nõ pœniteret imperij. Quare Theophilo uita functo, Michaele filio adhuc infante, & ſub tutela

matris,ac principũ uirorũ relicto, Bulgari *(Scythicũ genus) pietatem noſtrã populariter ſunt amplexi,cum* Theodora *genitrix rebus adhuc præeſſet.* Verũ *impotentiã muliebrẽ quis æquo animo ferat, ubi præſertim impietatẽ afferat?* Nam *& illa diuorũ imagines execrata eſt.* Cæterũ *impietatis pœnas mox dedit à filio monaſterio incluſa, qui auo ſimilior quàm patri,per ſummã ignauiam ac prodigalitatem rem afflixit:à* Saracenis *etiam caſtris exutus.* Nec *minore inſania* Circenſibus *ludis oblectatus eſt: quibus dũ plus ingenio indulget,* Baſiliũ Macedonem Barda *interfecto,conſortem imperij aſciuit:à quo mox occiſus eſt imperij anno decimoquarto,quorum tres cum matre egerat.*

Baſilius Macedo.

Vis crederet & hunc captiuum inter uenales Q *Conſtantinopolim adductum,* Romanæ *rei præfuiſſe,qui nec patriam,nec parentes ſaltem ciere poſſet?præfuit tamen & eo rerum ſucceſſu,ut ad eius nepotes imperij maieſtas tranſierit.* Primum *igitur adepto imperio profuſiſſimas* Michaelis *largitiones reuocauit, ut dimidium eorum quæ accepiſſent, ærario inferrent, & tres liberos imperij hæredes inſtituit.* Inde *in* Saracenos, *qui* Cretam *occuparant, profectus, ab his nauali prælio ſuperatur.quos tamen alieno ductu pòſt uicit.* Hoc *imperante* Saraceni *ex* Africa *ſoluentes, cum* Italiam *magna ex parte uaſtaſſent,* Dalmatiam *quoque populati ſunt,* Rhaguſio *etiam capto: quos tamen* Nicæphori Phocæ *ductu inde pòſt eiecit,* Bario *in ditionem ſuam redacto,tametſi* Veneti *una atque altera expeditione rem* Chriſtianam *iuuiſſent.* Cæterum *cum annos* XX *imperaſſet,à ceruo in uenatione cornu ictus mox perijt.* Vir *frugi,& quem principem non contemnas.*

yy.iij.

Leo Baſilij Philoſophus.

C *Onſtantino filio maximo natu(uiuente adhuc patre) uita functo, Leo cognomento Philoſophus frater ſucceſſit: qui Bulgaros deſciſcentes, Turcarum auxilio primo uicit. Verũ ab his per manes inducias deluſus, magna clade afficitur: inde in Saracenos claſſe comparata, Nicetæ ductu egregiam uictoriam peperit. Literarum omnium, & aſtrologiæ imprimis eruditus, & qui filium Conſtantinum imperaturum diuinaret. Tandem poſt annos quinque & uiginti, mẽſes treis alui doloribus fatigatus, Alexandro fratri imperium per manus tradidit, cui filium commendauit.*

Alexander.

N *Ec Baſilio patri, nec Leoni fratri ſimilis Alexander ſucceſſit, uir luxu & ignauia perditus, annum & menſem rerum potitus. Qui cum nec ipſe recte adminiſtraret imperium, & ignobiliſſimum quenque ac turpiſſimum rebus præficeret, erumpente naribus ſanguine extinctus eſt.*

Conſtantinus.

S *Eptennem hũc pater Leo ſub tutela matris, & nobilium quorundam reliquit, quorũ diligentia Andronicus Ducas tyrannidis inuaſor oppreſſus eſt. Inde Bulgaris Thraciam uaſtantibus bellum indictum: quod feliciter ſanè Phocæ ductu ſucceſſerat, niſi caſu quodam conſternati milites iam uictores in fugam conuerſi fuiſſent. Eadem quoque fortuna alterius in Bulgaros expeditionis fuit ducum diſcordia, & ambitione, ut & Conſtantinopolis à Bulgaro hoſte ſit obſeſſa, & Romanus Lecapenus Zoe Conſtantini matre prius eiecta, imperij ſocius aſcitus à Cõſtantino neceſſario ſit, qui Helenam eius*

filiam in uxorem etiam duxit. Cæterũ Romano in exilium pulſo, Chriſtophoróque eius filio cum tota Lecapenorum gente extincto, ipſe rem imperij per annos undequadraginta ſatis prudenter adminiſtrauit, Beneuento de Langobardis expugnato, & tyrannis quibuſdam oppreſſis, Turcarúmque principibus aliquot Chriſtiana pietate imbutis. Hic à literis optimíſque diſciplinis non abhorrens, quas pene extinctas ab interitu uindicauit, librum Romano filio reliquit, in quo ſummam totius imperij, ſociorum omnium fœdera, hoſtium uires, rationes, conſilia explicauit: quem nos in bibliotheca noſtra tanquam theſaurũ ſeruamus, in quo multa de Venetis etiam noſtris imperator ipſe diſſerat.

Romanus Lecapenus.

N *On iuſiurandũ ſanctiſſimum, quod præſtiterat, nõ gener Conſtantinus obſtitit, quominus imperium & ſibi, & Chriſtophoro filio Romanus uindicaret, Conſtantinúmque penè in ordinem redigeret. Is uero cum Bulgaricum bellum contrà Simeonem eorum ducem infeliciter geſſiſſet, & ſextum ac uigeſimum annum præfuiſſet, tandem à Stephano filio captus, inſulæ includitur: mox & eius filij à Conſtantino comprehenſi, alter in Proconneſſum, in Leſbum alter relegatur.*

Romanus Leonis iunior.

V *Ir omnium ignauiſſimus, luxúque ac otio perditus, poſt Conſtantinum patrẽ imperiũ ſuſcepit Romanus nomine: quod tamen alieno arbitrio rexit: ingenio alioquin non malo, ſed interdũ ſolerti, ubi animũ adieciſſet: foris aduerſus Saracenos, qui Cretam occupabant, Nicephori ductu, & aduerſus Turcas Aſiã uaſtan-*

tes eiuſdem Nicæphori & Leonis fratris imperio felix. Domi in matrē ac ſorores impius, ut regia eiectæ quæſtum meretricium ſint amplexæ: ipſe ludis ac crapulæ intentus, poſt tertiumdecimum imperij annum obijt ueneno etiam potionatus.

Nicæphorus Phocas.

N *Obiliſſimus haud dubie Romano ſucceſſit Nicæphorus cognomēto Phocas, Phocæ Nicæphori nepos, qui in Sicilia contra Saracenos res egregias geſſerat: ſimulac igitur adeptus imperium eſt, claſſem in Saracenos occupantes Siciliam inſtruit: ipſe in eoſdem Aſiam uaſtantes exercitum duxit. in Sicilia res infeliciter per duces acta: ipſe Ciliciam & magnam Aſiæ partem lætis auſpicijs recepit: mox Antiochiam noctu aggreſſus, pulſis Saracenis, imperio ſubdidit. Sed quàm bellica re fortunatus, tam domi infelix, dum auaritiæ, ſocordiǽque ſeſe emancipat. Ex quo in odium ciuium incurrens, facile à Iohanne Zimiſce, adiuuante Theophania Nicæphori uxore, noctu intra cubile interficitur, cum rerum potitus eſſet annos ſex, menſes totidem.*

Iohannes Zimiſces.

C *Larus hic iam antea militari laude imperium aſſecutus, Baſilium & Conſtantinum fratres, Romani iunioris filios, imperij conſortes aſciſcit: in Rhoxolanos Bulgariam ſibi uendicantes feliciſſime rem geſſit. Phocam Nicæphorum rebellantem capit: indéque Bulgariam omnem imperio adiecit eiectis inde Rhoxolanis, Sphendoſlauóque eorum rege ad deditionem coacto. mox Conſtantinopolim reuerſus, cum triumphantis ſpecie inuectus urbi eſſet, potionatus poſt imperij annum VI, & menſes ſex deceſſit.*

Baſilius & Conſtantinus fratres.

NVlli diuturnius rerum potiti, quippe qui annos LIII præfuerint, & ne ſine ciuili bello rem tranſigerēt, Bardæ Scleri ambitio fecit: quē inuaſorem imperij tādem acie uictum, ad Perſas fugere cōpulere. Nec multo pòſt Phocas Barda cognomento ab exilio reuocatus, indignatúſq; poſt rem præclare aduerſus Sclerum ſe duce nauatam, ab imperatoribus contemni, deſciuit: quē & ipſum cæſum in acie ſuperarunt. Inde in Bulgaros itum, quos prælijs aliquot uictos ad deditionem tandem totius gentis Baſilius compulit, uſus ad compeſcēdam eorum perfidiam grauiore in uictos pœna. Nam XV millibus eorum captis oculos effodit: uno tātum incolumi, qui eis ad Samuelem eorum ducem præiret. Quare dolore animi Samuel affectus, non multo pòſt obijt. Bulgaria igitur omni ſubacta, & imperij terminis undique ampliatis, poſt LXX & alterum uitæ annum decedens, Conſtantinum fratrem ſucceſſorem reliquit.

Conſtantinus.

HIc cum fratre particeps dignitatis potius quàm potētiæ, poſt fratrē per ſummā ignauiā & luxuriā ita ſe geſſit, uti obſcuriſſimis & Barbaris hominibus rem totam traderet. Illud eo principe dignū laude geſtum, quòd Diogenes, qui Sirmio & Bulgariæ præerat, Patzinacas Iſtrum ſuperantes uicit. Deceſſit tertio imperij anno ſeptuagenarius, Zoe filia Romano Argyropylo in uxorem collocata.

Romanus Argyropylus.

HVnc Zoæ filiæ Conſtantinus, ut omnium nobiliſſimum, qui imperij hæres eſſet, delegerat, optima de eo omnium ſpe, quam ſub initia nequa-

quam fruſtratus eſt, cum multa in melius mutarit, ſumma etiam liberalitate in omnes uſus. Verum cum Saracenica Aſiæ expeditio parum ex ſentẽtia illi ceſſiſſet, repẽte mutatus, totum ſe ignauiæ, ac pecuniæ colligendæ tradidit. Nec multo pòſt, Zoes uxoris inſidijs, & Michaelis Paphlagonis adulteri dolo, intra balneas aquis immerſus obijt: cum annos quinque & dimidium regnaſſet.

Michael Paphlago.

Q*Vis non effrænẽ in quinquagenaria fœmina libidinẽ execretur? aut fortunæ ludũ in hoc principe non admiretur? mãcipium uidelicet barbarum, nec ulla re niſi forma commendatum, mente etiam commotum, labẽnſque ad ſingula momenta, ſpuma inſuper oris fœda, ſeptem tamen annos imperauit: nec malum omnino principem egit. Nam & triennales inducias cum AEgyptio rege percuſſit, & AEdeſſam obſidione liberauit: & domi in ſuos facilis, ac beneficus admodũ fuit, uni Zoæ propter expertam libidinem parum æquus: qui cum intercutis etiã morbo laborare cœpiſſet, Michaelem Calaphatem hæredem imperij eſſe uoluit.*

Michael Calaphates.

H*Ic adoptatus à Zoe, præter ſordes parẽtum, qui naues apud Paphlagonas pice oblinerent, unde Calaphates etiam dictus, auare ac crudeliter rẽ ſuſceptã adminiſtrauit. Ingratiſſimus enim in omnes, patruũ autorem tantæ maieſtatis primum eiecit: reliquos deinde conſanguineos exeuit: inde Zoen matrẽ in inſulã relegauit. Quod cũ indigniſſime omnes ferrẽt, populi cõſpiratione reſtituta Zoe, fugiẽs cũ fratre Cõſtantino à turba capitur: & uterq; oculorũ uſu, familiari Græcis pœna, priuatur, menſibus quatuor & totidem dies rerum potitus.*

f.

Zoe & Theodora.

FLagitia principum, ut muliebre imperium æquius uideretur, effecere. Quare ſororibus duabus imperij faſces, ac maieſtas aſſerta. Cæterum ut uarium ac mutabile ſemper eſt fœmina, facile Zoæ ardenti adhuc libidine perſuaſum ut maritum aſciſceret. Cúmque aliquot faſtidiſſet, Conſtantinum Monomachum ab exilio reuocatum, imperatorij & ipſum ſtemmatis, uirum ſibi adiungit, & imperatorem pronuntiat menſibus tribus uix exactis.

Conſtantinus Monomachus.

HInc prima imperij labes, hinc reliquæ, quæ conſecutæ ſunt clades, ortū habuere: principe adeo ignauo, & libidine perdito, ut cōcubinam egregia alioqui forma, uxoris legitimæ loco habuerit, quam efflictim deperiret. Duplex illū factio ſub initia Maniacis uidelicet Georgij, & Leonis Tornicij eſt aggreſſa: ſed Maniacis motus, qui ex Italia in Epeirū tranſierat, una pugna ſecunda & ducis morte facile compreſſus. Torniciana defectio eo grauior, quo diuturnior: ſed eo poſt aliquot prælia tandem capto, & oculorū uſu priuato, facile conſedit. Hoc principe Turcarum arma tunc primum per Aſiam latius euagata, uicti tamen interim Rhoxolani, & Patzinacæ Scythicum genus hominum. Zoéque uxore ſeptuagenaria fato mox functa, & ipſe tandem morbo prægrauante deceſſit poſt annos imperij biſſenos, & menſes octonos.

Theodora.

NOn pudeat & Theodoram Zoes ſororem, quæ biennio uix imperarit, noſtris inſerere commentarijs: quandoquidem non muliebriter fœmina rebus præfuerit. Quinimo tanta domi foriſque quies,

& otium fuit, tanta rerum omnium hubertas, ut fœminei imperij neminem pœniteret. Verũ ingraueſcente cum ætate morbo, illecebris eunuchorum Michaelem iam ſenem in curæ partem cum aduocaſſet, ipſa non multo pòſt fatis, naturǽque conceſſit.

Michael ſenior.

V Ix annum unum rerum potitus erat, cum Iſaacij Comneni motus in ordinem illum redegit, uirũ genere & opibus clarum: cætera minus ad imperandum idoneum ætate etiam prægrauante, qui priuatus non multo pòſt obierit.

Iſaacius Comnenus.

T Andem uirum fortem, & pace, bellóque illuſtrẽ, Cõſtantinopolitana res ſortita fuerat, Iſaacium ſcilicet Comnena gente nobili, ſi ultra biennium ſceptri, regniq; potitus eſſet. Verum ille lateris morbo inter uenandum ſubito oppreſſus, cum de ſalute deſperaſſet, cucullam monaſticam indutus, regno ſe abdicat, Conſtantino Duca de ſenatus populique uoluntate ſucceſſore declarato. Sunt qui ſcribant tanta continentia eum fuiſſe, uti nec uxorem cognoſcere uellet poſt prolem ſemel ex ea ſuſceptam, cum tamen ad morbi remedium medici imprimis conſulerent, ut coitu frequentiore uteretur.

Conſtantinus Ducas.

E T hunc ſuorum conſpiratio ſub initia grauis exceperat, quam cum nõ ſine diſcrimine cõpreſſiſſet, ad Reipub. adminiſtrationem conuerſus, non peſſimum principẽ egit. Veræ pietatis cultor, & æqui obſeruantiſſimus, ſed auaritiæ ſtudium prægrauabat: unde inuiſus ſuis, hoſtibus etiam ludibrio fuit, imperij res undique uexantibus. Acceſſit ad externa mala familiaris Cõ-

ſtantinopoli clades grauis terræmotus, quo tẽpla ædéſque multæ corruere. Sed morbo inualeſcente Eudociæ *uxori & filijs ſceptrum tradens, anno ſeptimo, & menſe ſexto imperij, cum ſexaginta & amplius uixiſſet, exceſſit.*

Eudocia *& filij.*

P *Oterant res domeſticæ fortaſſe muliebri prudẽtia non incommode adminiſtrari, ſi à bellis externis quies affuiſſet: ſed imminentibus undique* Barbaris, *uicit eorum ſententia qui uirum idoneum præficiendum rebus eſſe contẽdebant. Quare iuriſiurandi oblita, quo marito morienti ſeſe obſtrinxerat, non ſuper inducturam ſe imperij rebus maritum alium, ſiue etiam coacta,* Romanum *cognomento* Diogenem, *filijs etiam non improbãtibus, poſt menſes ſeptem imperij, uirum ſibi adiunxit, qui* Remp. *prudentia ac fortitudine tueretur.*

Romanus Diogenes.

H Vic Diogenes *pater fuerat haud dubie domi, militiǽque clarus: qui poſtea tyrãnidis affectatæ reus ſeipſum præcipitauit.* Paternæ *igitur laudis æmulator filius, cum uictoriam egregiam retuliſſet ex hoſte barbaro, dignus eſt habitus, quẽ* Eudocia *in thori, curǽque partem acciperet: quam tamen non multo pòſt ſacile pœnituit, cum inſolentiæ hominis pertæderet, qui rem ad ſe totam traheret.* Prior *expeditio in* Barbaros *Aſiam uaſtantes uario rerum ſucceſſu illi adminiſtrata: altera funeſtiſſima,* Romano *milite uel fugato uel cæſo, ipſo certe imperatore (quod ad eam diem nunquam contigerat) capto.* Ferunt *Azan* Turcarum *principem ad primum nuntium capti imperatoris* Romani *uix credentem, conſtitiſſe: mox ad ſe adductum & cognitũ in ſummo honore à* Barbaro *habitum, & amplius donatum muneribus, pace inita*

dimiſſum:ſed Byzantij *omnia ad primum cladis acceptæ nuntium mutata erant,ipſa* Eudocia *relegata.*Romano *abdicatum imperium,&* Michael *maximus* Conſtantini *filius rebus præpoſitus.* Ipſe Romanus, *cum bellum fruſtra pararet,tandē deditus præter iuſiurandi religionem,oculis immanem in modum prius effoſſis,deportatur in inſulam,ubi non multo pòſt decedens,ab* Eudocia *uxore ſepelitur poſt annos tres,menſes autem octo.*

Michael Conſtantini Ducæ *filius* Parapinaceus.

G*rauiſſimū principē numina nobis(ut arbitror)*
I *iampridē infeſta dedere:quē à fame,quæ ſub eo*
*inualuit,*Parapinaceū *appellauere.* Cū *igitur imperij res pari ignauia,ac ſæuitia uexarentur,principe ſub* Pſello *magiſtro uerſibus tantū factitandis intento,*Nicephorus Botaniates *cognomento,haud dubie nobiliſſimus imperiū ſibi aſſeruit:quem in ſocordis principis inuidiā ciues facile admiſere,* Michaele *prius cum uxore & filio poſt ſextum imperij annum,& menſes ſex cœnobio incluſo.*

Nicephorus Botaniates.

Phoca *imperatore ſtemma huic ductum, quare*
A *tanquam omnium nobiliſſimus,* Michaele *facile*
reiecto, ſurrogatur: qui Comnenorum *fratrum forti primum fidelique opera uſus,qui* Bryennium *tyrannidis inuaſorem, &* Baſilacium *ſuſtulerant, mox ab illis defectionē meditantibus imperio deturbatur anno* III *quàm imperare cœperat, ipſe monaſticam uitam ſecutus.* Alexius *autem* Comnenus *minor natu,militari turbæ acceptior imperator ſalutatur: qui* Byzantium *ingreſſus die* Dominicæ *cœnæ ſacratiſſimo magnæ hebdomadis,hoſtilem in modum urbem totam diripuit, nullo non iniuriarum genere in ciues edito.*

Alexius Comnenus.

SVcceſſit iam hinc familia, unde hæreditariũ ac prope iuſtum in Græcam gentem odium ad nos tranſmiſſum ſit. Nam etſi iampridem ſub Photio ſchiſma cœperat, manebat tamen qualiſcũque Romani pontificis maieſtas, & male ſartam gratiã affinitates quædã cum principibus noſtris initæ focillabant. Alexius autem ueluti ex profeſſo hoſtis Latini nominis præter bellũ, quod cũ Roberto Viſcardo infeliciter geſſit, Venetis etiã armis adiutus, Gallorũ memorabilem illã expeditionẽ, quam ſuſpectam ſemper ab initio duxerat, perturbare conatus eſt. Cæterum non ſuccedẽte conſilio, his conditionibus commeatu, & alijs neceſſarijs rebus adiuturum ſe Gallos recepit, ſi quæcunque cepiſſent ex hoſte, ſibi reſtituerent: ex ducibus certe noſtris plurimum Boamundo Normãno deferre uiſus eſt. Conuerſus inde ad pacis artes, orphanotropheion erexit, & muſeum: in altero pueros, puelláſque parentibus orbos alendos, in altero erudiendos inſtituit: ſumptúſque his ex regio uectigali datus: ipſe uero morbo fatigatus, poſt ſeptimum & triceſimum imperij annum, menſes quatuor cum dimidio, moriens, Iohanni filio, reluctante imprimis matre, imperium reliquit.

Iohannes.

IOhannes, quem noſtrorum quidam Caloiannem appellãt, ubi imperium adeptus eſt, ſuos omnes dignitatibus ornat, in Iſacium fratrẽ propenſiſſimus, quem incredibili charitate dilexit. Varijs expeditionibus in Aſiam uſus, Turcas Perſáſque prælijs aliquot uicit, urbéſque illis non paucas ademit. Latinorũ militum fortem fidelémque operã ſemper expertus, legatos ad Innocentiũ pontificem, & Lotharium imperatorem uictoriã de

Rogerio gratulaturos miſit: tandẽ memorabili exitu in uenatione ſagitta uenenata digitũ dextræ ſaucius, poſt quintum & uigeſimum imperij annum, & menſes octo, natu minori Manueli ſceptrũ reliquit, cum Iſaacium ut minus ad imperandum idoneum reieciſſet: non contemnendus omnino princeps.

Manuel.

Nullus infeſtior in nos fuit: nulli inuiſiores ſucceſſus noſtrorum fuere: ut Corradum Germanum, & Lodouicum Frãcorum regem uarijs inſidijs fatigarit. quare coacti intempeſtiue Boſphorum traijcere, cum in locorum anguſtijs à Græcis noſtri cæderentur, fame quoque laborare cœperunt: ſed famem morbus etiam ſubſecutus gypſo per ſummũ ſcelus farinæ immixto. Quare indignatus Siciliæ rex Rogerius bellum illi indixit, inre dictum fortiter geſſit: uaſtata omni ora Græciæ, & Byzãtio etiã per ſuos duces adeo inſultatus, ut ſagittas argẽteas, aureáſque hortis regis immiſerint. Venetis etiã non minus infeſtus, cõtra ius gentiũ Henricum Dãdulum eorũ legatũ uiolat: negotiatores, quos ſimulata pace euocarat, uno die cõprehendit: ex quo Venetis armis preſſus, tandem promiſſa bonorum reſtitutione æquis penſionibus pacem impetrat. Prælium cum Turcis funeſtiſſimum geſſit, in quo pene captus eſt. Federicum AEneobarbum etiam Italicis auxilijs exercuit. rectæ fidei dogmata perturbare per inſaniã adortus, non prius abſtinuit ab incœpto, quàm omnes aduerſantes ſibi uidit. Demum cum aſtrologiæ peritiſſimus haberetur, ſpõderétque ſibi multos adhuc uitæ & imperij annos, totiúſque Orientis imperium agitaret animo: poſt trigintaocto principatus annos monaſticam uitam ſecutus, morbo perijt, Alexio filio paruulo relicto.

Alexius.

Atri puer Alexius adhuc ſucceſſit, qui fatigatus multorum inſidijs, Andronicum maxime infeſtum habuit, uirũ callidum & impium: qui ex Iſacio Comneno Iohannis fratre natus, nobiliſſimus haud dubie habebatur. Is Conſtantinopolim ingreſſus primum tutorem egit, inde participem imperij. Demum præter iuriſiurãdi fidem, Dominici etiam corporis & ſanguinis hauſtu ſacratiorem, Alexium quindecim tãtum annos natum, cum tres annos à patris morte rerum potitus eſſet, miſerabiliter excruciatum necari iubet: capitéque abſciſſo, reliquum cadauer in mare proiecit.

Andronicus Comnenus.

Allidiſſimus mortaliũ, ac ſæuus, cætera non improbandus, ſi regnandi libidinem demeres, biennium rebus præfuit, omnibus ob inſitam ſæuitiam inuiſus. Quare bello etiã à Gullelmo Siculo appetitus, cum undique premeretur, tandẽ ab Iſacio Angelo præter ſuam, omniũmq; opinionẽ imperio deijcitur: captúſq;, ac per urbẽ camelo ſedẽs circumuectus manu abſciſſa, oculóque effoſſo, turbæ, uulgíque tumultu lacer perijt.

Iſacius Angelus.

Omnenorum ſublata ſtirpe, ad Iſacium cognomẽto Angelum ſumma rerum præter omnium ſpem defertur: qui cum prudenter ſe gerere ſub initia uideretur, claſſem ad recipiendam Cyprum fruſtra comparauit. Bellum etiam cum Myſis, qui & Valachi dicuntur, Petro & Aſane fratribus defectionis autoribus infeliciter geſſit: uarias interim multorum tyrannides oppreſſit. Federicum AEneobarbum in Syriam properantem magnifice excepit. Ipſe uero, cum in noſtros beneuolo

animo eſſe uideretur, ab Alexio *fratre, quem captum à* Turcis *redemerat* Iſacius, *per ſummum ſcelus imperio oculiſque priuatur.*

Alexius *fratricida.*

N*On ingratus in fratrem ſolum, ſed plane impius* Alexius *uideri poſſit, qui non ſolum maiori fratri imperiū per ſcelus ademerit, uerumetiam nepotē extorrē pateretur.* Sed *affuit non multo poſt grauis ultio.* Reſtitutus *enim nepos patrē adhuc uiuentem rebus præfecit.* Ipſo *autem* Alexio *fuga dilapſo, nepos* Alexius Iſacij *filius poſt ſubitā patris mortem imperator eſt dictus,* Gallorum, Venetorúmque *armis præualentibus.*

Alexius *iunior* Iſacij *filius.*

P*Ver annorū duodecim, cum* Pannonas, Gallóſque *per matrem, uxorémque attingeret,* Venetorum, Gallorúmque *ope in imperium reſtituitur.* Id *uero præter alia in fœdere ſanciendo diſerte cautum, ut patriarcha* Conſtantinopolitanus Romano *pōtifici tanquam maiori ſubeſſet, & damna* Frācis Venetiſque *à* Manuele *illata cōpenſaret.* Qui *menſe poſt reſtitutionem ſuam uix exacto, cum ſatageret rerū quas promiſerat, à* Murziphlo *quodam ignobili, quem tamen ad ſummum dignitatis gradum extulerat, fraude puer necatur: ſed* Murziphlus *& ipſe non multo pòſt in* Peloponneſo *captus, &* Conſtantinopolim *retractus, per ſummam ignominiam, & cruciatus obijt.*

Balduinus Flandrenſis.

E*Xcellens* Veneti *ſanguinis uirtus adiuta* Gallicis *armis imperiū, quod tot annos factioſiſſima, & turbulētiſſima* Græcorū *natio poſſederat,* Latino *nomini facile aſſeruit.* Capta *enim urbe poſt* Murziphli

fugam, Balduinus Flandriæ *comes,* XV *uirum ſuffragio imperator eligitur.* Veneti *priuo ſuffragio* Thomam Mauroceum*(quando ita conuenerat,ut ipſi antiſtitem darent, ſi* Gallus *imperaret)patriarcham deſignant: qui ſtatim ad* Romanum *põtificem profectus, eum dignitatis ſuæ autorem fecit:móxque reuerſus celeberrimo gentium conuentu,* Balduinum *imperij corona donat: qui uix anno circumacto,cum præter* Adrianopolim *cuncta recepiſſet,moriens,fratrem* Henricum *ſucceſſorem habuit.*Sunt *qui annos quinque imperatum prodant.*

Henricus.

B*alduino fratri ſucceſſit* Hẽricus:*qui pace cũ* Valachis *firmata,& filia ducis eorũ in uxorẽ ducta, domi foriſque cũ prudẽter ſe gereret,in* Theſſaliã *profectus,* Gulielmum *filiũ* Bonifacij *regem* Theſſaliæ *declarat:mox moriens* Iolantam *filiã* Petro Autuſiodorenſi *nuptam reliquit hæredem,anno imperij undecimo.*

Petrus Autuſiodorenſis.

H*ic uxorio iure(quando maſcula nulla ſupererat proles) innixus ab* Honorio *pontifice ad* Laurentij *fanum extra urbem inſignia imperij accepit: inde* Venetis *nauibus ſoluens,cum* Dyrrhachiũ *in* Venetorum *gratiam fruſtra tẽtaſſet, à* Theodoro Laſcare,*qui ſe* Græcorũ *imperatorem gerebat,per aſſimulationem pacis præter iuriſiurãdi religionẽ & fidẽ,medio cõuiuio obtrũcatur.*Sunt *qui circa nemoroſa* Theſſaliæ *loca(*Tẽpe *ea uocãt)inſidijs captum,& in uinculis aſſeruatum prodant.*

Robertus filius.

N*ulli dubium eſſe poteſt,tres à me principes relatos,pietate ac fortitudine eximios fuiſſe: quibus tamẽ fortuna haud ſane arriſerit:tum quòd re-*

rum diu potiri non eſt datum, tum quòd in tanta imperij nouitate obnoxiam, ac planè precariã poteſtatem agerẽt. Eadem prope ſors Roberto *affuit, qui ad paternæ captiuitatis nuntium* By*zantium aduolans, cum ſeſe optime gereret,* Veneti *nominis obſeruantiſſimus inuidiam unius ex purpuratis ſuis ſenſit, qui abductam ſibi ab illo ſponſam iniquiſſime ferens, impotens animi cum domeſticis in regiam irrupit, dehoneſtatámque naribus puellam cecidit. Quam iniuriam ulturus* Robertus, *dum* Romam *contendit, atque inde reuertitur, in* Achaia *morbo deceſſit, re interim* Veneto *prætorij demandata.*

Balduinus.

Quaſi fato eueniſſe dicas, ut quemadmodũ à Balduino *auſpicia regni cœperant, ſic in* Balduino *conciderent: patri* Roberto *ſufficitur* Balduinus *filius. Cui, quòd per ætatem tantæ rerũ moli non uidebatur idoneus,* Iohannes Brennius *ſocer adiutor datur. Qui præualentibus* Græcorum *armis, cum* Venetorum *auxilio ſæpe rem tutatus eſſet, tandem oppignerato filio, & crucis* Dominicæ *parte, quinetiam tẽplorum donarijs omnium ablatis, cum ingentem exercitum ad* Boſphori *fauces obieciſſet, per eius abſentiam à* Michaele Palæologo *proditione recipitur* Byzantium: *ita dum externam uim formidat, domeſtica opprimitur. Anno igitur* LX *fere quàm imperari à nobis cœptum eſt,* Byzantium *amiſſum eſt.*

Laſcarorum ſtemma.

Dicetur & hoc ipſum cum ſtudioſis omnibus, tum Laſcareæ *familiæ haud dubie clariſſimæ: ut qui interim ad* Adrianopolim *rei præfuerint, non ignorentur, quo uſque* Michaelis Palæologi *uirtute* Græcis

iterum uindicatum imperium eſt. Imperator Alexius cognomento Angelus, quem fratricidam ſuperius oſtēdimus, Theodoro Laſcari filiam deſpondit, dotiſque nomine imperij titulos genero tribuit. Huic maſcula proles ex uxore nulla, fœmina tantum Irene filia fuit, quam Iohanni Diplobatazio in matrimonium iunxit, imperiúmque illi per manus tradidit. Cui poſtea Theodorus filius ſucceſſit. ex quo Iohannes, quem Michael Palæologus puerum cum interfeciſſet, ipſe ſibi & poſteris per ſummum ſcelus imperium uendicauit.

Michael Palæologus.

VEhementis ſpiritus uir, cum illū fiduciariæ quodammodo tutelæ pertæderet, imperiúmque ſibi, ac ſuis deſtinaſſet, Guillelmum Achaiæ principatu primum ſpoliat: inde Byzantio capta, cum Venetis bellum diu geſſit, à quibus facile imperio deturbari potuit, niſi Genuenſes obſtitiſſent. Quare inducijs initis, Lugdunum ad Concilium uenit, quod Gregorius pōtifex indixerat: facileque illi cum Romano pontifice conuenit: ex quo tantam inuidiam Græcanicæ gentis cōtraxit, ut nec morienti iuſta perſoluerint, & locum ſepulturæ negarint. Hunc annos quadraginta & amplius rebus præfuiſſe, niſi annales dubia prodant, certum eſt.

Andronicus & Michael filius.

EX tribus maribus natu maximus Andronicus imperium arripuit: qui Michaelem matre Vngarica natum, conſortem imperij ſibi aſciuit: quo mox uita functo, præ dolore amiſſæ filiæ & generi, pater Andronicus Conſtantinum Deſpotem iuniorem ad imperij ſucceſſionem inuitat: quod Michaelis filius Andronicus ægreferēs, in auum inſurgit: Genuenſiúmq; auxilio fretus,

ius omne ad ſe trahit: ſed Veneti ſeniorem Andronicum cum reſtituiſſent, tandem prægrauantibus Bulgaricis auxilijs & Genuenſium, auus coactus, Venetos deſtituit, parteſque Liguſticas à nepote coactus amplectitur & ſeptuagenario maior tandem moritur.

Andronicus iunior.

S*Ex annos & amplius bellũ uarium & anceps hic cum auo geſſit, ſæpe tamen reconciliatis animis amicorũ interuẽtu, & gratia male ſarta nequaquam coeũte. Tãdem cũ Byzantiũ nepos clàm ingreſſus eſſet, in auum nihil ultra molitus, illum ſecum imperare quoad uixit, paſſus eſt. Eo mortuo, cum aduerſus hoſtes Romani nominis res egregias geſſiſſet, multiſque uictorijs clarus eſſet, unde quinquageſimo ætatis anno moritur, febre capitiſque dolore intra quatriduum confectus.*

Iohannes Palæologus, & Iohannes Cantacuzenus.

M*Ortuo Andronico iuniore, cum Cantacuzeni arbitrio, qui magni domeſtici dignitatem ſupremam obtinebat, omnia prudenter gererentur, Apocauci fraude uiri obſcuriſſimi, ſed ſolertia & calliditate inter principis amicos præcipuæ dignationis, & patriarchæ ambitione in exiliũ truditur: ille uero iniuriæ impatiens, bellum quinquennale aduerſus reginam & Iohannem geſſit, Turcorum arma Europæ primus inferens. Cæterum rebus indies peſſum euntibus, proditur illi Byzantium : quod cum occupaſſet, nulli fere moleſtus imperij tantum participem egit, filia in uxorem Iohanni tradita: inde in Genuenſes ſocijs Venetis & Arragonijs bellum uaria fortuna geſtum, cui Nicolaus Piſanus dux præfuit: nec multo pòſt bellum à Palæologo exule Cantacuzeno indictum, Turcarum imprimis ope geritur, quibus etiam*

in Europa *locum inhabitandum primus tradidit.* Et *cum ex* Tenedo *ſoluens improuiſus* By*zantium ingreſſus eſſet, tandẽ* Cantacu*zenus imperio ſe abdicans, monaſticam uitam ſequitur. hic* Iohannes Matthæum *Cãtacu*zeni *filium conſortem imperij agentem tandem imperium deponere coegit: & cum multa fortiter adminiſtraſſet bella, moriens filio* Manueli *imperium reliquit.*

Manuel.

D *E hoc nihil aliud memorabile proditũ, niſi quòd ſeptem filios mares reliquit, quorum* Iohannes *natu maximus morienti ſucceſſit.*

Iohannes.

A *Vidus hic concordiæ, pacíſque, principibus cum ſacris, tum prophanis* Græciæ *totius comitatus* Italiã *petijt:* Eugenij*que autoritatem ſecutus* Florentino *concilio interfuit: pacéque ac concordia perpetua (ut ſperabatur) inita, mox domum reuerſus non diu ſuperuixit,* Ioſippo *etiam patriarcha* Florentiæ *defuncto.*

Conſtantinus.

H *Orret animus tantæ cladis recordatione, & luctu adhuc tanquam in nouo malo mens refugit.* Vrbem *totius* Orientis *ampliſſimam, in qua* Chriſtiana *pietas milleſimum ac centeſimum ſupra nonageſimumprimum annum floruerat: ubi tot principes* Chriſtiani, *tanta religio, tot diuorum templa, tot reliquiæ conditæ erant: paucis diebus quàm oppugnari cœpta ſit, ab immaniſſimis ac nefarijs* Turcis *captam fuiſſe: in qua nullæ ſcelerum facies defuerint: non dignitatis, nõ ſexus, non ætatis habita ratio: ſtupra cædibus, cædes ſtupris additæ: ipſa diuorum templa diruta: ipſa oſſa martyrum canibus ſuibúſque obiecta.* Conſtantinus *imperator dum ad*

portam trepidus ſe recipit, fugientiũ trepidatione oppreſſus obijt: cuius caput hoſtis ad ludibrium pilo affixum totis caſtris geſtauerit. Redẽptor ipſe CHRISTVS (prò pudor & dedecus nobis æternum) iterũ cruci affixus, luto limóque uexatus eſt: eáque omnia repræſentata, quæ in illũ Iudæorũ gens olim impia patrarant. Elogiũ inde additum cruci, Hic eſt Chriſtianorũ Deus. Triduũ ciuitas uexata atque ad arbitriũ impotẽtiſſimi uictoris direpta: inde quicquid regij ſanguinis mares fœminǽque illuſtres ſuperfuere, aut inter epulas prægrauãtæ uino Othomani iuſſu fœde iugulantur, aut uictoris libidini (quod grauius morte fuerit) reſeruãtur. Incidit autẽ clades hæc in annũ ſalutis milleſimũ CCCCLIII quarto Cal. Iunias: qui dies ſane ſtiſſimus, ac religioſiſſimus eſſe nobis ſemper debeat. Qua in re ſubeat ea reputatio, à Conſtantino magno Helenæ filio, conſtructam urbẽ eſſe, Romæ ſemper æmulam: ſub Cõſtantino, qui eiuſdẽ nominis matrem haberet, captam, Turcarúmq; iugo ad hanc diẽ ſubditã, cũ Nicolaus põtifex Romanæ præeſſet eccleſiæ, Fridericus Germanis imperaret. Noſtri interim Veneti cũ claſſem ductu Iacobi Lauretani emiſiſſent ad ſubitæ oppugnationis nuntium, hoſtis Turcæ celeritate præuẽti, nullam opem lapſis iam reb. afferre potuerunt. Regnatum à Palæologis annos fere ducentos.

De Byzantio.

Verũ & hoc inſtitutæ rei conſequens, ut qui Byzantium primi condiderint, quæue urbis tam celebris incrementa à prima eius origine ad ætatem noſtram fuerint, & quàm uaria fortuna, perſtringam. Nam ſi caſtelli unius originem diligẽtius perſcrutari non ineptum ducitur, cui quæſo ingratum eſſe poſſit, urbis tam uetuſtæ, tam amplæ, in qua imperij Romani maieſtas

qualiſcunque tot annos uiguerit, ortũ caſúmque percepiſſe? Byzantium primo in anguſtiſſimo Europæ, Aſiæque euripo poſuere Lacædæmonij Pauſania duce, Lygos antea dictum: quod uariante deinde fortuna, dum incerti iuris poſſeſſio adhuc eſſet, Athenienſibus, Spartaníſque id ſibi certatim uédicantibus, tandem libertatem ſibi aſſerere: & dum neuter populus tanquam propriam urbem auxilijs iuuat, liberæ conditionis eſſe cœpit. Per quæ tempora res eorum admodum floruit agro fœcundo, feracíque imprimis, & mari admodum opportuno, unde uectigalia, uectigalibúſque eorum augendis piſcium uis ingens ad eorum littora deferebatur. Quàm commode poſita eſſet, oraculi Pythij ambages arguit: nam conſulentibus Græcis ubi urbem conderent, data ſors exciderat, ſedem oppido cæcorũ aduerſam quærerent, Chalcedonios haud dubie innuens, qui priores in ea loca profecti Megaris, peiora legerant. Piſces etenim ex Euxino in Propontidẽ illati, ubi ad Chalcedonenſe littus incurrere, territi candicante ſaxo, quod à uado ad ſumma pellucet, aduerſum Byzantij promontorium ex ea cauſa Chryſoceras appellatum, præcipiti petunt agmine. Itaque omnis captura Byzantij, Chalcedonẽſibus penuria. Primum cum Romanis fœdus aduerſum Pſeudophilippũ à Byzantijs initum eſt: inde ſemper forti, fidelique opera eorum, multis, uarijſque bellis uſi ſumus. Quouſque Seuerus imperator occupatam à Peſcennio Nigro, eo occiſo funditus euertit, & in uici formam redegit, agro etiam eorum Perinthijs adiudicato. Fuit autem urbis murus Mileſio quadrato lapide, adeo indiſcreta laterum ſtructura, ut una prope muri compages ſpectantibus uideri poſſet. In huius ruinis Conſtantinus magnus aquilæ præpeti uolatu ex Chalcedone illuc regulares funiculos, térque

ac quater inferentis admonitus, urbem ampliore mœniũ circuitu cõſtruxit, Romæ *operibus & nomine etiam æmulam futuram: quam cum uarijs ſignis, ac monimentis undique conquiſitis ornaſſet, ante* V *iduum* Maij Deiparæ *uirgini dicauit. Quin &* Valens *mathematicæ prædictionis conſultiſſimus, annos* D C X C V I *potituram rerum prædixit, quæ tamen adhuc duret: portus duos habet, quos ductis utrinque catenis & turribus erectis munitiſſimos reddidit.* Illud *eſt, quod* Dion *grauis in primis autor memorabile prodiderit, ſeptem turres eo artificio fuiſſe conſtructas, ut ſiquis uni inclamaſſet, lapidémue immiſiſſet, ſonitus ex omnibus redderetur æqualis, ita ut ex ſingulis proprius exaudiretur.* Et *cũ multa ad ornatum nouæ urbis conquiſiſſet, cochlidem inſuper* Porphyretici *lapidis ex urbe* Roma *aduehendam curauit: cui ſtatuam ſuam, & clauum unum* C H R I S T I *redẽptoris cruciatu inſignẽ ſuperimpoſuit, quæ* Alexio Comneno *uiuente corruerit:* Palladium *etiã ex* Ilio *comportatum.* Principes *à* Cõſtantino *cũ diuerſa fortuna, tum rerũ uario ſucceſſu multi præfuere: magna tamẽ eorũ pars ambitioſi, crudeles, auari, & obſcuriſſimi: quódq; grauiſſimũ ſit, ab orthodoxa fide aut abhorrẽtes, aut etiã infeſti: donec urbs terræmotibus, incẽdijs, ſeditionibus inteſtinis obnoxia, quibus alimentum leuitas genti inſita præberet, adde etiam principũ inſtabilitatem, in nefariæ gentis* Turcicæ *libidinẽ deciderit: in qua non ſine noſtro graui dedecore ſeptuageſimum prope annum dominati fuerint,* Maomethes *primus, inde* Pazaites *eius filius, & qui nunc omnibus formidoloſus* Syriæ, AEgyptóque *imminet,* Selinus. *Et quoniam* Turcarum *proxime meminimus, quínam illi fuerint, undéue terrarũ profecti, per quos duces eorum aucta res ſit, breuibus explican*

dum eſt mihi: tum quia res memorabilis admodum ſit, tum quòd diuerſa quædam quàm noſtri hactenus tradiderunt, & (ni fallor) ſimiliora ueri proditurus ſim: cum alij præter eorum nuda nomina, uix quicquam memoria dignum in multis retulerint.

De origine Turcarum.

T*Vrcæ, partim Caſpio mari proximi, qui Aſiam, Orientémque uaſtarunt, Caucaſique ueteres incolæ, qua parte ad Arctum uergit, partim inter Scythicas gentes relati, & Hunnici ſanguinis, qui poſtea Vngari dicti ſunt, existimati, quod ex Græcis autoribus, & Latinis aliquot colligas: ueteres ſcriptores (quod ſciam) de his nihil, præter Melã & Plinium. Ille præter nudũ Turcarum nomen in Scythiæ relatione nihil aliud addidit. Siue igitur ueteres illi à Mela relati, ſiue recens aliquod genus hominum, eorum certe qui Caſpij maris accolæ fuere, tenuiſſima memorantur primordia, & ut cæterarum gentium plane obſcura. nam ſeptingenteſimum ab hinc annum natali ſolo relicto, in Perſidem atque Aſiam minorẽ primum impetum fecere: ſed nec unus dux illis, nec certum imperium: uagi diſpalatique quòue cuique ſors affuit, latrocinantes magis quàm belligerãtes prouincias uaſtarũt. Prima ſtipẽdia Baſilio Macedone imperãte ſub Machumetio Saracenorũ principe meruere, quorũ præcipue opera Babylonios, Indóſq; ille uicerit. Sed peperit his uirtus inuidiã: prohibitíque ad ſua redire, indignati primo ſecedũt: inde uno alteróque prælio Tangrolipicis Mucaletij ducis eorum auſpicijs feliciter aduerſus Saracenos geſto, tandem egregie uincunt, Machumetiúmque profligatum acie obtruncant, ex quo res Turcica ad Tangrolipicem delata. Is alijs Turcis ad ſe accerſitis Cucumetiũ nepotem aduerſus Arabas, cum*

paratiſſimis copijs miſit: qui prælio ab his uictus, cum à patruo per ſummum contemptum exceptus eſſet, eius iracundiam ueritus, ab illo deficit, & Paſara Choraſmiorum urbe munitiſſima ſeſe includit. Tangrolipix interea prælio genti funeſtiſſimo in Mediæ finibus cū Romanis Aſani alterius nepotis ductu conflixit. Quo uicto & cæſo, indignatus ille Aleimum fratrem iterum in Romanos miſit, qui egregiam uictoriam capto Liparite Græcorum duce, & cæſis etiam Iberis Romanorum ſocijs retulit: ſed cum Liparitem primum, mox & dona à principe miſſa ſiscale Turca reddidiſſet, nec præſtarent Romani quod promiſerant, ingentibus copijs accinctus Tangrolipix Aſiam omnem ad Euxinum mare aut uaſtat, aut ſubigit. Variatum deinde in gente factionibus exortis ad Gallorum uſque memorabilem illam expeditionem, qua fracti ab his ſæpius, magna etiā imperij parte multati ſunt, donec Otho manus ab hoc Selino, qui rerum nunc potitur nonus, ueterem gentis gloriam aſſerere auſus eſt. Is obſcuro loco & parentibus agrarijs natus, uirtute ac calliditate ſingulari, conflata per ſeditionē manu, circunferre Turcica cœpit arma, in ſuæ gentis homines non minus infeſtus quàm in noſtros. Paulatímque rerum ſucceſſu, & imperandi libidine inflammatus, caſtellum quod Othomanum de ſuo nomine appellari uoluit, cepit: diſtabat id à Pruſia Trapezuntem uerſus itinere dierum ſex. Agebatur autem annus ſalutis noſtræ milleſimus trecenteſimus, præerátque in Barionæ ſede Bonifacius octauus, circa exitum Michaelis Palæologi & Andronici nepotis initia, quo tēpore Germanis Albertus imperabat. Othomanus igitur his auſpicijs intra octo & uiginti annos, quibus rerum potitus eſt, incredibile dictu quantum rem ſuam auxerit: magnam certe Bithy-

niæ partem breui ſubegit, oppidáque ad Euxinum *poſita non pauca cepit: qui moriens* Orchani *filio regnum per manus tradidit: ſub quo diſſidio* Græcorum Cantacuzeno *&* Palæologis *contendentibus, adeo res* Othomanica *creuit, ut* Pruſiam Græcis *ademerit. & dum* Cantacuzeno *magis quàm* Palæologis *fauet, primus in* Europã *ab eo accerſitus traiecit.* Caramanum *etiam, perfidia in illũ uſus, cuius filiam in uxorem duxerat, interfecto eius filio adoleſcente, non exigua principatus parte exuit.* Qui *poſt* XXII *imperij annum* Ammuratem *filium hæredem reliquit.* Is *autem, paternámque felicitatem æmulatus, in* Caramanum *auum maternum non minus infeſtus quàm pater fuit.* Mox *ab imperatore* Palæologo *ſolicitatus in* Bulgaros, *fratrémque* Peloponneſi *principem, qui bellum mouerant,* XII Turcarum *millibus in* Europam *tranſportatis, egregie* Bulgaros, *hoſtéſque imperatoris ultus eſt.* Hinc Europeis *opibus illectus, dũ ulciſci imperij hoſtes ſimulat, uſus* Genuenſium *nauibus,* Helleſpontum *ad* Abydum *ſuperat,* Callipolímque *cum alijs oppidis occupat.* Is *fuit annus milleſimus* CCCLXIII *nec multo pòſt* Seruiam Bulgariámque *ingreſſus, cum* Hadrianopolim *prius occupaſſet, occurrẽtes ſibi cum paratiſſimis copijs hoſtes ingenti cæde profligat,* Lazaro Seruiæ *principe in acie cæſo: ſed mox à ſeruo in domini uindictam* Ammurates *occiditur, cum annos* XXIII *imperium tenuiſſet,* Pazaite *&* Solimano *liberis ſuperſtitibus.* Pazaites *interfecto per inſidias fratre, patris mortem ulturus,* Marcum Craieuiciũ Bulgarorum *principem prælio ſuperat, & interficit: inde magnam* Bulgariæ *partem ſibi ſubiecit: nec tanto rerum ſucceſſu quietus,* Boſſinam, Croatiam, *ulterioréſque* Illyrici *partes uaſtat.* Conſtantinopolim *annos octo obſidet, faci-*

léque obſeſſam iã tunc expugnaſſet, niſi Vngarorũ, Gallo-*rúmque aduentum formidans, quibus ad* Nicopolim *occurrit, memorabili prælio noſtros ſuperaſſet, cæſis captíſque magna ex parte* Gallorum *ducibus, imprimis* Iohanne Burgundiæ *duce, &* Sigiſmundo Vngariæ *tunc rege tumultuaria pugna fuſo: qui facile in hoſtis poteſtatem ueniſſet, niſi* Venetæ *claſſis occurſu ſeruatus è fuga eſſet, cui tũ* Thomas Mocenicus, *qui poſtea* Michaeli Steno *ſucceſſit, præerat.* Inde *ad* Conſtantinopolitanam *obſidionem ſpei plenus regrediens, cum eam biennio obſeſſam tenuiſſet, trepidiſſimus* Tamberlanis Scythæ *nuntijs, qui infinita pene multitudine* Turcarum *terras inuaſerat, excitus, illi ad* Stellã *montem congreditur, in* Galatiæ Bithyniǽque *confinio.* Cæſa *ſunt in ea acie* Turcarum *ducenta millia: uiuus ipſe* Pazaites *in hoſtis poteſtatem uenit, qui aureis catenis caueæ uinctus, ad mortem uſque à* Tamberlane *circunductus eſt.* Incidit *hæc clades* Turcis *in annum milleſimũ* CCC.XCVII *ſalutis noſtræ,* Bonifacio *nono põtifice* Ro. Huic *duo fuere liberi mares,* Orchanes, *quẽ alij* Calepinũ, & Maomethes, *quẽ noſtri* Moyſen *magno, uti uideo, errore dicunt.* Orchane *intra bienniũ per inſidias à fratre interfecto,* Maomethes *rem* Turcarũ *ſolus occupat. qui* Turcia *auito regno* Aſiæ *recepto per* Tãberlanis *interitũ,* Bulgaros & Valachos *prædis & cladibus afflixit,* Adrianopolíque *recepta, regiã ibi ſedem ſtatuit. ipſo poſt annos ſeptem & decẽ mortuo,* Ammurates *filius regnũ init,* Iohãne XXIII Barionæ *ſedẽ tenente. hic maiorũ gloriam non ſolũ æquauit, uerumetiã longe ſuperauit.* Prima *illi expeditio in* Myſorũ *principẽ, qui nunc* Serui *dicitur, fuit: de quibus* Scopiam & Nouemõtum *poſt longam obſidionẽ cæpit.* Duos Reguli *filios captos oculis priuat: poſtea ſororem*

eorum uxorē ſibi aſciſcit: reſtitutóque per has nuptias Nouemonto in Valachos, Vngaros, & Germanos incurſiones graues facit: inde in Epirum deflectens Croiā expugnat, Venetorū arma in ſe ſolicitat, Theſſalonica his per eum adempta. Interim una ab Vngaris ingenti pugna uictus, inducijſque ab his decēnalibus impetratis, iterū ab ijſdem Vngaris præter iuriſiurandi fidē Eugenij pontificis hortatu bello petitus: quos duplici prælio ducum noſtrorū diſcordia & ambitione uicit. In altero ad Varnam Ladiſlaus rex Poloniæ, & Iulianus Cardinalis obiere: in altero ad Baſila uictus Hunniades, cæſíque principes Vngari non pauci præter gregariū militē, qui ad internicionē occubuit. Nec moratus Pelopōneſum fratrū diſcordia iniuriæ obnoxiam in ditionē redegit. exinde reputās animo regni moleſtias, & fortunæ inconſtantiā animo agitans, in Aſiam abijt ſolitariā uitam ſecutus, & Maomethæ filio cura rerū demandata ſub Calibaſſæ tutela: quam nō multo pòſt repetere ſuaſus (ætas enim filij nō ſatis idonea rei adminiſtrandæ adhuc uidebatur) Epirum ingenti exercitu repeterit (defecerat enim fere uniuerſa Scanderbecchio autore) & Croia fruſtra per aliquot menſes oppugnata, mœrore animi obijt, cū annos quatuor & XXX regnaſſet. Lōgum eſſet, ſi Maomethis eius filij res geſtas explicem: quæ quātæ fuerint nouum Othomanicæ familiæ magni cognomētum ab eo quæſitum, & in hæredes iam tranſmiſſum arguat. Is enim duo Chriſtianorum imperia, Cōſtantinopolitanum, & Trapezuntium ſubuertit: regna duodecim nobis ademit, ducentas urbes Chriſtianam pietatem ſecutas cępit, & in his Chalcidem inſulam armis & Scodrā deditione Venetis extorſit: bellum maritimum per multos annos cum maioribus noſtris geſſit. Caphā ponticam urbē

expugnauit. Rhodō *inſulam fruſtra tentauit.* Italiæ, *capto* Hydrunte, *arma intulit: & dū pluſquā ciuile bellū in maiorem filiū meditatur, cum annum unum &* XXX *præfuiſſet, obijt anno ſalutis noſtræ* M.CCCCLXXXI, *quinto* Non. Maij. *Quo mortuo res* Turcica *ciuilibus armis aliquandiu iactata eſt.* Sed *minore fratre uicto & fugato, ſolus imperiū* Pazaites *obtinuit: qui* Valachiæ *caſtella quædam cum expugnaſſet, inde in* Sultanum AEgyptium *copias eduxit, à quo ſæpe uicti* Turcæ *tandem pacem, fœdúſque iniere.* Cæterū *cum otij appetētior à natura uideretur: nec tamen per ſuorū hominum ferociā feriari à re bellica poſſet, paratis terra maríque ingentibus copijs anno* M. CCCCXCII. *Cerauniorū montiū accolas inuadit: tractúmque illum liberarum ſemper ad eam diem gentium* Turcicæ *ſeruituti ſubdit.* Inde *ſeptimo pòſt anno terribili claſſis apparatu* Venetis Methonem, Naupa*ctúmque, mox inde &* Dyrrhachium *adimit.* Quin *& in* Foroiulieſi *agro trepidatum,* Turcis *fœde terram eam magnæ noſtrorū damno uaſtantibus.* Nec *multo pòſt pax ſecuta* Andreæ Griti *patritij clariſſimi opera, poſt quam non diu ſuperſtes* Pazaites *fuit regno à* Selino *filio pulſus, qui rerū nunc potitur, ex quo annos ferme triginta imperitaſſet.*

IOHANNIS BAPTISTAE EGNATII VENETI ROMANORVM PRINCIPVM LIB. III.

V ENTVM *iam eſt mihi ad tertiū, atq; ultimum inſtitutæ commentationis librū: quæ mihi ut laboris & operæ minus, ita certe multo plus uolupta-*

*tis allatura ſit.*Nam *& à continuis imperij cladibus tantiſper auertitur animus dũ lætiora perſequor: & hi mihi principes poſthac erunt referendi, quorũ res geſtæ & domi,foriſque fœlicitas in pleriſque tanta eſt,ut ueterum* Ro*manorum gloriã non pauci ex his æquent: certe recentiorum memoriã,eorum uidelicet qui ſupra milleſimum annum à me repetiti ſunt,adeo obſcurent,ut iniquiſſime propemodum faciat,ſiquis hoſce illis cõferat.* Nã *ut in pleriſque ſordes,& generis pudendam originem ſileam, quotus eorum quæſo fuit, qui aut augendæ* Reip. *ſtuduerit, aut auaritia nõ flagrarit, aut ſæuitia in ſuos,in externos perfidia infamis non uixerit? adde ueræ pietatis in hiſce contẽptum,tot hæreſes ab illis, aut per ſummum ſcelus excogitatas, aut ad inſaniam uſque & pontificum* Romanorũ *exilia,& cædẽ pertinaciter aſſertas: acceſſit odium pluſquam hoſtile in* Latinum *nomen.* Quid *dicam quoties inſultatum ſit* Romanis *pontificibus? quoties eorum uiolata maieſtas?* Nã *ſchiſmatis crimen eo grauius exiſtimari debet,quo & concordiam noſtrorum pontificum ſæpius expetiere,& expetitam pari leuitate reiecere: donec paulatim uetere labente diſciplina,réque magis ac magis in lapſum prona, tum demum in præceps noſtris temporibus acta,imperium tanta indole partum,& auctum ad* Tur*cas tranſierit.*Quo *factum eſt ut gens olim in terris ingeniorum acumine,tot artium ſolertia, tanto rerum uſu celeberrima:addo legibus,inſtitutis domeſticis,eloquẽtiæ ſtudio,& tot urbibus ac colonijs per orbẽ deductis frequentia & amplitudine optime de humano genere merita,nunc aris fociſque patrijs expulſa , inops egénſque alienæ opis, aut erret profuga,aut immanium* Barbarorum *iugo ſubiecta ſeruiat,uti iam in ipſa* Græcia *quæramus* Græciã.

Quòd ſi uerũ eſt fruges & arbores pro ſoli, terrarúmque ingenio mutari, & de cælo mortales quod hauriant, naturam & mores induere: ſimile ueri certe uideri poſſit, Thraciam illam feritatẽ, & Bithynicã barbariẽ (quando hæc loca recentiores Græci tenuere) eſſe ab his hauſtã. & alioqui Thraces homines & Phryges, & ,quod præcipue pudeat, Macedonũ Cappadocũmq; mãcipia rerũ potiti ſunt. Ne aliquot Iſauricæ gentis ingerã, qui tametſi uſu cõſuetudinéque Græcã linguam imbiberant, patrios tamẽ mores, quibus innutriti fuerant, retinerent. Vnde illis fortaſſe cunčta perdendi libido, tanquã non propria tuentibus: & Romani nominis, Latiniq; contemptus ac odiũ, quod à principibus ſuis acceptũ ſemigræci homines, nec quicquã auitæ indolis ac prudentiæ redolentes, ſi linguã ueſtitúmque demas, in poſteros tranſmiſere. Siquidẽ diuinitus à Platone dičtum, quales eſſent principes, tales ferè eſſe eorũ, qui his obediant mores. Cæterum querelæ, ne tum quidẽ gratæ futuræ, cum neceſſariæ eſſent, certe ab his noſtris libris abſint. Quibus id tantum agimus, uti rem obſcuram, ac prope obſoletam illuſtremus, & uarijs monimentis traditam, nec Græcis Latiníſque hominibus ſatis exploratam, breui hoc uolumine complečtamur. Sumemus igitur auſpicium dijs fauẽtibus, à Carolo Francorum rege, cui res egregie geſtæ Magni cognomentum iure peperere.

Carolus Magnus.

1 *Rene Conſtantini matre Byzantij rerum potiẽte, cum imperij Romani maieſtas omnia ſibi Barbaris uẽdicantibus obſoleſceret: nec in fœmina, quanuis altæ indolis, meſſe præſidij multum uideretur, Leo põtifex ſcito Romani populi, clerique rogatu Carolum Frãcorum regem, ob egregia in Chriſtianum nomen, & Roma-*

*nam ſedem merita,*Romanorum *imperatorem primus ap pellat,inunctúmque cum* Pipino *filio* Auguſtum *conſecrat, anno ex quo in* Italia *imperari deſitum poſt* Auguſtuli *interitum trecenteſimo ac trigeſimo,ſalutis noſtræ octingen teſimo,regni uero eius, ex quo* Francis *præfuerat triceſimotertio.dies tantæ rei* Iduum Decembrium *delectus.Subſecutáque mox populi* Ro.*acclamatio,* Carolo Auguſto *magno & pacifico uita & uictoria.* Huic Pipinus *pater fuit,qui primus* Chriſtianiſſimi *cognomentū tulit,ob nauatam* Romano *pontifici aduerſus* Langobardos *egregiam operam.*Carolus *autem paternæ uirtutis æmulus,ſub regni initia bello defunctus* Aquitanico, Italiam, Adriani *pontificis adhortationem ſecutus, ingreditur.*Langobardorum *regnum capto eorum rege* Deſiderio, Francico *nomini ſubigit.* Saxones *ſæpius rebellantes triennali tandem bello uincit,& quod ab initio ſemper egerat, uera pietate imbuit.* Saracenos Hiſpaniam *fere omnem uaſtantes intra* Bæticæ *angulum compellit,& præſidijs* Pompeiopoli, *ac* Cæſarauguſtæ *impoſitis, dum in* Franciam *redit,*Vaſconum *inſidias paſſus, non paucos ex ſuis & in his fortiſſimum quenq; amittit.*Sclauos,Danos, *&* Baioarios *tumultuantes in ditionem ſuam redegit.*Iterum Italiam *ingreſſus,ut* Romanæ *eccleſiæ patrocinium ſemel receptum cōſtanter tueretur,*Beneuentanorū *ducem* Aragiſum,Lāgobardorū *reliquias adhuc fouentē,ad officiū cogit.*Hunnicum *bellū octauo pòſt anno feliciſſime conficit:cum eorum regiā,quæ* Rhingus *appellabatur,expugnaſſet, & theſauros opulentiſſimæ omnium gentis aſportaſſet.* Inde *tertio in* Italiā *contendens,pōtificis* Leonis *iniuriā ulturus,ſimul & eius cauſam cogniturus,omnia ex ſententia componit.* Vnde *illi poſt ingētia merita imperatoria maieſtas & po-*

ſteris quæſita. Quare compoſitis Italiæ rebus, cum nihil grauius in Lãgobardos ſtatuiſſet, quàm ut æquo cum Italis iure uiuerent, & partito imperio cum Irene, in quo diſerte cautũ, ut Veneti ſuis uterẽtur legibus, & bello paceúe neutrius cenſerẽtur iuris, in Gallias redit: filióq; Ludouico cõſorte imperij declarato, tãdẽ moritur Aquiſgrani quinto Cal. Februarij, ætatis anno ſeptuageſimoprimo, regni quadrageſimoſeptimo, poſt Lãgobardos debellatos quadrageſimotertio: ex quo uero Auguſtus à Leone põtifice dictus eſt, XIIII. Fuit in hoc principe, quod incredibile multis uideatur, pacis bellique par ſtudiũ, inſignis pietas, beneficentia ſingularis, humanitas quanta in ſuperiorum principum nullo: in rebus bellicis maiórne uirtus an felicitas extiterit, neſcias: nullus certe ferociores gentes debellauit, nemo collatis ſignis ſæpius dimicauit, nemo bonarũ artium ſtudia indulgentius fouit: ipſe Parrhiſienſe gymnaſiũ, & Papienſe uiris undique doctiſſimis accerſitis inſtituit: templa diuis erexit, ueræ religionis obſeruator etiam in minimis fuit. Iniurias illatas ciuili animo tulit, in hoſtes raro acerbius ſæuijt. Italicæ gloriæ ita ſtuduit & quieti, ut præter Florentiam urbem inſtauratam, claſſes quoque paratas habuerit, quibus Maurorum populationes arceret. His meritis ad hæc uſque tempora à multis ut cælitum unus colitur. Eius monimenti elogiũ huiuſmodi fuiſſe traditur, CAROLI MAGNI CHRISTIANISSIMI ROMANORVM IMPERATORIS CORPVS HOC CONDITVM EST SEPVLCHRO.

Ludouicus Pius.

Am uti Carolo patri res egregiæ domi foríſque ge
I *ſtæ Magni cognomentum peperere, ſic Ludouico facilitas ac clementia, religioníſque ſummum ſtu-*

dium, Pij tertio ad hoc æui dedit. Qui ſub patris mortem Aquiſgranum ex Aquitania contendens, diuerſarum primo gentium legationes audijt, inde Dacicum bellũ ex ſententia conficit: nec multo pôſt Bernardum ex Pipino filio nepotem in Italia res nouas molientem capitali pœna afficit: in antiſtites rerum nouarum autores mitius actum: incluſi cœnobijs uita donantur. & cum Britones, reliquóſque pacis turbatores compreſſiſſet, à filijs tribus captus, tanquam in Carolũ natu minimum propenſior eſſet, imperiũ eiurare cogitur: ſed tumultuante optimo quoque reſtitutus priſtinæ dignitati, non multo pôſt partito imperio deceſſit Maguntiæ, cum imperaſſet annis uigintiſeptem, uixiſſet ſexagintaquatuor. Hic Stephanum Romanum pontificem magna Gallorum frequẽtia exceptum, & cruce magni põderis donatum à ſe dimiſit. Qum & Paſchali ius eligendorum præſulum remiſit: ſanxítque ut ſacri ordinis homines à gemmis, cultioréque ueſtitu temperarent. Quid facturus pientiſſimus imperator, ſi luxum noſtri temporis aduerteret?

Lotharius.

Res ſuperſtites liberi Ludouico fuere. Lotharius T *natu maximus, præter Italiæ regnum, Narbonenſem Galliam & imperij decus aſſequitur, Carolo Gallia omnis citra Moſam data. Ludouicum Germani regem ſortiti: ſed non diu manſit fratrum concordia. Violatus (credo) ab his pater tanti ſceleris pœnas expoſcebat: quippe qui ardentibus animis inter ſe, dũ paternam imperij diuiſionem æquo animo nõ ferunt, infeſtis ſignis concurrere ad Fontanicum Altiſſiodorenſis agri uicum: qua acie tot Gallorum millia utrinque cecidere, ut conuulſæ prope imperij uires ſint: uictus tamen Lotharius, & Lu-*

douicus à Carolo: & cum bellum iterum repararent, iterum fuſi, pacem petiere. Quæ his prope conditionibus data, ut imperij titulo Lotharius cum Italia & Narbonenſi Gallia frueretur, Ludouicus Germaniam poſſideret, Carolus Frācis à Moſa ad Oceanum præeſſet. addita & ea Galliæ pars, quæ Scalden inter & Rhenum iacet: ea nunc Lothoringia eſt. Ipſe cum Ludouicum filium regni conſortem aſciuiſſet, & imperij ſociū declaraſſet, decimoquinto pòſt anno monaſticam uitam ſecutus eſt, tædio rerum aduerſarum (ut opinantur) affectus.

Ludouicus.

H*Ic Lotharij filius, eo uiuente (uti diximus) regni, imperij'que conſors efficitur. Romǽque à Sergio pontifice inungitur & coronatur: reuerſúſque ex Italia in Germaniam, poſt patris mortem cum Carolo Caluo Francorum rege diſcordibus animis fere ſemper uixit propter Auſtraſiæ regnum, quod Lotharij fratris fuerat, & Caluus id ſibi totum uendicarat: ſed mox compoſitis rebus, cum annum unum & uiginti rebus præfuiſſet, moritur Ludouico filio ſuperſtite.*

Carolus Caluus.

R*Edierat Ludouico mortuo ſumma imperij ad Carolum Francorum regem, minimum natu Ludouici Pij: qui cum Britonibus & Nortmannis uaria fortuna dimicauit, poſtea audita Ludouici morte, in Italiam profectus, à Iohanne pontifice corona donatur imperij. Quare mox in Saracenos mouens, facile conatus eorum repreſſit: inde in Galliam reuerſus breui Italiam repetit: aduerſus quem Ludouici Germani filij dum bellum parant, ipſe curis confectus, ueneno à Sedechia medico Iudaici ſanguinis dato obijt, Ludouico Balbo hærede. Notata in hoc imperatore ambitio immodica.*

Ludouicus Balbus.

L Vdouico Calui filio Iohannes pontifex imperij titulum, præter Italiæ multorum principum uolũtatem ſolus aſſeruit: qui è cuſtodia fugiens, cui Romani illum incluſerant, & in Galliam conſcendens, ratum Balbo imperium ſuo aſſenſu fecit: quod tamen ualetudinarius princeps biennio uix obtinuit: obijt anno ſalutis octingenteſimo octogeſimo, Carolo Simplice hærede.

Carolus Craſſus.

H Vnc Craſſum à corporis (ut arbitror) habitudine dixere: qui Ludouici Germanici regis filius à Iohãne obtinuit, mortuo Balbo, imperij coronam. Hic Nortmannos, Pannonáſque uarijs prælijs afflixit. Robertum autem Nortmannorum ducem de ſacro fonte leuauit, data illi in uxorẽ filia. Sed mox cum mutilus imperio, nec in eo ſatis præſidij uideretur, ad Nortmannos Gallia exturbandos, ob ſubitã uim morbi abrogato illi imperio poſt decenniũ deceſſit. Laudatur in hoc principe religionis ſtudium, & in literatos homines beneuolentia, quos ad ſcribendum adhortari ſoleret.

Arnulphus.

V T nihil certi affirmare de Arnulphi origine habeã, facit ſcriptorum inconſtantia: mihi tamen ſimulius uero uideatur, ex Carolo Manno Ludouici Balbi prognatum: nec enim uideo, qui fieri potuerit, ut obſcuriſſimus homo (quod quidã aſſerant) imperio præfuerit, Gallis præſertim ſuos reges tanta ueneratione colentibus, & ignobiles auerſantibus. Huius igitur uirtus effecerat ut quãdo Carolus Simplex parũ idoneus haberetur, iſte imperaret: qui aduerſus Nortmannos res egregias primo geſſit: mox in rapinas, templorúmq; ſpoliationes cõuerſus in-

ſta numinum ira plectitur. Nam & priori illum felicitas deſeruit,& breui pediculari morbo confectus obijt. Illud acceſſit grauius,quòd imperij maieſtas in eo defecerit,quæ per annos centum tanta indole à Carolo Magno quæſita, neſcias maiore Gallorum dedecore & infamia,an Italiæ damno, ad Germanos tralata ſit. Terra certe Itala ſub Gallorum principatu adeo floruit,ut uetera Romanorum principum tempora non ſane deſiderares: ſed & anni ſexaginta uſque ad Othonem primum Saxonum regem, quibus nullum non calamitatis genus ſenſit,illa olim gentium alumna & parens Italia,fecere,ut Gallicum nomen deſiderabilius foret.Cæterum de his aliâs.

Otho primus.

SExageſimus fere agebatur annus ab Arnulphi morte, Berengarijs interim Lãgobardiã ſanguinis Italiam uexantibus,& Vgone, Rodulpho,& Lothario Gallis principibus rẽ ſibi interdũ aſſerentibus. Cæterũ cum Berengarius tertius cũ Adalberto filio tyrãnum uerius quàm principem ageret,accerſitur à Romanis Otho.Cuius tunc nomen ac pietas celebris erat, Boleſlao Bohemo capto, & Vngaris prælijs aliquot afflictis. Ille igitur Saxonia egreſſus, cũ quinquaginta milibus armatorũ Italiã per patentem Forijulij portã ingreditur,facileq; Berengariũ & eius filium ad obſequium retrahit:quos data uenia magna etiã Galliæ Ciſalpinæ parte donat.Inde abiẽs Ludouicũ Franciæ regem factione ſuorũ carceri incluſum eripit:nec quieſcere diutius datũ Berẽgario & Adelberto res nouas molientibus: quos facile uictos & captos, alterum in Auſtriam,alterum Bizantij relegat.Inde Romam profectus,à Iohanne pontifice,primus Germanorum principũ corona donatur imperij:quem tertio Italiam re-

petens, cum grauiſſimorum criminum reus ageretur, ſæpe tamen antea ut reſipiſceret, admonitũ, coacta ſynodo officio deijcit Leone ſuffecto. Hunc cum Iohannes pontificis neceſſarij illo ſub Othonis profectionem redeuntæ, urbe eieciſſent, ſtatim ulturus inſignem iniuriã ex Vmbria Otho aduolat, ac Romanis Coſſ. in Germaniam relegatis cum præfecto, Leonem reſtituit. Saracenísque ac Græcis, qui illis adhæſerant, Calabria, Apuliáque fugatis, in Germaniam reuerſus Viẽnæ obijt. Vir pacis bellique artibus inſignis, pietatis autem aſſertor præcipuus: rebus præfuit annis XXX & amplius.

Otho ſecundus.

H*unc ex Adelaida Lotharij uxore ſuſceptum pater ſucceſſorem ſibi inſtituit, & inungendum à Romano pontifice curauit. Cuius etiam opera Saracenos, Græcóſque Calabria expulit. Hic mortuo patre, Henricum Bauariæ ducem nouis rebus ſtudentem armis domuit, & aduerſus Lotharium Francorum regem, qui ſibi Lothoringiam aſſerebat, Galliam ingreſſus, fœdis populationibus uaſtat. Cæterum dum reuertitur, in Axonæ fluuij trãſitu graui incommodo à Francis affectus eſt, pleriſque militum fluminis impetu, alijs ferro enectis: & dum in Italiam feſtinat ad famam Græcorum principum, qui Saraceno etiam milice inſtructi Italiam ſibi uindicabãt, his congreſſus ad Baſancellum uincitur: ipſe ſcapha conſcenſa ad mare delatus, Romámque ex Sicilia profectus, Beneuentanos imprimis ultus eſt, quos uti deſertores oderat. Beneuento autem incenſa Bartholomæi reliquias inde aſportatas Romæ componit, ubi non multo pòſt fato uita deceſſit decimoſeptimo imperij anno.*

Otho tertius.

On pœnitet adhuc Germanorum principum, N *quippe quorum uirtute Chriſtiana pietas, & res Italica reſpirarit. Cum reſtituẽdæ auitæ, paternæque uirtutis æmulus Otho tertius incubuit: qui à principibus Germanis imperator Romæ dictus, Brunonem Saxonem pontificem creat, Gregorium quintum appellatum. Inde Saxoniam inuiſens, Romam ingentibus mox copijs accinctus, minarum iræque plenus aduolat: ferebat uidelicet iniquo animo Gregoriũ ab his expulſum. Capta igitur Roma, & Creſcentio autore diſcordiæ à multitudine cæſo, Iohãne adulterino pontifice luminibus priuato, Gregorius reſtituitur. qui ſtatim ſanctionẽ eam tulit, quæ per quingentos annos adhuc durat, Imperatorũ nullus hæreditariam dignitatem uendicato: Principes ſex, ſacri ordinis tres, profani totidẽ eum deligunto: hi ſi diſcordes fuerint, Boemiæ regẽ coaptato. . Nec multo poſt Otho undeuigeſimo imperij anno naturæ conceſſit. Fuit hic Veneto principi Vrſeolo familiaris, in cuius gratiã cum Venetias inuiſiſſet, uoti reus, pallium aureum quod annuũ Veneti pendebant, remiſit.*

Henricus primus.

N Othonis locum ex Gregorij formula Henricus I *Bauarici ſanguinis imperiũ adipiſcitur, uir pietate inſignis, nec armis ulli priorũ principũ minor, par ſanctimonia, ac innocentia Cynegundæ coniugis: qua cũ Hẽricus cælibẽ perpetuo uitã duxit: unde etiã mortui diuorũ numero aſcripti, miraculis illuſtres fuere. Henricus igitur poſt Germaniæ res compoſitas, Italiam ingreſſus Capua Saracenos expulit. Græcorum ducem Troia à ſe munita ſpoliat: quibus geſtis octauo imperij anno in humanis eſſe deſijt.*

Corradus Sueuus.

P Oſt triduũ annorum interregnũ legitimo tãdem ſuffragio Corradus Francus eligitur, uirtute ac militari diſciplina ad tantum faſtigium euectus. qui cõparato exercitu, Mediolanũ diu obſedit: & cũ ſupremum exitiũ urbi minaretur, deterritus oraculo omnem grauiorem iniuriam abſtinuit, Romámque profectus coronam imperij à pontifice accepit. In Sclauos inde ac Pannonas feliciter pugnatum, qui rebellantem Italiã ſocialibus armis adiuuerant: neque non Rodulphum Burgundiæ regem ſuis conciliat: Leopoldum etiam pacis & otij turbatorem, bello petitum compeſcit. Mouendi belli cauſa, quod ſub initia imperij legem ſeueriſſimam tulerat, ſiquis pacem turbaſſet. Corrado autem poſt annum decimumquintum uita functo, Henricus ſucceſſit.

Henricus ſecundus.

G Ener hic Corradi imperium accipit, & ante omnia Odelricum Boemiæ bello fatigatum tributum annuum ſibi pendere cogit. Inde Petrũ regem ab Vngaris eiectum reſtituit. Cæterũ pertæſus eorum, quæ Romæ circa pontifices per ſummum ſcelus agerentur, Romam contẽdens, abdicatis adulterinis pontificibus aliquot, Bãbergenſem præſulem pontificiæ ſedi præficit, quem Clementem ſecundum dixere: & ut caueret in poſterum ſummorum pontificum ſecuritati, iureiurando Romanos adigit, neminem creationi eorum interfuturum ſine eius permiſſu. Capuáque aduerſus Saracenos nouo præſidio firmata, in Germaniam abiens duodeuigeſimo imperij anno Henrico filio ſuperſtite ad ſuperos abijt, cum Leonem nonum primo, mox eo defuncto Victorem ſecundum pontifices ſuo priuilegio declaraſſet: unde

Victor in beneficij gratiam Hēricum *adhuc puerum* Cæ*ſarem creari paſſus eſt.*

Henricus *tertius.*

I*S ſi quàm bello magnus,tā pacis artibus,ac pietate inſignis eſſe curaſſet, haud dubiè* Carolis *& Othonibus æquari potuit.* Nemo *bellacior hoc uno fuit:nemo collatis ſignis ad hanc diē pluries cum hoſte conflixit: quippe qui* Marcum Marcellum *&* Cæſa*rem dictatorem ſupergreſſus bis & ſexagies pugnarit.* In Saxones *tamen &* Rodulphum *eorū regem arma ſæpius intētata, quibus cum congreſſus ſemper fere uictor abijt. quin nouiſſimo prælio fugatum etiam* Rodulphum *interfecit.*Mathildem *pōtificis partes in terra* Itala *tuentem uicit* Henrici *filij opera.ſed quàm bello clarus,tam inſectatione pōtificum infamis,à quibus diris etiā pontificijs primus imperatorum poſt* Arcadium *petitus eſt.* Nec *cauſas in præſentia exquirere libet.*Certe *nūquam laudes* Græ*gorium pontificem ab eo obſeſſum: adulterinum pōtificem unum & alterū ſuperimductum: dolis & ueneno etiam in illos graſſatum: matrem fœminam optimam à filio expulſam,atque in exilio mori coactam*:Gallorum *memorabilem illam expeditionem ſæpe impeditam. ſed luit mox pœnas.ab* Henrico *enim filio captus,&* Leodij *cuſtoditus, pedore carceris poſt annum quadrageſimū octauum imperij miſeram animam efflauit.*

Henricus *quartus.*

Q*Vis non* Henrici *prolem agnoſcat, impietatē paternam redolentem, ex continua pontificum inſectatione? ſed cui parceret homo nefarius, qui impias manus in qualēcunque parentem intulerit? acceſſit ad impietatem animus dolo magis quàm uirtute præ-*

ter Germanorum morem inſtructus. quare Paſchalem per ſummam perfidiam pontificem in poteſtatem redactum, non prius dimiſit, quàm ille cuncta rata, quæ uoluit faceret: à quo coronam quoq; imperij per uim expreſſit. Quæ mox uti extorta ſibi cum irrita pontifex denuntiaſſet, Henricum in Italiam ſtatim exciuit. Romæ ergo agens (quando pontifex in Apuliam uitabundus hominis furorem conceſſerat) ab Bracharenſe antiſtite iterum corona inſigniri uoluit: tertio quoque Italiam inuadens Gelaſium pontificem urbe pellit. Cuius aduentum reformidans Henricus (quippe qui Nortmannicis armis inſtructus aduētare dicebatur) in Germaniā redijt, ubi poſt annū imperij decimumquintum obiens maiorum ſepulchro infertur.

Lotharius.

Non eſt cur Saxonum principū pietatē, ac cōſtantiā in aſſerenda pōtificia dignitate præter alias egregias eorū uirtutes nō magnopere cōmendes. nulli certe ex his principibus, qui Germanici ſanguinis fuere, plus pōtificum maieſtati detulere: nulli religionē conſtātius fouēre, id quod Lotharius à maioribus acceptū ueluti hæreditariū in Innocētio præſtitit. Quē in Gallijs pene exulem, cū uenerabūdus excepiſſet, breui, uti pollicitus eſt, Barionæ ſedi reſtituit: & in Germaniā ad componēdos tumultus, qui exorti erāt, mox profectus, breui Italiā in pōtificis gratiā repetijt, eūmq; pulſo ex Italia Rogerio Nortmāno & pſeudopōtifice ita cōfirmauit, uti nihil inde mouere pōtificis aduerſarij ſint auſi. Sed breue imperium annorum undecim effecit, ne res felicibus auſpicijs cœpta conualeſcere admodum potuerit. Satis cōſtat hunc, cum principes imperatorem dicerēt, diu reluctatum eſſe, indignum ſe profeſſum qui tantæ rei præficeretur.

deret, nuntijs Alexandri pontificis opem poſtulãtis ita reſpondit, uti rem in dubium trahere uelle uideretur. Hinc primum Alexandro timor, inde apertæ inimicitiæ exortæ, indignante Friderico ſuum arbitrium declinari, pontifice uero rem certam in diſquiſitionem uenire recuſante. Quapropter imperator Octauianum ad ſe uenientem complexus, concilio habito, ut uerum pontificem adorat, & Alexandrum Alexãdríque fautores inſectatur: euerſáque prius Derthona quæ in partibus Alexandri ſtabat, Mediolanum inde ſolo æquat. Gallidmque omnem Ciſalpinam eadem ſententem uaſtat: mox in Germaniam abiens, tertio Italiam maximis copijs cinctus inuadit, Anconémque expugnat, & Alexandrum Roma fugere compellit. Ex urbe autem peſtilentia coactus abſcedere, poſtquam iterum ſuos Germanos inuiſerat, Italiam repetit, & Aſta urbe capta Alexandriam fruſtra obſidet, & cum Papienſes ac Nouocomenſes obnoxios ſibi imprimis haberet, eorum auxilijs fretus, prælióque Mediolanenſibus congreſſus, multos ex his amiſit: ipſe fuga elapſus, quinto pòſt die Papiæ eſt uiſus. Cæterum Alexandro pontifice Venetias ex diutino errore confugiẽte, uicto etiam nauali prælio à Venetis Othone filio Friderici (quod uaria monimenta nobis atteſtantur, etſi ſcriptorum uariet fides) tandem pax Venetijs ſancita, imperatórq; ac põtifex ex diutina diſcordia amiciſſimi facti. Nec multo pòſt Fridericus, dum rebus Syriacis opem maximo apparatu ferret, iámque Saladinum & Turcarum principes in maximum ſui nominis terrorem coniecißet, minore etiam Armenia recepta, lauandi cauſa amnem ingreſſus, perijt, cum annos trigintaſeptem imperaſſet, Aenobarbus à colore barbæ ruffæ appellatus.

Henricus Friderici filius.

A Sperũ à moribus appellatũ hunc à quibuſdã uideo: qui rex Siciliæ accepta Conſtantia Rogerij Nortmãni filia in uxorẽ, mox etiam imperator à põtifice dictus, ut maior illi autoritas accederet acquirendi regni, ductis in Tãcredum copijs, qui impari matre natus, regnũ ſibi uẽdicabat reclamãtibus etiam põtificibus, Neapolim fruſtra obſidet. Sed & peſtilẽtia, quæ graſſabatur, auertit ab incœpto hominẽ, retróq; in Germaniã ad ſuos abire cõpulit. Tãcredo autẽ breui mortuo, potitus Hẽricus regni Magũtinum antiſtitẽ, Philippúmq; fratrẽ in Syriam cũ non cõtemnendis copijs miſit. Dedit autẽ id magis põtificum gratiæ, quàm quòd animum haberet Chriſtianæ rei iuuandæ. Quare cũ imperij anno octauo Meſſanæ mortuus eſſet, Germanus miles, qui Berithum iam in Syria munierat, & Ioppem obſidione leuarat, tumultuoſe (ut mos eſt gentis) ex Syria in Italiam redijt, nec ullis põtificis adhortationibus in officio contineri potuit.

Philippus.

H Oc primũ tẽpore in Germania ſeditione laboratum eſt, alijs imperij nomẽ ad Othonẽ Saxoniæ ducẽ, alijs ad Philippũ Hẽrici fratrẽ trahẽtibus. Stabãt autẽ pro Philippo ij, qui Germanũ hominem Saxoni preferebant. Recens inſuper Hẽrici fratris, & Friderici patris memoria Philippum adiuuabãt: & nequid ad alẽdam diſcordiam deeſſet, Othoni Anglus rex, Philippo, Francorũ Philippus ex profeſſo fauebant. Præualuit tamẽ Philippus: & fugato ſæpius Othone rerum tandem potitur, indignante etiã Innocentio põtifice, qui Othonem imperij inſulis redimiuerat. Philippo autem occiſo à Palatino comite, poſtquam annũ nonum imperaſſet, Otho ſucceſſit.

Otho.

PHilippo mortuo, facile à Germanis proceribus ad tollẽdam diſcordiã ſufficitur Otho, pro quo haud dubie pontificis fauor ſtabat: quem & confeſtim corona donauit cum Romam petijſſet. Ille uero cũ & pontificiæ ditionis quædam oppida capere, & Friderici iunioris regnum inuadere uellet: diris põtificijs petitus, imperij titulis priuatur. Fridericúſq; illi ex profeſſo hoſtis, adnitente etiam Innocentio creatur imperator. Quo nuntio in Saxoniam profectus, ut res componeret, bellum Philippo Francorum regi indicit: nec ſine manifeſta ui numinis, & Gallorũ uirtute, memorabili clade affectus Otho in patriam ſe inglorius recepit, cum annos tantum quatuor rerum potitus eſſet.

Fridericus.

VIguere in hoc principe, quod negari non poſſit, egregiæ corporis animíque uirtutes. nanque auo ſimillimus, militaris laudis appetentiſſimus fuit. Corpus laborũ non minus patiens, quàm ſtrenuum: plurimum audaciæ ad pericula ſubeunda, non minus tamen conſilij inter ipſa diſcrimina: nullo unquam labore fatigatus, nullis caſibus uictus, linguarum peritus, munificentiæ ſingularis, regij ſplẽdoris & ornatus ambitioſiſſimus: ut in ea profectione, qua euocatus ad concilium ab Innocentio fuerat, oſtendit. Nanque tot & tales ſecum eduxit, ut togatum agmen exercitui par eſſet. Sed & urbi Victoriæ à ſe cõditæ ea omnia affuere, quæ nulli unquam principes habuerint, nulla poſtea ciuitas ſimul uiderit. Veſtis uaria & pretioſa, animantes feræ, cicuréſque diuerſi generis: hominum portentoſæ formæ, & in his Saracenicus miles illi imprimis acceptus. Tanta præterea incolarum

frequẽtia, commercijs etiam multarũ gentium aucta, ut nihil ad ampliſſimæ urbis formam deeſſet. Cæterũ has ingentes in principe uirtutes calliditas ingenij, ac perfidia, & ſæuitia in Guelphum nomen, neque non in põtifices odium obſcurarunt: acceſſit ad hæc libido hominis immenſa, qui præter gentis morem, concubinas multas & ſcorta aleret, ſcriptoribus etiam adnitẽtibus ne is, qui toties execratione pontificia petitus erat, quíque Italiæ adeo infeſtus imminebat, uti eam prope ad internecionẽ redegerit, nõ omni inſectatione dignus haberetur. Cũ hac igitur uitiorũ uirtutúmque indole Aquiſgrani coronatus, quò ſe adoleſcens adhuc receperat, primum Othonem adhuc ſibi obſiſtẽtem facile profligat. Deinde paratiſſimus copijs de Syria uendicãda ſolicitus, Gregorij etiam põtificis adhortatione Brũduſiũ appulit: indéque ſoluẽs cum Acconem perueniſſet, anathemati ſubiectum ſe à põtifice accipit: unde irarum plenus abiẽs, ad Gregorium tamen ſupplex acceſſit: impetratáque ab eo uenia, mox illum ludibrio habuit. Quare iterum diris pontificis obnoxius, in Italiam deſcendens, Mediolanenſes pro pontifice ſentiẽtes prælio uincit, & captum Petrum Teupolum Venetum eorũ ducem carceri incluſum crudeliter necat. in Venetos quoque fines incaſſum arma mota, mox Piſas ſeſe recipiẽs, Guelphos, ac Gibellinos perniciosiſſima Italiæ nomina primus inuexit: quibus adeo Gregorium exercuit, ut ille non multo pòſt obierit, prægrauantibus curis. Cæleſtino autem intra duodecimum diem uita functo, ſucceſſit Innocẽtius: qui pertæſus hominis calliditatem atque animum in ſe hoſtilem, primum imperio abdicat: deinde anathematis ſpiculũ in illum diſtringens, Hẽricum Thuringiæ Lanthgrauium (ea eſt dignitas apud Germanos) imperatorem dicit: mox magnam Italiæ par-

tem in illum armat. Parmáque per eius abſentiam illi adempta, cum eam fruſtra Fridericus obſideret, tandē eruptione uictus à Montelongo legato eſt. Captáque urbs Victoria, ac direpta: nec interim ea clade à pontificum iniuria temperauit. Cæterum Panhormum profectus, Manfredi filij nothi dolo necatur, cum annos duos ac triginta rebus præfuiſſet. Hic Bononienſe gymnaſium, quia ciues imperata non ſtatim feciſſent, Patauiū tranſtulit: ex Florentia etiam Guelphos populariter eiecit.

Rodulphus.

I Nterregnum à Friderici morte ad Rodulphum Habſpurgenſem per duodeuiginti annos fuit, quo ſpatio Mãfredus Friderici filius & Corradinus regno Neapolitano pariter & uita à Gallis ſpoliati ſunt. Interim Rodulphus ex comite (ut nunc uocant) imperator declaratus, Alphonſo Caſtellæ poſthabito, qui eã dignitatē ambierat, Othocarū Boemiæ regē acie uictū occidit. Pſeudofridericum captum, qui ſe pro Friderico iuniore Sueuis oſtentabat, Noueſij combuſſit. Ciuitates Hetruriæ libertate accepta, pecunia donauit, quam rem Honorius põtifex uti infamem, ſibi tamen, & Italiæ non inutilem magis non probauit, quàm prohibuit. Obijt autem Rodulphus decimo octauo imperij anno, & Spiræ ſepelitur: in quo ſi auaritiam non accuſes, cætera non reprehēdas. Italia certe tum primum aliquid ſibi polliceri potuit, Luchino Italici ſanguinis uicarij nomine tunc Mediolani præfecto. Floruit huius imperio Albertus cognomento Magnus.

Adolphus Aſſiæ.

D Onatus imperij titulis hic primum in Columbarienſes mouit. inde in Albertum Auſtriæ ducem dum bellum parat: quem proceres Germaniæ,

pertæſi Adolphi ſordes & ambitionem, eo reiecto, impera torem declarant, ab eodem apud Vangionas prælio ſuperatur & occiditur, cum annos octo rerum potitus eſſet.

Albertus.

Odulphi ſuperioris filius, & Auſtriæ dux à patre Othocaro occiſo declaratus, principum ſuffragio & Bonifacij pontificis aſſenſu dicitur imperator: & Bonifacius eo libentius aſſenſit, cum id obſtinatiſſime antea negaſſet, quòd Philippum Francorum regem oderat. Quare ea conditione Alberto ratum imperium fecit, ut regnum quoque Francorum ſibi uẽdicaret. Ille uero poſt Adolphum in Spirẽſi agro cæſum, cum copias tantæ rei idoneas parat, à Iohanne fratris filio interficitur poſt decimum imperij annum.

Henricus Lucelburgenſis.

Enricus ex Lucelburgo Romanorũ imperator deſignatur. Cui Clemẽs põtifex ea cõditione ratum imperiũ fecit, ut primo quoque tẽpore in Italiam trãſcenderet: quam prouinciã eo libẽtius Henricus obeundam ſuſcepit, quòd Guelphici nominis hoſtis, præualentes eius factionis opes infringere optabat. per Taurinos igitur ſaltus Italiæ inſinuatus, Mediolani factionẽ Turrianã oppreſſit, Vicecomiti ſumma rerũ demãdata: inde Romam profectus accepta imperij corona, & ab Vrſinis breui expulſus, adiuuante etiam Roberto rege Hetruriam repetit. Arretij'que agens poſt Robertum regno priuatũ, dum Florentinis immineret, qui iam de ſalute deſperarant, ueneno in euchariſtia dato, perijt anno imperij V.

Lodouicus Bauarus.

Hic Rodulphi imperatoris ex filia nepos, Fridericum Auſtriæ ducem aduerſarium habuit, quicum per octo an-

nos bellum uaria fortuna geſſit. Cæterum Friderico *capto & occiſo,* Bauarus *rerũ potitur, paríque temeritate imperatorem ſe citra pontificis aſſenſum appellat. Qua iniuria offenſus* Iohãnes XXII, *illi ſacris interdixit. Verum homines iuxta ac numina contemnens,* Italiam *mox petit: atq; in uicecomites ingratiſſimus, quorũ ope adiutus præcipue uenerat,* Caſtrutij *filios pari improbitate, qui* Gibellinæ *factionis fautor acerrimus fuerat, paterno principatu exuit,* Romǽque *coronatus à* Stephano Columnio Petrũ Corbarienſem *pſeudopontificem creat minoritanæ familiæ unum, quẽ &* Nicolaum *appellari uoluit: & nequid ad ſerendas diſcordias malorum deeſſet, tyrannos in ijs oppidis, quæ pontificij iuris erant, priua autoritate inſtituit, pontificem æmulatus, qui & ipſe* Galliæ Ciſalpinæ *multos autoritate ſua regulos præfecerat: imperij tandem anno triceſimoſecundo cum uaria tentaſſet ad reconciliandam pontificis gratiam, obijt.*

Carolus quartus.

P*Rius quàm hic imperiũ adiret,* Germani *principes* Edoardum Anglum & Miſnenſem *principem ac* Guntherũ Montis nigri *regulũ* Cæſares *declararant. Cæterũ altero poſt alterũ uita functo, res ad* Carolũ Boemum *deuenit, qui* Iohãne Hẽrici *imperatoris filio natus adoleſcẽs adhuc egregiam in terra* Italia *patri operã nauarat: quo ab* Anglis *interfecto ea acie, qua* Philippus Valeſius Frãcorum *rex ab hiſce profligatus eſt, imperiũ adipiſcitur: literis ác linguarum multarũ cognitione inſtructus: ſed qui* Boemiæ *ſuæ quàm* Germanis, *aut* Italis *conſultum mallet. nam cum* Pragam *(*Boemiæ *id oppidum totius regni metropolis) uarijs operibus excoluiſſet, imperij maieſtatem adeo neglexit, ut coronam tantæ*

maieſtatis autoramentum turpiſſima pactione acceperit ab Innocentio, qua cautum erat expreſſe ut ab acceptis inſignibus confeſtim Italia abſcederet: additum & grauius facinus, quòd Venceſlaum filium adoleſcentem à principibus Germanis Cæſarem dici obtinuit exemplo maxime improbando. Imperauit annos triginta duo.

Venceſlaus.

A *Vo patríque abſimilis per ignauiā ac ſocordiam imperij res afflixit: afflixiſſétque diutius, niſi à fratre Sigiſmundo captus, mox etiam procerum conſenſu abrogato illi imperio, Robertus Bauarus illi ſurrogatus eſſet. Hic Galeacium ex comite Mediolanenſibus primus ducē dedit: quæ dignitas ad nepotes poſtea trāſijt, quoad res Inſubriæ ad Francorum regem redijt. præfuit annos trigintaduo.*

Robertus Bauarus.

C *Vm Venceſlao ſuffectus eſſet Robertus Bauariæ dux, nihil ille antiquius habuit, quàm ut Florētino populo gratificaturus, ad cōprimendā Galeacij uicecomitis potentiā in italiam tranſcēdere. Cæterū ad Benacum Galeacij copijs congreſſus facile repellitur: unde mox ad Venetos deflectens, magno ab his honore excipitur: inde ſoluens maſſum Florentinis adnitentibus ne Italia excederet, in Germaniam retro abijt paci religioníque uacaturus: uita functus eſt anno imperij X.*

Sigiſmundus.

O *Ptimum haud dubie principem, ac nobiliſſimum Germania nobis imputet, & qui ſi ad pacis artes, quibus excelluit, parem belli felicitatem addidiſſet, Carolis & Othonibus æquari potuit. nam puer adhuc per Mariam uxorem ad Pānonici regni ſpem euo-*

catus, mox adoleſcens Venceſlao fratre, quòd parum utilis haberetur à ſe capto, Boemiæ regnum hæreditarium aſſequitur: ſed & Alberto uita functo, omniū uotis imperator deſignatur. Hic igitur Pānonia potitus à Ludouici morte, cui Maria ſuperſtes filia fuit, duos ac XXX regulos ſecuri percuti iubet, quòd regiæ puellæ aduerſati eſſent. Vnde illi tanta mox gentis inuidia conflata, ut poſt uxoris mortē captus, necandúſque magis quàm aſſeruandus fœminæ, cuius maritum ille interfecerat, ſit traditus: ille uero maieſtate oris & blanda oratione dimiſſus, hinc Boemiam petit: quam non ſine labore uix tandem obtinuit, longo ab his bello, ac difficili petitus, ſæpe etiam acie ab his uictus. Nec Italica expeditio una alteráue in nos Tauriſino agro peruaſtato felicior: nam Pippus eius dux, & ipſe mox tota Venetia ac Foroiulio Venetis armis expellitur. Hinc quia grauius periculum à Turcis imminebat, qui iam magnæ Europæ parti ſeſe inſinuarant, Gallicis etiā Philippi Burgundi copijs accinctus, ab Amurate Turcarum principe graui prælio uictus, caſtris etiam exuitur. Cæſis magna ex parte ducibus, & Philippo capto, ipſe Byzantium fugiens, mox Venetæ claſſis occurſu, cui Thomas Mocenicus præerat, incolumis de fuga uix euaſit: quæ clades ignominioſiórne an funeſtior fuerit, haud ſatis explicem. Diſcordia certe noſtra uictor hoſtis Hadrianopolim ſe recepit: & hæc foris. Quantum autem pace præſtiterit, præter generis nobilitatē (quæ haud dubie clariſſima fuit tot ſummorum principū ſerie) & præter inſignem corporis proceritatem, ac imperatoriam planè indolem, affuit illi liberalitas ac munificentia, quanta in nullo antea principum: religionis ac pietatis augendæ ſtudium incredibile: multarū etiam linguarū ſcientia, & in his linguæ Lati-

næ ſtudium excelluit: quare doctos homines imprimis fouit, & dignitatibus etiã amplius honeſtauit. Accuſauit ſæpe Germanos principes, qui Latinas odiſſent literas. A quibus reprehẽſus quandoque quòd doctos homines foueret, ſed humiles genere, Ego, inquit, eos amo, quos natura alios anteſtare facile uoluit. Illud autem nulla unquam ætas obliuiſcatur, quòd triẽnium magnam Europæ partem ipſe peragrarit, dum principes Chriſtianos, ac pontifices adit, quo ſchiſma Chriſtiano nomini calamitoſiſſimum tolleretur. Nec alterius principis opera magis enituit in uera pietate uindicanda. Quare ita effecit, ut reiectis adulterinis tribus, qui Barionæ ſedem inuaſerant, Oddo Columnius magno omnium conſenſu pontifex declararetur. Parem operam Eugenio in Baſilienſi ſynodo tollenda præſtitit, à quo tamen prius contemptim penè habitus, ac mox poſt ſextũ menſem quàm Senis fuerat, imperij corona donatus eſt. Hic uero princeps egregius cũ ſine uirili prole deceſſiſſet, Albertũ Auſtriæ ducẽ filiæ maritũ, & utriuſq; regni hæredem reliquit anno imperij uigeſimo ſeptimo.

Albertus.

N*Emo unquam maiore ſpe ad imperiũ uenit. & ſane cõceptam animis hominũ opinionem haud fruſtratus eſſet. Siquidẽ toto biẽnio, quo præfuit, Morauos ac Sarmatas, qui hodie Poloni ſunt, intra ſuos fines quieſcere compulit. Ptaſconem Boemum factionis hæreticæ caput, ita attriuit, ut tota Boemia ſibi cederet. In Turcas autem profectus, Synderouiam caſtellum ad Danubij ripam munitiſſimum obſidentes, dum copias in itinere maiores expectat, oppidani deditionẽ fecere: ipſe Auſtriam repetens apud locum, cui Lõga uilla eſt nomen, dyſenteriæ morbo confectus eſt, Ladiſlao filio ſuperſtite.*

Fridericus tertius.

P Acis atque otij ſtudioſiſſimus Fridericus extitit: quam tenore perpetuo annos quatuor ac quinquaginta (tot enim rerum potitus eſt) coluit, ſeu fatum id fuerit quietiore Germania, quàm multis retro actis ætatibus, ſeu prudentia uerius id principis effecit. Ille uero nihil ab initio antiquius habuit, quàm tuendæ pacis ſtudio, tumultus qui oriebantur ſedare. quare & ſeditionem mouentes Auſtriales, facile compeſcuit, & bellum à Matthia Pannorum rege illatum compoſuit. Quinetiam in Flandros mouens, qui Maximilianum Cæſarem aſſeruarent, recepto filio paucorum pœna contentus, omnem diſcordiarum fomitem ſuſtulit. Ducta igitur Heleonora Luſitanici ſanguinis, cum in Italiam tranſcendiſſet, ad Nicolaum pontificem profecturus, ab eo nullo non honoris genere excipitur, illi & uxori corona imperij impoſita. Hinc Neapolim diuertit in Alphonſi gratiam, cuius Heleonora pernecesſaria erat. nec minore apparatu à Venetis (eius enim urbis inuiſendæ incredibili deſiderio flagrabat) obuiam illi itum, quos exinde ſumma ſemper amoris ac beneuolentiæ ſignificatione dilexit. eius etiã opera Amadeus Allobrox, qui ſe pro pontifice gerebat, Baſiliẽſi concilio innixus, in ordinem ſe redigit. Iterum Paulo pontifice priuati penè more uoti reus Romam petijt: quo damnatus retro ad ſuos abiens quieſcente Germania, tandem imperij anno quarto ac quinquageſimo naturæ conceſſit, Maximiliano filio Cæſare prius declarato.

Maximilianus.

S Vpererat mihi Maximilianus imperator, quem pater octauo antequam moreretur anno Cæſarem deſignandũ curarat, magnus bello princeps,

& pace præclarus, cuius eximia bonitas, liberalitas ſumma, & Chriſtianæ pietatis cultus præcipue commendãtur: accedunt ad haſce animi dotes, oris probitas, ſtatura quadrata, in qua tamen imperatoria maieſtas eluceat, corpus ualidum ac robuſtum, idémque laboris atque operis patientiſſimum, par uictus frugalitas, & ex eo ualetudo proſperrima. De hoc autem, cum adhuc uiuat, Tranquillum, Plutarchúmq; ac ueteres alios ſcriptores æmulatus, nihil eſt quod addam. Deus faxit ut quod illum agitare ſemper animo Vincentius Quirinus aſſerebat, qui legatum Venetum egit apud illum ſumma cum laude, ex ſententia conficiat: neque enim iuſtius ullum eſt bellum quàm quod pro religione ſumitur, & ea denique uera æternáque gloria principum noſtrorũ exiſtimari debet, quam res præclaræ in hoſtes fidei geſtæ commendant.

IOH. BAPTISTAE EGNATII VENETI *in Trebellium Pollionem, Flauium Vopiſcum, & cæteros Annotationes.*

EX VALERIANO.

Hic Philipporum & Deciorum uitæ deſunt.

EX GALLIENIS.

Aſtacum, quæ Nicomedia. Sic repone: inde enim Aſtacenus ſinus. Euſebius & alij.

Aphronitris. Spuma hæc nitri Aſiæ ac AEgypti peculiaris in ſpelũcis colligi ſolita, quas colycas appellabãt: picatis uero hæc uaſis ab AEgypto Romã deferebatur. Martial.

Ruſticus es, neſcis quid Græco nomine dicar:
Spuma uocor nitri, dicor & aphronitron.

Principem. Tu principe repone: nam à Claudio Cõſtantinorum genus ducebatur.

Facto fœdere. Tu fracto repone.

Cyclopea luſerunt omnes apenarij. Apenarios de Græco uerbo ἀπήνη, uehicularios appellatos opinor. Cyclopeam uero eam ſaltationẽ intellige, cum in formam Cyclopis proceri ac deformis quiſpiam ſaltaret. Horatius & Trebellius in Carino. Libet autem Lucilianos uerſus ad rem uidelicet facientes addere:

Multa hominum portenta in Homero uerſificata,
Mõſtra parant, quorũ in primis Polyphemu' ducẽtos
Cyclops longu' pedes. Sed quod de apenarijs diximus æſtimandũ: quid ſi arenarios legas? & intelligas eos, qui in arena operam præſtarent, id quod magis probo.

Dracones. Id eſt uexilla longiora, unde draconarij.

Hecatombis. Quod ſacrũ id eſſet, aut quomodo celebraretur, ex hoc autore copioſe accipies.

Heracleã peruenerunt. Ponticã intelligit olim clarã.

Facta carragine. Nouo uerbo & ſatis barbaro coactas in unum eorũ copias intelligit, & impedimenta cũ lixis ac carris, quos innumeros ea gens trahere ſecum ſolet.

Et quidem Cecropij Dalmatarũ ducis manu. Deerat enim hoc uerbum, quod & repones.

Tetraſtiche, pentaſtiche. Id eſt, quaternũ ordinum & quinum. unde & diſticha & tetraſticha, niſi tetraſtylen & pentaſtylen malis.

Διατινάρων. Id eſt ſinguli ordines quaternarij eſſent.

EX SALONINO, SIVE GALLIENO iuniore.

Ad exemplum protreptici. Exhortatorij & inſtruentis, ἀπὸ τοῦ προτρέπειν.

Cōſtellatos. bullatos intelligo, & inſignitos ueluti ſtellis.

EX CLAVDIO.

Ancillarij, ſeu ancillarioli miniſtri lenonum & impudicarum.

Munerarius, qui gladiatores edebat: nam munera nemo neſcit gladiatorios intelligi ludos.

Tu qui nunc patrias gubernas oras. Verſus meliori limæ reddendi.

Antialo. Quid ſi Anchialē legas Illyricum oppidũ. P.

Cumacum. Quid ſi cucumā legas Cypriã, id eſt æreā?

Brachialem. Id eſt brachij ornatum.

Chryſographata. Id eſt auro ſculpta.

Aclidas. Virg. Teretes ſunt aclides illis.

Succubitana purpura. A Succubi Africæ oppido Auguſta colonia.

Subarmale unum cũ purpura Maura. De ſubarmali diximus nouo & ipſo uerbo, quòd ſub armis gereretur.

Accubitalium. P. culcitrarum & ſtragulæ ueſtis.

In Thermophas. Emenda *Thermopylas.*

Corymbiatum. Id *eſt corymbis undiq; circundatum.*

Paterã argenteam ederariã. Ad *ederæ formã ſculptã.*

Bolitera halieuticum. Id *eſt iaculum piſcatorium.*

Calices AEgyptios. Id *eſt uitreos.*

Chlamydes ueri lunulis limbatas. Id *eſt ſplẽdidiſſimas limbis adhibitis.*

Singilliones. *Genus eſt ueſtis, uerbúmque cũ ipſa ueſte barbarum.*

Cucutia. Nouum *& hoc uerbum ac mulitare, niſi tu ca pitia, quod minime probo.*

Oraria Sarabadena. Id *eſt uela ſubtiliſſima ex Oriẽte: nã & Sarabara genus eſt Perſicæ ueſtis.* Vnde *& Auguſtino ac Hieronymo Sarabaitæ hæretici.*

EX AVRELIANO.

Hilaribus. *Hilaria dies feſtus* VIII. *Cal. Apriles, in quibus lætitiæ exordiũ erat, quo primum tempore ſol lõgiorem diem faceret, Pani deo dicatus omnium autori.*

In odem. Tu *eodem.*

Et poſtea multa omnia. *Omina reſtitue.*

Baliſtea. Id *eſt quæ iacularentur in illum iocantes,* ἀπὸ τοῦ βάλλειν.

Ferramẽta ſamiata. Id *eſt, mucronata & exacuta.* Nõ.

Mulum centuriatum. *Qui ſingulis centurijs ad onera ferenda aſſignatus erat.*

Porcina. Tu *porcinæ, & carnis intellige.*

Pabuli extra ordinem decernis. Vide *ne pabuli ius ſcribendum ſit.*

Nicopolis. *Triplex hæc urbs Stephano.* Epiroticã *uero hanc exiſtimo ab Auguſto ob uictoriam Actiacam cõditã.*

Ityreos. Id *eſt Arabas.* Virg. *Ityreos taxi torquẽtur in arcus.*

Multitias. Quarũ & Iuuenalis, quaſi mollitias: alioqui & pelles delicatiores tractatu nos multitium redolere dicimus.

Depuxet ſcipionem. Id eſt eburneũ bacillum principatus inſigne.

Tunicæ lineæ, paragaudæ. Dicetur mox.

Hæmimontem. Diuiſim legas.

Nã belli illius uirtutibus tuis credo. Quis nõ uideat, ſummam, aut quid ſimile deeſſe?

Equites ſanè omnes an imperiũ. Tu repone, equites ſanè omnes ante imperium. paruus lapſus, ſed qui morari aliud agentes poſſit.

Patrimus, matrimiſque. Quid patrimi, matrimique pueri, ex Feſto.

Ambarualia. Sacra ab urbe ambienda.

Quaſi in Chriſtianorum ecleſia. Nota ſummam hominum impudentiam, qui uelint nolint, etiã per iniurias laudare nos coguntur.

Põtus Polemoniacus & alpes Cottiæ. Vtraq; prouincia à ſuis regibus dicta, altera à Polemone, altera à Cotto rege: quas Nero princeps in prouinciæ formam redegit. ſunt autem Cottiæ alpes, in quibus Genua contineatur. Polemoniacus autem pars Ponti.

Trãſactis igitur quæ ad ſectiones. Quid ſector ſectióue ſit, mediocriter eruditis etiam cognitum.

Contra Palmyrenos. Palmyra omniũ Orientalium urbium in Syria olim maxime inſignis, uel bellis contra Traianum & Adrianum geſtis, uel Odenati principis nomine: olim à Solomone rege cõdita, dierum duorum itinere à ſuperiore Syria diſtans, ab Euphrate unius, à maxima Babylone ſex: dicta quandoque Adrianopolis: à Græ

cis autem Palmyra à palmis, ut puto, eo in loco abundantibus, puteis & fontibus frequentibus, cum circum ea loca nuſquam aqua alibi inueniatur, Thadamus Syrorum lingua nuncupata.

Thyana. Ciuitas hæc Tauro ad portas Amanicas appoſita, Cappadociæ ac Ciliciæ media, Apollonio philoſopho ciue inſignis.

Quid enim illo uiro diuinius? Adeóne Chriſtiano nomini infeſti fuiſtis, ut magũ hominẽ, certe à cultu ueræ religionis alienum pro numine coleretis? CHRISTVM, ac ab eo Chriſtianos dictos, nullorũ facinorum reos, quin potius uirtutis aſſertores, ac ueræ pietatis, tam infeſto animo inſequeremini?

Dromedam uocant. Sacræ literæ dromedarios à curſu uelociſſimos camelos appellant.

Decolari. Reſtitue declarari.

Sandix Indica. Ex ceruſa hæc fit æqua portione rubrica admixta: color eſt purpureus, magno multorum errore, qui ſandicem à ſandice non diſcernant, ſed aliâs.

Cornicibus, atq; laticinibus. Tu liticinibus à lituo. Vnde & Statius,- Liticénque notus Hectorius armis.

Tunica galbina. Vnde etiã nos hodie Gabanos craſſiorem ueſtitum dicimus.

Quæ nunc ſaliginei. Tu à ſiligine ſiliginei ſubſtitue.

Fuit & ſub Aureliano monetariorum bellum. Monetarios imperatoris edicta uidentur innuere, uiles homines texendis ſcilicet ueſtibus idoneos, quíque lanã ducant & textricium faciant, ut imperitæ pro ijs qui monetam cudant, hic multi intelligant: nam gynæciarios & monetarios & baphiarios iunctim appellat.

Amneſtia. Id eſt obliuio, res ab Atheniẽſibus primũ

uſurpata Thraſybulo autore, inde ſæpe ab alijs tentata.

Maximúmq;. Tu Maximinũ, uel Maximianum lege.

Atque ambolicas ſpecies. Sunt qui antolicas, id eſt Orientales.

Batteo. Tu blatteo, id eſt, purpureo repone.

Filiorum. Emenda foliorum.

Paragaudas. Genus eſt ueſtis, ut plurimũ uirilis lineæ, quòd ſub alia ueſte gereretur: cuius apud imperatorem mentio, & iureconſultos.

Rectis purpureis. Quæ purpura recta textæ eſſent.

Monolores. Id eſt unicolores, & bicolores. Quid ſi à loro uno & duobus & tribus dictas eſſe cenſeas uerbo Græco & Latino?

Alpes maritimas eas intellige, quæ Liguriæ Narbonẽſíque Galliæ incubant.

Facta erat ratio doge cupparũ. Quid eſſent cuppæ oſtendimus. Corrupta autem hæc lectio, quomodo reſtituatur adnitendum.

Oraria ad fauorẽ. Qui mos emunctorijs euentilãdis hodiéque retinetur. Nam oraria lintea tenuiora ſignificãt.

Miliarenſem porticum. Milliariã melius à mille paſſuum longitudine.

Calceos mulleos. Regum Albanorũ, mox patritiorum fuere geſtamen. A mulãdo, id eſt ſuendo, ſi Feſto credimus, dictos. unde & mullum piſcem dictum eſſe putant. hederacios autem ac æreos utroſque à colore dixit.

Pro ſenatorijs profeſſionibus. Id eſt cenſibus, uti uidelicet quiſque in cenſum profeſſus eſſet.

Annulum ſigillaritium. Ad ſignandum.

Phagone, unde & nomen illi. φαγεῖν enim Græcis, Latinis uorare eſt.

Infundibulo appoſito. *Inſtrumẽtum ad liquores infundẽdos* Catoni, *ab infundendo, ut arbitror, dictum.* Orca *autẽ capaciſſimi uaſis genus* Hiſpaniæ, *quo ſalſamcta, uinum, & oleum, & ſalgama conderentur, ab orcæ marinæ ſimilitudine.* Perſius, *-anguſtæ collo nõ fallier orcæ.* Varro, Probus, Feſtus.

Natalibus ſuis & parilibus. Parilia *dies natalis urbis* Romæ: *nam &* Calendæ Ianuariæ *citra omnium ſupplicium ac pœnam exigebantur.*

In ciuicos archis. *Corrupta lectio, ſed quæ fortè ita reſtitui poſſit,* In publicis archiuis. Appellauere *autem archiua loca, in quibus publicæ tabulæ aſſeruabantur.*

Sartis tectis Capitolij. *Vt ſartum tectum, id eſt integrum* Capitolium *tuerentur.*

Auro clauatis ueſtibus. *Id eſt quæ clauos aureos, nos flores appellamus, haberent.*

Hecatõbe. *Monſtratũ eſt ſuperius quid eſſet.* Hecatombæum *certe* Græcis *dicitur, quicquid duabus minis æſtimatur.* Sunt *&* Homero Glauci Hecatombœa *arma, quorũ &* Iuſtinianus *in præfatione* Pandectarum *meminerit.*

EX PROBO.

Omnia imperij. *Reſtitue,* Omina.

Specillatam. *Specillis ornatam.*

Haſtis puris. *Sine ferro: ut* Vexilla pura, *Id eſt candida, infrà dixit.*

Eandémq; à rebellionibus uni dicauit. *Reſtitue, uindicauit.*

Inuitus & redactus. *Quid ſi reluctatus?*

Quod imperaret Probus *milites.* *Verbum* Milites *ſuperfluit.*

Prædam deinde omnem illi præter diuinas. *Quid*

ſi Druidas, ut tamen deeſſe uerſiculus uideatur?

Limitaneis. Qui limites tuerentur.

Supplices, ſtatímque iacuerunt. Tu ſtrati aſcribes.

Cæterásque gentes ita confudit. Quis non uidet Contudit eſſe legendum?

Blemyas. His populis inter AEthiopes capita dicuntur abeſſe, ore & oculis pectore affixis, unde & pro miraculo ſpectabantur.

Contis ficijs. Dubia lectio, nec quo pacto reſtituenda, ſatis conſtat: niſi à ficu ficios deduxerit: Quid ſi ita legas, Contis & Sibinis? Eſt autē Sibina Feſto, Illyrici genus teli.

Quod ille compererat animo. Melius conceperat.

Huius familiæ poſteris. Poſteros aſcribe.

EX CARO.

Sed auos. Tu auum emenda.

EX NVMERIANO.

Eúmque ante ſigna & principia protraxere. Principia: erat ſtatio ubi principes legionum conſiſterent.

EX CARINO.

Carianus. Lege Carinus.

Neurobaten. Id eſt per neruos incedentem: ut Schenobaten, id eſt funerepum. Tichobaten autem Græci appellant, quem iureconſulti Directarium à dirigendo ſe in aliena cœnacula appellant.

Salpinctas. Sic enim leges, & tubicines intellige, ἀπὸ τῆς σάλπιγγος.

Camptaulas. Id eſt centum qui tibiarum ſonum aliquantulum inflecterent: quod nos emendauimus mendoſiſſima alioqui lectione. Pithaulas autē quaſi tibijs perſuadentes tibicines dicas.

Cyclopem adornatum. Cyclopeam ſaltationem, de

qua ſuperius, innuit.

Pallio Ianthino. Vnde & Ianthina ueſtis Perſio.

Plumandi. Id eſt texendi. Græci polymuta à liciorum uarietate, unde Plumarij & opus Plumatile Nonio clauatum interpretatur, aut ex pluma factum.

Birri ab Atrebaticis petiti. Birri ueſtis Gallicæ genus. Sunt autem Atrebatæ hodie, qui Arres Gallica lingua dicuntur, auleis texendis percelebres. Vnde aulæa hodie laudatiſſima.

Ballionibus. Id eſt lenonibus, à Ballione Plautino lenone.

EX AELIO VERO CAESARE.

HS. III milies. Infinita hæc pecuniæ uis, ut ipſe autor paulo pòſt dicit: atque ad normam mihi præſcriptam in Tranquilli annotationes dirigenda.

Quia uota interueniebant. Quorum interuentu luctus omnis tollebatur.

Quatuor anaclyterijs. Id eſt accubitorijs.

EX AVIDIO CASSIO.

Fatuum morionem. Id eſt mimum ineptum.

Et inciſo ipſo. Tu inſcio ipſo repone.

Campeſtri ſolo tectus. Succinctorio, quo in gymnaſijs & palæſtris uterentur: Subligar etiam à noſtris appellatum, unde campeſtrati.

Buccellatũ. A buccea ſiue buccella. Marcellinus, Quod in ſedibus erat frumentum ad uſus diuturnitatem excoctum, buccellatum uocabant. Vnde nos fortaſſe buccellatum etiam panem appellamus in orbem factum geſtatu commodiorem, ut quem pertica immiſſum ſine grauiore impedimento ſecum haberent.

Aut impeditur. Tu impenditur.

Programma. Id eſt edictum Græco uerbo.

Bucolici milites. Latronum AEgyptiorum genus.

Conſenſum. Male:quare Conſenſu redde.

AEruſcatores diuinaculos. Qui uidelicet æra undiq; æruſcarent ac corraderent: Feſtus & Gellius.

Rebelliones. Pro rebellibus. qua forma Perduelliones dicebant antiqui.

Multis elogijs. Teſtificationibus tam in laudem, quàm in infamiam, tametſi Cicero pro ſimplici quadam ſententiæ ſignificatione acceperit.

Bonis patribus. Tu uide ne melius, Partibus.

EX PESCENNIO NIGRO.

Inter lapidationes. Quibus Iulianus princeps à populo Rom. petitus eſt.

Ex interdicto. Formula iureconſultis uſitata, quoties quis iniuria in alienam poſſeſſionem irrumpit. Cic. etiam pro Cæcinna, ſæpe huius ritus & uerbi meminit.

Stellaturas accipe. Id eſt munera, per calumniam aliquam iniectam militi, uel quid aliud tale, ut ſatis copioſe ſuperius monſtratum eſt.

Muſiuo. Nos hodie Muſaicum appellamus. Vtitur & hoc uerbo D. Auguſtinus libris de ciuitate Dei, & Plinius, aliqua tamen differentia uerbi. Vnde Muſearij, qui male Muſcarij etiam à doctis apud iureconſultos leguntur.

Cauum argentum. Id eſt catinum nouo uerbo: nam cauus foramen eſt intra parietes, quibus mures latitant.

In Zonis. Magnam enim ſtipendij partem in his habebant milites. unde illud Horatij, Ibit eò quò uis qui Zonam perdidit.

Et inepta. Melius fortaſſe Nec inepta atque ridicula.

Trichoro. A triplici ordine ſtructuræ ſic fortaſſe di-

ctus: niſi ſi citra aſpirationem legas, & à corio, qui curſus uulgo in parietibus conſtruẽdis dicatur, tricoriũ deducas.

EX ALBINO CAESARE.

Cum eum ſucceſſorem. Tu expunges, Eum.

Ficus paſſarias. Quas Græci calliſtrutias.

Milleſias. Fabellas laſciuas intellige: quales Ariſtides olim libros Mileſiacos conſcripſiſſe dicitur: ſed iam cãtatiſſima omnia inter Mileſias Punicas Apuleij, ut hinc literatores deſinant quærere, unde ille apud Apuleium Mileſius ſit ſermo.

EX GETA.

Hoſtiã popa nomine Antoninus. Popam ueteres uictimarium dixere, ut in Caligula illud poparum habitu ſit omnino legendum.

Farrata. Edulium à farre fortaſſe dictum. quid ſi ferta legas? Eſt autem fertum libi genus in ſacris adhiberi ſolitum. Feſtus autor.

Lorica ſublato clauo. Id eſt, ſenatoria, ac principali ueſte, unde laticlauij ſenatores.

EX VICTORINO.

A quodam actuario. Qui uidelicet acta eius exſcriberet.

Digito ſalutari. Hic proximus pollici eſt. quo cum minus commode Auguſtus princeps uteretur, corneum circulum ſubſtituiſſe à Tranquillo dicitur.

EX AVREOLO.

Apud eum pontem, qui aureolus eſt dictus. Hunc in Mediolanenſi agro adhuc plerique oſtendũt, & Pontirolũ corrupto uerbo, quaſi pontẽ Aureolũ appellari contendũt.

EX HERODE.

Sigillata tẽtoria. Varijs ſignis diſtincta arte plumãdi.

EX BALISTA.

Diſpoſitionem me Baliſtæ proſequere. Expunge illud Me, & ſtatim lege, In forma.

EX VALENTE.

Auunculus magnus. Aui & auiæ auunculus.

EX PISONE.

Cui ſe Cicero nobilitandi gratia ſociauerat. Data uidelicet Tulliola in uxorē Piſoni cognomēto Craſſipedi, quo mortuo, Dolobellæ iuncta eſt. Piſonum autem familiæ cognomen Frugi aſtructum notum eſt à parſimonia uiuendi, & optimis eorum moribus in omni uita.

EX AEMILIANO.

In huius uita annotabis illud quod de AEgypto traditur.

EX ZENOBIA.

Media etiam cochlide. Compoſitionem & ornatum capillorum hoc nomine uidetur appellaſſe, ad cochlidis ſcalæ ſimilitudinē, quæ paulatim per gradus occultos in cochleæ formam conſtructa, nomen inde ſibi (ut opinor) peperit.

Epitomaſſe. Breuiarium confeciſſe, uerbo malo.

EX TITO.

In Maximino Tycum legas, quem hic Titum appellat.

Argolicam, ſed amatam. Tu lege, armatam.

EX FIRMO.

Αὐτοκράτωρα. Id eſt imperatorem.

Domum iudicum. Tu Indicum repone.

Canon. Sic annua frumentatio appellabatur, quam AEgyptus & Africa & Sicilia ſtatā populo Romano penderet. Vnde ille ſeptem annorum canon à Seuero populo relictus.

Omnes certe lymphiones cuiuſcunque artis & uidetur. Erade *copulam* Et.

Omnes certe lymphiones. *Nouo uerbo ſatagẽtes quoſdam, ac curioſos(ut opinor)innuit,niſi ſiquis diuinaculos hoc uerbo malit interpretari, quos* Græci νυμφολήπτους *autument.*

Pergulas magiſtrales. *Iam &* Plinius *pergulas pictorum agnoſcit, &* L. Fuluium Argentariũ *ſpectaſſe è pergula coronatum roſis.*Et *Iuuenalis,*

-cui cedere debeat omnis Pergula. *Erat autẽ locus apertus ,ac ſoli expoſitus, ſaltem ex magna parte, ubi docerent grãmatici, aut pm gerent pictores: quæ amœnitatis etiam cauſa parata erant,* Terracijs Venetis *fermè aſſimulia.*

EX PROCVLO.

Albigauni. *Liguriæ oppidũ* Albenga *uulgo dictum.*

EX BONOSO.

Dux Rhetici *militis.* Sic *codices omnes.* Quid *ſi limitis legas?nam & in* Aureliano *meminit* Amulij Saturnini Scythici *limitis, &* Iulij Tryphonis Orientalis *limitis, &* Criniti Illyriciani *limitis &* Thracij, *&* Fuluij Boij Rhetici *limitis ducum, ut uenire in dubium nõ poſſit,* Limitis *non* Militis *eſſe legendum.* Sed *imperator* Rheticum *limitem agnoſcit: unde &* Limitanei *milites, qui milites tuerentur imperij.*Cæterum *&* Riparienſes *hac forma,ſeu riparioli dicti uideri poſſint,qui fluuiorum ripas obſeruarent,quo uerbo recentiores ſcriptores ſcatent.*

EXCVDEBAT ROB. STEPHA-
NVS TYPOGRAPHVS REGIVS
LVTETIAE, ANN. M. D. XLIIII.
VI. IDVS IVL.

22317

Digitized by Google